

อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก

ที่

หมู่บ้านพรานหมอน ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

และ

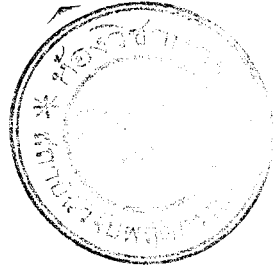
หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เล่มที่ ๔

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๓

ของ

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก

อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก

ที่

หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

และ

หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เล่มที่ ๔

อิทธิพลของสังคมต่อการบวการของเด็ก

ที่

หมู่บ้านพรานหมอน ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

และ

หมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เล่มที่ ๔

จรรยา สุวรรณทัต

ลาดทองใบ ภูอภิรมย์

ภัทธา สุนทรพิชัย

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๓

ของ

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าวิจัยเด็ก

คำนำ

รายงานนี้เป็นรายงานเล่มที่ ๔ ของการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก” และเป็นรายงานต่อเนื่องกับรายงานเล่มที่ ๓ กล่าวคือเป็นผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกันที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ และที่หมู่บ้านอูเม็งตำบลสุทนต์ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาในรายงานทั้งสองเล่มมีดังนี้คือ ในเล่มที่ ๓ เป็นรายงานเกี่ยวกับโครงสร้างต่างๆ ทางสังคมของหมู่บ้านพรานหมื่น และหมู่บ้านอูเม็งโดยเฉพาะ ส่วนในเล่มที่ ๔ นี้ เป็นรายงานด้านการเลี้ยงดูและอบรมเด็กตลอดวัยก่อนเข้าโรงเรียน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียนกับความสามารถทางการเรียนของเด็กและด้านที่เกี่ยวกับทัศนคติของบิดามารดาต่อการศึกษาของเด็ก รวม ๑๓ บทด้วยกัน

ทั้งนี้กล่าวแล้วในคำนำของรายงานเล่มที่ ๓ ว่า การวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น และหมู่บ้านอูเม็งนี้ ได้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากความร่วมมืออย่างดียิ่งของบุคคลทั้งทางฝ่ายท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญฝ่ายวิชาการ ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ส่งมาประจำทำงานอยู่ที่สถาบัน ซึ่งได้แก่ ดร. ชิวจี้ ฟิลิปป์ ดร. เอส. เจ. แทมโบ และ มร.แอนเดอร์ส โพลเซ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการนำและการนิเทศอย่างใกล้ชิดของ ท่านรองอธิการ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ศาสตราจารย์ ดร. ละม้ายมาศ ศรีทนต์ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จวบจนต้น พ.ศ. ๒๕๑๒ ทำให้ผลงานวิจัยยังสาระสำคัญคงปรากฏอยู่ในรายงานฉบับนี้ สถาบันรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ของท่านเหล่านั้นอยู่ตลอดมา จึงขอถือโอกาสขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรรยา สุวรรณทัต

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก

๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๓

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑	บทนำ	๑
บทที่ ๒	การเตรียมรับสมาชิกใหม่ของครอบครัว	๑๐
บทที่ ๓	การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอดและทารกอายุ ๑ สัปดาห์ขึ้นไป	๓๗
บทที่ ๔	การให้อาหาร การฝึกนิสัยการรับประทานอาหารและการนอน	๕๔
บทที่ ๕	การหย่านม	๘๐
บทที่ ๖	การฝึกอบรมการขับถ่าย	๘๕
บทที่ ๗	ขอบเขตพฤติกรรมของเด็ก	๑๑๕
บทที่ ๘	พฤติกรรมทางเพศและเพศศึกษา	๑๒๔
บทที่ ๙	การฝึกอบรมให้เด็กเป็นสมาชิกที่สังคมปรารถนา	๑๓๘
บทที่ ๑๐	การฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองและรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่	๑๖๐
บทที่ ๑๑	ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	๑๘๒
บทที่ ๑๒	การปรับตัว-ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของพ่อแม่ ต่อการ ศึกษาศึกษาของเด็กและอาชีพของเด็ก	๑๘๖
บทที่ ๑๓	บทสรุปและคำสั่งท้ายบท	๑๙๕
	บรรณานุกรม	๒๐๕
	ภาคผนวก ก.	๒๑๓
	ภาคผนวก ข.	๒๒๑

สารบัญตารางตัวเลข

หน้า

ตารางที่ ๑	อัตราส่วนร้อยละของจำนวน พ่อและแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหมู่บ้านและระดับการศึกษา	๔
ตารางที่ ๒	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม อายุที่เริ่มได้อาหารอื่นเพิ่มในระหว่างที่ยังไม่หย่านม และ แยกตามหมู่บ้าน	๖ ๒
ตารางที่ ๓	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม กำหนดเวลาอาหารของเด็กต่อ ๑ วัน และจำแนกตาม หมู่บ้าน	๖ ๕
ตารางที่ ๔	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนก ตามหมู่บ้านและตามเหตุผลของการหย่านมบุตร	๘ ๑
ตารางที่ ๕	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม หมู่บ้านและระดับอายุที่เริ่มหย่านม	๘ ๔
ตารางที่ ๖	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่เด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม หมู่บ้านและระดับความรุนแรงของวิธีการหย่านมบุตร	๘ ๗
ตารางที่ ๗	อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหมู่บ้าน และตามประเภทของปฏิกิริยาตอบสนองการหย่านม	๘ ๘
ตารางที่ ๘	อัตราส่วนร้อยละของคำตอบของแม่เกี่ยวกับความสำคัญของ การฝึกอบรมในเรื่องการขับถ่าย	๘ ๗
ตารางที่ ๙	อายุที่เริ่มฝึกอบรมการขับถ่าย และวิธีฝึก	๘ ๘
ตารางที่ ๑๐	วิธีการฝึกอบรมการขับถ่ายของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพราน หมื่นและบ้านอุเม็ง	๑๐ ๔
ตารางที่ ๑๑	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ	๑๑ ๑

ตารางที่ ๑๒	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกบัสสาวะรดที่นอน	๑๑๐
ตารางที่ ๑๓	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบที่แม่ห้ามเด็กเล่นในแต่ละรายการ แยกตามหมู่บ้าน	๑๑๙
ตารางที่ ๑๔	เหตุผลที่ต้องแก้ไขมิให้เด็กเล่นอวัยวะเพศ	๑๒๙
ตารางที่ ๑๕	อัตราส่วนร้อยละของคำตอบที่แม่ให้ เมื่อลูกถามว่า “น้องมาจากไหน”	๑๓๓
ตารางที่ ๑๖	กิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็กวัย ๑-๓ ปี ซึ่งแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งไม่ชอบมากที่สุด	๑๔๑
ตารางที่ ๑๗	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ในแต่ละวิธีที่ใช้ระงับการทะเลาะวิวาทระหว่างลูกคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่างกับพี่หรือน้องของเด็ก จำแนกตามหมู่บ้าน	๑๔๔
ตารางที่ ๑๘	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกถูกรังแก: กลุ่มแม่แบ่งตามระดับอายุ	๑๔๗
ตารางที่ ๑๙	ปฏิกิริยาของแม่ต่อการขว้างปา และทำลายข้าวของเครื่องใช้ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็ง	๑๕๒
ตารางที่ ๒๐	ความกตัญญูเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็ง เมื่อลูกแสดงกิริยาล่วงเกินต่อผู้ใดเลวที่สุด	๑๕๕
ตารางที่ ๒๑	อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถช่วยตัวเองได้ในเรื่องรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัวเมื่ออายุ ๓ ปี และ ๕ ปี	๑๖๗
ตารางที่ ๒๒	ปฏิกิริยาของแม่เมื่อมาขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้แล้ว	๑๗๖

- ตารางที่ ๒๓ ปฏิกริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านม (แบ่งเด็กออกตามกลุ่มอายุของแม่ ๑=๒๓-๓๒ ปี, ๒=๓๓-๔๒ ปี, ๓=๔๓-๕๒ ปี.) ๒๑๕
- ตารางที่ ๒๔ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งกลุ่มเด็กออกตามเพศ ๑=เด็กหญิง ๒=เด็กชาย) ๒๑๕
- ตารางที่ ๒๕ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่) ๒๑๖
- ตารางที่ ๒๖ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกทะเลาะวิวาทกัน (แบ่งเด็กตามกลุ่มตัวอย่างของแม่) ๒๑๖
- ตารางที่ ๒๗ ความเห็นของแม่ในเรื่องการอุ้มเด็กทันทีเมื่อเด็กร้องจะ啼หรือไม่ (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่) ๒๑๗
- ตารางที่ ๒๘ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ) ๒๑๗
- ตารางที่ ๒๙ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ) ๒๑๘
- ตารางที่ ๓๐ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งกลุ่มเด็กตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ) ๒๑๘
- ตารางที่ ๓๑ ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น เมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งกลุ่มเด็กออกตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ) ๒๑๙

ภาคผนวก

หน้า

ภาคผนวก ก.

๒๑๓

ภาคผนวก ข.

๒๒๑

๑. แบบสัมภาษณ์แม่ ฉบับที่ ๑ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖) ๒๒๓
๒. แบบสัมภาษณ์แม่ ฉบับที่ ๒ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖) ๒๓๔
๓. แบบสัมภาษณ์แม่ ฉบับที่ ๓ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖) ๒๔๔
๔. แบบสัมภาษณ์พ่อ-แม่(ทัศนคติ) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖) ๒๖๖
๕. แบบสอบถามครู (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖) ๒๗๑
๖. แบบสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับ School achievement และ School adjustment (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖) ๒๗๘

บทที่ ๑

บทนำ

รายงานฉบับนี้เป็นเรื่องของการเจริญเติบโตของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน ในหมู่บ้านพรานหมื่น จังหวัดอุดร และหมู่บ้านอูเม็ง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่ “กลุ่มสำรวจหมู่บ้าน” ได้บรรยายไว้แล้วโดยละเอียดในรายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้ ส่วนมากยังยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อเก่าๆ เช่นชาวชนบทไทยโดยทั่วไป ทั้งได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการปฏิบัติบางอย่างเกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรมเด็กของครอบครัวบ้านพรานหมื่นและบ้านอูเม็ง ก็ยังอยู่ในขอบข่ายของขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของชาวบ้านด้วยเช่นกัน ฉะนั้น การได้ทราบสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านทั้งสองจากรายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ จะช่วยให้เข้าใจความเจริญเติบโตของเด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กในสองหมู่บ้านนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิธีการเลี้ยงดูและอบรมเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนของชาวชนบททางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทางภาคเหนือ เพื่อทราบว่าเด็กกลุ่มตัวอย่าง ในหมู่บ้านชนบททั้งกล่าวแล้วเจริญเติบโตขึ้นด้วย การเลี้ยงดูอบรมอย่างไร และการเลี้ยงดูอบรมเช่นนั้นจะเป็นผลต่อความสามารถในการปรับตัวของเด็ก

หรือไม่ โดยเฉพาะความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียน น่าจะเป็นผลกระทบกระเทือน ถึงความสามารถทางการเรียนของเด็กได้อีกต่อหนึ่ง

สมมติฐาน

จากความมุ่งหมายของการวิจัยดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า

๑. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ต่าง ๆ ทางโรงเรียนและ ความสามารถทางการเรียนของเด็กมีความสัมพันธ์กัน

๒. เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูและการอบรมมาจากทางบ้านไม่เหมือนกัน ย่อมมี ความสามารถต่างกันในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

เด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่เริ่มเข้า โรงเรียน เป็นปีแรกในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ผู้วิจัยแบ่ง เด็กออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามหมู่บ้านดังนี้

๑. เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของโรงเรียนบ้านพรานหมื่น ในหมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุตร อันเป็นจังหวัดภาคตะวันออก เฉียงเหนือ เด็กกลุ่มตัวอย่างนี้มีจำนวน ๔๗ คน เป็นชาย ๒๓ คน หญิง ๒๔ คน มีอายุระหว่าง ๖ ปี ๑๐ เดือน ถึง ๗ ปี ๕ เดือน อายุเฉลี่ยเท่ากับ ๗ ปี ๘ เดือน

๒. เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของโรงเรียนคำวรรณราษฎร์วิทยาทาน ในหมู่บ้านอุเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสนับทึบ จังหวัดเชียงใหม่ ในภาคเหนือ เด็กกลุ่มตัวอย่างนี้มีทั้งหมด ๖๖ คน ชาย ๓๐ คน หญิง ๓๖ คน มีอายุระหว่าง ๕ ปี ๘ เดือน ถึง ๑๐ ปี ๑ เดือน อายุเฉลี่ยเท่ากับ ๗ ปี ๘ เดือน เช่นเดียวกัน

คณะผู้วิจัยเลือกศึกษาเด็กที่เริ่มเข้าโรงเรียน โดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ว่าเด็กเหล่านั้น ยังไม่ได้รับอิทธิพลจากสังคมนอกบ้านเท่าไรนัก ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในทางการเรียน ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กซึ่งแสดงออกที่โรงเรียน ในปีแรกที่เริ่มเข้าเรียนนั้น จะสะท้อนให้เห็นสภาพของการเลี้ยงดูและอบรมของทางบ้านได้ดีกว่าที่จะศึกษาเด็กรุ่นโต ซึ่งยังเรียนอยู่ในโรงเรียนนานปีก็ยังได้รับอิทธิพล

ทางโรงเรียนเพิ่มขึ้นจนยากที่จะทราบได้ว่า พฤติกรรมใดของเด็กเนื่องมาจากอิทธิพลทางบ้าน และพฤติกรรมใดเนื่องมาจากอิทธิพลทางโรงเรียน

พื้นฐานของพ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

๑. พื้นฐานบางประการของแม่ เนื่องจาก แม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านเป็นผู้ใกล้ชิดบุตร และเป็นผู้ให้ข้อมูลต่างๆ ในการปฏิบัติเกี่ยวกับชีวิตของบุตร คนที่เป็นเด็กกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์เป็นต้นมา ตลอดจนการเลี้ยงดูและอบรม จนกระทั่งเด็กเข้าโรงเรียน ฉะนั้นการทราบพื้นฐานบางประการของแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างย่อมจะเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงต่อไป พื้นฐานที่จำเป็นจะต้องทราบก็คือ

ก. อายุ แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนมีอายุระหว่าง ๒๓-๕๑ ปี ชายเฉลี่ย ๓๖ ปี ๑๐ เดือน แม่ที่บ้านอนุเม็งมีอายุระหว่าง ๒๔-๔๘ ปี อายุเฉลี่ย ๓๗ ปี แม่ทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากมีอายุระหว่าง ๓๐-๔๔ ปี

ข. จำนวนปีสมรส แม่ที่บ้านพรานเหมือนมีจำนวนปีสมรส ๘-๓๕ ปี จำนวนปีสมรสเฉลี่ย ๑๘ ปี แม่ที่บ้านอนุเม็งมีจำนวนปีสมรส ๘-๒๗ ปี จำนวนปีสมรสเฉลี่ย ๑๕ ปี แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนมากผ่านชีวิตสมรสมาได้ ๑๐-๒๔ ปี

ค. จำนวนบุตร (ที่มีชีวิตอยู่) แม่ที่บ้านพรานเหมือนมีบุตรจำนวน ๑-๔ คน โดยเฉลี่ยแล้วมารดาคนหนึ่งต่อบุตร ๔ คน แม่ที่บ้านอนุเม็งมีบุตรจำนวน ๑-๗ คน จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๔ คน ต่อแม่ ๑ รายเช่นเดียวกัน แม่ทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากมีบุตร ๒-๗ คน

จากอายุ จำนวนปีสมรส และจำนวนบุตรของแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าแม่ ส่วนมากมีประสบการณ์ในชีวิตครอบครัว และการเลี้ยงดูบุตร มามากพอสมควร

๒. พื้นฐานทางการศึกษาของพ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ได้แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ อัตราส่วน ร้อย ของ จำนวน พ่อ และ แม่ ของ เด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนก ตาม
หมู่บ้านและระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	บ้านพรานหมื่น		บ้านอุเม็ง	
	พ่อ	แม่	พ่อ	แม่
จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๒	—	—	—
จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	—	—	๒	—
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔	๖๔	๕๕	๕๕	๓๓
ไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓	๒๓	๓๐	๑๘	๒๓
อ่านออกเขียนได้บ้างเล็กน้อย	—	—	๓	๒
ไม่ได้เรียนเลย	๑๑	๑๑	๑๘	๔๒
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนนี้ จะเห็น ได้ว่า พ่อแม่ ของ เด็ก กลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานหมื่น
จำนวนกว่าครึ่ง ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และพ่อแม่ ที่ไม่ได้เรียนเลย กล่าวคือ อ่านไม่ออก
เขียนไม่ได้มีจำนวนราว ๑ ใน ๑๐ เท่ากัน สำหรับบ้านอุเม็งนั้น พ่อที่จบประถม ๔
มีจำนวนกว่าครึ่ง และที่อ่านเขียนไม่ได้เลยมีราว ๒ ใน ๑๐ แม่ที่จบชั้นประถม
ปีที่ ๔ มีประมาณ ๓ ใน ๑๐ ส่วนที่อ่านเขียนไม่ได้มีจำนวนถึงเกือบครึ่ง

วิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยซึ่งเป็น “กลุ่มสำรวจโรงเรียน” ได้ปฏิบัติงานประสานกันสองฝ่าย
ด้วยกัน คือฝ่ายหนึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กในสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียน
อีกฝ่ายหนึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กจากทางบ้านของเด็กเอง วิธีและเครื่องมือ
ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

๑. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่อง
ต่อไปนี้ คือ

ก. การปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่างเมื่อ อยู่โรงเรียน โดยสัมภาษณ์เด็ก
เป็นรายบุคคลตามแบบสัมภาษณ์ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ใน
เรื่องนี้มี ๑ ฉบับ (ดูภาคผนวก)

ข. การเลียงดูและอบรมเด็กกลุ่มตัวอย่างในวัยก่อนเข้าเรียน ด้วยการไปสัมภาษณ์แม่ (หรือพ่อ) ของเด็กแต่ละคนที่บ้าน ตามโอกาสที่ได้ตกลงนัดหมายไว้ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในเรื่องนี้มีทั้งหมด ๓ ฉบับ (ดูภาคผนวก)

ค. ความคิดเห็น และความมุ่งหวังของพ่อแม่ที่มีต่อโรงเรียนและต่อการศึกษาลงถึงอนาคตของบุตร โดยสัมภาษณ์พ่อแม่ของเด็กแต่ละคนโดยตรง เช่นเดียวกับข้อ ข. เรื่องนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ ๑ ฉบับ (ดูภาคผนวก)

๒. การใช้แบบสอบถาม โดยให้ครูประจำชั้นของเด็กกลุ่มตัวอย่างกรอกคำตอบลงในแบบสอบถามซึ่งเกี่ยวกับการปรับตัวในโรงเรียนของเด็กแต่ละคน (ดูภาคผนวก)

๓. การสังเกต โดยการสังเกตพฤติกรรมของเด็กกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนที่โรงเรียน ขณะที่เด็กกำลังอยู่ในสถานการณ์เรียน สถานการณ์เล่น ซึ่งรวมทั้งเวลาที่เด็กอยู่ในสนามเล่นในเวลาพลศึกษาและเวลาหยุดพัก

๔. การเปรียบเทียบและประเมินความสามารถของเด็ก ใช้วิธีการเปรียบเทียบเป็นคู่ (Paired Comparison) ด้วยการให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ประเมินความสามารถของเด็กกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนในเรื่องต่อไปนี้

ก. ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียน

ข. ความสามารถในการเรียนของเด็ก เท่าที่ผ่านมาตลอดภาคต้น นอกจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างจากผลการสอบไล่ปลายปีในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการเรียนประโยคประถมศึกษาตอนต้นเพื่อใช้พิจารณาประกอบการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ผลการประเมินความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และบ้าน อู่มึง เข้า โรงเรียน ได้ประมาณครึ่งปี ซึ่งเป็นเวลานานพอที่ครูประจำชั้นจะเข้าใจเด็กของตนได้ทั่วถึงแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ขอให้ครูประจำชั้นประเมินว่าเด็กแต่ละคนมีความสามารถในการปรับตัวให้

เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียนได้ดีกว่ากันแค่ไหน โดยให้ครูพิจารณาเปรียบเทียบเด็กเป็นคู่ตามวิธี Paired Comparison และได้ให้ครูประเมินความสามารถในการเรียนของเด็กด้วยการเปรียบเทียบตามวิธีเดียวกัน และได้้นำผลการเปรียบเทียบมาศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียนของเด็ก

ผลปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการปรับตัวและทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างในบ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็งมีค่าเท่ากับ .๗๙ และ .๘๒ ตามลำดับ อันเป็นค่าที่แสดงว่าเด็กที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียนได้ดีจะเรียนได้ดีด้วย และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ก็จะค่อยๆ ถอยห่างจากการเรียนด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่ได้มาจากการประเมินของครูประจำชั้นแต่ละผู้เดียวเท่านั้น จึงอาจเป็นการประเมินที่แคบเกินไปก็ได้ ฉะนั้นเพื่อให้แน่นอนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้หาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัว (จากการประเมินของครู) กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน (จากผลการสอบไล่ปลายปี) ของเด็กกลุ่มตัวอย่างด้วย ปรากฏว่าได้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ของเด็กบ้านพรานเหมือนเท่ากับ .๖๔ และของเด็กบ้านอูเม็งเท่ากับ .๖๑ ซึ่งแสดงว่าความสามารถทางการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กันพอสมควร กล่าวคือมีแนวโน้มว่าเด็กที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียนได้ดีจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงด้วย จึงกล่าวได้ว่าผลจากการประเมินของครูมีส่วนใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงซึ่งเด็กแสดงออกทางด้านการเรียนมากพอสมควร

ปัญหาในการศึกษาวิจัยความแตกต่างในความสามารถทางการปรับตัวของเด็ก

ความมุ่งหมายในการวิจัยตามข้อ ข. ซึ่งได้กล่าวไว้ในตอนต้นคือ ต้องการศึกษาว่าเด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนได้ดี กับเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ดีจะได้รับ^๕ การเลี้ยงดูและอบรมด้วยวิธีที่แตกต่างกันอย่างไรหรือไม่นั้น ปรากฏว่าไม่สามารถศึกษาตามความมุ่งหมายข้อนี้ได้ เนื่องจากมีปัญหาดังต่อไปนี้

ก. เกี่ยวกับตัวเด็ก จากผลการประเมินความสามารถทางการปรับตัวของเด็ก โดยครูประจำชั้น เมื่อได้แบ่งเด็กออกตามระดับความสามารถทางการปรับตัวแล้ว ก็ได้เด็กบ้านพรานเหมือนพวกที่ปรับตัวดีและพวกที่ปรับตัวไม่ดี กลุ่มละ ๑๕ คน และเด็กบ้านอูเม็งกลุ่มละ ๒๒ คน ที่เหลือนอกนั้นเป็นพวกที่ปรับตัวได้ในระดับปานกลาง

จากการวิจัยข้อมูลต่างๆ โดยการแยกเด็กเป็นกลุ่มปรับตัวดี และกลุ่มปรับตัวไม่ดี ดังกล่าวข้างต้น ปรากฏว่ามีความขัดแย้งซึ่งทำให้ไม่อาจศึกษาตามความมุ่งหมายข้อนี้ได้ กล่าวคือ

๑. เมื่อเทียบลำดับที่ความสามารถทางการปรับตัวของเด็กกับลำดับทางสังคมมิตีของเด็ก เด็กหลายคนในกลุ่มปรับตัวดีซึ่งควรมีลำดับทางสังคมมิตีสูงกลับมีลำดับทางสังคมมิตีต่ำ และเด็กบางคนในกลุ่มปรับตัวไม่ดีกลับมีลำดับทางสังคมมิตีสูง

๒. เด็กกลุ่มปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดี แต่ละกลุ่มต่างก็มีคนที่ขาดเรียนบ่อยและที่ไม่ขาดเรียนเลย คนที่มีปัญหาและที่ไม่มีปัญหาความประพฤติในห้องเรียน เหล่านี้เป็นจำนวนพอๆ กัน

๓. เด็กให้คำตอบแย้งตัวเอง เช่นเด็กที่บอกว่าตนชอบมาโรงเรียน แต่แล้วก็ตอบว่าอยู่บ้านดีกว่า เด็กที่ตอบชดกันเช่นนี้มีทั้งในกลุ่มปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดี นอกจากนี้คำตอบของเด็กยังแย้งกับคำตอบของครู เช่นครูให้สัมภาษณ์ว่าเด็กหญิง ก. เข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี แต่เด็กหญิง ก. เองกลับให้สัมภาษณ์ว่าตนชอบเล่นคนเดียวหรือครูตอบว่า เด็กชาย ข. ไม่มีปัญหาความประพฤติในห้องเรียน แต่เพื่อนๆ ร่วมชั้นของเด็กชาย ข. ให้สัมภาษณ์ว่าเด็กชาย ข. มักปฏิบัติผิดระเบียบของห้องเรียน ดังนั้น การที่เด็กตอบแย้งตนเองนั้นชี้ให้เห็นได้ว่า หนึ่งในสองคำตอบของเด็กมิได้ตอบจากความจริงใจหากตอบตามที่ตนคิดว่าผู้สัมภาษณ์จะพอใจในคำตอบของตน ส่วนคำตอบของเด็กกับครู ส่วนมากแย้งกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนๆ ร่วมชั้นเรียนของเด็ก ซึ่งอาจเป็นเพราะเด็กรู้จักเพื่อนของตนในแง่ที่ต่างไปจากที่ครูประจำชั้นรู้จักคำตอบจึงอาจแย้งกันได้ดังกล่าว

ข. เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูและอบรมจากที่บ้าน ปรากฏแนวโน้มว่าเด็กทั้งกลุ่มปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดีต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาเกือบจะเป็นแบบฉบับเดียวกัน หากได้มีความแตกต่างกันในระหว่างครอบครัวหนึ่งๆ จนเห็นได้ชัดไม่

เมื่อมีปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ เช่นนี้ การวิจัยโดยการแบ่งเด็กเป็นพวกปรับตัวดีและกลุ่มปรับตัวไม่ดี เพื่อศึกษาตามสมมุติฐานข้างต้นจึงทำไม่ได้ จำต้องเปลี่ยนจากแนวเดิมโดยมุ่งศึกษาเป็นส่วนรวมถึงวิธีการเลี้ยงดูและอบรมซึ่งเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งได้รับมาตลอดวัยก่อนเข้าเรียน ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะช่วยให้เข้าใจสภาพของการเจริญเติบโตของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ดังจะได้รายงานโดยละเอียดในบทต่อไป

สรุป

ความสามารถในการปรับตัวและการเรียนของเด็กจะดีหรือไม่เพียงใดนั้น น่าจะเนื่องมาจากอิทธิพลของการเลี้ยงดูและอบรมซึ่งเด็กได้รับมาแต่ด้วยเยาว์ เพราะเด็กในครอบครัวหนึ่งๆ ก็ย่อมมีบุคคลใกล้ชิด มีสภาพแวดล้อม และได้รับการเลี้ยงดูอบรมที่แตกต่างกันไม่มากนัก ยิ่งต่างท้องถิ่น ต่างวัฒนธรรม และต่างชาติต่างประเทศกันด้วยแล้ว เป็นที่แน่นอนว่าเด็กได้รับการเลี้ยงดูและอบรมที่แตกต่างกันยิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพัฒนาการของเด็กทางด้านความสามารถ ทางลักษณะนิสัย โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพซึ่งปรากฏเป็นลักษณะถาวรเมื่อเป็นผู้ใหญ่นั้น เป็นพัฒนาการภายใต้อิทธิพลของสังคมโดยแท้

เด็กกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กที่เพิ่งเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มี ๒ กลุ่มด้วยกันคือ เป็นเด็กในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มหนึ่ง และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นเด็กในชนบทภาคเหนือ ซึ่งถ้าพิจารณาตามสายตาและความรู้สึกของคนไทยโดยทั่วไปแล้วจะเห็นว่าวัฒนธรรมของสังคมชนบทในทั้งสองภาคนี้ คล้ายคลึงกันมาก อย่างไรก็ตาม การพิจารณาข้อเท็จจริงจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและอบรมเด็กวัยก่อนเข้าเรียนของแม่ในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในภาคเหนือครั้งนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นแบบฉบับของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ในหมู่บ้านชนบททั้งสองภาคได้แน่นอนขึ้นว่า มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมากนักน้อยเพียงใด

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนกับความสามารถในการเรียนของเด็ก ปรากฏว่า ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทั้งสองอย่างนี้ ทั้งของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน

และบ้านอูเม็ง มีค่าสูงพอที่จะกล่าวได้ว่า เด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนได้ดีมักเรียนได้ดี และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ก็มักจะเรียนไม่ได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นตามสมมุติฐานของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า “ความสามารถของเด็กในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียนจะมีผลต่อความสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กด้วย”

การศึกษาอิทธิพลของวิธีการเลี้ยงดูและอบรมของ ทางบ้าน ต่อความสามารถในการปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะวิธีการเลี้ยงดูและอบรมในวัยก่อนเข้าโรงเรียนปรากฏว่า ตลอดวัยก่อนเข้าเรียนนั้น เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งที่ปรับตัวได้ดีและปรับตัวไม่ดี ต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาไม่แตกต่างกันพอที่จะกล่าวได้ว่า “เด็กปรับตัวได้ดีหรือไม่ดีนั้นเป็นเพราะได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาต่างกัน” ฉะนั้นการศึกษาวิจัยในข้อนี้จึงได้เปลี่ยนแนวเป็นมุ่งศึกษาแบบของการเจริญเติบโตในวัยก่อนเข้าเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านเป็นส่วนรวม เพื่อให้เห็นชัดว่าเด็กบ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็งในวัยก่อนเข้าเรียนนั้นได้รับการเลี้ยงดูและอบรมอย่างไร และวิธีการเลี้ยงดูและอบรมเช่นนั้นนี้มีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กอย่างไรบ้าง

บทที่ ๒

การเตรียมรับัลมาชิกใหม่ของครอบครัว

ก. ทศนคติของพ่อแม่ต่อการมีบุตร

เนื่องจากทศนคติ หรือ ท่าที และ ความรู้สึก ของ พ่อ แม่ ต่อ การ มี บุตร เป็น องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นเสมือนสัญญาณซึ่งบอกล่วงหน้าว่าผู้เป็นบุตรจะมีชีวิตเบื้องต้นอบอุ่นพอหรือไม่ และ อาจเป็นผลถึงการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ในอนาคตของเด็กด้วย คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาภาวะของเด็กกลุ่มตัวอย่างในการเป็นสมาชิกครอบครัว โดยสัมภาษณ์แม่ของเด็กถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตน ตลอดจนท่าทีของสามีต่อการมีบุตรทั้งในระยะก่อนแต่งงาน เมื่อแต่งงานแล้ว เมื่อมีบุตรคนแรก และเมื่อมีบุตรคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่าง เพื่อได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการศึกษาเด็กกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น

ทศนคติก่อนการมีบุตร

ทศนคติก่อนการแต่งงาน เมื่อก่อนแต่งงานแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเกือบทั้งหมดมิได้คิดถึงเรื่องการมีบุตรหรือมีความมุ่งหวังในเรื่องนี้แต่อย่างใด มีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่กล่าวว่า เมื่อก่อนแต่งงานตนเคยคิดอยากมีบุตรเพื่อหวังให้เป็นกำลังช่วยในการทำมาหากิน

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งนั้น ๗๔ เปอร์เซ็นต์ เคยคิดอยากมีบุตรมาก่อนแต่งงาน ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กันคือ เพราะมีนิสัยรักเด็ก (๔๔ เปอร์เซ็นต์) เพราะต้องการผู้ช่วยเหลือการงานและเป็นที่พักพิงในอนาคต (๒๘ เปอร์เซ็นต์) และต้องการมีบุตรไว้เป็นเพื่อนตนเพราะไม่มีพี่น้องเลย (๒ เปอร์เซ็นต์) แม่บ้านอุเม็งที่ไม่เคยคิดถึงเรื่องการมีบุตรเมื่อก่อนแต่งงานมี ๑๘ เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก ๓ เปอร์เซ็นต์

๑๑
เคยคิดว่าไม่อยากมีบุตร เพราะตนต้องเลี้ยงน้องๆ และเลี้ยงหลานซึ่งเป็นลูกของพี่ๆ
มาจนเบื่อ และรู้สึกว่ามีบุตรคงจะเหน็ดเหนื่อยและเป็นภาระจนหาความสุขไม่ได้

ทัศนคติภายหลังการแต่งงาน แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านให้สัมภาษณ์
เหมือนกันว่า เมื่อตนสมรสแล้วก็อยากมีบุตรของตนเอง แม้แต่คนที่ไม่อยากมีบุตร
มาก่อนก็รับว่าตนรู้สึกเช่นนั้นด้วย ยกเว้นแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวไม่อยาก
มีบุตร โดยให้เหตุผลว่าขี้เกียจเลี้ยง แม้ที่ต้องการมีบุตรได้ให้เหตุผลเหมือนกันว่า
เพื่อหวังจะให้บุตรช่วยผ่อนภาระงานบ้านและงานอาชีพ ทั้งหวังเป็นที่พักเมื่อตนเจ็บไข้
และเข้าวัยชรา นอกจากนั้นแม่บ้านพรานเหมือน ๒ ราย และบ้านอุ้ม ๒ ราย ยังต้องการ
การบุตรเพื่อสืบสกุลอีกด้วย

ในทัศนะที่ว่า ถ้าหากแม่มีบุตรไม่ได้ จะช่วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม จะรู้สึกอย่างไร
และจะทำอย่างไร แม่ทั้งสองหมู่บ้านซึ่งต้องการมีบุตรต่างก็กล่าวว่าตนคงจะรู้สึกผิดหวัง
ไม่น้อยทีเดียว ส่วนการที่จะทำอย่างไรต่อไปนั้น อาจแบ่งตามวิธีการที่แม่ทั้งสอง
หมู่บ้านได้รายงานไว้ออกเป็น ๔ พวกดังนี้

ก. ขอเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม แม่บ้านพรานเหมือน ๖๒ เปอร์เซ็นต์
และแม่บ้านอุ้ม ๕๓ เปอร์เซ็นต์ จะขอหลานหรือบุตรของญาติพี่น้องมาเลี้ยงเป็น
บุตรบุญธรรม (ในจำนวนนี้ แม่บ้านพรานเหมือน ๒ ราย และบ้านอุ้ม ๑ ราย
จะขอบุตรคนอื่นมาเลี้ยง ถ้าไม่มีหลาน)

ข. เช่นสำรวจขอบุตรต่อสังคม ศักดิ์สิทธิ์ แม่บ้านพรานเหมือน ๔ เปอร์เซ็นต์
และบ้านอุ้ม ๑๕ เปอร์เซ็นต์ จะใช้วิธีนี้ และเชื่อถือว่าสังคม ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะ
บันดาลให้ตนมีบุตรได้ตามประสงค์

ค. ปรีกษาแพทย์ แม่บ้านอุ้มเพียงรายเดียวเท่านั้นจะใช้วิธีนี้

ง. ไม่ทำอะไรทั้งสิ้นที่จะช่วยให้ตนมีบุตร แม่พวกนี้ให้ความเห็นว่าการ
พยายามทำให้มีบุตรจะไม่บังเกิดประโยชน์อะไร โดยเฉพาะการเลี้ยงบุตรบุญธรรมนั้น
เมื่อเด็กโตขึ้นก็อาจหนีไปหาพ่อแม่เดิม มิฉะนั้นก็อาจจะทั้งไปหาความสุขส่วนตัว

แม่บางรายของทั้งสองหมู่บ้านอ้างกล่าวเดียวกันว่า “เอาลูกเขามาเลี้ยง เอาเมีย
เขามาอม” และให้ทัศนะว่าการเลี้ยงบุตรคนอื่นเป็นบุตรบุญธรรมย่อมไม่มีความสนิทใจ
เพราะมิใช่เกิดจากเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเอง เด็กอาจไม่รักเหมือนพ่อแม่จริงก็ได้
ทั้งอาจตั้งใจไม่เชื่อฟัง ซึ่งจะกลายเป็นเรื่องเดือดร้อนใจในวันข้างหน้ามากกว่า ฉะนั้น
ถ้าคนจะไม่มีบุตรก็ไม่ควรจะมิบุตรบุญธรรม

ทัศนคติต่อการมีบุตรคนแรก

บ้านพรานเหมือน เมื่อเริ่มตั้งครรภ์บุตรคนแรก แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพราน-
เหมือน ๕๔ เปอร์เซ็นต์ รู้สึกดีใจ เพราะตนอยากมีบุตรอยู่แล้ว ในจำนวนนี้ประมาณ
๕ ใน ๖ รู้สึกกลัวหรือตกใจระคนอยู่ด้วย แม่อีก ๓ เปอร์เซ็นต์รายงานว่า เมื่อรู้ตัว
ว่าตั้งครรภ์ตนรู้สึกกลัวหรือตกใจ และอีก ๕ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่ารู้สึกเฉยๆ คนที่กลัว
หรือตกใจนั้นเป็นเพราะนึกถึงอันตรายในระหว่างคลอด เนื่องจากได้ทราบหรือได้เห็น
ว่ามีหญิงในหมู่บ้านคลอดตาย

สำหรับท่าทีของสามีนั้น แม่บ้านพรานเหมือน ๖๘ เปอร์เซ็นต์ กล่าวว่า
เมื่อสามีได้ทราบว่ากำลังจะมีบุตรคนแรกก็แสดงกิริยาดีใจ หัวเราะหรือยิ้มและพูดว่า
อยากได้บุตรชายหรือบุตรหญิงบ้าง คอยเอาใจใส่อาการของภรรยาและหาอาหารที่
ภรรยาต้องการมาให้บ้าง ทำงานแทนบ้าง แม่ ๒๐ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่าสามีไม่ได้
แสดงกิริยาอาการใด ๆ จึงไม่ทราบว่าดีใจหรือไม่ ๗ เปอร์เซ็นต์ ว่าสามีไม่อยากมีบุตร
เพราะกลัวภรรยาจะคลอดตาย และอีก ๕ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่ายังไม่อยากมีบุตรเพราะ
ยากจน

ในเรื่องเกี่ยวกับเพศของบุตร พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเกือบทุกราย
หวังจะได้บุตรคนแรกเป็นชายด้วยความมุ่งหมายใหญ่ๆ ๒ ประการ ประการแรกเพื่อ
จะได้ให้บวชเรียน การบวชบุตรชายมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวและสังคม
บ้านพรานเหมือน แม้แต่ผู้มีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำก็พยายามที่จะได้บวชบุตรชาย
ของตน เพราะถือกันว่าพ่อแม่จะได้บุญได้กุศลแรงอย่างหนึ่ง และตัวบุตรเองได้

• สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒
บทที่ ๘ หน้า ๒๓๐

บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมโดยทำหน้าที่สืบศาสนาแทนพ่อ ได้ปฏิบัติตนอยู่ในศีลและ
 ธรรมตลอดเวลาบวชเรียน และเมื่อลาสิกขาบทแล้ว สังคมบ้านพรานเหมือนนิยมนับถือ
 ว่าเป็น “คนดี” ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของพ่อแม่ด้วยอีกอย่างหนึ่ง การที่
 ต้องการบุตรคนแรกเป็นชายนี้ บ้างก็มุ่งหวังจะได้บวชให้เพียงอย่างเดียว ดังที่แม่
 บางรายกล่าวว่า “ใครได้ชายก่อน มันเป็นลูกกก มันได้บวชให้เราได้” (ลูกกก=
 ลูกคนโต) บ้างก็หวังอย่างอื่นด้วย เช่น “จะได้สืบตระกูล ได้บวช ใหญ่ขึ้นมาก็สู่-
 พ่อสู่แม่ มันดี” ซึ่งหมายความว่า อยากให้ลูกคนแรกเป็นชาย เพื่อลูกจะได้เป็นผู้
 สืบสกุลและได้บวช เมื่อเติบโตขึ้นก็จะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่

ความมุ่งหมายสำคัญอีกประการหนึ่งที่พ่อแม่ บ้าน พรานเหมือน หวังได้บุตรชาย
 ก็นั่นก็คือจะได้ผู้ช่วยทำนาและทำงานหนักอื่น ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 จะได้มั่นคงขึ้น และจะเป็นกำลังสำคัญต่อไปของครอบครัว ถึงแม้หลายรายกล่าวใน
 ทำนองเดียวกันว่า “ใครได้ลูกกกเป็นชายจะได้เป็นผู้ใหญ่หมู่ จะได้เข็ดเวียกหนัก”
 ซึ่งหมายความว่าอยากได้บุตรคนแรกเป็นชายเพื่อจะได้ช่วยปกครองดูแลน้อง ๆ และ
 ช่วยทำงานหนัก

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนซึ่งต้องการบุตรคนแรกเป็นหญิง นั้นมี
 เพียง ๔ ราย เป็นพ่อ ๑ ราย และแม่ ๓ ราย โดยมีความมุ่งหวังเหมือนกันว่าจะได้
 ให้บุตรสาวช่วยแม่ดูแลบ้านและการกินอยู่ของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งต่อไปอาจมี
 จำนวนเพิ่มขึ้น แม่รายหนึ่งในจำนวนนี้เน้นถึงเหตุผลที่ตนยังไม่ต้องการมีบุตรชายว่า
 “ชายน้อยนักจะเข็ดกับข้าวเป็น มันกำลังมือมากินโลด” ซึ่งถ้ากล่าวตามภาษาภาคกลาง
 ก็คือ “ผู้ชายที่ทำกับข้าวเป็นจะมีศักดิ์คน มีแต่เมื่อถึงเวลารับประทานก็มาซุบมือเปิบ
 เลย” ดังนั้นจึงต้องการบุตรสาวก่อน เพื่อช่วยตนแบ่งเบาภาระทางบ้านโดยเฉพาะ
 ทางครัว

บ้านอุเม็ง เมื่อเริ่มตั้งครรภ์บุตรคนแรก แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๔
 เปอร์เซ็นต์ดีใจว่าจะได้บุตร ๖ เปอร์เซ็นต์วิตกว่าจะคลอดยาก และอีก ๑๐ เปอร์เซ็นต์
 รู้สึกเฉย ๆ และกล่าวว่าเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องมีบุตรเป็นธรรมดา

สำหรับท่าทีของสามีต่อการมีบุตรคนแรกนั้น แม่บ้านอุเม็ง ๔๒ เปอร์เซ็นต์ รายงานว่าสามีคงจะดีใจ เพราะทันทีที่ทราบว่ามีบุตรก็แสดงความพอใจออกทางสีหน้า ท่าทาง และคอยเอาใจใส่ในเรื่องสุขภาพของทารกอยู่เสมอ แม่อีก ๗ เปอร์เซ็นต์ว่า สามีไม่แสดงกิริยาใดให้เห็นว่าดีใจหรือไม่ แม่รายหนึ่งในจำนวนนี้กล่าวว่า ถึงสามี จะไม่แสดงกิริยาอะไร แต่ตนก็ทราบว่าสามีดีใจ มีแม่รายเดียวเท่านั้นซึ่งรายงานว่า สามียังไม่อยากมีบุตรเพราะฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวยังไม่ดีพอ แต่เมื่อทราบว่า กำลังจะได้บุตรคนแรก สามีมิได้แสดงกิริยาอย่างไรนอกจากปรารภว่า “เมื่อมีแล้วก็ จำเป็น”

แม่บ้านอุเม็งไม่ได้บ่งว่าตนต้องการบุตรเพศใดก่อน แต่ ๓ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่า สามีต้องการบุตรชายก่อน เพื่อหวังให้ช่วยทำนาทำไร่และงานหนักอื่น ๆ ในจำนวนนี้ ๒ รายต้องการให้บุตรสืบสกุลด้วย

ตามรายงานของแม่ทั้งสองหมู่บ้าน กล่าวว่าได้มีส่วนมากดีใจที่จะได้บุตร พร้อม กันนี้นักเกรงอันตรายในการคลอดด้วย ซึ่งก็น่าจะเป็นเช่นนั้นเพราะเมื่อพิจารณา อายุของแม่กลุ่มตัวอย่างแล้วปรากฏว่ามีอายุระหว่าง ๓๐-๔๔ ปี เป็นส่วนใหญ่ อายุ เฉลี่ย ๓๗ ปี ซึ่งเมื่อ ๓๗ ปีมาแล้วนี้ อาจเป็นระยะที่อัตราการตายเมื่อคลอดให้ เมืองไทยยังสูง แม่เหล่านี้อาจได้รู้ได้เห็นอันตรายจากการคลอดอยู่เรื่อยมา เมื่อถึง คราวที่ตนเองตั้งครรภ์จึงรู้สึกกลัวว่าจะได้รับอันตรายเช่นนั้นบ้าง ตามสถิติแม่ซึ่งตาย เนื่องในการคลอดเมื่อ ๔๐ ปีมาแล้ว ปรากฏว่าแม่ตาย ๓๔ ราย ต่อทารกรอด ๑๐๐๐ ราย^๒ ทั้งนี้เป็นสถิติทั้งประเทศ แต่สถิติในหมู่บ้านโดยเฉพาะอาจสูงกว่าสถิติทั้ง ประเทศก็ได้ และในระยะเวลาที่แม่กลุ่มตัวอย่างตั้งครรภ์บุตรคนแรก หมู่บ้านทั้งสอง อาจยังไม่มีแพทย์ พยาบาล สถานีอนามัย สถานีกาชาด หรือหมอดำแย (ที่ได้รับ การอบรมจากฝ่ายสาธารณสุข) เพียงพอ เพราะแม่แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๐๖ สวัสดิภาพในการคลอดของแม่ชาวชนบทบางแห่ง เช่นในหมู่บ้านพรานหมื่น กียัง อยู่ในเกณฑ์ที่กล่าวได้ว่าไม่ปลอดภัย จึงเป็นธรรมดาที่แม่ส่วนมากจะเกิดความวิตก

๒ น.พ. บุญ สุวรรณศรี, บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงเนื่องในสัปดาห์แห่งการรักษาความสะอาด เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

กังวลเมื่อตนตั้งครรภ์ สำหรับแม่ที่รู้สึกเฉย ๆ นั้นอาจเห็นว่าเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องมีบุตร อันเป็นสภาพการณ์ตามธรรมชาติซึ่งตนและหญิงอื่น ๆ ทั่วๆ ไปยอมรับกันอยู่แล้ว

หนึ่ง จะเห็นได้ว่าพ่อของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนมากก็ใจที่จะได้บุตรคนแรกซึ่งเป็นธรรมชาติของผู้ที่เริ่มเป็นพ่อและไม่มีปัญหาทางครอบครัว ส่วนพ่อที่ไม่แสดงกิริยาใดๆ ให้ทราบได้ว่าดีใจหรือไม่นั้น อาจเป็นเพราะคนไทยไม่ใคร่แสดงอารมณ์หรือความรู้สึกออกนอกหน้าอย่างชาวตะวันตก ลักษณะของคนไทยดังกล่าวนั้น เซอร์เบอร์ท พ. ฟิลลิปส์^๓ ผู้ศึกษาบุคลิกภาพของคนไทย ที่ตำบลบางชัน ก็พบว่าชาวบางชันถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ เห็นว่าการแสดงความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควร ฉะนั้นถ้าเป็นคนที่มีนิสัยไม่ชอบแสดงตนด้วยแล้ว จึงดูเหมือนว่าเป็นคนเฉยๆ ไป เช่น พ่อของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งบางคน ซึ่งความจริงแล้วอาจจะดีใจมากกว่าคนที่แสดงออกให้เห็นก็ได้ ดังที่แม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งกล่าวว่าถึงสามีจะเฉย ๆ ตนก็ทราบว่าสามีดีใจที่จะได้บุตร

ทัศนคติต่อการมีบุตรคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่าง

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๘๗ เปอร์เซ็นต์และเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๐ เปอร์เซ็นต์มิใช่เป็นบุตรคนแรก และอาจถือกำเนิดในระหว่างที่บิดามารดากำลังกอบุบุตรเพศที่ต้องการหรือกำลังเป็การมีบุตรก็ได้ สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุตรคนแรกนั้น ล้วนเป็นที่ปรารถนาอย่างยิ่งของพ่อแม่อยู่แล้วดังกล่าวกังตัน ฉะนั้นในที่นี้จะกล่าวเฉพาะทัศนคติของพ่อแม่ต่อเด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งมิใช่เป็นบุตรคนแรกเริ่มแต่ก่อนแม่ตั้งครรภ์ไปโดยลำดับ

ทัศนคติก่อนตั้งครรภ์ ก่อนมีบุตรคนที่เป็เด็กกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน ๕ รายไม่ยอมามีบุตรอีก ๒ รายแรกกลัวจะคลอดตายเหมือนญาติและเพื่อนบ้านของตน อีก ๓ รายเป็นเพราะมีบุตรอยู่แล้วหลายคน คือ ๕, ๖ และ ๘ คนตามลำดับ และฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมาก

๓ Herbert p. Phillips, Thai Peasant Personality, 1965, pp. 169-170

รายที่มีบุตรแล้ว ๖ คนกล่าวว่า จำนวนบุตรเท่าที่มีอยู่ก็ทำให้ตน “บ่มีว่าง
บ่ได้หายใจ เฮ็ดนาบ่สะดวก” (เฮ็ด=ทำ) อยู่แล้ว จึงไม่ยอมมีอีก

รายที่มีบุตร ๘ คนไม่ต้องการมีอีกเป็นคนที่ ๙ เพราะ “ใจใคร่ได้สักสองสามคน
นี้มันหลายโพด” (หลายโพด=มากเกินไป, มากเหลือเกิน)

สำหรับแม่บ้านอุเม็งซึ่งไม่ยอมมีบุตรอีกนั้นมีเพียง ๑ ราย เพราะคลอดยาก

ส่วนท่าทีของสามีต่อการมีบุตรคนที่แปดในกลุ่มตัวอย่างนี้ แม่บ้านพรานเหมือน
ทุกคนไม่ทราบว่ามีสามีอยากได้บุตรอีกหรือไม่ ยกเว้น ๒ รายซึ่งมีบุตรแล้ว ๖ คนเท่านั้น
รายแรกคือรายที่กล่าวข้างต้น รายงานว่าสามีของตนก็ไม่ต้องการมีบุตรอีกเช่นเดียวกัน
และมีรายหนึ่งกล่าวว่าสามีคงจะไม่ต้องการมีบุตรอีก เพราะปรารถนาอยู่เสมอยากให้
หมดลูกเสียที มิฉะนั้นจะต้องยากจนอยู่ตราบเท่าที่ยังมีลูกเพิ่มขึ้น

แม่บ้านอุเม็งรายเดียวเท่านั้นซึ่งกล่าวว่าสามีไม่ยอมมีบุตรอีก เพราะยังมีฐานะ
ทางเศรษฐกิจไม่ดีพอ แต่สำหรับตนเองแล้วอยากได้อีกเพราะฟังจะมีบุตรเพียงคนเดียว

เมื่อพิจารณาความต้องการในเรื่องบุตรของพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพราน-
เหมือนและบ้านอุเม็งตามรายงานข้างต้นนี้แล้วอาจกล่าวได้ว่า แม้ชาวบ้านทั้งสอง
หมู่บ้านนี้จะต้องการมีบุตร เพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของครอบครัว
และของสังคมของตนเป็นสำคัญเช่นเดียวกับชาวชนบทไทยในถิ่นอื่น ๆ ก็จริง แต่ก็มี
ทัศนคติเกี่ยวกับจำนวนบุตรอยู่ด้วย กล่าวคือต้องการมีบุตรจำนวนซึ่งพอดีแก่ฐานะ
ทางเศรษฐกิจของครอบครัวและไม่เกินกำลังความสามารถที่ตน จะเลี้ยงดูได้ ทั้งนี้
คำนึงถึงผลการศึกษาค้นคว้าของ จอห์น อี. เดอ ยัง (John E. de Young)^๔ ผู้ซึ่ง
ได้ศึกษาชีวิตของ ครอบครัวไทยใน ชนบทและกล่าวถึงเรื่องความต้อ การ บุตรของ
ชาวนาไทยไว้ว่า ชาวนาไทยนิยมมีบุตรหลายๆ คน เพื่อจะได้เป็นกำลังช่วยสร้าง ความ
มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว และดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของสังคมสืบไป
จึงไม่มีใครมีใครคิดจะบ่อนกั้นการมีบุตร แต่เมื่อพิจารณาคำกล่าวของแม่กลุ่มตัวอย่าง
บางรายแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง

^๔ John E. de Young, Village life in modern Thailand, 1958, p. 49

ที่มีบุตรมากนั้นมิใช่เป็นเพราะนิยมการมีบุตรหลาย ๆ คน หากเป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนครอบครัวและการป้องกันการมีบุตร จึงจำยอมรับภาวะครอบครัวซึ่งมีสมาชิกมากโดยปริยาย

ทัศนคติเมื่อตั้งครรภ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ สามสิ่งไม่ต้องการมีบุตรอีกก็กลับมีความปรารถนาให้บุตรคนใหม่เป็นเพศชายหรือเพศหญิงเช่นที่ตนเคยหวังในบุตรคนก่อน ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าพ่อแม่ซึ่งไม่ต้องการมีบุตรอีกนั้น มิใช่เพราะมีความเบื่อหน่ายบุตรหรือเบื่อการมีบุตรโดยจริงจังแต่ประการใด หากอาจเนื่องจากความบีบคั้นทางฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ

ในคำนี้เกี่ยวกับความปรารถนาที่จะได้บุตรหญิงหรือชายนั้น ปรากฏว่าความต้องการบุตรชายยังสูงกว่าความต้องการบุตรหญิงมาก โดยเฉพาะพ่อของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน พ่อที่บ้านพรานเหมือน ๗๒ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรชาย ๖ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร ส่วนพ่อที่บ้านอนุเม็ง ๖๑ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรชาย ๓ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ถึงแม้ว่าจะยังแสดงความต้องการบุตรเพศชายสูงกว่าบุตรเพศหญิงก็จริง แต่ความต้องการบุตรหญิงกลับมีจำนวนมากขึ้นในตอนหลังจึงผลปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน ๖๒ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรชาย ๒๑ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรหญิง ซึ่งเมื่อแม่เหล่านี้จะมีบุตรคนแรก มีเพียง ๖ เปอร์เซนต์เท่านั้นที่ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร ส่วนแม่บ้านอนุเม็ง ๔๖ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรชาย ๓๘ เปอร์เซนต์ต้องการบุตรหญิง นอกนั้นไม่จำกัดเพศของบุตร

ผลที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่าในหมู่บ้านพรานเหมือนหรือหมู่บ้านอนุเม็งก็ดี บุตรชายมีความสำคัญสำหรับครอบครัว แต่บุตรหญิงมีความสำคัญสำหรับแม่เป็นส่วนใหญ่ ความมุ่งหมายของพ่อแม่ที่ต้องการจะได้บุตรชายหรือหญิงในครั้ง นี้ ก็เหมือนกับความมุ่งหมายในเพศของบุตรคนแรก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่าง

บ้านอุเม็งรายไกล่ถึงความต้องการบุตรชายว่าจะให้บวชเลย มีแต่หวังจะได้บุตรชายมาช่วยทำงานหนักอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านอุเม็งเองก็มีศรัทธาในการบวชบุตรชายอยู่มาก^๕ ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านอุเม็งเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมได้ตลอดปี และผลิตผลทางเกษตรกรรมมีปริมาณสูงกว่าของบ้านพรานเหมือน^๕ ทุกครัวเรือนหมกมุ่นอยู่กับอาชีพหลักซึ่งต้องอาศัยแรงงานหนักตลอดปี พ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งคงจะมุ่งคิดฝึกบุตรชายให้เป็นกำลังของตนต่อไปมากกว่าจะนึกถึงการบวช จึงมิได้กล่าวถึงการบวชบุตรชายเลย แต่ตามปกติแล้ว เมื่อถึงฤดูกาลเข้าพรรษา พ่อแม่ที่บ้านอุเม็งจะให้บุตรชายซึ่งจบ ป. ๔ และมีความรู้ภาษาลานนาเพียงพอตามกฎเกณฑ์ของทางวัด บวชเป็นเณรหรือเรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า “บวชลูกแก้ว”^๖ เพื่อให้ได้บุญกุศล ได้เพิ่มเติมความรู้ ตลอดจนได้ฝึกระเบียบวินัยเสียก่อน ภายหลังที่ลาสิกขาบทแล้วจึงช่วยบิดามารดาทำนาทำไร่ตามความสามารถของตน

ภายหลังคลอด ถึงแม้เด็กกลุ่มตัวอย่างบางคนจะเป็นเพศตรงข้ามกับที่พ่อแม่หวังไว้ก็ตาม แต่พ่อแม่ของเด็กเหล่านี้ก็ได้รายงานทำนองเดียวกันว่า ถึงอย่างไรเด็กก็เป็นบุตรของตน ตนย่อมรักและเลี้ยงดูให้ดีที่สุดเท่าที่เคยเลี้ยงบุตรคนก่อน ๆ เพียงแต่เห็นว่าบุตรมีลักษณะสมบูรณ์และปลอดภัยก็รู้สึกพอใจแล้ว และบุตรจะเป็นเพศไหนตนก็รักเหมือนกันทั้งนั้น

ข. การปฏิบัติตนของมารดาในระยะตั้งครรภ์และระยะแรกคลอด

เยอร์ลด์ แคปแลน^๗ กล่าวถึงอารมณ์ของหญิงที่มีครรภ์ว่ามักเปลี่ยนแปลง หงุดหงิด โกรธง่าย ร้องไห้ง่าย คนที่เคยใจค่อมั่นคงก็กลับกลายเป็นคนอ่อนไหวง่าย แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกจากนั้นสัมผัสทางรสกลิ่น และเสียงก็ไวด้วยเช่นกัน แต่การเปลี่ยนแปลงนี้มิได้สม่ำเสมอ บางวันบางสัปดาห์ก็เป็นปกติ และบางวันบางสัปดาห์ก็ผิดแผกไปจากปกติ เมื่อครรภ์เกือบครบ ๓ เดือน จะเริ่มต้นมีความรู้สึกเข้าข้างตนเอง ความรู้สึกนี้ค่อย ๆ ทวีขึ้นสูงสุดราวเดือนที่ ๗ หรือ ๘ กล่าวคือต้องการความเห็นอก

^๕ สดำนระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, loc. cit. หน้า ๑๑๔

^๖ Ibid; หน้า ๒๔๐

^๗ Gerald Caplan, An Approach to Community Mental Health, 1961 pp. 72-77

เห็นใจจากผู้อื่น โดยเฉพาะสามี ถ้าหากคนได้รับการเอาใจใส่และการเอาอกเอาใจบ้างแล้ว ก็จะคลายความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจลงได้ จิตแพทย์บางท่านกล่าวว่า หญิงที่แพ้อภัยแล้วยากับประทานอาหารประเภทๆ นั้น มิใช่เกิดจากความต้องการทางร่างกาย หากแต่เป็นความต้องการทางจิตใจถึงกล่าวข้างต้น ถ้าไม่ได้รับประทานอาหารนั้นก็มิใช่ว่าจะเจ็บป่วยอะไร

อย่างไรก็ดี สุขภาพของหญิงมีครรภ์สำคัญอย่างยิ่งสำหรับ พัฒนาการ ของ บุตร-ในครรภ์ ถ้าแม่มีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจตลอดระยะตั้งครรภ์ บุตรจะมีพัฒนาการเป็นไปตามปกติ การป้องกันเหตุการณ์ที่อาจทำให้แม่ต้องเจ็บกายหรือเสียดใจอย่างรุนแรง จนเกิดการเจ็บป่วย รับประทานอาหารไม่ได้ พักผ่อนไม่เพียงพอ และระบบการทำงานภายในร่างกายผิดปกติจนเสียคุณภาพมิให้เกิดขึ้นได้นั้นนับเป็นการช่วยให้เด็กในครรภ์ปลอดภัยไปด้วย

เนื่องจากหญิงมีครรภ์โดยทั่วไปมักจะไม่สามารถควบคุมตัวเอง มีความกังวลนานาประการเกี่ยวกับอันตรายในการคลอดบ้าง ความสมบูรณ์ของ บุตร ที่จะเกิดมาบ้าง ตลอดจนเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว ดังนั้นในที่แต่ละแห่งจึงมีการช่วยผ่อนคลายนอารมณ์เคร่งเครียดของหญิงมีครรภ์ และการให้กำลังใจด้วยวิธีต่างๆ กัน หมู่บ้านชนบทของไทยเองก็มีข้อปฏิบัติและพิธีกรรมต่างๆ ที่ล้วนแต่เป็นเรื่องของการช่วยลดความวิตกกังวลและส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์มีกำลังใจดีขึ้นทั้งสิ้น

การปฏิบัติตนของแม่กลุ่มตัวอย่างในระยะตั้งครรภ์

ในระยะตั้งครรภ์บุตรคนที่หนึ่งเป็นเด็กกลุ่มตัวอย่าง แม่ทั้งสองหมู่บ้านมีข้อปฏิบัติและพิธีกรรมที่จะต้องกระทำดังต่อไปนี้

ก. อาหาร ตลอดระยะเวลาตั้งครรภ์ แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากรับประทานอาหารทุกอย่างตามที่เคยปฏิบัติจนกระทั่งคลอด กระนั้นก็มีจำนวนแม่ถึง ๓๔ เปอร์เซ็นต์ที่งดเว้นอาหารบางอย่างซึ่งเชื่อกันต่อๆ มาว่าเป็นอาหารจำพวกทำลายสุขภาพของแม่และเด็กในครรภ์ หรือมิฉะนั้นก็จะทำให้เกิดอันตรายในขณะคลอดได้

แม้กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนใหญ่จะงดเว้นอาหารบางประเภทจนกระทั่งตลอด มีเพียง ๒๐ เปอร์เซนต์เท่านั้นที่ไม่งดเว้นอาหารชนิดใดซึ่งตนเคยรับประทานมา ทั้งสิ้น

ต่อไปนี้จะได้แยกกล่าวถึงอาหารต่าง ๆ ที่แม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง งดเว้น และความเชื่อในเหตุผลที่งดเว้นอาหารเหล่านั้น คือ

๑. อาหารจำพวกที่รับประทานแล้วจะทำให้เด็กในครรภ์ไม่สบาย แม่บ้านพรานเหมือนว่าไค้แก่ อาหารที่มีรสเผ็ดร้อน รสเค็ม ซึ่งจะทำให้เด็กร้อน และคันมาก

แม่บ้านอุเม็งว่า ไค้แก่อาหารรสเผ็ดร้อน รสจืด และอาหารหมักดอง

๒. อาหารจำพวกที่จะทำให้แม่ไม่สบาย แม่บ้านพรานเหมือนบ่งว่าไค้แก่ เนื้อและเนื้อกระต่าย ถัรับประทานในระหว่างตั้งครรภ์ แม่อาจเป็นผีซึ่งเป็นพิษ ถึงแก่ชีวิต

แม่บ้านอุเม็งกล่าวว่า อาหารที่ทำให้แม่ไม่สบายก็คืออาหารจำพวกเดียวกับที่ทำให้เด็กในครรภ์ไม่สบายนั่นเอง

๓. อาหารที่ทำให้รักและสายรกเปื่อย แม่บ้านอุเม็งเท่านั้นที่เชื่อว่ารักและสายรกเปื่อยได้-เพราะรับประทานบอนในระหว่างตั้งครรภ์ จึงงดอาหารทุกอย่างที่ใส่ บอนมีแกงบอนเป็นต้น

๔. อาหารจำพวกที่ทำให้รักติด แม่บ้านพรานเหมือนกล่าวว่า ไค้แก่ ข้าวเหนียวปิ้ง

แม่บ้านอุเม็งว่า ไค้แก่ ข้าวเหนียวบึ่ง ขนุน หับลี หนั้ววหนั้วควายย่าง หรือใส่แกงเพราะเป็นอาหารประเภทมียาง หรือเป็นยางเหนียว

๕. อาหารจำพวกที่ทำให้คลอดยาก แม่บ้านพรานเหมือนว่าไค้แก่ไข่ ของหวาน เนื้อมะพร้าว เผือก มัน เม็ดกบก กล้วยตานี และคินสอพอง

แม่บ้านอุเม็งกล่าวว่า อาหารหวานจัดและพวกมีไขมันจะทำให้เด็กอ้วน ตัวโตทำให้ออกยาก และขนุนกับหับลี มียางเหนียวและฝาค ทำให้ฝืด คลอดยาก

๖. อาหารที่ทำให้เด็กมีไข้หุ้มน้ำนมมากทำให้ล้างออกยาก ไค้แก่เนื้อ แม่บ้านพรานเหมือนเท่านั้นที่ให้เหตุผลข้อนี้

๗. การทำงานในระหว่างตั้งครรภ์ การทำงานในระยะตั้งครรภ์ของแม่บ้านพรานเหมือนแบ่งออกได้เป็น ๔ พวกคือ

๑. พวกทำงานตามปกติทุกอย่างจนกระทั่งคลอดมี ๖๒ เปอร์เซ็นต์ ในจำนวนนั้นแม่ ๒ รายกล่าวว่าปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ใหญ่คือให้ทำงานตลอดระยะตั้งครรภ์เพื่อจะไค้คลอดง่าย และอีก ๒ รายกล่าวว่าถ้าตนหยุดก็ไม่มีใครทำงานแทนตนเองมีสุขภาพดีอยู่แล้วจึงทำงานตลอดระยะนี้

๒. พวกทำงานตามปกติจนกระทั่งครรภ์แก่ไค้คลอดจึงงดเว้น เฉพาะงานหนักเช่น ตักน้ำ ทำข้าว หาฟืน พวกนี้มี ๓๐ เปอร์เซ็นต์

แม่บ้านพรานเหมือนสองพวกข้างต้นนั้นส่วนมาก ให้สัมภาษณ์ว่าฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำ กล่าวคือรายไค้หลักซึ่งจะจ้งถึงปริมาณข้าวที่ทำได้ในแต่ละปีอยู่ในระดับ “ไม่พอกินไม่พอใช้” แม่บางรายยังถึงความจำเป็นในการที่ต้องทำงานหนักจนกระทั่งคลอดหรือครรภ์แก่ว่า “บ่เฮ็ด บ่ไค้กิน” และ “บ่พอกิน มันหลายคน” คำตอบเช่นนี้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่าแม่บ้านพรานเหมือนซึ่งต้องทำงานตลอดระยะตั้งครรภ์นั้น เนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมากกว่าเป็นเพราะสาเหตุอื่นๆ

๓. พวกงดเว้นงานหนักตั้งแต่ตั้งครรภ์ไค้ ๕-๖ เดือนมี ๖ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเรียกได้ว่ามีจำนวนน้อยมาก

๔. พวกที่หยุดทำงานหนักตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์โดยทีเดียว มี ๒ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด

แม้กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนในพวก ๓ และ ๔ ไม่ได้รายงานถึงฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัวแต่กล่าวถึงความปลอดภัยของเด็กในครรภ์และของตนเองเป็นเหตุผลในการงดเว้นงานหนักตั้งแต่ระยะแรกๆ ของครรภ์

ส่วนการทำงานของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งในระหว่างตั้งครรภ์ แบ่งออกได้เป็น ๒ พวก

๑. พวกทำงานทุกอย่างตามปกติจนถึงวันกลอต มี ๑๗ เปอร์เซ็นต์ เกือบทุกรายในพวกนี้ให้เหตุผลว่า การทำงานหนักหรือทำงานมาก ๆ ตลอดระยะตั้งครรภ์จะทำให้คลอดง่าย มีเพียงรายเดียวที่รายงานว่าเพราะตนมีสุขภาพดี สามารถทำงานได้ตามปกติ ถ้าหยุดก็ขาดรายได้ไปโดยใช่เหตุ แม้ในพวกนี้มีฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับ “กุ่มอยู่ กุ่มกินบ้าง” และ “เหลือกิน” บ้าง ซึ่งหมายถึงเป็นครอบครัวที่ไม่ขาดแคลน

๒. พวกยกเว้นงานหนักเมื่อมีครรภ์ได้ ๕ เดือนขึ้นไป มี ๘๓ เปอร์เซ็นต์ งานที่งดทำคือการหิ้ว ยก หาบ หรือหามของหนัก การทำนาทำไร่ การตัดฟันผ่าฟัน หรืองานที่ต้องเดินไกล ๆ เพราะเกรงจะกระทบกระเทือนเป็นอันตรายถึงเด็กในครรภ์ ฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัวของแม่พวกหลังนี้ ส่วนมากมีฐานะจำกัดว่ามีอันจะกิน มีเพียง ๖ รายที่กล่าวว่า “ไม่พอกิน ไม่พอใช้”

ค. การกระทำเคล็ดและพิธีกรรมบางอย่างเมื่อมีครรภ์ จะได้แยกกล่าวที่ละหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

บ้านพรานเหมือน แม่บ้านพรานเหมือนที่มีครรภ์เป็นครรภ์แรก จะต้องทำพิธี “สู่ขวัญแม่मार”^๘ ในระหว่างตั้งครรภ์ได้ประมาณ ๒—๓ เดือน หรือ ๖—๗ เดือน ตามแต่จะสะดวกและเห็นสมควร พิธีนี้ทำเพื่อเรียกขวัญซึ่งหนีไปให้กลับมากอยู่กับตัวแล้วแม่จะสบายกายสบายใจและคลอดง่าย อีกพิธีหนึ่งซึ่งแม่ทั้งที่มีครรภ์แรกหรือครรภ์ที่เท่าไรก็ตามจะต้องทำเมื่อตั้งครรภ์ได้ ๗—๘ เดือนเรียกว่าพิธี “แต่งแก้”^๙ เป็นพิธีเช่นสรวงเทพเจ้า (ปู่เถน ย่าเถน) และเช่นส่งเวรแม่ในชาติก่อนของเด็กเพื่อมิให้มาเอาบุตรคืน รวมทั้งเป็นการป้องกันภูตผีปีศาจอื่น ๆ ที่จะมาทำให้แม่หรือเด็กต้องเสียชีวิตในการคลอดอีกด้วย

บ้านอุเม็ง เมื่อแม่ที่บ้านอุเม็งตั้งครรภ์ได้ ๕ เดือนขึ้นไปจะเริ่มอาบน้ำแช่พืชบางอย่างหรือน้ำแช่ตะกวดยันต์ตามความเชื่อถือของตนเพื่อเป็นเคล็ดให้คลอดง่าย

^๘ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก. *op. cit.* หน้า ๒๗๒

^๙ *Ibid.* , หน้า ๒๗๒-๒๗๔

โดยเอาพืชหรือตะกุดยันตัวอย่างใดอย่างหนึ่งแช่ลงในน้ำอาบประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง ก่อนอาบน้ำในตอนเย็น จำนวนวันที่อาบน้ำแล้วแต่ความพอใจ อาจเป็น ๓ วัน ๗ วัน หรืออาบเรื่อยไปจนกระทั่งตลอด พืชที่เอามาแช่น้ำอาบนั้นมีต่าง ๆ ชนิดกันตามความเชื่อถือ แต่ที่ใช้กันเกือบทั้งหมู่บ้านคือต้นไมยราบ เรียกตามภาษาพื้นเมืองว่า “หญ้าจียอบ” (จิ-ตะต๋อง, ยอบ-แฟบลง) โดยถอนมาหลาย ๆ ต้นแล้วมัดรวมกันแช่น้ำอาบ บางทีก็แช่พร้อมกับพืชอื่น ๆ ด้วย เป็นที่เชื่อกันว่าเมื่อหญิงมีครรภ์อาบน้ำแช่ต้นไมยราบแล้ว เด็กในครรภ์จะห่อตัวแฟบเข้าทำให้คลอดง่าย ส่วนตะกุดยันต์ซึ่งใช้กันบ้างเป็นบางรายนั้น ผู้ใช้ไปขอจากพระหรือขอซื้อจากผู้เฒ่าที่ชาวบ้านนับถือว่าเก่งทางคาถาอาคมและการลงยันต์ โดยเฉพาะทางเวทย์มนต์ที่ทำให้คลอดง่าย

เมื่อถึงครรภ์ได้ ๘-๙ เดือน หรือในเดือนที่ถึงกำหนดคลอด แม่บ้านอุเม็งจะทำพิธี “ปักแก้แม่मार” ความมุ่งหมายในการทำพิธีนี้คล้าย ๆ กับพิธี “สู่ขวัญแม่मार” ซึ่งปฏิบัติกันในบ้านพรวนเหมือน กล่าวคือประสงค์ให้แม่และเด็กอยู่สบาย มีสุขภาพดี คลอดง่าย แต่ต่างกันที่พิธีสู่ขวัญแม่मारของบ้านพรวนเหมือนเป็นพิธีเรียกขวัญของหญิงมีครรภ์ให้กลับมาอยู่กับตัว แต่พิธีปักแก้แม่मारของบ้านอุเม็งเป็นพิธีปักเป่าภัยอันตรายและความอัปมงคลทั้งมวลในตัวหญิงมีครรภ์ให้สูญสิ้นไป รวมทั้งเป็นการขับไล่ภูตผีไม่ให้มารบกวนเบียดเบียนได้

นอกจากการทำเกลือและพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว แม่บ้านอุเม็ง ๒๔ เปอร์เซ็นต์ ยังได้ฉีกยาบำรุงร่างกายตามคำแนะนำของแพทย์หรือหมอประจำตำบลอีกด้วย ในจำนวนนี้แม่บ้านอุเม็ง ๙ เปอร์เซ็นต์มิได้กระทำเกลือหรือทำพิธีปักแก้แม่मारเลย เพราะไม่เชื่อว่าจะทำให้คลอดง่ายได้จริง จึงเพียงแต่ฉีกยาบำรุงร่างกายเท่านั้น การปฏิบัติเช่นนี้คงเป็นเพราะชาวบ้านได้รับความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยด้านสุติกรรม โดยเนื่องมาจากความเจริญทางการแพทย์ได้เข้าสู่ชนบทมากขึ้น

แม่บ้านอุเม็งซึ่งไม่ทำทั้งพิธีปักแก้แม่मारและไม่ได้ฉีกยาบำรุงร่างกายมี ๑ ราย แม่รายนี้เชื่อว่าตนอาบน้ำแช่ต้นไมยราบอย่างเดียวเท่านั้นก็ปลอดภัย

การเตรียมคลอด

ก. สถานที่คลอด แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งที่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งเตรียมห้องนอนที่บ้านของตนเป็นสถานที่คลอด แต่การจัดเตรียมห้องแตกต่างกันไป ห้องคลอดของแม่บ้านพรานหมื่นมีเตาไฟใหญ่^{๑๐} ซึ่งทำขึ้นใช้สำหรับการอยู่ไฟโดยเฉพาะ และมีแคร่สำหรับนอนอยู่ไฟด้วย ส่วนห้องคลอดของแม่บ้านอุเม็งมีแต่เพียงม้วนหินนอนพิงซิดีฝาผนังห้องค้ำไคค้ำหนึ่งเท่านั้น

ข. เครื่องใช้สำหรับแม่ แม่บ้านพรานหมื่นเพียงรายเดียวที่ไม่เตรียมพื้นและเตาไฟไว้ก่อนคลอด เพราะมีความเชื่อว่าถ้าเตรียมไว้ก่อนแล้วตนจะคลอดยาก ส่วนแม่บ้านพรานหมื่นนอกนั้นรายงานว่าได้เตรียมพื้นไว้อยู่ไฟ โดยสามีเป็นผู้หาพื้นเตรียมไว้ให้ บางรายหาไว้ล่วงหน้า ๑ เดือน ตลอดจนผ้าเตรียมไว้เสร็จ ไม้พื้นที่ใช้จะต้องเป็นไม้ที่เมื่อติดไฟแล้วไม่แตกหรือประทุ กวน ไม้เป็นพืชต่อผิวหนัง “ไม้ทัว” เป็นไม้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ดังนั้นแม่บ้านพรานหมื่นจึงนิยมหาไม้ชนิดนี้เตรียมไว้ใช้ในการอยู่ไฟมากกว่าไม้ชนิดอื่น นอกจากพื้นสำหรับอยู่ไฟแล้วทุกคนเตรียมเชือกสำหรับยึดโหนดในขณะคลอด และเตรียมหยาจำพวกรากไม้หรือสมุนไพรเรียกกันว่า “ยารากไม้” ไว้ต้มกินภายหลังคลอด รวมทั้งสิ่งที่ใช้รับประทานเป็นยาประกอบ มีพริกไทย กระเทียม ข่า มะขาม มะนาว สำหรับของใช้อื่นๆ ก็เป็นของที่มีอยู่แล้ว ได้แก่หม้อต้มน้ำ หม้อต้มยา เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

ส่วนแม่บ้านอุเม็งนั้นมิได้อยู่ไฟเหมือนแม่ในภาคอื่นๆ จึงไม่มีการเตรียมเตาไฟเตรียมพื้น สิ่งที่ใช้ภายหลังคลอดก็เป็นสิ่งที่ใช้เป็นประจำอยู่แล้วเกือบทั้งสิ้น คือผ้าถุงยาวกรอมเท้า เสื้อแขนยาวหรือแขนกระบอก ผ้ารัดท้องและผ้าโพกศีรษะ ซึ่งมักเป็นผ้าขาวม้าของสามีหรือซื้อเอาใหม่ แม่บ้านอุเม็ง ๑๑ ราย เตรียมเชือกไว้ยึดในเวลาคลอดด้วย สิ่งสำคัญที่แม่บ้านอุเม็งทุกคนเตรียมไว้ใช้หลังคลอด คือ “ยารากไม้” และยาหอมขนานต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ยาแดงพม่า” ซึ่งหญิงมีครรภ์ชาวบ้านอุเม็งทั้งหมดบ้านจะซื้อหาเตรียมไว้ใช้หลังคลอด

^{๑๐} Ibid, หน้า ๒๑๕

ค. เครื่องใช้สำหรับทารก แม่ทั้งสองหมู่บ้านเตรียมเบาะ ผ้าอ้อม เปด และกระตัง นอกจากนี้แม่บ้านอุเม็งยังได้เตรียมผ้าพลาสติกสำหรับรองเบาะและเตรียมอ่างอาบน้ำเด็กไว้อีกด้วย สำหรับเปลนั้นแม่บ้านอุเม็งมิได้เตรียมไว้ก่อนคลอด แต่จะหามาให้เด็กนอนเมื่อเด็กอายุได้ ๑ เดือนแล้ว รายที่มิเปลเป็นรายที่มีบุตรมาแล้ว แต่ก็ให้นอนต่อเมื่อเด็กอายุกว่า ๑ เดือนเช่นกัน เพราะตลอดระยะเวลา ๑ เดือนแรกคลอดเป็นระยะที่แม่กำลัง “อยู่เดือน” และเด็กจะต้องนอนในมุ้งกับแม่ตลอดระยะนี้ด้วย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมเปลไว้ล่วงหน้า

แม่ทั้งสองหมู่บ้านไม่ได้กล่าวถึงข้อห้ามใด ๆ ในเรื่องการเตรียมเครื่องใช้สำหรับทารก ทั้งแม่บ้านพรานเหมือนบางรายก็กล่าวว่าตนได้เตรียมของใช้ที่จำเป็นไว้ก่อนคลอดและไม่เคยมีข้อห้ามในเรื่องนี้แต่อย่างไร ซึ่งต่างกับแม่ที่หมู่บ้านนาป่า จังหวัดชลบุรี^{๑๑} และชาวภาคกลางทั่ว ๆ ไป^{๑๒} ซึ่งไม่เตรียมเตาไฟสำหรับอยู่ไฟ และไม่เตรียมเบาะหรือเมาะสำหรับทารกไว้ให้สมบูรณ์ก่อนคลอด เพราะถือว่าจะทำให้ทารกตายเสียก่อนที่จะได้ใช้ของเหล่านั้น

การคลอด

บ้านพรานเหมือน เนื่องจากชาวบ้านพรานเหมือนรุ่นปู่ย่าตายายของรุ่นซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างนี้เคยทำคลอดกันเอง กล่าวคือถ้าภรรยาไม่สามารถจะทำคลอดเองได้ สามก็จะช่วยทำคลอดให้จนเรียบร้อย ฉะนั้นหญิงสูงอายุซึ่งมีประสบการณ์ในการคลอดบุตรมาหลายครั้งและชายซึ่งเคยมีบุตรมาหลายคน จึงเป็นที่นับถือ ของ ชาว บ้านพรานเหมือนรุ่นต่อ ๆ มาว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการทำคลอด และมักจะต้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องนี้แก่ญาติ ๆ และเพื่อนบ้านใกล้เคียงอยู่เสมอ ปรากฏว่าแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๖ เพอร์เซ็นต์ คลอดโดย ความช่วยเหลือของญาติผู้ใหญ่ บิดาของเด็ก หรือผู้ใหญ่เพื่อนบ้าน แม่ ๔ เพอร์เซ็นต์ทำคลอดเอง รายหนึ่งในแม่จำนวนนี้รายงานว่าตนคลอดกลางดึก ทุกคนกำลังนอนหลับ จึงต้องทำทุกอย่าง

^{๑๑} สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก เล่ม

ที่ ๑ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๓๐๘-๓๐๙

^{๑๒} เสวียนโกเศศ ประเพณีเก่าของไทย พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๖๕

ตัวลำพังตนเอง แม่ที่คลอดกับหมอต่ายมีเพียง ๒๖ เปอร์เซนต์และในจำนวนนี้ บางรายกล่าวว่า หมอต่ายไม่ได้ช่วยอะไรตนมากไปกว่ามานั่งดูและช่วยบีบหนวดให้ บ้าง นอกนั้นตนทำเองเกือบทุกอย่าง

อย่างไรก็ตาม แม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากได้รับความช่วยเหลือจากสามีและญาติพี่น้องของตนอย่างอบอุ่นเมื่อถึงเวลาเจ็บครรภ์จะคลอด มีทั้งคนช่วยหนุนหลัง และช่วยโยนเชือกจากเพดานลงมาให้ยึดโหน ผู้ที่ทำการคลอดก็จะบีบหนวดช่วยเหลือตามวิธีการของตน นอกนั้น ๆ นอกนั้นช่วยกันปลดสิ่งของเครื่องใช้ที่แขวนไว้ตามข้างฝา บ้าง ที่ราวหรือข้อบ้าง เช่น เสื้อผ้า กระบุง ตะกร้าเป็นต้นลงวางกับพื้นจนหมด เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าไม่ปลดลงเด็กในครรภ์จะแขวนตัวลอยอยู่ทำให้คลอดช้า นอกจากนี้ยังเปิดฝากระบิข้าวเปิดประตูหน้าต่าง เพื่อเป็นเคล็ดให้คลอดง่าย

วิธีการคลอดของแม่บ้านพรานเหมือนก็คือ ถอดเสื้อ กุ๊กเข้า นั่งบนชั้นเท้า และ โหนเชือกไว้ บางรายปูผ้าขาวม้าไว้ตรงพื้นที่นั่งนั้นด้วย เด็กจะคลอดทั้ง ๆ ที่แม่อยู่ในท่านั่ง จากนั้นผู้ทำการคลอดจะตัดสายสะดือเด็ก และบิดาเด็กเอารกไปฝัง ทั้งสองอย่างนี้เป็นไปตามกรรมวิธีและตามเคล็ดที่ชาวบ้านพรานเหมือนถือปฏิบัติกันมา ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

บ้านอุเม็ง หมู่บ้านอุเม็งห่างจากที่ว่าการอำเภอเพียง ๓—๔ กิโลเมตร ในบริเวณที่ว่าการอำเภอมีสุศาลาซึ่งมีทั้งแพทย์แผนปัจจุบันและนางผดุงครรภ์ประจำอยู่ และมีบ้านพักสำหรับแพทย์และพยาบาลอยู่ในบริเวณเดียวกันนั้นด้วย ชาวบ้านอุเม็งสามารถติดต่อกับแพทย์หรือพยาบาลได้โดยสะดวก ในหมู่บ้านอุเม็งและหมู่บ้านใกล้เคียงมีหมอต่ายที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการทำการคลอดจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขมาแล้ว การติดต่อรหว่างชาวบ้านกับหมอต่ายนั้นสะดวกมาก สำหรับโรงพยาบาลซึ่งแม้จะมีมากแห่ง แต่ก็อยู่ในเขตอำเภอเมืองทั้งสิ้น หมู่บ้านอุเม็งอยู่ไกลจากอำเภอเมืองประมาณ ๒๗ ก.ม. การไปคลอดที่โรงพยาบาลจึงยุ่งยากมากในเรื่องยานพาหนะ แม่ที่คลอดยากจริง ๆ สุดความสามารถของหมอต่ายและแพทย์ประจำอำเภอแล้วเท่านั้น จึงจะยอมไปคลอดที่โรงพยาบาลในเมือง แต่ถึงอย่างไรก็ยังกล่าวได้ว่า แม่บ้านอุเม็งมีสวัสดิภาพในการคลอดดีกว่าแม่บ้านพรานเหมือน

แม่บ้านอุเม็งคลอดบุตรด้วยวิธีนั่งเอนหลังพิงม้วนที่นอน เหยียดขา อยู่ในท่า
ครึ่งนั่งครึ่งนอน และต้องนั่งหันหน้าไปทางทิศซึ่งถือกันว่าเป็นทิศที่ดีสำหรับการ
คลอดในวันนั้นจึงจะคลอดง่าย บางรายเหนียวเชือกซึ่งโยงลงมาจากเพดานไว้ด้วย
เพื่อไม่ให้ตัวไถลเลื่อนลงและหงายหลัง ในห้องคลอดนอกจากหมอต้มยาแล้ว ญาติ
ผู้ใหญ่หรือพี่น้องผู้หญิงเท่านั้นที่เข้าไปคอยช่วยเหลือ ส่วนญาติผู้ชายหรือคนอื่น ๆ
จะคอยอยู่ภายนอกเพื่อช่วยเหลือในกรณีที่จำเป็น แม่บางรายไม่ยอมให้ใครอยู่ด้วยเลย
นอกจากหมอต้มยาเท่านั้น เมื่อเด็กคลอดแล้ว หมอต้มยาดัดสายสะดือเด็กตามวิธีการ
ในปัจจุบันและบิดาเด็กเป็นผู้เอารกไปฝัง

การปฏิบัติตนภายหลังคลอด

บ้านพรานหมื่น เมื่อคลอดเรียบร้อยแล้วก็ถึงเวลาที่แม่บ้านพรานหมื่นจะ
ท้อง “อยู่กำ”^{๑๑} หรือที่ชาวภาคกลางเรียกว่า “อยู่ไฟ” นั่นเอง อันเป็นวิธีปฏิบัติ
ตัวภายหลังคลอดที่เชื่อว่าความร้อนของไฟจะทำให้มดลูกแห้งเป็นปกติ และแม่มี
สุขภาพดีตามเดิม แม่จะ “อยู่กำ” กี่วันขึ้นอยู่กับความสมัครใจ แต่จำนวนวันที่อยู่กำนั้น
ต้องเป็นจำนวนเลขคี่ เช่น ๑๑, ๑๓, ๑๕ หรือ ๑๗ วันเป็นต้นเพราะถือว่า
“กัลูกอยู่ กัลูกหนี” สำหรับบุตรคนแรกแม่จะต้องอยู่กำมากกว่าคนหลัง ๆ เป็น
เคล็ดให้บุตรคนโตเป็นที่เคารพยำเกรงของน้องๆ ต่อไป จำนวนวันอยู่กำของแม่บ้าน
พรานหมื่นมีตั้งแต่ ๒๕ วัน ลงไปจนถึง ๗ หรือ ๕ วัน (ส่วนมาก ๑๑ วัน)
การ “ออกกำ” หรือ “ออกไฟ” ก็ต้องเลือกออกใน “วันดี” เพื่อแม่จะได้มี
ความสุขสบายต่อไป

การใช้จ่ายในระหว่างอยู่กำนั้น แม่บ้านพรานหมื่นรับประทานและอาบ “ยา
รากไม้”^{๑๒} ตามคำแนะนำของญาติผู้ใหญ่ สามีหรือหมอต้มยา นอกจากนี้ยัง
รับประทานพริกไทยกับเกลือ ข่าเผาไฟกับเกลือ น้ามะขามหรือน้ำมะนาวผสมกับ
เกลืออีกด้วย เพื่อขับน้ำคาวปลาและขับโลหิตที่ยังคั่งค้าง แม่บ้านพรานหมื่น

^{๑๑} สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่ออิทธิพลของเด็ก เล่มที่ ๓
รายงานการวิจัย เล่มที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒ หน้า ๒๑๕

^{๑๒} Ibid, หน้า ๒๑๗

บางรายรับประทาน “ยาทองเหล้า” เพื่อบำรุงโลหิต เป็นยาซึ่งซื้อจากร้านขายยาในเมืองหรือจากคนเร่ขายยาตามหมู่บ้าน

ตามหลักทางการแพทย์แผนปัจจุบันถือว่า ภายหลังคลอดแม่ จะต้องได้รับการบำรุงร่างกายด้วยอาหารอย่างดี ไข่ไก่ เนื้อสัตว์ ไข่ไก่ และนมสด เป็นต้น อาหารเหล่านี้มิได้เป็นของแสลงต่อสุขภาพของแม่แต่อย่างใด หากเป็นอาหารที่จำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งสอดคล้องกับความเชื่อต่อในเรื่องของแสลงของแม่หลังคลอดของทั้งสองหมู่บ้าน ดังรายงานต่อไปนี้

การรับประทานอาหารในระยะอยู่กำ เป็นเรื่องที่แม่บ้านพราวนเหมือนระมัดระวังมาก แม่ที่กำลังอยู่กำต้องรับประทาน “ข้าวจี” (ข้าวเหนียวโรยเกลือแล้วบึง) จะรับประทานกับปลาบางชนิด เช่นปลาช่อนอย่างก็ได้ แต่ห้ามรับประทานปลาอื่น ๆ หรือปลาจากที่อื่นซึ่งไม่ใช่ปลาน้ำเดียวกัน เนื้อสัตว์ต่าง ๆ และไข่ เหล้านี้เป็นของแสลงจะทำให้เกิดอาการวิงเวียนเป็นลมหรือเรียกว่า “ผิดกำ” ได้ นอกจากนี้ต้องงดอาหารบางอย่าง ไข่ไก่ของเย็น ๆ ลอนตาล และน้ำมะพร้าว เพราะจะทำให้มีคลูกแห้งช้าต่อเมื่อ “ออกกำ” แล้วจึงจะรับประทานอาหารตามปกติ

บ้านอุเม็ง หญิงพื้นเมืองในภาคเหนือของไทย เช่น เชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้น มิได้มีการอยู่ไฟภายหลังคลอดเหมือนหญิงในภาคอื่น ๆ แต่จะปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ร่างกายคืนสู่สุขภาพดั้งเดิมตามแบบอย่างที่ย่า ยาย และแม่ของตนได้เคยกระทำมา โดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือนสำหรับการพักผ่อนนี้ เรียกว่า “อยู่เดือน”^{๑๕} การอยู่เดือนของแม่บ้านอุเม็งอาจผิดแผกจากหมู่บ้านอื่น ๆ ไปบ้างในวิธีการปฏิบัติและในตำนานความเชื่อต่าง ๆ เพราะเป็นหมู่บ้านที่ยังถือผีถือลางอยู่มาก

เมื่อคลอดเรียบร้อยแล้ว แม่บ้านอุเม็งต้องแต่งกายชุด “อยู่เดือน” คือ นุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้า สวมเสื้อแขนยาวหรือแขนกระบอก มักใช้ผ้าถุงและเสื้อสีเข้ม เช่น สีดำหรือกรมท่า ใช้ผ้าขาวม้ารัดท้อง^{๑๖} กันไม่ให้มีคลูกลงต่ำ ไม่ให้ท้องยาน และ

๑๕. ibid. หน้า ๒๘๐

๑๖. ibid.

เพื่อช่วยให้เลือดออกหมดเร็วท้องแห้งเร็ว ใช้ผ้ายาว ๆ หรือผ้าขาวม้าพันโพกศีรษะ ถ้าเป็นฤดูหนาวก็สวมถุงเท้ายาวด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ร่างกายอบอุ่นตั้งแต่ศีรษะจนถึงเท้า และนอนพัก “อยู่เคียน” ในห้องคลอดคนเดียว

การนอน “อยู่เคียน” ต้องนอนในมุ้งทั้งกลางคืนและกลางวัน (ยกเว้นเวลา ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย และเวลารับประทานอาหาร) เมื่อคลอดใหม่ๆ แม่ต้อง นอนกับพื้นเรือนหรือเสื่อก่อนจนกระทั่งเลือดและน้ำขาวปลาหยุดแล้วจึงนอนบนที่นอน เพื่อที่นอนจะได้ไม่เปียกและสะดวกแก่การทำมาความสะอาด ถ้าแม่รู้สึกว่ามันแข็งแรงก็ แล้วจะออกนอกมุ้งในเวลากลางวันก็ได้ แต่ต้องเข้ามุ้งเมื่อถึงเวลาประกอบอาหาร หรือรับประทานอาหารของคนในบ้าน เพื่อให้ไม่ได้กลิ่นอาหารหรือกลิ่นต่าง ๆ แม้ แค่กลิ่นดอกไม้ หรือเครื่องหอม ฯลฯ นอกจากกลิ่นยา กลิ่นผิวมะนาว ผิวส้ม ซึ่งแม่ใช้รับประทานหรือต้มขณะอยู่เคียนเท่านั้น มิฉะนั้นจะมีอาการ “ผิตเคียน” หรือ “ผิตลม” คือวิงเวียนไม่สบายและเป็นลมซึ่งแม่บ้านอุ้มถึงกลัวกันมาก กลัวว่าอาจทำให้สติวิปลาสหรือถึงแก่ชีวิตได้ การอยู่ในมุ้งเวลากลางวันขึ้นอยู่กับสุขภาพ ของแม่แต่ละราย แม่ ๒ รายไม่ได้อยู่ในเวลากลางวันเลย รายหนึ่งได้ฉีดยาบำรุง ร่างกายภายหลังคลอดเชื่อว่าตนร่างกายแข็งแรงพอที่จะไม่ “ผิตเคียน” อีกรายหนึ่ง ทรน่อนอยู่ในมุ้งไม่ไหว จึงอยู่นอกมุ้งโดยต้มผิวมะนาวกับกลิ่นอื่น ๆ

การใช้ยาใน ระหว่างอยู่เคียน แม่บ้านอุ้มใช้ยาหอมขนานต่าง ๆ และยา จำพวกรากไม้ซึ่งนำมาผสมกับน้ำรับประทานกันผิตสำแลง กันวิงเวียนและเป็นลม นอกจากจะใช้ยาดังกล่าวแล้ว แม่บ้านอุ้ม ๑๑ เปอร์เซ็นต์ ยังฉีดยาบำรุงร่างกาย ในระหว่างอยู่เคียนอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความเจริญค้ำในการแพทย์ใน หมู่บ้านนี้

สำหรับเรื่องนำคัมภีร์ภายหลังคลอด แม่บ้านอุ้มเก็บทั้งหมัดคัมภีร์ตำมไพล (ทันไพล ๓-๔ ชันลงไปในหม้อหรือกาต้มน้ำ และต้มจนเดือด) ภายในระยะ ๑ เดือน เพื่อให้มีน้ำนมเร็ว น้ำนมดีและมีมากคลอดจนเป็นการรักษาท้องและกัน

“ผิตเคื่อน” ค้วย ต่อไปจึงต้มน้ำอุ่นจนกระทั่งสบายดีแล้วจึงต้มน้ำเย็นธรรมดา แม่บ้านอุเม็ง ๑๑ เปอร์เซ็นต์ซึ่งฉินยาบำรุงร่างกายใน ระหว่างอยู่เคื่อนไม่กลัวการผิตเคื่อน ต้มแต่น้ำสุกอุ่น ๆ อย่างเดียวเพื่อให้อุ่นท้องและมดลูกแห้งเร็วเท่านั้น

ในเรื่องอาหาร แม่บ้านอุเม็งที่กำลังอยู่เคื่อนต้องรับประทานอาหารร้อน ๆ อาหารทุกอย่างต้องได้รับความร้อนจน “สุก” แล้วทั้งนั้น แม้แต่เกลือกก็ต้องเป็นเกลือกที่สุกแล้ว แต่จำกัดชนิดอาหารเพื่อกัน “ผิตเคื่อน” ไว้ก่อน แล้วค่อยๆ เพิ่มชนิดอาหารขึ้นตามลำดับเวลาอันสมควร กล่าวคือในระยะ ๑—๒ สัปดาห์แรกของการอยู่เคื่อน อาหารมื้อเช้าของแม่บ้านอุเม็งคือข้าวเหนียวที่สุกใหม่ ๆ ร้อน ๆ และรับประทานเปล่า ๆ ถ้าเป็นมื้อกลางวันและเย็นก็ต้องทำให้ข้าวเหนียวที่ตนจะรับประทานนั้นให้ร้อนเสียก่อน โดยทำเป็นปั้นแล้วบังจนระอุ เรียกว่า “ข้าวจี” เมื่อสายสือของเต็กหลุดแล้ว แม่จึงจะรับประทานข้าวจีกับเกลือกสุกได้ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านอุเม็งมีเหตุผลว่าถ้าแม่รับประทานเกลือกก่อนเต็กสุกคือหลุดจะทำให้เต็กแสบสือ และสือจะขึ้นทำให้แห้งช้า ความเชื่อเรื่องนี้ถ้าพิจารณาตามเหตุผลแล้วจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติและผลที่จะได้ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใดเลย สัปดาห์ที่ ๓ เป็นต้นไป แม่เริ่มรับประทานข้าวกับเนื้อสัตว์ที่บึ่งหรืออย่างจนแห้ง มีเนื้อหมู วัว กวาย และปลามีเกล็ด ต่อไปก็เพิ่มผักบางอย่างต้มจิ้ม “น้ำพริกคำ” (พริกแห้งเผาจนเกรียมตำป่นกับเกลือกสุก) และต้มเนื้อสัตว์ใส่ผักกับเกลือกสุก เมื่อ ๑ เดือนล่วงแล้วหรือ “ออกเคื่อน” แล้วจึงรับประทานอาหารทุกอย่างได้

การอาบน้ำในระหว่างอยู่เคื่อน แม่บ้านอุเม็งส่วนมากรายงานว่า อาบน้ำต้มไพล เพราะอาบแล้วทำให้สบายตัวไม่เจ็บไข้ ถ้าต้องการให้ตัวสะอาดผิวพรรณดี ก็อาบน้ำต้มเปลือกไม้ที่มีรสฝาดเช่นเปลือกไม้มะกอก หรือมะขวิด จำนวนวันที่อาบน้ำต้มไพล หรือน้ำต้มเปลือกไม้ขึ้นอยู่กับความพอใจของแม่แต่ละคน ต่อจากนั้นก็อาบน้ำอุ่นเปล่าๆ ไปจนตลอดระยะเวลาอยู่เคื่อนหรือจนกว่าจะแน่ใจว่าทนอาบน้ำเย็นได้ แม่บ้านอุเม็ง ๒๓ เปอร์เซ็นต์อาบแต่น้ำอุ่นอย่างเดียวตลอดระยะเวลา ๑—๒ เดือน

การปฏิบัติทางด้านความเชื่อ ชาวบ้านอุเม็งเชื่อกันว่า เมื่อมีทารกเกิดใหม่ ผีมารบกวนทำให้แม่ฝันร้าย และทารกสะดุ้งตกใจหลับไม่สนิท ทั้งแม่และเด็กอาจเจ็บป่วยได้ ฉะนั้นตอนพลบค่ำของวันคลอดเป็นต้นไป หลังจากคนชั้นเรือนและสัตว์เลี้ยงเข้าคอกแล้ว พ่อของทารกนั้นจะโรยทรายเสกที่พื้นดินโดยรอบเรือนเพื่อกันผีเข้าบ้าน แม่บ้านอุเม็ง ๔ ราย ไม่ได้โรยทรายเสกเหมือนคนอื่น ๆ แต่ใช้หนามสะพั้นไต้ถุนตรงกับที่แม่นอน “อยู่เดือน” ก็ตรงที่เลือดตกลงมานั่นเอง และจะสะหนามไวัรว ๑ สัปดาหเพื่อกันผีเช่นกัน สำหรับจำนวนวันของการโรยทรายเสกนั้นแล้วแต่ความเชื่อหรืออภินิหารหนึ่งก็คือความกลัวของแต่ละรายเป็นเกณฑ์ไม่มีการกำหนดแน่นอนแต่อย่างใด กลางคืนก็จะต้องจุดตะเกียงน้ำมันก๊าดไว้ในห้องนอนตลอดคืน และตลอดระยะเวลาอยู่เดือน น้ำมันที่ใช้เป็นน้ำมันเสกแล้ว เพราะเชื่อว่าแสงของตะเกียงที่ใช้้ำมันเสกจะทำให้ภูตผีต่าง ๆ ไม่อาจฝ่าแสงเข้าไปใกล้แม่และทารกซึ่งนอนอยู่ในมุ้งเดียวกันนั้นได้ อนึ่ง การจุดตะเกียงไว้ตลอดคืนยังช่วยให้แม่ดูแลทารกได้สะดวกอีกด้วย

จำนวนวันที่แม่บ้านอุเม็งอยู่เดือนนั้นถือเอาจำนวน ๓๐ วันเป็นจำนวนปกติ อาจเพิ่มวันออกไปถึง ๓๑-๓๓ วัน สำหรับบุตรหญิง และลดวันลงเหลือ ๒๘-๒๙ วันสำหรับบุตรชาย ทั้งนี้เกิดว่า การอยู่เดือนสำหรับบุตรหญิงต้องเพิ่มวัน “เพื่อหูกเพื่อฝ้าย” ซึ่งหมายถึงความยืดยาวหรือความต่อเนื่อง เป็นเคล็ดให้เด็กหญิงเป็นคนขยันแก่งงานบ้านและทนางานบ้านซึ่งจะต้องจำใจอยู่ตลอดชีวิตได้ดี การอยู่เดือนสำหรับบุตรชายต้องทอนวันลง เพราะผู้ชาย “หยุบมีต หยุบพรว้า” (ถือมีตถือพรว้า) หมายถึงความคมกล้า ความบั่นทอน เป็นเคล็ดให้เด็กชายเติบโตเป็นคนใจคอหนักแน่นเข้มแข็งทำอะไรมีมั่นคงและเด็ดขาด แม่บ้านอุเม็งเพียง ๑ รายอยู่เดือน ๒๑ วันทั้ง ๆ ที่บุตรเป็นหญิงเนื่องจากความจำเป็นเกี่ยวกับฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ก็อยู่เดือนสำหรับบุตรหญิงนานกว่าบุตรชาย ๒ วันเพื่อเคล็ดอย่างเดียวกัน ในการ “ออกเดือน” แม่ทุกคนจะต้องเลือก “วันดี” ออกเพื่อจะได้มีความสุขสบายต่อไปทั้งแม่และบุตร

ทัศนคติต่อการคลอดที่โรงพยาบาล

เมื่อให้เปรียบเทียบการคลอดที่บ้านและที่โรงพยาบาล แม้ในทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนมากเห็นว่าคลอดที่บ้านดีกว่า แต่ละคนให้ความเห็นซึ่งแสดงถึงความต้องการดังต่อไปนี้

ก. ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ความอบอุ่นใจ ความรู้สึกปลอดภัย ข้อคิดเห็นที่แสดงความต้องการดังกล่าว คือ

๑. คลอดที่บ้านมีสามีและญาติพี่น้องเฝ้าอยู่ใกล้ ๆ คอยช่วยเหลือในขณะที่คลอด แต่ถ้าไปคลอดที่โรงพยาบาลไม่ได้เห็นหน้าญาติพี่น้อง กลัวตายคนเดียวโดยพี่น้องไม่ได้เห็นใจ

๒. คลอดที่บ้านใกล้สามีใกล้ลูกและสั่งงานให้คนอื่นทำแทนได้ ถ้าคลอดที่โรงพยาบาลต้องห่างบ้านห่างลูกมาก และไม่มีความสะดวกสบายใจ

๓. กลัวโรงพยาบาล ประการแรกเป็นเพราะไม่เคยเห็นไม่เคยไป อีกประการหนึ่งเชื่อว่าที่โรงพยาบาลจะต้องมีผีมาก เพราะเป็นสถานที่ซึ่งคนตายมากที่สุด ทั้งการคลอดที่โรงพยาบาลก็ไม่มีพิธีขับไล่หรือกันผีเหมือนที่บ้าน จึงไม่กล้าคลอดที่โรงพยาบาล

๔. การคลอดที่บ้านถึงแม้ใครจะเห็นก็เป็นคนกันเอง แต่คลอดที่โรงพยาบาลอายุหม่อมายพยาบาลและคนอื่น ๆ ที่คอยดูคอยฟัง

๕. รังเกียจว่าจะต้องใช้เครื่องนุ่งห่มและเครื่องนอนที่คนไข้อื่น ซึ่งตายไปแล้วได้เคยใช้มาก่อน และรังเกียจว่าโรงพยาบาลเป็นสถานที่ซึ่งเต็มไปด้วยคนเป็นโรคต่าง ๆ มากมาย

ข. ความต้องการทางเศรษฐกิจ เนื่องจากครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ และรายได้ไม่สม่ำเสมอหาได้ด้วยความเหนื่อยยากบ้าง จึงเสียค่าใช้จ่ายซึ่งจะต้องใช้จ่ายในการคลอดที่โรงพยาบาลรวมทั้งค่าพาหนะ และถ้าสามีไปเยี่ยมก็จะต้องเสียค่าพาหนะและเสียเวลาทำงานอีกด้วย

ก. ความสะดวกในการเดินทาง การเดินทางไปโรงพยาบาลเป็นเรื่องซุกซลัก และลำบากมากสำหรับแม่ที่ถึงกำหนดคลอด เพราะระยะทางไกล ถนนไม่ดี หาดพาหนะ ยาก แม่บางรายจึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไปคลอดที่โรงพยาบาล นอกจากจะคลอดยาก จริง ๆ

เนื่องจากแม่แต่ละคนมิได้มีความเห็นซึ่งแสดงถึง ความต้องการ ทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะ จึงไม่อาจจำแนกให้แน่นอนได้ว่า แม่มีความต้องการทางไหนเป็นจำนวน กี่คน แต่โดยส่วนรวมแล้วปรากฏว่าในการคลอด แม่บ้านพรานเหมือนมีความต้องการทางจิตใจมากที่สุด กล่าวคือต้องการให้สามีและญาติพี่น้องอยู่เฝ้าในขณะที่เจ็บครรภ์ คลอด บางรายขอให้ได้เห็นหน้าญาติพี่น้องอยู่ใกล้ ๆ เท่านั้นก็รู้สึกอบอุ่นใจแล้ว บางรายขอตายอยู่ใกล้ ๆ ญาติ พี่น้อง ดีกว่า จะต้องตายอยู่ใน โรงพยาบาล ตามลำพัง นอกจากนี้บางรายยังยั่วว่าถึงตนจะมีเงินหรือทางโรงพยาบาลรับทำคลอดให้โดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่ายใด ๆ ตนก็จะคลอดที่บ้านเท่านั้น สำหรับแม่บ้านอุเม็งเกือบทุกคนทราบว่า การคลอดที่โรงพยาบาลสะดวกสบายกว่าประการทั้งปวง แต่ส่วนมากก็ยังเห็นว่าคลอด ที่บ้านสะดวกกว่าและปลอดภัยพอแล้ว ที่ว่าคลอดที่บ้านสะดวกกว่า เพราะแม่ไม่ต้อง เดินทางไกลอย่างต่ำที่สุดประมาณ ๒๗ กิโลเมตร และไม่ต้องลำบากในการหาพาหนะไปโรงพยาบาล นอกจากนี้การคลอดที่บ้านยังเป็นการรักษาผลประโยชน์ใน ด้านเศรษฐกิจของครอบครัวอีกด้วย ดังแม่บางรายกล่าวว่าคลอดที่บ้านสะดวกดี ไม่ต้องเดินทาง ไม่เสียค่ารถค่าโรงพยาบาล ไม่ต้องมีคนไปส่งไปเยี่ยมให้เสียเวลาเสีย การงาน พวกคนอื่นช่วยทำอะไรให้ตนเสร็จแล้วเขาก็ไปทำงานได้เลย อย่างไรก็ตาม แม่บ้านพรานเหมือนหลายรายก็นึกถึงฐานะเศรษฐกิจของตนด้วย และแม่บ้านอุเม็ง หลายรายก็ต้องการคลอดอยู่ใกล้ ๆ ญาติ พี่น้องด้วยเช่นกัน

แม่บ้านพรานเหมือนทุกคนคลอดที่บ้านก็จริง แต่มิใช่ว่าจะมีทัศนคติไม่ดีต่อการคลอดที่โรงพยาบาลเสียหมดทุกคน ๔ รายเชื่อว่าการคลอดที่โรงพยาบาลปลอดภัย ดีกว่าคลอดที่บ้านมาก และได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง ในจำนวนนี้แม่ ๖ ราย

มิได้กล่าวว่าถ้ามีบุตรอีกคนจะไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือไม่ อีก ๓ รายจะไปคลอดที่โรงพยาบาลถ้าหากว่าไม่ต้องเสียเงิน

แม่บ้านอุเม็ง ๔ รายเคยไปคลอดที่โรงพยาบาล ๓ รายแรกเป็นเพราะคลอดยาก อีกรายหนึ่งเพราะบุตรตายในท้อง ต่างกล่าวว่าคลอดที่โรงพยาบาลปลอดภัยดี แต่พอมีบุตรคนต่อมาแม่ทั้ง ๔ รายก็คลอดที่บ้านเช่นแม่คนอื่น ๆ เพราะการเดินทางไปโรงพยาบาลเป็นเรื่องซุกซนยุ่งยากและแม่คนที่บุตรตายในท้องนั้นยังรังเกียจเครื่องนุ่งห่มและเครื่องนอนของโรงพยาบาลอีกด้วย แม่บ้านอุเม็ง ๗ รายอยากทดลองคลอดที่โรงพยาบาลว่าจะดีจริงตามที่ตนได้ยินได้ฟังมาหรือไม่ ๕ ใน ๗ รายนี้เพียงแต่กล่าวว่า “อยากทดลอง” เท่านั้น มิได้ยืนยันว่าจะทดลองในคราวต่อไปหรือไม่ ส่วนอีก ๒ ราย คนหนึ่งกล่าวว่า ถ้ามีเงินพอหรืออยู่ใกล้ ๆ โรงพยาบาล ตนก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาล อีกคนหนึ่งยืนยันว่า ในคราวต่อไปตนจะไปคลอดที่โรงพยาบาลแน่นอน

สรุป

ก. ทศนคติของพ่อแม่ต่อการมีบุตร

เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งทุกคนต่างก็เป็น ที่ปรารถนาของพ่อแม่ โดยเฉพาะเด็กชายเป็นที่ต้องการของพ่อแม่มากกว่าบุตรหญิง ทว่าจุดประสงค์สำคัญที่พ่อแม่ทั้งสองหมู่บ้านต้องการบุตรชายนั้นไม่เหมือนกัน จุดประสงค์ใหญ่ของพ่อแม่บ้านพรานหมื่นคือต้องการบุตรชายเพื่อจะได้ให้บวช เพราะตนจะได้บุญกุศลจากการบวชนี้ประการหนึ่ง และจะได้ชื่อว่ามีบุตรเป็น “คนดี” อีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เป็นจุดประสงค์ที่โน้มเอียงไปทางต้องการความยกย่องจากสังคมเป็นสำคัญ

จุดประสงค์ที่พ่อแม่บ้านอุเม็งต้องการบุตรชายก็คือ หวังให้บุตรเป็นกำลังช่วยทำนาทำไร่ อันเป็นอาชีพหลักของครอบครัวให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น อันเป็นจุดประสงค์ซึ่งมุ่งไปทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นสำคัญ

ถึงแม้พ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน ส่วนมาก จะต้องการ บุตรชายก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่าบุตรหญิงมีประโยชน์ต่อครอบครัวในแง่ที่สามารถดูแลความเรียบร้อยทางบ้านและช่วยให้สมาชิกของครอบครัวได้รับความสะดวกสบายในการกินอยู่ได้ตามสมควร พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงมีทัศนะว่า “ถึงแม้จะได้บุตรหญิง ก็ยังดีกว่าไม่มีบุตรเลย”

แม้บ้านพรานเหมือนหรือบ้านอุเม็งกัต ต่างถือว่าเป็นหน้าที่ของคนที่จะต้องรักและเลี้ยงดูบุตรทุกคนโดยปราศจากอคติ ฉะนั้นแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายจะถือกำเนิดเมื่อพ่อแม่มีบุตรแล้วหลายคน หรือเมื่อฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวค่อนข้างต่ำก็ตามก็ไม่ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างคนใดถูกพ่อแม่ละเลยหรือเป็นบุตรที่ไม่พึงประสงค์ของพ่อแม่เลย ทุกคนเป็นสมาชิกของครอบครัวโดยปกติสุขเช่นเดียวกับพี่ ๆ ของตนด้วยกันทั้งนั้น

ข. การปฏิบัติตนของแม่ในระยะตั้งครรภ์และระยะแรกคลอด

ในท้องถิ่นที่การแพทย์และผดุงครรภ์ยังไม่เจริญเพียงพอ ชาวบ้านถือว่าหญิงมีครรภ์และหญิงที่กำลังจะคลอดบุตรตกอยู่ในสถานการณ์อันตราย ฉะนั้นจึงมีการปฏิบัติทุกวิถีทางเพื่อให้แม่และเด็กปลอดภัย การปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้อาจแตกต่างกันไปตามความเชื่อ วัฒนธรรม และความเจริญทางสุติกรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่าอันตรายในการคลอดเกิดจากอำนาจภูติผี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับการคลอดจึงหันไปในทางป้องกันและขับไล่ผีไม่ให้มารบกวนแม่และเด็กได้ หนึ่งการปฏิบัติตัวของแม่ในระยะก่อนคลอดตลอดถึงภายหลังคลอดก็ยังปฏิบัติตามความเชื่อซึ่งรับทอดมาแต่บรรพบุรุษ เช่นปฏิบัติตามข้อห้ามเกี่ยวกับการรับประทานอาหารในขณะตั้งครรภ์ และขณะ “อยู่กำ” หรือ “อยู่เดือน” การรับประทานยา การเตรียมน้ำสำหรับดื่มและอาบ เป็นต้น

แม้บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่ไม่ประสงค์จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล ทั้งนี้เพราะแม่บ้านพรานเหมือนต้องการความอบอุ่นทางใจในขณะคลอดเป็น

สำคัญ กล่าวคือให้ได้อยู่ใกล้ชีวิตญาติพี่น้องในขณะนั้นด้วย ส่วนแม่บ้านอุ้มต้องการความสะดวกในการคลอด โดยเฉพาะความสะดวกในการติดต่อกับหมอตำแย แพทย์ หรือนางผดุงครรภ์ได้ทันทีที่ถึงเวลาคลอด แต่เมื่อระเบียบของโรงพยาบาลไม่ตรงกับความต้องการของแม่บ้านพรานเหมือน และเพราะ โรงพยาบาล อยู่ห่างไกลหมู่บ้านอุ้มเกินไปอีกด้วย แม่ทั้งสองหมู่บ้านจึงมีทัศนะว่าคลอดที่บ้านดีกว่าไปคลอดที่โรงพยาบาล

อย่างไรก็ตาม มีแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มที่มีทัศนคติที่ดีต่อการคลอดที่โรงพยาบาล และถึงแม้ว่าจะมีเพียงน้อยรายก็ยังแสดงว่าชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้เริ่มยอมรับบ้างแล้วว่าการทำงานคลอดตามแผนปัจจุบันปลอดภัยดีกว่าการทำงานคลอดตามแบบของบรรพบุรุษของตน และเป็นที่น่าหวังได้ว่าจำนวนคนที่มีทัศนคติเช่นนี้ของชาวบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้ม จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ตามกาลเวลาและประสบการณ์ที่ถูกต้อง ซึ่งอาจจะได้รับจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขหรือจากโรงพยาบาลโดยตรง

การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด

และ

ทารกอายุ ๑ ปีครึ่งขึ้นไป

ก. การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด

เมื่อทารกพ้นครรภ์

มีผู้กล่าวถึงการปฏิบัติต่อทารกเมื่อคลอดของชาวอีสานทั่ว ๆ ไปว่า เมื่อทารกคลอดพ้นครรภ์ออกมา ถ้าทารกไม่ร้องต้องตบกันให้ร้อง หรือเอาเหล็กฉีดยาไฟให้ร้อนแล้วนวดรก ถ้ายังไม่ร้องอีก ต้องจับเตี๊ยกคว่ำหน้าลงแล้วใช้นิ้วมือล้วงควักเมือกหรือก้อนเลือดที่จุกอยู่ในคอทารกออกโดยเร็ว

สำหรับหมู่บ้านพรานหมื่น ชนบทแห่งหนึ่งของภาคอีสาน ปรากฏว่าได้ปฏิบัติต่อทารกที่ไม่ร้องเมื่อคลอดแตกต่างจากที่กล่าวไว้ข้างต้นไปบ้าง ตามรายงานของแม่ที่บ้านพรานหมื่น ๖ ราย ซึ่งบุตรไม่ร้องเมื่อคลอดดังนี้ รายที่ ๑ รายงานว่าพ่อของเด็กเอานิ้วมือกวาดปากเด็กล้างเมือกและเลือดออก รายที่ ๒ ยายของเด็กเอากล่องยาเส้นมาเปี๊ยมเตี๊ยกและทุบหมอนอยู่ใกล้ ๆ จนกระทั่งเด็กร้อง (ไม่มีเหตุผลว่าทำไมจึงทุบหมอน) อีก ๔ ราย ซึ่งผู้ทำคลอดเป็นหญิงทั้งสิ้น คือ ยาย แม่ของเด็กหรือหมอคำแย เมื่อทารกไม่ร้อง ผู้ทำคลอดรีบยื่นคร่อมเตี๊ยกพร้อมกับจับชายผ้าถุงของตนพาดกระพือบนตัวเด็กจนกว่าจะร้อง ทั้งนี้รายหนึ่งให้เหตุผลว่าเพื่อให้เตี๊ยกถูกลมแรงขึ้นจะได้ร้อง และอีกรายหนึ่งกล่าวแต่เพียงว่า การกระพือชายผ้าถุงให้ทารกร้องนั้นชาวบ้านพรานหมื่นเคยปฏิบัติกันมานานแล้ว และก็ไม่ได้กล่าวถึงเหตุผลหรือความเชื่อเฉพาะอีกสองรายไม่ได้ให้เหตุผลแต่อย่างใด

• ช.ณ โคตรบุรณ วารสารวัฒนธรรมไทย “ประเพณีเนื่องในการเกิดของชาวอีสาน” ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๕ หน้า ๔๕.

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้าน อุเม็งไม่ไ้รายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อทารกที่คลอดแล้วไม่ร้อง เพราะทุกคนไม่เคยประสบปัญหาทั้งกล่าวนี้อันึ่ง สวัสดิภาพของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งในตอนคลอดขึ้นอยู่กับหมอตำแยหรือนาง ผดุงครรภ์แต่ผู้เดียว แม้จึงไม่ทราบว่ในระยะที่เด็กพ้นครรภ์ออกมาใหม่ ๆ ก่อนหน้าการตัดสายสะดือและการเก็บรกนั้นผู้ทำคลอดได้ปฏิบัติอย่างไรต่อทารกบ้าง ในเรื่องนี้เสฐียรโกเศศ ได้กล่าวถึงประเพณีทางภาคเหนือไว้เป็นส่วนรวมว่า “ทางภาคพายัพถือว่า ถ้าควักเอาเลือดในปากออกไม่หมด และไม่กวาดด้วยน้ำผึ้งคำ หรือน้ำผึ้งกับทองคำ เด็กอาจเป็นขางหรือเป็นขาง แล้วกลายเป็นขี้ขี้ คือเป็นหิดได้” ทั้งนี้แสดงว่าทันทีที่เด็กพ้นครรภ์ออกมา ผู้ทำคลอดจะต้องรีบควักเมือกและเลือดในปากของเด็กออกเสียก่อนเพื่อให้เด็กร้องไ้เร็วและสะดวก สำหรับรายที่นางผดุงครรภ์หรือพยาบาลเป็นผู้ทำคลอดด้วยแล้ว ย่อมจะต้องหยอดคยาตาให้เด็กเพื่อกันตาเจ็บเนื่องจากได้รับเชื้อโรคจากมารดาอีกด้วย

การตัดสายสะดือ

แม่ที่บ้านพรานหมื่นไ้รายงานถึงการตัดสายสะดือบุตรของตนว่า ผู้ทำคลอดซึ่งอาจเป็นแม่หรือพ่อของเด็กเอง ย่า ยาย หมอตำแย หรือผู้ใหญ่ที่เป็นเพื่อนบ้านก็ตาม จะใช้ด้ายผูกสายสะดือเด็กเป็น ๒ แห่งให้แน่น แห่งแรกอยู่ก่อนไปทางสะดือเด็ก แห่งที่สองห่างจากแห่งแรกมีระยะเท่า ๆ กับช่วงแรก เอาหัวขมิ้นหรือก้อนด่านรองไตสายสะดือระหว่างกลางของช่วงที่สองคือตอนที่จะตัด แล้วตัดด้วยมีด ผีวไผ่หรือเปลือกหอยส่วนมากใช้หัวขมิ้นรอง เพราะถือว่าการใช้ด่านรองจะทำให้เด็กเติบโตเป็นคนใจดำ และรายที่ตัดสายสะดือด้วยผีวไผ่แทนมีด ก็เพราะเกรงว่าเด็กจะเป็นคนใจคอห้าวหาญกล้าแข็งเกินไป มีบางรายที่พิถีพิถันในเรื่องคนตัดสายสะดือ ถ้าเป็นเด็กผู้ชายต้องให้พ่อของเด็กเป็นผู้ตัด ถ้าเป็นหญิงก็ให้แม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่เป็นหญิง

เป็นผู้ตัด ทั้งนี้ไม่มีเหตุผลแน่ชัด รายหนึ่งให้ผู้ใหญ่ที่เป็นคนใจดีใจกว้างเป็นผู้ตัดสายสะคือ เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะมีลักษณะนิสัยดีงามเช่นนั้นด้วย

สำหรับการตัดสายสะคือเด็กที่บ้านอนุเม็งนั้น ปรากฏว่า เมื่อเด็กคลอดแล้ว หมอตำแยหรือนางผดุงครรภ์จะตัดสายสะคือเด็กด้วยกรรไกรตัดสายสะคือโดยเฉพาะตามวิธีการในปัจจุบัน แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๒๓ เปอร์เซนต์กล่าวว่า บุตรคนแรกของตนนั้น หมอตำแยตัดสายสะคือให้ด้วยผิวไม้ไผ่ และใช้ถ่านรองสายสะคือเวลาตัด แต่ของบุตรคนต่อ ๆ มาตัดด้วยกรรไกรทั้งนั้น เนื่องจากหมอตำแยได้รับการอบรมวิธีการทำคลอดมาแล้วจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุข

สำหรับวิธีการตัดสายสะคือเด็ก^๓ ชาวบ้านในตำบลนาป่า ส่วนมากยังคงตัดด้วยผิวไม้ไผ่หรือไม้รวกเช่นเดียวกับชาวบ้านพรานเหมือน และรองใต้สายสะคือตอนที่ตัดด้วยก้อนถ่านบ้าง แ่งไฟลบบ้าง หรือวัตถุอื่น ๆ ตามความเชื่อว่าจะเป็ผลดีแก่เด็กเช่นกัน

การรักษาสะคือ

การรักษาสะคือเด็กไม่ให้เน่าและให้สายสะคือแห้งเร็วหลุดเร็วขึ้น แม่ที่ตำบลนาป่า ซึ่งเป็นชนบทในภาคกลางรายงานว่ หลังจากหมอตำแยตัดสายสะคือเด็กเรียบร้อยแล้ว ใ้ใช้ขมิ้นผสมน้ำปูนจ้มนสะคือกันเน่าและโรยด้วยดินสอพองผสมพริกไทยบด แล้วเอาผ้ารัดท้องเด็กกันสายสะคือที่ขดไว้เลื่อนจากที่ บางรายก็ใช้ผงโรยสะคือเด็กที่ใช้กันตามโรงพยาบาล โดยซื้อจากร้านขายยาในเมือง^๔

แม่ที่บ้านพรานเหมือน ส่วนมากเอาดิน รังหมาล่า ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าดิน "ซู่กะจอต" บ่นโรย มีรายหนึ่งผสมขมิ้นด้วย และอีกรายหนึ่งผสมกับขมิ้นและดินสอพอง แม่ส่วนน้อยใช้อย่างอื่นโรยสะคือเด็ก กล่าวคือ ๑ รายใช้ขมิ้นผง ๔ รายใช้แป้งหรือดินสอพอง ๒ รายใช้แป้งหรือดินสอพองผสมขมิ้น ๑ รายตากดินจากก้อนเสาเตาไฟใช้

๓ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่

ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เล่มที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๑๔-๑๕

๔ ibid., หน้า ๑๕

เป็นผงโรยสะดือเด็ก และมีรายเดียวที่ใช้ผงโรยสะดือดังที่ใช้กันในโรงพยาบาล เมื่อสายสะดือแห้งหลุดออกจากสะดือเด็กแล้ว แม่ได้ใช้ "ยา" ของตนโรยสะดือเด็กต่อไปอีก ๒-๓ วัน จนแผลหาย

แม่บ้านอุเม็งส่วนมากใช้ยาโรยสะดือเด็ก เป็นยาของสุขศาลาบ้าง ซื้อมาจากร้านขายยาแผนปัจจุบันบ้าง แม่ ๑๗ เปอร์เซนต์ใช้สิ่งที่มีรสฝาด เช่น หมาแห้ง น้อยหน้า ผลเล็ก ๆ ที่แห้งคาต้น หรือรากไม้ฝนทารอบ ๆ สะดือเด็ก บางทีก็ใช้สียืดซึ่งบดเป็นผงแล้วโรยสะดือเด็ก แม่รายหนึ่งใช้ดินสอพองทา อีกรายหนึ่งเอาดินที่หมูเู่โสข้างเข็ดไว้ที่เสาเรือน (ชาวบ้านเรียกว่า "ดินหมูสี") มาปั่นโรยสะดือให้เด็ก อย่างไรก็ตาม ข้อสำคัญที่สุด ที่แม่บ้านอุเม็งระมัดระวังมากก็คือต้องไม่ให้สะดือเด็กถูกน้ำ และต้องใช้ผ้าคลุมท้องเด็กกันแมลงตอมและกันลมเป่า เมื่อสายสะดือเด็กหลุดแล้วก็ใช้ยาโรยหรือทาสะดือต่อไปจนกว่าแผลจะหายสนิท

การเก็บสายสะดือ

สายสะดือเด็กที่แห้งหลุดแล้ว แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ทิ้งไปโดยไม่มีเคล็ดอะไร พวกที่เก็บไว้ได้ให้เหตุผลต่าง ๆ กันดังนี้ ๔ รายกล่าวว่าเก็บไว้เฉย ๆ ไม่ได้ทำอะไรและนานเข้าก็หายไป ๑ รายเก็บไว้ใส่แกงให้พี่น้องเด็กรับประทานจะได้ไม่ทะเลาะกัน ๑ รายนอกจากจะเก็บไว้ให้พี่น้องเด็กรับประทานแล้วยังเก็บไว้ฝนกับเหล้าให้เด็กรับประทานแก้ท้องอืดด้วย ๑ รายเก็บไว้ฝนทาแก้ปากเปื่อยให้แก่เด็กเจ้าของสายสะดือ

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๗๐ เปอร์เซนต์เก็บสายสะดือเด็กไว้ พวกหนึ่งเอาไว้ฝนให้พี่หรือน้องของเด็กรับประทานหรือเก็บรวมกันไว้เป็นเคล็ดให้บุตรของตนรักใคร่กลมเกลียวกัน แม่พวกนี้ตั้งใจเก็บสายสะดือบุตรไว้อย่างดีโดยเอาผ้าห่อหรือใส่กล่องไว้ในหีบเสื้อผ้า แม่อีกพวกหนึ่งเก็บไว้ตามอย่างผู้อื่นหรือตามที่ผู้ใหญ่บอกให้เก็บแต่ตนเองไม่ทราบเหตุผล พวกหลังนี้มักเก็บใส่กระบอกแขวนไว้ข้างฝาบ้าง เอาเสียบฝาหรือเอาด้ายผูกแขวนไว้ข้างฝาบ้าง และในที่สุดก็หายไปหมด แม่บ้านอุเม็ง

๒๐ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่า เมื่อสายสะดือเด็กหลุด ถ้าตนเห็นก็จับทิ้งไปนอกเรือน
ตามถนัด ไม่มีเคล็ดในการทิ้งแต่อย่างใด อีก ๑๑ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่า สะดือเด็กหลุด
หายไปเองและตนก็ไม่ใส่ใจสนใจจะเก็บไว้

การให้ทารกนอนกระตัง

มีผู้กล่าวถึงประเพณีการเกิดของชาวอีสานทั่วๆ ไปว่า ชาวอีสานมี “การผอกผี”^๕
หรือ คือ “การร่อนกระตัง”^๖ ของคนภาคกลางนั่นเอง กล่าวคือเมื่อชำระล้างตัวให้
ทารกสะอาดเรียบร้อยแล้วก็วางทารกลงบนกระตังที่มีผ้าอ้อมปูรองเตรียมไว้ แล้ว
หมอบต่ำแยกจับขอบกระตังร่อนเบา ๆ และวางกระตังลงแรง ๆ ๓ ครั้งพร้อมกับว่า
“ผูนกเถ้ามาช้องชุกๆ แม่่นลูกสุมาเอาไปเสียม่อน วันน พันม่อนเมื่อหน้าแม่่นลูกกู”^๗
แล้วญาติพี่น้องคนใดคนหนึ่งของทารกก็นำรับว่า “ลูกข้อยเอามา” และรับกระตังไป
วางไว้เสียที่อื่น ญาติผู้ใหญ่ของครอบครัวนั้นจะนำเอาค้ายมาผูกแขนทารก พลางกล่าว
เรียกขวัญทารกให้มาอยู่กับตัว ให้ทารกมีอายุยืนยาวเป็นท้าวเป็นนางและเป็นคนมั่งมี
ศรีสุขตลอดไป อนึ่ง ในกระตังทารกนั้นจะใส่ดินสอ ปากกา มีดหรือพร้าไว้ด้วย เพื่อ
เป็นเคล็ดให้เป็นคนเรียนหนังสือเก่ง มีวิชาความรู้ดี หรือเป็นคนขยันขันแข็งในการ
ทำมาหากินเมื่อเติบโตขึ้น

จากข้อมูลที่ได้โดยการสัมภาษณ์แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ปรากฏว่า
ไม่มี “การผอกผี” เช่นที่กล่าวข้างต้น เพียงแต่ให้ทารกนอนในกระตังซึ่งมีผ้าปูรอง
ไว้ แล้วเอามีดหรือพร้าซุกใส่ไว้ใต้ผ้าปูกระตังที่ข้างใดข้างหนึ่งเพื่อกันพรายกันปอบมา
รังควานทารก ญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา หรือยายของทารกจะเอาค้ายมาผูกแขนทารก
และกล่าวรับขวัญด้วยถ้อยคำของตนเอง เช่นในรายหนึ่ง ตาของทารกได้ผูกค้ายที่
แขนทารกพลางพูดว่า “เป็นลูกเป็นเต้า พระไตรรัตน์รักษา อยู่เย็นเป็นสุข” จากนั้น

๕ ช. ณ โคตรบูรณ์ “ประเพณีเนื่องในการเกิดของชาวอีสาน” วารสารวัฒนธรรมไทย

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๕ หน้า ๔๖.

๖ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, op. cit., หน้า ๑๖-๑๗

๗ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก
เล่มที่ ๓ รายงานการวิจัย ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๒ หน้า ๒๗๗.

ทารกนอนในกระดัง ๓ วัน ๓ คืน แล้วจึงไถ้นอนเปล บางรายให้เต็กนอนเปล เมื่อสายสะตือหลุดแล้ว เหตุผลของการให้เต็กนอนกระดังมีอยู่ประการเดียวคือ “กันผี กันพราย” ยกเว้น ๑ ราย ซึ่งให้เหตุผลน่าฟังว่า กลัวมดจะขึ้น เพราะตัวเต็กมีกลิ่นคาวเลือด เต็กนอนในกระดังจะได้ยกย้ายไปมาได้สะดวก แม่บ้านพรานเหมือน ๓ รายมิได้ให้บุตรนอนกระดัง แต่ให้นอนบนเบาะเตียงเดียวหรือมิดะนั้นก็ให้นอนบนผ้าซึ่งพับแทนเบาะบนพื้นเพราะไม่กลัวผีกลัวพรายเช่นคนอื่น ๆ โดยเฉพาะ ๒ ใน ๓ รายนี้ ไม่เคย “สู่ขวัญ” หรือ “แต่งแก้” ในระยะตั้งครรภ์ถึงที่มารดาบ้านพรานเหมือนทั้งหลายได้กระทำกัน

แม่บ้านอุ้มเรียงงานเรื่องให้เต็กนอนกระดังว่า ผู้ใหญ่ให้เอาเต็กใส่กระดัง คนก็ทำตามโดยไม่ทราบเหตุผลใดๆ ไม่มี “การร่อนกระดัง” เช่นคนภาคกลาง และก็ไม่มี “การผอกผี” เช่น ชาวอีสาน หรือพิธีอื่นใด เมื่อหมอต้าแยอาบน้ำให้ทารกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เอาทารกนอนกระดังหรือนอนเบาะตามความต้องการของผู้ใหญ่ ระยะเวลาของการนอนกระดัง ๑-๓ วัน ขึ้นอยู่กับความพอใจของแม่แต่ละคน หนึ่งในระยะ ๑-๓ วันแรกคลอดนี้ แม่ใช้ใบตองรองขี้เทาเด็ก มีเหตุผลว่าเพราะขี้เทาเหนียวติดผ้าอ้อมซักออกยาก แต่ถ้าใบตองเบื่อนก็ทิ้งไปแล้วเปลี่ยนรองไว้ใหม่ซึ่งสะดวกมาก และปฏิบัติเช่นนั้นจนกว่าขี้เทาเด็กจะหมด

การฝังรก

เสฐียรโกเศศ^๕ ได้บรรยายถึงประเพณีการฝังรกของทางภาคอีสานไว้ว่า “เขาบรรจุรกในหม้อใหม่มีฝา ถ้าไม่มีฝาใช้ผ้าปิดผนึกปาก นำไปฝังไว้ใต้กระโถนหน้าเรือน แล้วเอาไม้ซ่อนมาติดไฟเผาให้ลึกลงอยู่ปากหลุมทั้งกลางวันกลางคืน ครอบกำหนดอยู่ไฟ แล้วจึงเลิก เพราะเหตุอย่างไรไม่ทราบ”

แม่บ้านพรานเหมือนได้รายงานว่า การเก็บรกไปฝังนั้น ผู้เก็บจะต้องเอารกใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเอาเกลือโรย บางรายเอารกล้างน้ำและกินด้วยเกลือเสียก่อนจึงเอา

๕ เสฐียรโกเศศ ประเพณีเก่าของไทย พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๑๑๑.

ใส่กระบอก การหยิบหรือจับรถต้องใช้มือขวา เพื่อเด็กจะได้ถนัดมือขวา จากนั้นพ่อของเด็กจะเอากระบอกรถไปฝังไว้ใต้บันไดเรือนเพื่อให้เด็กรักบ้าน เมื่อเติบโตขึ้นจะได้ไม่ละทิ้งบ้านไปไกล ถ้าฝังรถไกลบันไดเรือน แม้ว่า “มันเที่ยวตุ” และรายหนึ่งกล่าวว่าหากฝังรถที่กอไผ่เด็กจะมีนิสัย “ใจใหญ่ ใจตุ มันกล้า มันออกเที่ยวหาเงิน บ่อยอยู่บ้านอยู่ช่อง” ถึงพ่อแม่บ้านพรานเหมือนอยากให้บุตรเป็นคนกล้าเข้มแข็ง และหาเงินเก่ง แต่ก็ไม่ประสงค์จะให้จากบ้านไปไกลๆ จึงฝังรถไว้ใต้บันได บางรายฝังรถไว้ที่เนินดิน เป็นเคล็ดให้เด็กเติบโตมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดบ้าง มีใจคอเข้มแข็งบ้าง มีอยู่รายหนึ่งให้เหตุผลว่าตามปกติแล้วนิยมฝังรถใต้บันได แต่ถ้าเด็กเกิดในฤดูฝน ก็จำต้องฝังรถที่เนินดิน ซึ่งน้ำท่วมไม่ถึงมิฉะนั้นรถจะไม่แห้ง และถือกันว่าถ้ารถไม่แห้งส่คือเด็กก็จะไม่แห้ง ฉะนั้นที่ฝังรถจะต้องไม่ชื้นแฉะ และไม่ว่าจะฝังรถไว้ที่ใดก็ตาม เมื่อฝังแล้วต้องสุมไฟบนหลุมนานๆ จนเชื่อว่ารถแห้งสนิท บางรายสุมไว้ ๓ วันเป็นเคล็ดให้สายส่คือเด็กแห้งและหลุดเร็วบางรายสุมจนกว่าส่คือเด็กจะหลุด

ส่วนแม่ที่บ้านอุเม็งกล่าวถึงการเก็บและฝังรถว่า หมอตำแยจะเอารกล้างเสียก่อนเพื่อเป็นเคล็ดให้เด็กมีผิวพรรณหมองจืดเกลี้ยงเกลาล้างเสร็จแล้วห่อด้วยใบตอง บางรายโรยเกลือเสียก่อนเพื่อกันเน่ากันเหม็น พ่อของเด็กรับหน้าที่เป็นผู้ฝังรถ มีเหตุผลว่า อันที่จริงใครจะนำรถไปฝังก็ได้ แต่การให้คนอื่นเอาไปฝังนั้น ผู้ฝังอาจจะต้องฝืนใจทำทั้งๆ ที่รังเกียจ จึงควรเป็นหน้าที่ของพ่อเด็กเอง ผู้นำรถไปฝังต้องถือห่อรถด้วยมือขวาเป็นเคล็ดให้เด็กถนัดมือขวาเช่นเดียวกับเคล็ดของชาวบ้านพรานเหมือน แต่ก็มีผู้ปฏิบัติตามถนัดถึง ๔๔ เปอร์เซนต์เพราะไม่เชื่อเคล็ดนี้ การฝังรถของเด็กบ้านอุเม็งส่วนมากฝังไว้ริมรั้วบ้านเพื่อคนจะได้ไม่เหยียบย่ำหรือขำหลุม เชื่อกันว่าเด็กที่ถูกขำหลุมฝังรถจะเป็นคนโง่และค้อ แม่บางรายให้เหตุผลว่าเพราะรั้วอยู่ไกลเรือน คนในบ้านจะได้ไม่รำคาญกลิ่นรถเน่า สัตว์ไม่ไปชุกคู้ย และการฝังรถในบริเวณลานบ้านจะทำให้พื้นดินไม่เรียบไม่น่าดู อนึ่ง ยังต้องเลือกฝังริมรั้วทางทิศตะวันตกหรือทิศใต้ ซึ่งไม่ใช่ “ทิศหัวนอน” อีกด้วย แม่ ๒๔ เปอร์เซนต์กล่าวว่าพ่อของเด็กเอารถไปฝังไว้ใต้บันได เพื่อให้เด็กรักบ้าน อยู่ในโอวาท และผีไม่มารบกวน

ให้เจ็บไข้เพราะบันไดข่มไว้ มีบางรายที่ฝังรกรไว้ในที่อื่น ๆ อีกคือ ๒ รายฝังรกรไว้ในโคนต้นไม้ใหญ่ที่มีแก่นหรือมีหนามแหลม เด็กจะได้เป็นคนฉลาดเฉียบแหลมเรียนหนังสือเก่ง มีสติปัญญาดี ๑ รายเอารกฝังไว้ที่โคนเสาเอกของบ้าน เป็นเคล็ดให้เด็กสามารถเป็นหลักเป็นกิ่งแก่บิดามารดาได้ในวันข้างหน้า อีก ๑ รายฝังรกรไว้ที่หน้าบ้านเด็กจะได้เป็นคนกล้า มี ๔ รายเมื่อกลบหลุมฝังรกรแล้วได้เอาไม้ปักไว้ซัดกันจนรอบหลุมเพื่อให้เด็กมีฟันสวยเป็นระเบียบ

การให้นมในระยะ ๒ วันแรก

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ๘๓ เพอร์เซ็นต์ให้บุตรคนสุดท้ายหลังคลอด ๒-๓ วัน เพราะน้ำนมยังไม่เป็นสีขาว และให้น้ำอุ่นแทน ในจำนวนนี้แม่ ๒ รายได้เลี้ยงข้าวเหนียวปนกับกล้วยจนละเอียดแล้วห่อใบตองหมกไฟ และป้อนให้บุตรรับประทานต่างนม แม่บ้านพรานหมื่นอีก ๑๗ เพอร์เซ็นต์ให้บุตรคนสุดท้ายในวันคลอดเพื่อกระตุ้นให้น้ำนมขามีเร็วขึ้น

สำหรับแม่ที่บ้านอนุเม็งนั้น ๒๗ เพอร์เซ็นต์ให้บุตรคนสุดท้ายในวันคลอดด้วยเหตุผลอย่างเดียวกันกับแม่บ้านพรานหมื่น คือกระตุ้นให้น้ำนมขามีเร็วขึ้น และให้เมื่อบุตรร้อง นอกนั้นให้นมบุตรภายหลังคลอด ๒-๕ วัน เนื่องจากน้ำนมยังไม่ขาว และให้น้ำอุ่นแทนนม บางรายนอกจากจะให้น้ำอุ่นแล้ว บางครั้งก็ให้น้ำผึ้งบ้างนมแม่ลูกอ่อนอื่นบ้างตามแต่จะหาได้ มีรายเดียวให้แต่น้ำอุ่นจนถึงวันที่ ๕ หลังคลอดจึงให้นม แม่นี้นักกล่าวว่าการที่ตนไม่ให้บุตรรับประทานนมเร็วทั้ง ๆ ที่มีน้ำนมขาวแล้วก็เพราะเกรงว่าเด็กจะมีไข้

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์แม่แต่ละคน ปรากฏว่าไม่มีแม่คนใดในทั้งสองหมู่บ้านนี้ทราบว่าน้ำนมของตนซึ่งมีลักษณะสีเหลืองใสในระยะ ๒-๓ วันแรก หลังคลอดนั้นเป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับทารกแรกคลอดโดยเฉพาะ ซึ่งทางการแพทย์ได้พบมานานแล้วว่าน้ำนมเหลืองของมารดาในระยะแรกคลอดนี้มีปริมาณโปรตีนเท่า ๆ กับที่มีอยู่ในโลหิตของคนธรรมดา และมีส่วนผสมอื่น ๆ ใกล้เคียงกับที่มีอยู่ในอาหารที่เด็กได้จากมารดาโดยตรงทางสายสะดือเมื่อยังอยู่ในครรภ์ น้ำนมเหลืองนี้เข้าไปถึงกระเพาะอาหารจะซึมเข้าไปในโลหิตได้ทันที กระเพาะอาหารของทารกไม่ต้องทำงานมาก และ

ในวันที่ ๔-๕ หลังคลอดเป็นต้นมา นานนมเหลืองจะค่อย ๆ ขาวขึ้นขึ้น ซึ่งเป็น
การช่วยให้กระเพาะอาหารและเครื่องย่อยอาหารของทารกเริ่มทำงานอย่าง ค่อยเป็น
ค่อยไปจนกระทั่งแข็งแรงพอที่จะย่อยนมข้น ๆ ได้ แม่บ้านพรานเหมือนและแม่บ้าน
อุเม็งส่วนมากกล่าวว่านานนมเหลืองเป็นของเสียไม่ควรให้ทารกรับประทาน บางรายก็
คอยบีบทิ้ง รายที่ให้ทารกคูดานนมเหลืองในวันคลอด ก็เพราะหวังว่าการคูดจะทำให้มี
น่านมขาวเร็วขึ้น มิใช่เป็นเพราะทราบคุณภาพน่านมเหลืองแต่ประการใด ฉะนั้น เด็ก
บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งที่ได้รับประทานน่านมเหลืองหรือได้รับประทานอาหาร
ของตนในวันคลอด จึงมีจำนวนน้อย คือ เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑๗ เปอร์เซ็นต์
และเด็กบ้านอุเม็ง ๒๗ เปอร์เซ็นต์ ดังกล่าวมาแล้ว

การอาบน้ำในระยะ ๑ วันแรก

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน อาบน้ำบุตร ใน ระยะแรกคลอดด้วยน้ำอุ่น
และมีวิธีอาบน้ำที่เหมือนกัน คือ แม่ นั่งเหยียดขา เอาเด็กนอนหงายบนหน้าแข้ง ให้
ศีรษะเด็กอยู่ทางเท้าของแม่ ใช้นิ้วคิ้วตัวเด็กหรือเอาผ้าชุบน้ำบีบรดตัวเด็ก และลูบ
จนทั่วตัว บางทีก็ฟอกสบู่ให้ด้วย เมื่อล้างตัวเด็กสะอาดแล้ว ก็จับเด็กคว่ำโดยใช้มือ
และแขนข้างหนึ่งประคองไว้ อีกมือหนึ่งเอาน้ำรดหรือเอาผ้าชุบน้ำเช็ดด้านหลังเด็ก
เสร็จแล้วเช็ดตัวทาแป้งให้ บางคนทาสמןให้ด้วย แม่บ้านอุเม็งบางรายมีวิธีอาบน้ำ
ผิดแปลกออกไป เช่น ประคองอาบนบนท่อนแขนข้าง บนตักข้าง นั่งชันเข้าประคอง
เด็กให้นั่งบนหลังเท้าข้างตามความถนัดของตนหรือผู้ที่ช่วยอาบน้ำ

สำหรับกำหนดเวลาในการอาบนั้น แม่บ้านพรานเหมือนจำนวนประมาณครึ่ง
หนึ่งอาบน้ำให้บุตรวันละ ๓ เวลา คือ เช้า กลางวัน และเย็น อีกครึ่งหนึ่งกล่าวว่า
ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอากาศและฤดูกาล ในฤดูร้อนวันใดอากาศอบอ้าวก็อาบน้ำให้
เด็กบ่อยครั้ง ถ้าไม่ร้อนนักก็วันละ ๒-๓ ครั้ง ส่วนในฤดูหนาวจะอาบน้ำให้วันละ
๑-๒ ครั้ง แล้วแต่วันไหนอากาศจะเย็นมากหรือน้อยอีกเช่นกัน

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดอาบน้ำให้บุตรในระยะ ๗ วันแรกนี้
วันละ ๒ ครั้ง คือ ตอนสายและตอนบ่าย มี ๒ ราย อาบน้ำให้วันละ ๑ ครั้ง อีก

๒ ราย อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง แม่บ้านอุเม็งส่วนมากรายงานว่าในระหว่างที่สายสะดือเด็กยังไม่แห้งสนิทต้องระวังไม่ให้สายสะดือเปียกน้ำ เพื่อกันสะดือเน่าหรือแห้งช้า

เมื่ออาบน้ำให้เด็กเรียบร้อยแล้ว แม่ทั้ง สองหมู่บ้านใช้ผ้าอ้อมพันรอบตัวเด็ก แม่ที่บ้านอุเม็ง ๘๐ เปอร์เซ็นต์กล่าวว่า ในระยะที่เด็กคลอดใหม่ ๆ นี้ ตามปกติก็ใช้ผ้าอ้อมพันรอบตัวเด็กตั้งแต่อก ท้อง และคลุมลงไปจนถึงเท้าเพื่อกันลมเป่าตัว เด็กจะได้อบอุ่นไม่ปวดท้อง เจ็บอกหรือปวดบวม แม่บ้านอุเม็ง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ให้เด็กใส่เสื้อผูกหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน

ข. การปฏิบัติต่อทารกอายุกว่า ๑ สัปดาห์ขึ้นไป

การอาบน้ำให้เด็ก

ในระยะที่เด็กมีอายุกว่า ๑ สัปดาห์ขึ้นไป เป็นระยะที่สายสะดือของเด็กหลุดแล้ว แม่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งจึงหมกกังวลในการระวังมิให้สายสะดือเด็กเปียกน้ำแต่ยังคงให้เด็กนอนอาบบนหน้าแข้งเหมือนในระยะ ๗ วันแรก จนกระทั่งเด็กแข็งแรงก็แล้วจึงประคองให้เด็กนั่งอาบหรือนอนอาบ ซึ่งแม่ได้ปฏิบัติแตกต่างกันไปบ้างตามวัยของเด็ก

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นมิได้ให้คำตอบเกี่ยวกับวิธีการ อาบน้ำเด็กในวัยต่าง ๆ ชัดเจนพอที่จะนำมากล่าวไว้ได้ เพียงแต่รายงานว่า นอกจากตนเองแล้วยังมีคนอื่น ๆ ช่วยอาบน้ำให้เด็กแทนอีกด้วย เช่น ย่า ยาย ญาติหญิง พ่อหรือพี่สาวคนโต ๆ ของเด็ก ในระยะต้น ๆ ซึ่งเด็กยังต้องนอนอาบบนหน้าแข้งผู้ใหญ่ แม่ ย่า หรือยายของเด็กมักเป็นผู้อาบให้เพื่อจะได้ไม่เกิดการพลัดพลั้งทำเด็กหล่นมือ แต่เมื่อเด็กโตพอที่จะจับประคองให้นั่งอาบหรือนอนอาบได้สะดวก ส่วนมากพ่อของเด็กเป็นผู้ช่วยอาบให้ แม่บ้านพรานหมื่นเพียงรายเดียวเท่านั้นที่อาบน้ำให้บุตรตลอดเวลาที่เด็กยังอาบน้ำเองไม่ได้โดยไม่มีใครช่วย

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งประมาณ ๖๖ เปอร์เซ็นต์ เลิกอาบน้ำให้เด็กบนหน้าแข้งเมื่อเด็กอายุระหว่าง ๓—๖ เดือน นอกนั้นเลิกเมื่อเด็กอายุกว่า ๖ เดือนขึ้นไป ยกเว้น ๖ ราย เลิกเมื่อเด็กอายุระหว่าง ๑ เดือนครึ่ง—๒ เดือน แม่บ้าน

อุเม็งส่วนมากมีคนอื่นช่วยอาบน้ำให้เด็กเช่นเดียวกับแม่ที่บ้านพรานเหมือน แม่บ้าน
อุเม็ง ๑๘ ราย กล่าวว่าตนอาบน้ำให้บุตรเองโดยตลอดไม่มีใครช่วย

**ความสำคัญของการ อาบน้ำ และ ขำระ ร่าง กาย ให้เด็ก ใน ทัศนะ ของแม่ กลุ่ม
ตัวอย่าง**

ตามธรรมชาติเมื่อผู้ใหญ่อาบน้ำให้เด็ก มักจะชำระส่วนของร่างกายที่เห็นว่า
สกปรกมากกว่าส่วนอื่น ๆ เป็นพิเศษ แต่ส่วนใดควรจะได้ชำระล้างให้สะอาดที่สุด
นั้นย่อมแล้วแต่ทัศนะของผู้ใหญ่แต่ละคนซึ่งเป็นผู้อาบน้ำให้เด็ก สำหรับความเห็น
ของแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งในเรื่องนี้ อาจแบ่งออกได้เป็น

๒ พวก

พวกแรกคำนึงถึงความนิยมยกย่องของสังคมเป็นเรื่องสำคัญ กล่าวคือเห็นว่า
ใบหน้าเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะต้องให้สะอาดหมดจดกว่าส่วนอื่นๆ ของร่างกาย โดย
ให้เหตุผลว่า เมื่อคนเราพบกันเห็นกันก็ต้องมองหน้ากันก่อน ถ้าหากเด็กหน้ามอม
สกปรกคนอื่น ๆ ก็จะรังเกียจ โดยเฉพาะเพื่อนบ้านจะตำหนิได้ว่าพ่อแม่ของเด็กไม่
เอาใจใส่ดูแลบุตร ฉะนั้นจึงควรล้างหน้าเด็กให้สะอาดเป็นพิเศษ และต้องให้หมดจด
หน้าอยู่เสมอ เพื่อจะได้เป็นที่รักใคร่เอ็นดูแก่ผู้ที่ได้พบเห็นซึ่งย่อมจะนึกชมเชยความ
เอาใจใส่ดูแลของพ่อแม่ของเด็กไปด้วย แม่ที่มีความคิดเห็นโดยถือความสำคัญทาง
สังคมนี้เป็นแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ และแม่ที่บ้านอุเม็ง

๑๒ เปอร์เซ็นต์

พวกที่สองคำนึงถึงสุขภาพอนามัยของเด็กเป็นสำคัญ แม่พวกนี้เห็นว่าส่วนของ
ร่างกายที่เป็นซอก ซอพับ รอยพับ ไตแก่ กัน อวัยวะเพศ ขาหนีบ รักแร้
ซอกคอ และตามซอพับอื่น ๆ เป็นส่วนที่ควรชำระล้างให้มากที่สุด เพราะเป็นส่วน
ที่เด็กขี้ถ่ายเประะเปื้อนบ่อย ๆ หรือเป็นส่วนอับชื้นหมักหมมเหม็นอับและมักคัน
ถ้าไม่ชำระล้างให้สะอาดจริง ๆ แล้วบริเวณเหล่านั้นจะเป็นบับแคง และเด็กจะรู้สึกคัน
แสบไม่สบายตัว อีกส่วนหนึ่งที่ควรชำระล้างมากเช่นเดียวกันคือมือของเด็ก เพราะเด็ก
หยิบจับของสารพัด ย่อมจะสกปรกมากและอาจมีเชื้อโรคติดอยู่ เมื่อเด็กหยิบจับอาหาร

เข้าปากก็เท่ากับนำเชื้อโรคเข้าตัวเอง แม่บ้านพรานเหมือนบางรายมีความเห็นว่าถ้ามือของเด็กสะอาดเพียงอย่างเดียวส่วนอื่น ๆ ก็พลอยสะอาดไปด้วย จึงควรชำระมือเด็กให้มาก ๆ ทั้งในเวลาอาบน้ำและก่อนให้เด็กรับประทานอาหาร แม่กลุ่มตัวอย่างซึ่งอาบน้ำเด็กโดยตระหนักถึงสุขภาพอนามัยของเด็กเป็นสำคัญทั้งกล่าวนี้ เป็นแม่บ้านอุเม็ง ๗๓ เปอร์เซนต์ และเป็นแม่บ้านพรานเหมือน ๓๘ เปอร์เซนต์ ส่วนที่เหลือจาก ๒ พวกนี้ มิได้แสดงทัศนคติใดๆเกี่ยวกับความสำคัญของการอาบน้ำให้บุตรของตน แต่แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนกล่าวว่าตนงดเว้นการ อาบน้ำ ให้เด็กเมื่อ ปรากฏว่าเด็กตัวร้อน เป็นไข้หรือเริ่มเป็นหวัด

เมื่อพิจารณาปริมาณของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้าน พรานเหมือนและบ้านอุเม็งในแต่ละพวกดังกล่าวมานี้จะเห็นว่า แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรสะอาดหมดจดเพื่อเป็นที่เชิดชูตนเองต่อสังคม แต่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนมากต้องการให้เด็กสะอาดเพื่อสุขภาพอนามัยของเด็กเอง แสดงว่าในด้านการเลี้ยงบุตร แม่ที่บ้านพรานเหมือนยังขาดความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยกว่าแม่บ้านอุเม็ง จึงได้เห็นความสำคัญของการมีอนามัยที่ดีของเด็กน้อยกว่าคำชมเชยของเพื่อนบ้านซึ่งตนเองจะได้รับก็แต่ความภาคภูมิใจเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือน ๓๘ เปอร์เซนต์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของความสะอาดเกี่ยวกับสุขภาพของเด็กอยู่เหมือนกัน โดยเฉพาะได้เห็นว่าควรล้างมือเด็กให้สะอาดก่อนเวลารับประทานอาหาร เพราะมือเด็กสกปรกมากและเป็นสื่อนำเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายทางปากได้ง่าย ซึ่งเป็นเหตุผลทางสุขอนามัยโดยเฉพาะ

การแต่งกายให้เด็ก

บ้านพรานเหมือน ไม่มีข้อมูลว่าแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนแต่งตัวให้เด็กในวัยทารกอย่างไรบ้าง นอกจากการใช้ผ้าอ้อมพันรอบตัวเด็กในระยะแรกคลอดเท่านั้น

บ้านอุเม็ง ปรากฏตามข้อมูลว่า แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งแต่งตัวให้เด็กภายในอายุ ๒ ขวบ โดยคำนึงถึงลักษณะความเจริญเติบโตทางร่างกายและการ

เคลื่อนไหวของเด็ก ซึ่งอาจแบ่งกล่าวเป็นระยะตามขั้นความเจริญเติบโตของเด็กดังต่อไปนี้

ในระยะคลอดใหม่ ๆ แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๐ เปอร์เซ็นต์เพียงแต่ใช้ผ้าพันรอบท้องและอกเด็ก ปลอ่ยชายผ้าคลุมลงไปจนถึงเท้า มีเหตุผลว่าเพื่อกันลม เป้าตัว เด็กจะได้อบอุ่นไม่ปวดท้อง เจ็บอกหรือปวดบวม ส่วนแม่อีก ๒๐ เปอร์-เซ็นต์ ให้เด็กผูกเข็มหรือใส่เสื้อผูกหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน

ในระยะสอนคว่าจนคว่าได้ ซึ่งอาจช้าหรือเร็วแตกต่างกันไปในเด็กแต่ละคน ในระยะนี้แม่บ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดให้เด็กใส่เสื้อผูกหลังหรือขัตุ้มหลัง มิฉะนั้นก็ให้ใส่เสื้อกลาม แต่ยังไม่ให้ห่มท่อนล่าง เหตุผลที่ให้เด็กใส่เสื้อดังกล่าวก็คือเป็นเสื้อที่ใส่ง่ายถอดง่าย เมื่อเด็กคว่าไม่เจ็บอกเจ็บตัวเหมือนเสื้อที่มีปมผูกหรือขัตุ้มด้านหน้า อนึ่ง การใส่เสื้อจะทำให้เด็กอบอุ่นตลอดจนกันฝุ่นกันแมลงกัด้ด้วย และที่ยังไม่ให้ห่มท่อนล่างก็เพราะเกรงว่าเด็กจะร้อนหรือถ่ายรดผ้า มีแม่เพียง ๒ รายที่ให้เด็กห่มกางเกงหรือใส่เสื้อติดกระโปรง และแม่ ๑ ราย ยังใช้ผ้าพันตัวให้เด็กเหมือนระยะแรกคลอด

ระยะสอนคลานจนคลานได้ แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งรายงานว่าในระยะที่เด็กกำลังคลานได้นี้ เป็นระยะที่เด็กกำลังชน ชอบคลานไปในที่ต่าง ๆ เท่าที่จะมีทาง ให้เด็กผ่านไปไ้ และเด็กมักจะหยุดนั่งไม่เลือกที่ แม่ ๑๔ เปอร์เซ็นต์จึงให้เด็กห่มท่อนล่างด้วย เช่นให้ใส่กางเกงหุตุ ถ้าเป็นเด็กหญิงก็ใส่เสื้อติดกระโปรงเพื่อป้องกันสิ่งสกปรกเข้ากันเด็ก อนึ่ง เป็นระยะที่เด็กถ่ายเป็นเวลาและไม่เบื่อนผ้าแล้ว จะได้ช่วยให้เด็กเคยชินต่อการห่มท่อนล่างต่อไป แต่แม่บ้านอุเม็งอีก ๘๖ เปอร์เซ็นต์ ยังคงให้เด็กใส่แต่เสื้ออย่างเดียว มีเหตุผลว่าเพื่อให้เด็กถ่ายได้สะดวก ไม่เบื่อนผ้า และชำระให้เด็กได้ง่าย นอกจากนั้นเด็กจะได้รู้สึกสบายตัวไม่ร้อนอบอ้าว

ระยะสอนเดินจนเดินได้ เป็นระยะที่เด็กอายุไม่เกิน ๒ ขวบ แท้ก็เดินได้เก่งจนแม่ปลอ่ยให้เล่นกับเด็กอื่น ๆ ได้บ้าง โดยเฉพาะเด็ก ๆ บ้านอุเม็งซึ่งแม่ของเด็กกล่าวว่ามักจะเล่นกันตามพื้นดินและนั่งไม่เลือกที่ แม่หมู่บ้านนี้ ๗๓ เปอร์เซ็นต์ จึงมีเพียงแต่ให้เด็กใส่เสื้อกลามหรือเสื้อมีแขนเท่านั้น แต่ให้ห่มกางเกงหุตุหรือกางเกงสาย

โยงค้าย สำหรับเด็กหญิงก็แต่งตัวเช่นเดียวกับเด็กชายและบางครั้งก็ใส่เสื้อติดกระโปรง
แม่จำนวนนี้ให้เหตุผลว่าเด็กโตจนเล่นกับเด็กอื่นๆ ได้แล้ว ถ้าปล่อยให้เปลือยท่อนล่าง
ต่อไปก็ดูน่าอาย ทั้งเด็กก็จะเคยตัวไม่ยอมนุ่งผ้าถุงกางเกง อีกประการหนึ่งเด็กมักเล่น
กันตามพื้นดิน ถ้าไม่ให้เด็กนุ่งท่อนล่างสิ่งสกปรกจะเข้ากันเด็ก มิฉะนั้นก็เบื้อนฝุ่น
บ้าง แมลงกตบ้าง จะทำให้ตัวเด็กเป็นเมือกเป็นผื่น ส่วนแม่อีก ๒๖ เปอร์เซ็นต์ยังให้
ลูกใส่เสื้อแต่อย่างเดียว บางรายเป็นเพราะเด็กยังถ่ายรดผ้าอยู่ และบางรายเป็นเพราะ
เด็กไม่ยอมนุ่งเอง อนึ่ง ปรากฏตามข้อมูลว่า แม่ ๕ รายในจำนวนนี้ได้ปล่อยให้เด็ก
เปลือยท่อนล่างต่อไปจนอายุราว ๆ ๓ ขวบ ซึ่งเด็กเดินเก่งวิ่งเก่งแล้ว โดยมีเหตุผลว่า
เด็กจะได้ถ่ายเองได้สะดวกทุกเมื่อ และแม่ไม่ต้องคอยกังวลถอดกางเกงให้เด็ก

ถ้าพิจารณาการแต่งกายให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งก่อนเด็กเดินได้ของแม่กลุ่ม
ตัวอย่างบ้านอุ้มผางดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อเด็กยังเดินไม่ได้ แม่ส่วนใหญ่มิให้
เด็กนุ่งท่อนล่าง โดยมีเหตุผลใหญ่ ๆ ๒ ประการ

ประการแรก เพื่อความสบายของเด็กเอง แม่มีความเห็นว่าร่างกายท่อนบนโดย
เฉพาะส่วนอก มีอวัยวะภายในที่จะต้องได้รับจาวมอบอุ่นเพียงพอ มิฉะนั้นเด็กจะ
เจ็บไข้ จึงให้เด็กสวมเสื้อผ้าท่อนบนไว้เสมอ แต่สำหรับร่างกายส่วนล่างนั้นไม่ต้อง
ระมัดระวังว่าจะทำให้เด็กป่วย ได้ง่ายเหมือนท่อนบน ตรงข้ามถ้าไม่ให้เด็กนุ่ง
ท่อนล่างเด็กจะรู้สึกสบาย เพราะอุณหภูมิของอากาศในเมืองไทยค่อนข้างสูง การให้
เด็กสวมใส่เสื้อผ้าทั้งท่อนบนและท่อนล่างย่อมทำให้เด็กรู้สึกร้อนไม่สบายตัว แม่จึงเห็น
ว่าลูกในวัยที่ยังเดินไม่ได้^{นี้}ไม่จำเป็นจะต้องนุ่งท่อนล่าง

ประการที่สอง เพื่อความสะดวกของแม่เกี่ยวกับการชำระล้างทำความสะอาดให้
เมื่อเด็กขับถ่าย กล่าวคือเมื่อเด็กไม่ได้นุ่งท่อนล่าง แม่ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นกังวลคอยระวัง
ถอดหรือนุ่งท่อนล่างให้เด็กและไม่เป็นภาระต้องซักผ้าที่เด็กถ่ายเปรอะเปื้อน นอกจากนี้
ยังเป็นการประหยัดเวลาทำงานไปในตัวอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเด็กเดินได้และร่วมเล่นกับเด็ก ๆ เพื่อนบ้านใกล้เคียงได้ แม่
ที่หมู่บ้านอุ้มผางส่วนใหญ่กลับให้เด็กนุ่งท่อนล่างอย่างเรียบร้อย ไม่หลุ่ยง่าย เช่นกางเกง
หรือกระโปรงที่มีสายโยง เป็นต้น ทั้งนี้เหตุผล ๒ ประการเช่นเดียวกัน ประการ

หนึ่งเป็นเหตุผลที่เกี่ยวกับสุขภาพของเด็ก กล่าวคือเพื่อป้องกันสิ่งสกปรกและเชื้อโรคตามพื้นซึ่งเด็กนั่งเล่นโดยเฉพาะที่พื้นดินเข้าถึงอวัยวะท่อนล่างของเด็ก อีกประการหนึ่งเป็นเหตุผลทางค่านิยม ดังที่แม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านอุเม็งรายงานว่า เมื่อเด็กโตพอที่จะสังคมกับเด็กเพื่อนบ้านได้แล้ว เด็กควรสวมใส่เสื้อผ้าให้เรียบร้อยทั้งท่อนบนและท่อนล่าง อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะนุ่งท่อนล่างในการร่วมเล่นกับเด็กอื่นๆ แม่บางคนในจำนวนนี้กล่าวว่า การปล่อยลูกให้เล่นกับเด็กๆ หลายคนซึ่งอยู่ต่างครอบครัวกันนั้น ถ้าลูกของตนเปลือยท่อนล่างอยู่คนเดียวท่ามกลางเด็กคนอื่น ๆ แม่ย่อมจะรู้สึกอับอายอย่างยิ่ง ฉะนั้นเมื่อลูกเดินได้และไปเล่นกับเพื่อนๆ ได้แล้ว แม่จึงต้องให้ลูกนุ่งท่อนล่างให้เรียบร้อยไว้เสมอ

ถึงแม้ว่าสังคมบ้านอุเม็งจะไม่นิยมให้เด็กซึ่งเดินได้แล้วเปลือยเปลือยท่อนล่างก็ตาม แต่แม่กลุ่มตัวอย่างที่หมู่บ้านนี้ถึง ๒๗ เปอร์เซ็นต์ ก็ยังไม่ให้เด็กนุ่งท่อนล่างด้วยเหตุผลเดียวกันกับเมื่อก่อนเด็กเดินได้ คือ เพราะเด็กยังถ่ายรดผ้าอยู่ และเพื่อความสะดวกในการขับถ่ายของเด็ก ตลอดจนความสะดวกของแม่ในการชำระล้างทำความสะอาดให้เด็ก และในจำนวนนี้ แม่บางรายยังปล่อยให้เด็กเปลือยท่อนล่างต่อไปจนกระทั่งเด็กอายุราว ๆ ๓ ขวบ ทั้งนี้พอจะสันนิษฐานได้ว่า นอกจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว บางรายอาจเป็นเพราะฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำมากอีกด้วย เพราะการที่แม่ปล่อยให้ลูกเปลือยท่อนล่างทั้งที่ลูกเดินเก่งวิ่ง เก่งและพอจะบังคับการขับถ่ายให้เป็นเวลาและเป็นที่เป็นทางได้แล้ว โดยอ้างเหตุผลว่าตนจะได้ไม่ต้องเสียเวลาในการซักผ้าที่เด็กทำเปื้อน และไม่ต้องเป็นกังวลคอยถอดคอยใส่เสื้อผ้าให้เด็กในเวลา que เด็กต้องการขับถ่ายนั้น แสดงว่าแม่ต้องการประหยัดทั้งเวลาทำงานและการใช้เสื้อผ้าของเด็กเพื่อเศรษฐกิจของครอบครัวมากกว่าจะคำนึงถึงค่านิยมทางสังคมซึ่งแม่ที่บ้านอุเม็งส่วนใหญ่ถือเป็นเรื่องสำคัญ

สรุป

การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด โดยเฉพาะเกี่ยวกับการตัดสายสะดือและการรักษาสะดือเด็กมีความสำคัญต่อชีวิตอย่างมาก ถ้าการตัดและการรักษาสะดือไม่สะอาดพอ เด็กอาจเป็นบาดทะยักตายได้ง่าย เรื่องนี้ทางฝ่ายสาธารณสุขก็พยายามให้ความรู้และ

อบรมหมอตำแย และมารดาชาวชนบทตลอดมา แม้ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ การปฏิบัติในการทำคลอดของหมอตำแยและแม่ที่บ้านพรานเหมือนจะแสดงให้เห็นว่ายังมีได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขสักถาม ก็หวังว่าชาวบ้านพรานเหมือนคงจะได้รับความรู้ในด้านนี้เท่าๆ กับชาวบ้านอุ้มในไม่ช้า

อย่างไรก็ดี การปฏิบัติตามเคล็ดต่าง ๆ ของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านนี้ นับแต่แม่ตั้งครรภ์จนกระทั่งการตัดสายสะดือ การเก็บสายสะดือ การฝังรก ตลอดจนเคล็ดในการ “อยู่กำ” หรือ “อยู่เคียน” ล้วนมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ประการเดียว คือเพื่อให้เด็กของตนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพตามที่สังคมนิยม

การปฏิบัติต่อทารกอายุ ๑ สัปดาห์ขึ้นไปในเรื่องการอาบน้ำ แม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มให้เด็กนอนอาบน้ำบนหน้าแข้งของแม่จนเด็กแข็งแรงพอที่จะประคองให้ตัวได้ดีแล้วจึงประคองให้นั่งอาบหรือยืนอาบ ในการอาบน้ำชำระล้างทำความสะอาดให้แก่เด็กนี้ ปรากฏว่าแม่ที่บ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่คำนึงถึงความนิยมยกย่องของสังคม แต่แม่ที่บ้านอุ้มส่วนมากมุ่งถึงสุขอนามัยของตัวเด็กเอง ซึ่งแสดงถึงการหล่อมลักัน ในความรู้ด้านสุขภาพและอนามัยระหว่างแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนี้

การปฏิบัติต่อทารกในเรื่องการแต่งกาย ปรากฏว่าเมื่อก่อนเด็กเดินได้ แม่ให้เด็กสวมเสื้อผ้าเฉพาะท่อนบนก็จากตอนนอกลงมาจนคลุมท้อง แต่เมื่อเด็กเดินได้และสังคมกับเด็ก ๆ เพื่อนบ้านได้แล้ว แม่ให้เด็กนั่งท่อนล่างด้วย หรือเด็กจะนั่งเฉพาะท่อนล่างก็ได้ การที่แม่กลุ่มตัวอย่างให้เด็กแต่งกายเช่นนี้มีเหตุผลพอสรุปได้ ๓ ประการ ประการแรกเป็นเพราะอากาศในเมืองไทยโดยทั่วไปแล้วจัดว่ามีอุณหภูมิสูง แม้ในฤดูหนาวอากาศในภาคเหนือของประเทศจะเย็นลงกว่าปกติ แต่ในฤดูร้อนก็จะมีร้อนกว่าปกติเช่นกัน แม้จึงให้ลูกสวมใส่เสื้อผ้าปกปิดเพียงบางส่วนของร่างกายตามที่ตนเห็นว่าสมควร และเปิดบางส่วนเพื่อให้เด็กไม่รู้สึกร้อนจนเกินไป ประการที่สอง วัฒนธรรมของสังคมบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มก็เช่นเดียวกับของสังคมไทยทั่วไป คือเห็นว่าร่างกายครึ่งท่อนล่างเป็นส่วนที่ไม่ควรเปิดเผย โดยเฉพาะเมื่อคนเราเติบโตจนสมควร

กับเพื่อนต่างบ้านได้แล้วนั้น แม้ว่าจะยากจนเพียงไหนหรืออากาศจะร้อนสักปานใดก็ตาม อย่างน้อยที่สุดก็ต้องนุ่งห่มร่างกายท่อนล่างให้มิดชิดไว้ก่อน จึงไม่เป็นปัญหาว่า ทำไมแม่กลุ่มตัวอย่างจึงให้บุตรในวัยที่เดินได้แล้วนุ่งท่อนล่างก่อนที่จะไปเล่นกับเพื่อน ๆ ประการสุดท้ายอาจเกี่ยวกับเศรษฐกิจของครอบครัวมาก่อนข้างต่ำ แม้จึงตีปัญหาเรื่องการซักผ้าที่ลูกอาจทำเประอะเบอนและการซ้อหาเสื้อผ้าบางชิ้นที่ตนเห็นว่ายังไม่จำเป็น โดยปล่อยให้เด็กเปลือยท่อนล่างในระยะที่ยังเดินไม่ได้หรือเปลือยท่อนบนเมื่อเดินได้แล้ว ซึ่งอาจเป็นเช่นนั้นจนกว่าลูกจะเข้าโรงเรียนหรือพ่อแม่มีรายได้พอที่จะซ้อหาให้ลูกได้ครบถ้วน.

การให้อาหาร การฝึกนิสัยการรับประทานอาหาร และการนอน

การให้อาหาร

การให้อาหารเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับการวางรากฐานพัฒนาการ ทางร่างกาย และจิตใจของเด็กแต่ละคน กล่าวคือ

ทางร่างกาย ตั้งแต่เด็กคลอดแล้วเป็นต้นมา จำต้องได้รับประทานอาหารที่มี คุณภาพและปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย จึงจะเจริญเติบโตแข็งแรง ตามควรแก่วัย เด็กที่ขาดอาหารมักเจ็บป่วยบ่อยๆ เพราะร่างกายมีภูมิคุ้มกันโรค ต่ำลง เป็นผลให้ร่างกายเติบโตช้ากว่าปกติโดยเฉพาะ ในวัยขวบแรกเป็นวัยที่เด็ก เสียชีวิตได้ง่ายด้วยเชื้อโรคต่าง ๆ ตลอดจนการรับประทานที่ไม่ถูกอนามัยหรือได้อาหาร ที่มีคุณค่าและปริมาณน้อยกว่าควร อัตราการตายของทารกไทยในวัยขวบแรก ตาม สถิติของทางสาธารณสุขปรากฏว่า เมื่อ ๔๐ ปีก่อน ทารกตาย ๑๓๕-๑๔๐ ราย ต่อทารกรอด ๑,๐๐๐ ราย ปัจจุบันทารกตาย ๓๐-๓๕ รายต่อทารกรอด ๑,๐๐๐ ราย ทั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นการตายเพราะสายสะดือสกปรก บาดทะยัก อาหารสกปรกและ ท้องร่วง * ตามสถิติขององค์การยูนิเซฟซึ่งได้จากการสำรวจอัตราการตายของเด็ก วัยต่าง ๆ ของแต่ละประเทศในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๙๘-๒๕๐๑ ปรากฏว่า ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งในจำนวน ๘ ประเทศที่มีอัตราการตายของทารกในวัยขวบแรกอยู่ใน ระหว่าง ๑๒๐-๑๘๐ คนต่อทารกรอด ๑,๐๐๐ คน ^๒ ซึ่งส่วนใหญ่เนื่องมาจาก สุขภาพของเด็กไม่สมบูรณ์ รายงานตอนหนึ่งขององค์การนี้กล่าวไว้ว่า ทารกในวัย

• น.พ. บุญ สุวรรณศรี บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เนื่องในสัปดาห์
แห่งการรักษาความสะอาด เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๔

^๒ Six agencies of the United Nations, the Needs of Children, 1963, p. 30

๖ เดือนของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย จะมีน้ำหนักตัวเท่าๆ กับทารกในวัยเดียวกันของประเทศที่เจริญแล้ว แต่เมื่อทารกอายุกว่า ๖ เดือนขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่น้ำหนักมารดาเสื่อมคุณภาพลงและทารกจะต้องได้อาหารอื่นเพิ่มเติมอย่างเพียงพอ นั้น ปรากฏว่าทารกในประเทศด้อยพัฒนาส่วนมากมีน้ำหนักตัวลดลง เติบโตช้า ทั้งนี้เป็นเพราะอาหารเพิ่มของทารกในประเทศดังกล่าว โดยทั่วไปแล้วจะขาดโปรตีน^๓ ใช้แต่เท่านั้น ยังพบว่าเด็กในบางประเทศเป็นโรคที่รุนแรงและมีการไม่สบายต่างๆ อันเป็นลักษณะของการขาดโปรตีนอย่างมาก เช่น เด็กอายุ ๑ ขวบมีน้ำหนักตัวเพียง ๔ ปอนด์และผอมโซ เด็กบางคนเป็นผื่นเป็นสะเก็ดตามผิวหนังและร้องโยเยอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น สาเหตุก็คือเมื่อเด็กหย่านมแล้ว ได้รับประทานอาหารที่มีแป้งมากแต่มีโปรตีนต่ำมาก จนกระทั่งเกิดอาการต่างๆ ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าอาหาร ที่มีคุณภาพและ ปริมาณพอเหมาะแก่ความต้องการของร่างกาย เป็นเรื่องที่พึงสังวรในการเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างยิ่ง

ทางจิตใจ เด็กต้องการความรักความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจเท่าๆ กับ ต้องการ ความสุขสบายทาง ร่างกาย ความรักความเอาใจใส่ของแม่จะทำให้เด็กรู้สึกไว้วางใจต่อภาวะรอบตัวเป็นครั้งแรก การโอบอุ้มเล่นหัวของแม่หรือผู้ให้นมคนอื่น ๆ จะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและได้เรียนรู้จักสัมผัส พันธ์ภาพและ ความรักจากบุคคล อันเป็นพื้นฐานแห่งชีวิตสังคมของเด็กต่อไปภายหน้า หากแม่ปราศจากความรักความเอาใจใส่และถือว่าตนต้องเลี้ยงดูบุตรโดยหน้าที่บังคับแล้ว ถึงจะเป็นการเลี้ยงดูนมแม่เอง ก็หามีความเข้าใจของเด็กแม่เพียงครึ่ง หนึ่งของการ เลี้ยงดู นม ขวดแต่อบอุ่นไปด้วยความรักความปรานีอย่างลึกซึ้งของผู้เลี้ยงนั้นไม่ จึงกล่าวได้ว่าวิธีการให้นมหรืออาหาร ของแม่ หรือผู้เลี้ยงดูและทำที่ ความรู้สึกในขณะ ที่ให้นั้นเป็นผลต่อจิตใจของเด็กอย่างมาก

การให้อาหารในระยะก่อนหย่านม

น่านมแม่กับนมขวด เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งในวงการทางวิทยาศาสตร์และทางการแพทย์ว่า น่านมแม่เป็น อาหารที่เหมาะสมที่สุดสำหรับทารก เพราะมีโปรตีนและส่วนผสมอื่น ๆ เป็นสัดส่วนพอเหมาะแก่ความต้องการทางร่างกายของทารกโดยเฉพาะ เป็นน่านมที่ย่อยง่ายที่สุดเพราะมีไขมันละเอียดกว่าและย่อยง่ายกว่านมชนิดอื่น น่านม

^๓ Ibid. p. 41

ในลักษณะเช่นนี้ ช่วยให้กระเพาะอาหารและเครื่องย่อยซึ่งยังไม่แข็งแรงของทารกค่อย ๆ ฝึกหน้าที่เบา ๆ ไปก่อนจนกระทั่งแข็งแรงพอย่อยอาหารอื่นได้ นอกจากนี้ นานนมแม่ยังเป็นอาหารที่สด สะอาดและมีอุณหภูมิสม่ำเสมอพอดีกับอุณหภูมิในร่างกายของทารกอีกด้วย ใช้แต่เท่านั้นเด็กที่เลี้ยงด้วยนมแม่ ย่อมได้รับภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ จากแม่โดยทางน่านม ทำให้ร่างกายมีความต้านทานดีกว่าเด็กที่เลี้ยงด้วยนมขวด แต่ถึงแม้ว่าการเลี้ยงด้วยนมแม่จะดีกว่าด้วยประการทั้งปวงก็ตาม แม่ก็ต้องระวังตัวเองในเรื่องอาหารและรักษาสุขภาพให้แข็งแรง เพื่อให้มีน่านม บริบูรณ์และคุณภาพดีตลอดเวลาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมของตน

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งทุกคนรับประทานนมแม่มาแต่เริ่มแรก แม่ของเด็กเหล่านี้มีเหตุผลในการเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองรวม ๓ ประการด้วยกันคือ

๑. เชื่อว่าน่านมแม่เป็นอาหารซึ่งธรรมชาติสร้างขึ้นสำหรับทารก และน่านมของคนย่อมเหมาะสำหรับลูกคนโดยเฉพาะ จึงไม่ควรให้เด็กรับประทานนมอื่น เว้นแต่แม่จะสิ้นชีวิตหรือมีน่านมน้อยเกินไปเท่านั้น

๒. ในด้านเศรษฐกิจ แม่กลุ่มตัวอย่างทุกคนเห็นว่าเลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองไม่สิ้นเปลืองเงินค่าอาหารของเด็ก แต่การเลี้ยงด้วยนมขวดทำให้สิ้นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกมาก

๓. สะดวกในการให้บุตรรับประทานได้ทันทีที่ต้องการ ทั้งไม่ต้องกังวลในเรื่องสัดส่วนและอุณหภูมิของน่านม ตลอดจนความสกปรกหรือน่านมบูด อันจะทำให้เด็กท้องเสียหรือเป็นโรคอื่น ๆ ได้

วิธีให้นม โดยทั่วไปแล้ว เมื่อแม่ให้บุตรรับประทานนม จะนั่งในท่าที่สบายและอุ้มบุตรให้ดูนมได้ถนัด แพทย์บางท่านเห็นว่า ขณะที่เด็กกำลังดูดนมแม่อู่นั้น แม่ไม่ควรพูดคุยหรือรับแขก เพราะอาจทำให้น่านมไหลออกไม่สะดวก ยิ่งเป็นบุตรคนแรกยิ่งต้องระวังมาก ถ้าน่านมไหลออกไม่สม่ำเสมอหรือหยุดไปบ้างในขณะที่เด็กกำลังดูดนม เด็กอาจไม่ยอมดูด และมีอารมณ์หงุดหงิดขึ้นได้ นอกจากนี้ นักจิตวิทยาเชื่อว่า การโอบอุ้มประคองบุตรให้รับประทานนมด้วยความรักใคร่เอ็นดูนั้นจะทำให้

เด็กรู้สึกอบอุ่นและมีความสุขในขณะที่รับประทานอย่างยิ่ง เพราะได้รับทั้งอาหารที่ทำให้
อิ่มและความรักความอบอุ่นจากการกอดของแม่ อาจกล่าวได้ว่าน้ำใจของแม่หรือ
ผู้เลี้ยงดูในขณะที่ให้นมเด็กนั้นสำคัญกว่าชนิดของนม

แม่บ้านพรานเหมือนทุกคนให้บุตรคนมด้วยวิธีอุ้มนอนขวางตักโดยไม่มีเบาะ
รองและประคองด้านศีรษะจนให้เด็กคนมได้ถนัด แม่หมู่บ้านนี้ ๓ รายกล่าวว่า เมื่อ
คนมีบุตรคนแรกต้องให้นมบุตรอยู่ในห้องเพราะอายคนอื่น ประมาณ ๖ เดือนแล้ว
แล้วจึงให้นมบุตรได้อย่างเปิดเผยไม่อายใครดังที่แม่บ้าน พรานเหมือน รายอื่น ๆ ได้
ปฏิบัติกันเป็นธรรมดา ทั้งนี้ไม่ปรากฏในข้อมูลว่า แม่ที่ให้นมบุตรอย่างเปิดเผยนั้น
จะสนิทกับคนอื่นในขณะที่ตนกำลังให้นมบุตรหรือไม่

แม่บ้านอุเม็งทั้งหมดให้นมบุตรโดยอุ้มนอนขวางตักเช่นเดียวกัน อุ้มทั้งเบาะ
บ้าง อุ้มตัวเปล่าบ้าง แม่กลุ่มนี้จำนวนกว่าครึ่งรายงานว่า เมื่อเด็กอายุเกินกว่า ๑ เดือน
แล้ว ในเวลากลางคืนนอนตะแคงให้นม แต่ในเวลากลางวันจะนอนให้นมเฉพาะ
เวลาที่รู้สึกเหนื่อยหรือเมื่อยล้าเท่านั้น แม่อีก ๒ รายกล่าวว่า เมื่อเด็กคลานได้แล้ว
ในเวลากลางวันตนให้นมบุตรด้วยการอุ้มนั่งตักให้เด็กเอนตัวคนมตามถนัด ปรากฏ
ว่าแม่บ้านอุเม็งเพียงรายเดียวให้นมบุตรทุกคน อย่างมิดชิด ไม่เคยให้ต่อหน้าใครเลย
อีก ๓๙ เปอร์เซนต์ให้นมบุตรอย่างเปิดเผยเฉพาะเมื่ออยู่ในบ้านและต่อหน้าคนกันเอง
เท่านั้น โดยมีเหตุผลว่าการให้นมเด็กต่อหน้าคนที่ไม่คุ้นเคยกันและให้ไม่ว่าที่ไหนนั้น
นอกจากจะเป็นที่น่าอับอายแล้วยังทำให้เด็กเคยตัวคือร้องกินไม่เลือกที่ แม่บ้านอุเม็ง
นอกนั้นให้นมบุตรอย่างเปิดเผยทั้งในบ้านและนอกบ้าน ในจำนวนนี้มีบางรายให้นม
บุตรอย่างมิดชิดเฉพาะบุตรคนแรกเท่านั้น เมื่อหายอายแล้วจึงให้ได้อย่างเปิดเผย

การกำหนดเวลาให้นม ความเห็นในเรื่องนี้มีแตกต่างกันไปหลายทัศนะด้วยกัน
กล่าวคือ ควรให้นมเด็กทุก ๆ ๒ ชั่วโมงทั้งกลางวันและกลางคืนบ้าง ทุก ๓ ชั่วโมง
บ้าง ทุก ๔ ชั่วโมงบ้าง แพทย์หลายท่านเห็นว่าการให้นมทุก ๆ ๔ ชั่วโมงดีที่สุด เพราะ
เด็กมีเวลานอนนานมากขึ้น และกระเพาะอาหารย่อยอาหารได้หมดก่อนที่จะรับประทานอาหาร
ใหม่ เด็กจะหิวและคนมได้แรง แต่แพทย์บางท่านเห็นว่าความหิวของทารกทุกคน
เกิดขึ้นเป็นจังหวะสม่ำเสมอ ทว่าจังหวะนั้นไม่เท่ากันทุกคนไป การให้นมตามนาฬิกา

อย่างเคร่งครัด จะเป็นทุก ๓ ชั่วโมงหรือทุก ๔ ชั่วโมงก็ตาม ถ้าเด็กมีจังหวะความหิวผิดไปจากเวลาที่ตั้งไว้ ก็จะเป็นการทราบเด็ก กล่าวคือให้เด็กท้องผิ้นรับประทานเมื่อไม่หิว แต่เมื่อเด็กหิวกลับไม่ยอมให้รับประทาน การกำหนดเวลาให้นมด้วยการสังเกตว่าเด็กมีจังหวะความหิวที่ห่างอย่างไร แล้วให้นมตามความต้องการของเด็ก ย่อมเป็นการกำหนดเวลาได้อย่างเหมาะสมที่สุด แพทย์บางท่านก็มีความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรดื่มนมเด็กในเวลากลางคืนเสียแต่แรกเกิด ก็ระหว่าง ๒๒.๐๐ น. จนถึง ๐๖.๐๐ น. เพราะมารดาและบุตรจะได้นอนหลับตลอดคืน ถ้าเด็กนอนไม่หลับอาจเลื่อนเวลาให้นมครั้งสุดท้ายของวันเป็น ๒๓ น. และตั้งต้นให้รับประทานแต่ ๕ น. ก็ได้ เมื่อเด็กนอนได้นาน ๆ แล้วจึงเลื่อนกลับไปเป็นเวลาเดิม ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องยึดถือเป็นเกณฑ์เฉียบขาด อาจผ่อนผันตามความเหมาะสมอย่างใดก็ได้ ไม่ควรให้เด็กตื่นขึ้นในเวลากลางคืนจนเป็นนิสัย เพราะจะเป็นผลร้ายแก่สุขภาพของเด็กในวันข้างหน้า โดยเฉพาะเมื่อกลายเป็นคนนอนยาก นอนไม่ใคร่หลับ ซึ่งนำไปสู่โรคประสาทได้ง่าย

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์ปรากฏว่าการกำหนดเวลาให้นมบุตรของแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งนั้น ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแม่และความหิวของเด็ก ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีเวลาการให้นมที่แน่นอน แม่ที่อยู่บ้านตลอดวันกล่าวว่าตนให้นมบุตรทุกครั้งที่ร้องหิว แม่ที่ต้องไปทำงานนอกบ้านก็ให้นมบุตรในตอนเช้าก่อนออกไปทำไร่นา และให้เมื่อกลับมารับประทานอาหารกลางวัน กับเมื่อเลิกทำงานในตอนเย็น รวม ๓ ครั้งในช่วงเวลากลางวัน ส่วนช่วงเวลาที่ตั้งแต่ตอนค่ำจนรุ่งเช้า ถ้าเด็กร้องหิวหรือร้องกวน แม่ก็จะให้นมอีกทุกครั้งที่ได้ร้อง

ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเวลาให้นมบุตรว่าควรหรือไม่ควรอย่างไรนั้น แม่บ้านพรานเหมือนมิได้มีความเห็นในเรื่องนี้ ส่วนแม่บ้านอุเม็งมีความเห็นแบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกแรกซึ่งมีจำนวนครึ่งหนึ่งเห็นว่า การกำหนดเวลาให้นมบุตรตามเวลานาฬิกาให้แน่นอนได้ย่อมเป็นการดี เด็กจะได้เคยชินต่อการรับประทานเป็นเวลาไม่ร้องกวนบ่อย ๆ ท้องไม่เสียและแข็งแรง ทั้งแม่เองก็จะปลื้มตัวทำงานอื่นได้สะดวก

ในระหว่างที่ยังไม่ถึงเวลาให้นมบุตร แต่แม่จำนวนหนึ่งก็ได้ปฏิบัติตามความเห็นของตนแม่แต่ละคนเดียว ทุกคนกล่าวเหมือน ๆ กันว่า ที่มีได้ปฏิบัติเช่นนั้นเพราะทนฟังเสียงบุตรร้องนาน ๆ ไม่ได้ ทั้งเกรงจะเป็นที่รำคาญแก่เพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย จึงให้นมบุตรทันทีที่ส่งเสียงร้องเป็นการระงับความหวนหุและเพื่อความสบายใจของตนเอง อีกพวกหนึ่งคือแม่บ้านอุ้มเลี้ยงจำนวนครึ่งหลังมีความเห็นว่าไม่ควรกำหนดเวลาไว้ เพราะเด็กอาจหิวก่อนเวลานั้น และเมื่อเด็กหิวก็จะร้องจนกว่าจะได้รับประทาน การปล่อยให้เด็กร้องนาน ๆ บ่อย ๆ ทำให้เด็กช้อ้น โมโหร้าย และบางครั้งก็ร้องจนงอหายใจ อาจเป็นอันตรายแก่เด็กได้ จึงควรให้นมเด็กทุกครั้งที่เกิดร้องหิว เมื่อเด็กอิ่มแล้วจะหยุดร้องหยุดกวน บางทีก็หลับไป เช่นนี้ ย่อมดีกว่าปล่อยให้เด็กร้องคอยเวลารับประทาน

ปริมาณอาหารของเด็ก เนื่องจากเด็กบางคนสามารถดูดนมได้เร็ว และมากเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายเพียงชั่วระยะเวลา ๕—๗ นาที ขณะที่บางคนต้องดูดนานถึง ๒๐ นาที แม้จึงควรสังเกตความสามารถในการดูดของเด็กและปริมาณน้ำนมของตนเอง เพื่อกะระยะเวลาให้เด็กได้รับประทานนมเต็มอิ่มพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป ทั้งนี้แม่อาจสังเกตเอาจากอาการกิริยาของเด็กซึ่งจะแสดงให้เห็นว่ารับประทานเพียงพอแล้วหรือไม่ก็ได้ แพทย์หลายท่านได้กล่าวถึงผลการให้นมที่ไม่พอดีกับความต้องการของเด็กไว้ว่า เด็กที่รับประทานมากเกินไปจะมีอาการต่าง ๆ คือถ่ายอุจจาระบ่อย ๆ จนอุจจาระเปลี่ยนจากสีเหลืองเป็นเขียวและเหลวเป็นน้ำ บางเวลามีอาการปวดท้องและร้องไห้อยู่นาน บางเวลาจะอาเจียร(แหวะ)เมื่ออิ่มแล้วหรือเมื่อก่อนรับประทานนมก่อนมีอาการดังกล่าวเด็กมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นเร็ว อาจมากกว่าครึ่งปอนด์ใน ๑ สัปดาห์ แต่เมื่อมีอาการเหล่านี้แล้วน้ำหนักของเด็กจะลดลงทุกที ส่วนเด็กที่รับประทานน้อยเกินไป น้ำหนักตัวมักจะเท่าเดิมหรือลดลง อุจจาระค่อนข้างน้อยและผูกบ่อย ๆ ร้องกวนโยเยอยู่เสมอ ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าถ้าเด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่ให้ได้รับประทานอาหารในปริมาณพอดีแก่ความต้องการของร่างกายแล้ว ถึงแม้อาหารนั้นจะเป็นน้ำนมแม่ซึ่งจัดว่าเป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับเด็กก็ตาม ย่อมจะกลายเป็นสิ่งบั่นทอนสุขภาพ

และพัฒนาการทางร่างกายของเด็กได้ ทั้งยังเป็นผลกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการทาง
ด้านอื่น ๆ ของเด็กอีกด้วย

ในการให้นมบุตรแต่ละครั้ง แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้าน
อุเม็งทุกคนไม่ได้ประมาณเวลาว่าตนให้นมบุตรนานเพียงใด แต่ให้จนกระทั่งเด็ก
แสดงอาการว่าอิ่มแล้ว คือหยุดดูดและคายนมไม่ดูดต่ออีก จึงตให้จนกว่าเด็กจะร้อง
หิวในครั้งต่อไป แม้บางคนได้รายงานเพิ่มเติมว่า บุตรของตนแข็งแรงสบายดีตลอด
ระยะครึ่งขวบแรก มิได้มีอาการเจ็บป่วยแต่ประการใด

การให้อาหารอื่นเพิ่มเติม ในระหว่างที่เด็กยังรับประทานนมแม่อยู่นั้น มีระยะ
หนึ่งที่แม่จะให้อาหารบดเหลวๆ หรืออาหารจำพวกกึ่งแข็งแก่เด็ก โดยทั่วๆ ไปมีความ
มุ่งหมายใหญ่ ๆ อยู่ ๒ ประการ ประการแรก เพื่อให้เด็กได้ธาตุอาหารทุกประเภท
ครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ เพราะน่านมแม่และนมสัตว์มีแร่ธาตุหรือวิตามินบาง
อย่างต่ำ เช่น วิตามินดี ซึ่งเสริมสร้างความเจริญของกระดูก ธาตุเหล็กในการสร้าง
เม็ดโลหิตแดง เป็นต้น เด็กยิ่งโตก็ยิ่งต้องการอาหารที่มีแร่ธาตุและวิตามินเพิ่มขึ้น
นอกเหนือไปจากที่มีอยู่แล้วในน่านม จึงจำเป็นต้องให้เด็กได้รับอาหารอื่นเพิ่มเติม
ตามความต้องการของร่างกาย อีกประการหนึ่งเพื่อให้เด็กได้หัดใช้ลิ้นและเหงือกเคี้ยว
อาหารอ่อน ๆ แทนวิธีดูดกลืนแบบรับประทานนมนี้เสียบ้าง เพื่อเรียนรู้วิธีรับประ-
ทานอาหารแข็งได้ง่ายขึ้น

สำหรับเวลาที่เริ่มให้อาหารเพิ่มแก่เด็กนั้น ส่วนใหญ่เริ่มต้นให้กันในช่วง
ที่เด็กอายุได้ ๒-๕ เดือน ส่วนลักษณะอาหารที่เด็กได้รับเพิ่มจากนมอาจกล่าวได้ว่า
เด็กทุกชาติทุกภาษาไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวฐานะใด ต่างก็ได้รับอาหารเพิ่มซึ่งมี
ลักษณะและคุณค่าทางอาหารคล้าย ๆ กัน เช่น เริ่มต้นด้วยแป้งหรือข้าวบดผสมกับ
ผลไม้ฉ่ำ ๆ หรือน้ำผลไม้ที่สุกด้วยความร้อนแล้ว อาจผสมกับน้ำตาลเล็กน้อย เพื่อ
ให้เด็กกลืนได้สะดวก ต่อไปก็เป็นข้าวบดกับอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ที่ทำให้สุกจนเปื่อย
ยุ่ย หรือต้มเพื่อใช้น้ำผสมกับข้าว นอกจากเนื้อสัตว์โดยตรงแล้วก็มีตับบดบ้าง ไข่

แดงบ้าง และจำพวกผักเขียวซึ่งต้มจนเปื่อยบ้าง เพื่อช่วยให้เด็กได้อาหารที่มี โปรตีน แป้ง ไขมัน แร่ธาตุและวิตามินต่าง ๆ โดยสมบูรณ์ จะฝึกเด็กให้ตรงชนิดอาหาร และวิธีทำให้เด็กรับประทานเท่านั้น

แม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเกือบทุกคนให้อาหารเพิ่มแก่บุตร มีแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียว และแม่บ้านอุเม็ง ๔ รายเท่านั้นที่ให้บุตรรับประทานนม แต่อย่างเดียวกันกระทั่งหย่านม เพราะเด็กไม่ยอมรับประทานอาหารอื่น แม้ที่ให้อาหารเพิ่มนั้นมีเหตุผลพอสรุปได้ ๓ ประการด้วยกัน ประการแรก เป็นเพราะแม่ในทั้งสองหมู่บ้านต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่นไปทำนาทำไร่ ไปหาผักหาปลา เอาข้าวไปสี ไปตลาด หรือไปธุระอื่นๆ ซึ่งบางเวลาอาจกลับมาไม่ทันให้นมบุตร ผู้ที่ช่วยดูแลจะได้ช่วยให้อาหารอื่นแทนนมได้ ประการที่สองเพื่อไม่ให้เด็กหิวบ่อย เพราะนมเป็นของเหลวรับประทานไม่อยู่ท้อง จึงให้อาหารกึ่งแข็งบ้างจะได้ช่วยให้เด็กอิ่มทน อ้วนท้วนแข็งแรงและเติบโตเร็ว ประการสุดท้ายเป็นเพราะแม่บางรายมีน้ำนมน้อย เด็กรับประทานไม่เต็มอิ่ม จึงต้องให้อาหารอื่นเพิ่มเติมด้วย

“อาหารเพิ่ม” ซึ่งแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างเริ่มให้บุตรรับประทานคือ “ข้าวยา” ของแม่บ้านพรานเหมือน หรือ “ข้าวหม่า” ของบ้านอุเม็ง ข้าวยาหรือข้าวหม่า คือ ข้าวเหนียวที่แม่เคี้ยวร่วมกับอาหารอื่นจนละเอียดแล้วคายออกมาบ้วนให้ทารก สำหรับแม่บ้านพรานเหมือนนั้นเคี้ยวข้าวเหนียวร่วมกับกล้วยสุกงอมๆ เมื่อละเอียดดีแล้ว บางรายก็คายออกมาบ้วนเด็กเลยทีเดียว แต่ส่วนมากกล่าวว่าตนได้ใช้ใบตองห่อหมกไฟก่อนให้เด็กรับประทาน แม่บ้านอุเม็งก็เคี้ยวข้าวเหนียวปนกับกล้วยเช่นกัน แต่นอกจากกล้วยน้ำว้าสุกแล้ว บางทีก็ใช้กล้วยเผา และบางทีใช้กล้วยนึ่ง (กล้วยนึ่ง เป็นกล้วยน้ำว้าสุก ผ่าตามยาวเป็นเสี้ยวเล็ก ๆ ผึ่งแดดพอแห้งหมาดๆ แล้วเอาไปนึ่งจนสุก มีสีแดง กล้ายกล้วยน้ำว้าเชื่อม ผึ่งให้แห้งและเก็บใส่ภาชนะไว้รับประทานได้นานๆ ชาวบ้านอุเม็งนิยมทำให้เป็นอาหารสำหรับทารกหรือเด็กเล็ก ๆ ถือว่าเป็นกล้วยที่ “สุก” ด้วยความร้อนแล้ว เด็กรับประทานไม่เสียท้อง และเรียกกล้วยนี้ว่า “กล้วยนึ่ง”) เมื่อ

เคี้ยวละเอียดแล้วก็คายออกมาบ้วนให้เด็ก แม่บ้านอุเม็ง ๓๒ เปอร์เซนต์ใช้การตำหรือบดให้ละเอียด เพราะรังเกียจที่จะใช้วิธีเคี้ยว เมื่อตำหรือบดละเอียดแล้วเหยาะน้ำเล็กน้อยพอให้เด็กกลืนได้ง่าย

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งบางรายไม่ได้รับประทานข้าวต้มหรือข้าวหมาเป็นอาหารเพิ่มในระยะครึ่งขวบแรก และบางรายก็ไม่ได้รับประทานอาหารเพิ่มใดๆ จนกระทั่งหย่านม ตารางต่อไปนี้จะช่วยให้เห็นชัดว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านได้รับอาหารอะไรเพิ่มเติมจากนม และเริ่มได้รับตั้งแต่วัยไหน เป็นจำนวนมากน้อยเท่ากับเท่าไร โดยแจกแจงจำนวนเด็กที่เริ่มได้อาหารเพิ่มในแต่ละวัย ไว้เป็นอัตราส่วนร้อยละ

ตารางที่ ๒ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุที่เริ่มได้อาหารอื่นเพิ่มในระหว่างที่ยังไม่หย่านม และจำแนกตามหมู่บ้าน

ชนิดอาหาร	อายุของเด็กเมื่อเริ่มได้รับอาหารเพิ่ม	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็ก	
		บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
“ข้าวต้ม” หรือ “ข้าวห่ม” ข้าวเหนียวเมต	๒ วัน — ๑ เดือน	๗๗	๒๓
	๒ — ๕ เดือน	๑๑	๔๕
	๖ เดือน ขึ้นไป	๒	๑๑
	๖ — ๑๑ เดือน	—	๑๔
	๑ — ๒ ปี	๘	๑
กินนมอย่างเดียว	ตั้งแต่คลอดจนหย่านม	๒	๖
	รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่เริ่มรับประทาน “ข้าวยา” ซึ่งเป็นอาหารกึ่งแข็งตั้งแต่อายุ ๒ วัน - ๑ เดือน อันเป็นวัยที่ยังอ่อนอยู่มาก และในจำนวน ๗๗ เปอร์เซนต์นั้น เป็นเด็กที่แม่ให้ “ข้าวยา” เมื่อมีอายุได้เพียง ๒-๗ วัน ถึง ๖๐ เปอร์เซนต์ ทั้งนี้ชี้ว่าแม่ไม่มีน้ำนมให้บุตร แต่เป็นเพราะแม่ต้องการให้เด็กได้อาหารหนักกว่าน้ำนมบ้างโดยให้เหตุผลว่าทำให้เด็กอยู่ท้องและแข็งแรงเติบโตเร็ว ขึ้นแรกเริ่มก็ยวข้าวเหนียวเปล่า ๆ ให้มื้อละประมาณ ๑ คำเล็ก ๆ ของแม่ก่อน ต่อมาจึงค่อยๆ เพิ่มให้เป็นคำใหญ่ขึ้น เมื่อได้รับประทานได้ค้แล้ว ก็ยวข้าวกับกล้วยน้ำว้าสุกเพิ่มให้อีกทีละน้อยจนเป็นมื้อละ ๒ คำ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งนั้นส่วนมากเริ่มรับประทาน “ข้าวหม่า” เมื่ออายุ ๒-๕ เดือน ซึ่งเป็นระยะที่แม่โดยทั่วไปเริ่มให้อาหารประเภทกึ่งแข็งแก่บุตรเพิ่มเติมจากการให้นม ปริมาณข้าวหม่าที่เด็กบ้านอุเม็งได้รับก็เช่นเดียวกันกับเด็กบ้านพรานเหมือน คือได้มื้อละคำเล็ก ๆ ของแม่ แล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้นจนเป็นมื้อละ ๒ คำ เด็กบ้านอุเม็งที่เริ่มรับประทานข้าวหม่าเมื่ออายุไม่ถึงเดือนมีเพียง ๙ เปอร์เซนต์

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๘ เปอร์เซนต์ เริ่มได้รับอาหารเพิ่มจากนมเมื่ออายุ ๑-๒ ขวบ และอาหารที่ได้รับเพิ่มมิใช่ “ข้าวยา” แต่เป็นข้าวเหนียวเม็ดเล็กทีเดียว เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งที่มีรับประทาน “ข้าวหม่า” แต่ได้รับประทานข้าวเหนียวเม็ดเล็กเดียวกันนี้มี ๑๕ เปอร์เซนต์ และได้รับเมื่ออายุ ๖ เดือนขึ้นไป ทั้งนี้แม่ของเด็กให้เหตุผลว่าเด็กเหวี่ยงหรือเริ่มมีฟันพอจะกัดเคี้ยวข้าวเหนียวเม็ดเล็กกับข้าวอ่อนๆ ย่อยๆ หรือกับกล้วยน้ำว้าสุกหรือกล้วยหนึ่ง เหล่านี้ค้แล้ว

เด็กกลุ่มตัวอย่างที่รับประทานนมอย่างเดียวจนกระทั่งหย่านม เป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑ รายและเด็กบ้านอุเม็ง ๔ ราย ทั้งนี้แม่รายงานว่าเมื่อแรกให้อาหารเพิ่มนั้นเด็กอาเจียรหรือคายออกจนหมดและไม่ยอมรับประทานอีกเลยจนกระทั่งหย่านม ซึ่งแม่เองได้สันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะเมื่อเริ่มให้อาหารเพิ่มครั้งแรกนั้น ตนให้ภายหลังที่

เด็กรับประทานนมจนอิ่มแล้วอย่างหนึ่ง หรือมีฉี่นั้นก็คงเป็นเพราะอาหารเพิ่มมีรส และลักษณะผิดแปลกไปจากนมและเด็กไม่ชอบ ดังนั้นเมื่อตนให้รับประทานอีกในครั้งต่อไป มาเด็กจึงไม่ยอมรับประทาน

การให้อาหารภายหลังการหย่านม

เมื่อหย่านมแล้ว เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารประจำมือ กับข้าวซึ่งเด็กได้รับประทานกับข้าวเหนียวนั้น แตกต่างกันตามความอุดมสมบูรณ์ของแต่ละหมู่บ้านและตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว กับข้าวของเด็กบ้านพรานหมื่นส่วนมากเป็นปลาย่างหรือต้มและกล้วยสุก เด็กบ้านอุเม็งมีไข่ ปลา เนื้อ หมู ซึ่งต้ม ย่าง หรือแกงกับผัก นอกจากนี้ก็รับประทานกับกล้วยสุก

นอกจากอาหารประจำมือแล้ว ยังมีอาหารระหว่างมือ ซึ่งของเด็กบ้านพรานหมื่นคือกล้วยสุก ของเด็กบ้านอุเม็งมีผลไม้สุกคือกล้วย มะละกอ และผลไม้อื่นๆ บางชนิดตามฤดู เช่นมะม่วง ลำไยเป็นต้น และมีขนมต่างๆ คือ ขนมบั้งกรอบและขนมห่อใบตอง เช่นขนมเกลือ ขนมกล้วย เป็นต้น แม่บ้านอุเม็งนิยมฝึกให้เด็กซึ่งหย่านมใหม่ ๆ รับประทานขนมเกลือซึ่งเป็นขนมพื้นเมือง ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าผสมเกลือเล็กน้อย ห่อด้วยใบตองเป็นห่อแบนๆ แล้วนึ่ง เนื้อขนมละเอียดนุ่มมีรสเค็มอ่อน ๆ ทำสำหรับให้เด็กเล็ก ๆ รับประทานเป็นอาหารระหว่างมือหรือบางครั้งก็แทนอาหารประจำมือ อาหารระหว่างมือของเด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายไม่ได้รับประทานโดยสม่ำเสมอทุกวัน บางวันเด็กอาจไม่ได้รับประทานเลย ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว แม้ทั้งสองหมู่บ้านยังคงให้อาหารบางจำพวกแก่เด็กในระยะเพียงหย่านม ได้แก่อาหารที่มีรสจืด รสเผ็ดร้อน ของหมักกึ่ง พวกเนื้อสัตว์ดิบ อาหารเข้ามะพร้าวและผลไม้เสาะทอง โดยมีเหตุผลเช่นเดียวกันว่า อาหารดังกล่าวอาจทำให้เด็กปวดท้อง ลงท้อง เป็นทรางปากเมื่อย ใจ เป็นพยาธิลำไส้ หรือโรคอื่นๆ ได้

กำหนดเวลารับประทานอาหาร เวลารับประทานอาหารของเด็กทั้งสองหมู่บ้าน ภายหลังที่ย่านมแล้วแบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งได้รับประทานทุกครั้งที่หิว อีกพวกหนึ่งได้รับประทานตามกำหนดมือซึ่งเป็นเวลาที่กำหนดเอาอย่างกว้าง ๆ เป็น เข้า สาย เทียง บ่าย เย็น ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และบ้านอุเม็งจำแนกตามกำหนดเวลาอาหารของเด็กต่อ ๑ วัน และจำแนกตามหมู่บ้าน

จำนวนมื้ออาหารของเด็ก (ภายหลังย่านม) ใน ๑ วัน	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนเด็ก	
	บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
วันละ ๒ มื้อ เข้า และ เย็น	๒	—
วันละ ๓ มื้อ เข้า กลางวันและเย็น	๕๘	๓๘
วันละ ๔ มื้อ เข้า สาย กลางวัน บ่าย และเย็น	๓๒	๑๔
ไม่มีกำหนดมือ รับประทานเมื่อหิว	๘	๔๘
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๓ จะเห็นได้ว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นเกือบทั้งหมด รับประทานอาหารตามกำหนดเวลากว้าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น และส่วนใหญ่ได้รับ รับประทานอาหารวันละ ๓—๔ มื้อ

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งพวกที่รับประทานอาหารตามกำหนดเวลา และพวกที่ รับประทานอาหารทุกครั้งเมื่อหิวมีจำนวนเกือบครึ่งต่อครึ่ง พวกที่มีจำนวนมากกว่าคือพวก รับประทานอาหารตามกำหนดเวลาวันละ ๓—๔ มื้อเช่นกัน อย่างไรก็ตามเด็กทั้งสองหมู่บ้าน ยังได้รับประทานอาหารระหว่างมืออีกด้วย

ปริมาณอาหารแต่ละมื้อ แม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากให้บุตรรับประทานข้าวเหนียวม้อละ ๑ บัณฑิตขนาดประมาณฟองไข่เป็ดกับกล้วยสุกหรือปลา ถ้าได้รับประทานเหลือมากก็จะเก็บไว้บ้อนเมื่อเด็กหิวหรือขอรับประทานอีก แม่บ้านอุเม็ง ๕๔ เปอร์เซนต์ ให้บุตรรับประทานข้าวเหนียวม้อละ ๑ บัณฑิตขนาดประมาณฟองไข่เป็ดเช่นเดียวกัน และให้รับประทานกล้วยน้ำว้าสุกหรืออาหารอื่น ๆ เช่น ไข่ ปลา เนื้อ หมูต้ม หรือย่าง หรือแกงกับผักเป็นต้น ถ้าได้รับประทานเหลือแม่จะหลอกล่อให้รับประทานต่อเท่าที่เด็กจะรับประทานได้ มิฉะนั้นก็ปล่อยให้เล่นสั๊กพักหนึ่งหรืออุ้มเดินเล่นไปบ้อนไปด้าย แม่ ๓ รายในจำนวนนี้กล่าวว่าบางมื้อเด็กก็รับประทานเกินกว่าที่กำหนดไว้เหมือนกัน แม่บ้านอุเม็งอีก ๔๑ เปอร์เซนต์ไม่ได้จำกัดว่าเด็กควรรับประทานอาหารมื้อหนึ่ง ๆ มากน้อยเพียงใด แต่จะบ้อนให้จนกว่าเด็กจะปฏิเสธหรือแสดงอาการว่าอิ่มแล้ว นอกจากเมื่อเด็กรับประทานน้อยเกินไปจึงจะหลอกล่อให้รับประทานต่อจนกว่าเด็กจะไม่ยอมรับประทานอีก

ถ้าพิจารณาคุณค่าและปริมาณของอาหาร ของเด็กกลุ่มตัวอย่างเมื่อก่อนหย่านม และภายหลังหย่านมแล้ว จะเห็นว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านจะได้อาหารที่มีคุณค่าทางอาหาร และปริมาณพอเพียงแก่การเจริญเติบโตของร่างกาย เพราะมีทั้งจำพวกแป้ง เนื้อสัตว์ และผลไม้ที่มีคุณค่าทางอาหารสูงคือกล้วยน้ำว้าสุก นับว่าได้ทั้งคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมันและแร่ธาตุต่างๆ เพียงแต่เด็กบ้านอุเม็งมีอาหารให้เลือกรับประทาน ได้มากกว่าเท่านั้น จากผลของการตรวจสอบสุขภาพเด็กกลุ่มตัวอย่างเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ นั้น ปรากฏว่าเด็กบ้านพรานเหมือน ๓๔ เปอร์เซนต์เป็นโรคขาดอาหาร แต่เด็กบ้านอุเม็งไม่เป็นโรคนี้เลย แสดงว่าระยะระหว่างที่เด็กหย่านมแล้วจนกระทั่งเข้าโรงเรียน เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนจำนวนถึง ๑ ใน ๓ ได้อาหารที่มีคุณภาพและปริมาณไม่พอเพียงแก่ความต้องการของร่างกาย จากรายงานการสำรวจของกรมอนามัยเกี่ยวกับภาวะอาหารและโรคต่าง ๆ ที่เป็นกันมากในชนบทมีว่า อาหารชาวชนบทส่วนมากขาดโปรตีน ไขมันและไขมันที่จำเป็นคือ

ร่างกาย การวิเคราะห์โลหิตมักพบเฮโมโกลบินต่ำ การตรวจร่างกายจะพบอาการของโรคขาดธาตุอาหารเสมอและเป็นโรคหนึ่งซึ่งพบมากในเด็กวัยก่อนเรียนและในเด็กนักเรียน ทั้งนี้เพราะภาวะอาหารในชนบทไม่สมบูรณ์เท่าในเมือง โดยเฉพาะอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ ปลา ไข่ นั้น ชาวชนบทมักจะนิยมเอาไปขายเพื่อให้ได้เงินสำหรับใช้จ่ายมากกว่าจะบริโภคเสียเอง ทั้งชาวบ้านชนบทก็ยากจนไม่สามารถจะซื้อเนื้อสัตว์บริโภคเป็นประจำได้ และชาวชนบทส่วนมากยังขาดความรู้ในการบริโภคอาหารให้ถูกต้องอีกด้วย แม้ในรายงานจะไม่ได้บ่งชี้ชัดว่าเป็นผลการสำรวจในชนบทภาคใดของประเทศ แต่ก็ทราบได้ว่ามีชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมอยู่ด้วย เพราะรายงานผลการสำรวจตอนหนึ่งว่า “ในท้องที่บางแห่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าประชาชนเป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับถึงร้อยละ ๗๐” ซึ่งยืนยันถึงสุขอนามัยในการบริโภคของชาวชนบทในภาคนี้ได้ดีว่าน่าจะเป็นอย่างไร หมู่บ้านพรานเหมือนก็เป็นชนบทแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การที่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเป็นโรคขาดธาตุอาหารถึง ๑ ใน ๓ นั้นชี้ให้เห็นว่าหมู่บ้านนี้มีภาวะอาหารไม่อุดมสมบูรณ์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้แพทย์ได้ตรวจอุจจาระของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน พบว่าเด็ก ๒๕ คน ในจำนวน ๓๐ คน มีพยาธิชนิดต่าง ๆ ในอุจจาระคือพยาธิตัวแบน พยาธิปากขอ และพยาธิใบไม้ในตับ เด็กบางคนมีพยาธิถึงกล่าวเพียงชนิดเดียว บางคนมี ๒ ชนิด และบางคนมีทั้ง ๓ ชนิด ทั้งนี้ย่อมเกิดจากการบริโภคซึ่งไม่ถูกสุขอนามัย หนึ่งคณะผู้วิจัยได้นำน้ำจากบ่อ ๔ บ่อ ที่นักเรียนในโรงเรียนบ้านพรานเหมือน และชาวบ้าน ไข่ และต้มเป็นประจำส่งไปที่กรมวิทยาศาสตร์ปรากฏว่า น้ำ ๓ บ่อในจำนวน ๔ บ่อนี้ เป็นน้ำที่ยังไม่สะอาดพอสำหรับบริโภค นอกจากจะต้มเสียก่อน การบริโภคที่ไม่ถูกสุขอนามัยตามที่กล่าวมานี้ ย่อมเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเด็ก และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและสติปัญญาของเด็กด้วย

๖ น.พ. มะลิ ไทยเหนือ “แนวโน้มประชากรและปัญหาสาธารณสุข” จากหนังสือการสัมมนาทางวิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ของสำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๒๒๓-๒๒๔

การฝึกนิสัยการรับประทานอาหาร

คนในสังคมเดียวกัน แม้จะมีวัฒนธรรมในการรับประทานอาหารเป็นแบบเดียวกัน แต่นิสัยการรับประทานอาหารหาได้เหมือนกันไปทุกคนไม่ บางคนมีนิสัยการรับประทานอาหารที่ดี และบางคนมีนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ดี ดังที่เห็น ๆ กันอยู่เสมอ สำหรับนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ดีนั้น มีลักษณะแตกต่างกันออกไปพอจำแนกอย่างกว้าง ๆ ได้ดังนี้

ก. นิสัยเลือกอาหารหรือรับประทานอาหารยาก ได้แก่คนที่เลือกรับประทานอาหารเป็นบางชนิด อาหารธรรมดาที่คนทั่วไปรับประทานกัน ตนกลับรับประทานไม่ได้ พวกนี้เมื่อต้องไปรับประทานอาหารที่อื่นแล้วไม่มีอาหารที่ตนเลือก ถ้าตนเองไม่อดรับประทาน ผู้ร่วมวงอาหารก็ต้องเดือดร้อนหาอาหารมาให้เลือกรับประทาน

ข. นิสัยรับประทานลำบาก ได้แก่พวกที่พิถีพิถันต่อภาชนะหรือเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารและวิธีรับประทานอาหารจนเป็นเรื่องลำบากและน่ารำคาญ เช่นก่อนลงมือรับประทานก็จะยกถ้วยแก้วหรือช้อนส้อมขึ้นตรวจตราหาร่องรอยความสกปรก เมื่อตักข้าวใส่จานแล้วต้องเกลี่ยข้าวให้เสมอกันจริง ๆ จึงจะลงมือรับประทาน การรับประทานอาหารก็ช้าจนเกินควรบ้าง รับประทานแบบ “ข้าวค่าน้ำทิ” บ้าง ฯลฯ เป็นการรับประทานอาหารที่ชวนให้ผู้ร่วมวงรู้สึกรำคาญ

ค. นิสัยรับประทานไม่เรียบร้อย กล่าวคือไม่ระมัดระวังมารยาทในการรับประทานอาหาร เช่น ตั้งหน้าตั้งตารับประทานอาหารจนไม่คำนึงถึงเพื่อนร่วมวงอาหาร รับประทานเร็วเกินไปและมูมมาม แสดงความเอร็ดอร่อยอย่างเต็มที่ ฯลฯ ซึ่งเป็นนิสัยการรับประทานอาหารที่สังคมรังเกียจ

ง. นิสัยรับประทานไม่เป็นเวลา ได้แก่การรับประทานอาหารแทบไม่หยุดปาก อย่างที่เรียกกันว่า “กินจุบกินจิบ” พวกหนึ่ง และรับประทานอาหารตามความสะดวกของตนเอง หาเวลาแน่นอนไม่ได้อีกพวกหนึ่ง จะอย่างไรก็ตาม นิสัยเช่นนี้ทำให้สุขภาพทางร่างกายไม่สมบูรณ์

พ่อแม่ย่อมไม่ปรารถนาให้บุตรของตนมีนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีดังกล่าวข้างต้น เพราะใช้แต่จะก่อความลำบากใจแก่ตัวเด็กเองเมื่อเติบโตขึ้นเท่านั้น แต่ยิ่งอาจกลายเป็นปมด้อยซึ่งกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กอีกด้วย องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อนิสัยการรับประทานของคนเรามากที่สุดนั้น ก็คือการเลี้ยงดูและอบรมซึ่งแต่ละคนได้รับมาแต่วัยต้น ซึ่งได้แก่การให้นมให้อาหารของแม่หรือผู้ช่วยเลี้ยงดู การแสดงออกทางอารมณ์ของพ่อแม่ต่อเด็ก ลักษณะนิสัยการรับประทานของพ่อแม่เอง การหย่านม ตลอดจนการฝึกเด็กให้ร่วมวงอาหารกับผู้ใหญ่เป็นต้น ซึ่งใคร่กล่าวโดยสังเขปพอเป็นแนวทางให้เห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้ จะเป็นผลต่อนิสัยการรับประทานและบุคลิกภาพของเด็กได้หรือไม่อย่างไรดังต่อไปนี้

การให้นมให้อาหาร สิ่งนี้เป็นรากฐานเบื้องต้นในการปลูกฝังนิสัยการรับประทานแก่เด็ก การให้เด็กเริ่มต้นการรับประทานด้วยความรู้สึกลบอุ่นปลอดภัย และสนองความต้องการทางอาหารของเด็กได้อย่างเหมาะสมนั้นเป็นการฝึกให้เด็กมีนิสัยการรับประทานโน้มเอียงไปในทางที่ดีตั้งแต่แรกเริ่ม เช่น เด็กที่ได้รับประทานอย่างเป็นสุขและได้รับประทานตามจังหวะความหิวของตนด้วย ปริมาณอาหารพอดีแก่ความต้องการของร่างกาย จะช่วยให้เครื่องย่อยของเด็กทำงานได้ดี และมีเวลาพักเวลาทำงานตามควร ซึ่งทำให้เกิดนิสัยการรับประทานเป็นเวลาได้เป็นอย่างดี ทั้งถ้าพิจารณาทางด้านจิตใจ เด็กก็จะปราศจากความกังวลหรือความตึงเครียดอันเนื่องมาจากการที่ต้องรออาหาร แต่ถ้าเด็กหิวแล้วยังต้องรอกอยนาน ๆ อยู่บ่อย ๆ หรือได้รับประทานเร็วไป ไม่แน่นอนทั้งในด้านเวลาและปริมาณอาหาร จะทำให้เด็กมีสุขภาพไม่ดีและมีนิสัยรับประทานไม่เป็นเวลาต่อไป นอกจากนี้เด็กจะเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจในสวัสดิภาพของตน รู้สึกไม่ไว้วางใจใครซึ่งอาจก่อดินสียที่ไม่ดีอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน

การบ่อนอาหาร ในระยะที่เด็กยังไม่หย่านม แต่เด็กโตพอที่จะสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้แล้วนั้น บางครั้งแม่หรือผู้บ่อนจะประสบความวุ่นวายในการบ่อน

เพราะเด็กไขว่คว้าแย่งซ้อนบ้างจะจับถือขามอาหารเองบ้าง แม่หรือผู้ป้อนซึ่งเข้าใจเด็กย่อมสามารถยับยั้งความวุ่นวายดังกล่าวได้ง่าย โดยยอมให้เด็กมีโอกาสจับถือซ้อนหรือขามนั้นบ้างเมื่อเด็กสนใจ จะทำให้เด็กรับประทานด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน และจะป้อนตัวเองได้เร็ว ถ้าแม่หรือผู้ป้อนขัดขวางไม่อนุโลมตาม เด็กมักจะไม่อยอมให้ป้อนและมีปฏิกิริยามากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นบ่อยครั้งอาจกลายเป็นเด็กที่ป้อนยาก รับประทานยาก

เมื่อเด็กปฏิเสธอาหาร เด็กที่รับประทานอาหารอื่นได้ดีแล้ว จะเป็นเด็กที่หย่านมแล้วหรือไม่ก็ตาม บางมือเด็กก็รับประทานอาหารไม่หมดหรือปฏิเสธอาหาร อาจเป็นเพราะรสอาหารไม่ถูกปาก เวลาระหว่างมื้อกระชั้นไป รับประทานอาหารหรือขนมระหว่างมื้อมากเกินไปจนเกินไป ห่วงเล่น ไม่สบาย หรือได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง การสังเกตให้ทราบชัดว่าเด็กปฏิเสธอาหารเพราะเหตุใดแล้วแก้ไขให้เหมาะสมกับสาเหตุ นั้น ๆ ย่อมดีกว่าพยายามเอาชนะเด็กด้วยการขึ้นใจให้รับประทานหรือใช้วิธีรุนแรงอื่น ๆ เพราะการกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่จะเป็นการยั่วให้เด็กต่อต้านการรับประทานยิ่งขึ้นเท่านั้น ยังจะทำให้เด็กเกิดทัศนคติไม่ดีต่ออาหารชนิดนั้นหรือรวมทั้งผู้ให้อาหารต่อไปอีกด้วย

การให้ของเล่นและขนมแก่เด็กในเวลาอาหาร มักทำให้เด็กพะวงอยู่กับสิ่งของนั้นจนไม่เป็นอันรับประทาน แต่ถ้ามีผู้ให้สิ่งของแก่เด็กในขณะนั้น และเด็กก็แสดงกริยาว่าต้องการจะรับ การห้ามเด็กรับหรือยอมให้รับโดยไม่มีเงื่อนไข อาจทำให้เด็กไม่ยอมรับประทานอาหารด้วยดีต่อไป เพื่อไม่ให้เกิดความยุ่งยากดังกล่าว เด็กควรได้รับอนุญาตให้รับของโดยมีข้อแม้ว่าจะต้องรับประทานอาหารให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อนจึงจะรับประทานขนมหรือเล่นของนั้นได้

ลักษณะสภาพทางจิตในเวลารับประทานอาหาร เวลารับประทานอาหารเป็นเวลาที่เด็กควรมีอารมณ์สงบ ใต้หัดช่วยตัวเองและจัดระเบียบในการรับประทานของตนเอง ถ้าเด็กยังเล็กเกินกว่าจะสามารถรับประทานตามลำพังโดยเรียบร้อยได้

บิดามารดาจำต้องคอยดูแลช่วยเหลือบ้างตามสมควรมิใช่คอยเอาใจช่วยเหลือเด็กอยู่ตลอดเวลาจนทำให้เด็กไม่รู้จักโต อย่างไรก็ตาม อารมณ์และความสุขของเด็กในระหว่างเวลาอาหารเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่พึงสังวรเป็นอย่างมาก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่เป็นคนจู้จี้มักกว่าหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อเด็กในเวลาอาหารอยู่เป็นนิจนั้น ทำให้เด็กมีอารมณ์ไม่สงบและมีทัศนคติไม่ดีต่อการรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นการเพาะนิสัยการรับประทานอาหารที่ไม่ดีแก่เด็กยิ่งขึ้นโดยลำดับ

นิสัยการรับประทานอาหารที่ได้จากการเลียนแบบ พ่อแม่ที่เป็นคนมีนิสัยรับประทานยากหรือมีนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีอื่น ๆ ก็จะเป็นตัวอย่างให้เด็กมีนิสัยการรับประทานเช่นนั้นได้ ดังที่เคยปรากฏอยู่บ่อย ๆ ว่า เด็กไม่รับประทานอาหารชนิดหนึ่ง ก็เพราะพ่อหรือแม่ไม่รับประทานและไม่ประกอบอาหารชนิดนั้นภายในครอบครัวเลย เด็กจึงพลอยไม่รับประทานหรือไม่มีโอกาสบริโภคไปด้วย ในหมู่เด็กที่ไม่รับประทานอาหารบางชนิดตามอย่างพ่อแม่นี้ บางคนก็เป็นเพราะถือปฏิบัติตามลัทธิทางศาสนา ซึ่งถึงอย่างไรก็มีปัญหาในการรับประทานอยู่นั่นเอง เพราะการที่เด็กรับประทานอาหารบางอย่างไม่ได้ไปจนโต จะโดยนิสัยหรือโดยถือปฏิบัติตามลัทธิศาสนาก็ตาม เมื่อจำต้องร่วมรับประทานอาหารกับคนอื่นซึ่งต่างครอบครัว ต่างสังคม หรือต่างศาสนากับตน ย่อมรู้สึกลำบากใจไม่น้อย ยิ่งถูกเพื่อน ๆ ล้อเลียนเกี่ยวกับปัญหาการรับประทานของตนอยู่เสมอด้วยแล้ว ความรู้สึกดังกล่าวอาจกลายเป็นปมด้อยได้ในที่สุด ฉะนั้นหากไม่มีความจำเป็นทางลัทธิศาสนา เด็กควรได้รับการปลุกฝังให้มีนิสัยการรับประทานที่เหมาะสมปราศจากปัญหาหรือปมด้อยในเรื่องนี้ จะช่วยให้พัฒนาการทุก ๆ ด้านของเด็กเป็นไปตามความเหมาะสมด้วยเช่นกัน อนึ่งเด็กบางคนเลียนแบบนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีของผู้ใหญ่ และปฏิบัติจนเป็นนิสัยแบบเดียวกัน เช่น รับประทานเร็วมาก เคี้ยวอาหารดัง ชดน้ำแกงดัง ไม่ใช่ช้อนกลาง ฯลฯ อันเป็นนิสัยการรับประทานซึ่งสังคมรังเกียจถึงที่กล่าวมาแล้ว

นิสัยการรับประทานและนิสัยอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการหย่านมก่อนเวลาอันสมควร การเร่งรัดหย่านมในระยะเวลาที่เด็กกำลังมีความสุขอย่างมากในการรับประทาน

นมแม่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่พาะนิสัยการรับประทานที่ไม่ดีแก่เด็กได้ โดยเฉพาะในระยะครึ่งขวบแรก ถ้าเด็กยังไม่เคี้ยวโตพอที่จะรับประทานอาหารอื่นแทนนมได้ หรือยังไม่ทันปรับตัวให้คุ้นกับอาหารอื่นแล้ว การหย่านมย่อมทำให้เด็กช็อกกับใจหงุดหงิด โยเยและปฏิเสธอาหารใหม่ ยิ่งมารดาใช้วิธีรุนแรงเด็ดขาดเพียงใด เด็กก็จะมีความรู้สึกดั่งกล่าวและมีปฏิกิริยามากขึ้นเพียงนั้น เด็กที่หย่านมเร็วเกินไปย่อมได้รับความสุขในการรับประทานไม่เพียงพอ และจะมีความต้องการในเรื่องนี้ต่อไปอีกนาน นักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อว่า บุคคลที่มีนิสัยชอบใช้กิจกรรมปากเป็นประจำ เช่น นักกิน นักพูด นักเทศน์ และผู้ที่ชอบพูดวิพากษ์วิจารณ์ถากถางเสียสัดคนอื่นเป็นประจำนั้น เมื่อเป็นเด็ก ๆ ไม่ได้ได้รับความสุขทางปากเพียงพอหรือขาดความสุขในการรับประทาน ความต้องการในเรื่องนี้จึงมีมากและมีอยู่นานจนกลายเป็นนิสัย อย่างไรก็ตามข้อสรุปเช่นนี้ไม่อาจกล่าวเป็นส่วนรวมได้เพราะอาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากนักจิตวิทยาเหล่านั้นอยู่ในกลุ่มพวกจิตวิทยาวิเคราะห์ซึ่งพยายามสัมพันธ์บุคลิกภาพของบุคคลกับตัวแปรอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ

การฝึกนิสัยการรับประทานของเด็กกลุ่มตัวอย่าง

ก. ในระยะครึ่งขวบแรก อันเป็นระยะที่เด็กกลุ่มตัวอย่างอยู่ใกล้ชิดแม่มากกว่าระยะอื่นเพราะเด็กยังเล็กมากและต้องรับประทานนมแม่ แม่จะออกไปทำงานหรือธุระนอกบ้านก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น การให้นมให้อาหารของแม่บ้านพรานเหมือนหรือบ้านอุเม็งก็ดี เป็นการให้ที่อนุโลมตามจังหวะความหิวของเด็กโดยปริยาย กล่าวคือให้เด็กรับประทานเมื่อเด็กร้องหิว ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

จากข้อมูลที่ได้รับไม่ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างคนใดถูกทอดทิ้งให้ร้องหิวอยู่นานบ่อยครั้ง เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๖๐ เพอร์เซ็นต์ และเด็กบ้านอุเม็ง ๖๕ เพอร์เซ็นต์ เคยถูกแม่ทิ้งไปนานและกลับมาไม่ทันให้นมเหมือนกัน แต่ก็เพียงนาน ๆ ครั้ง และผู้ช่วยเลี้ยงดูเด็กอยู่ทางบ้านได้ช่วยให้อาหารเด็กแทน มิได้ปล่อยให้เด็กร้องคอย ทั้งเด็กบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ได้รับประทานนมญาติของพ่อแม่ คือ บ้า น้ำ

หรือ อาของเต็ก มิฉะนั้นก็รับประทานนมของแม่ลูกอ่อนเพื่อนบ้าน ส่วนน้อยได้รับประทานข้าวต้มและน้ำ แม่บ้านพรานเหมือนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการให้นมบุตรของญาติหรือเพื่อนบ้านซึ่งมีฐานะไปนอกบ้านนาน ๆ โดยที่ฝ่ายแม่นำบุตรไปฝากไว้ที่บ้านฝ่ายไหนมบ้าง ฝ่ายไหนมมาให้นมเด็กถึงที่บ้านบ้าง บางทีญาติผู้ใหญ่หรือพี่ ๆ ของเด็กก็อุ้มเด็กไปรับประทานนมที่บ้านผู้ให้แล้วพาเด็กกลับ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ในระหว่างที่แม่ของเด็กยังไม่กลับ เด็กบ้านพรานเหมือนส่วนมากได้รับประทานนมจนอิ่มเช่นเดียวกับเมื่อแม่อยู่ให้นมเอง สำหรับเด็กบ้านอุเม็งนั้น แม่ของเด็กรายงานว่า ตนจะทิ้งบุตรไปบ้างเป็นบางครั้งก็ต่อเมื่อบุตรของตนรับประทานอาหารบางอย่าง คือ ข้าวห่อ ก๋วยเต็กหรือขนมอ่อน ๆ บางชนิดได้คิแล้ว และได้ฝากผู้ช่วยเลี้ยงดูให้บ่อนอาหารและน้ำแก่เด็กด้วย เมื่อตนกลับจึงให้เด็กรับประทานนม มีแม่บ้านอุเม็งเพียงรายเดียวเท่านั้นที่ได้รับประทานนมแม่ลูกอ่อนเพื่อนบ้าน

ข. อายุที่เด็กหย่านมและการบ่อนอาหารเด็ก ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากหย่านมตั้งแต่อายุ ๓ ขวบขึ้นไป และเด็กบ้านอุเม็งส่วนมากหย่านมเมื่ออายุ ๑ ขวบขึ้นไปซึ่งแสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดส่วนใหญ่มิได้ถูกเร่งรัดให้หย่านม มีเด็กบ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่หย่านมเมื่ออายุ ๓ เดือน ซึ่งแม่ของเด็กรายงานว่า ถึงปฏิกิริยาของเด็กว่า “มันให้หลายตอน กลางคืน ให้ดึกกว่ากลางวัน” และเป็นเช่นนี้อยู่ราว ๒ เดือน จึงหย่านมได้เรียบร้อย

ในขณะที่เด็กได้รับประทานอาหารอื่นเพิ่มเติมจากนม หรือเมื่อหย่านมแล้วก็ตาม ไม่ปรากฏว่าแม่รายใดใช้วิธีรุนแรงเมื่อเด็กปฏิเสธอาหาร แต่จะหลอกล่อให้เด็กรับประทานต่อไปเท่าที่จะรับประทานได้ ถ้าเด็กไม่ยอมรับประทานต่อไปจริง ๆ แล้วจึงหยุดบ่อน แม่บางรายเก็บไว้บ่อนเมื่อเด็กขอรับประทานอีก สำหรับเด็กที่โตพอรับประทานข้าวเหนียวเม็ดโตนั้น แม่จะปั้นข้าวเหนียวเป็นคำเล็ก ๆ และสอดกับข้าวไว้ภายใน บ่อนให้เด็กที่ละคำ แต่ถ้าเด็กสนใจจะบ่อนตัวเอง แม่จะปั้นข้าวใส่ชามไว้ให้หลาย ๆ คำ เพื่อเด็กจะได้หยิบรับประทานเองได้ง่าย เด็กได้รับการส่งเสริมให้บ่อนตัวเองได้ตามสบาย จึงไม่มีการต่อสู้ระหว่างเด็กกับแม่ หรือผู้ช่วยเลี้ยงดูในเวลา

บ่อนอาหารแต่อย่างใด นับว่าแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านได้ปฏิบัติตามข้อเด็กของตนในเรื่องนี้ได้อย่างถูกต้องหลักจิตวิทยาโดยมิได้ตั้งใจ

ค. การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารร่วมวงผู้ใหญ่ เด็กโดยทั่วไปเริ่มรับประทานอาหารพร้อมผู้ใหญ่ในวัยต่าง กัน ทั้งนี้แล้วแต่พ่อแม่ของเด็กจะเห็นสมควรสำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งนั้น เนื่องจากรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก และการที่จะรับประทานให้เรียบร้อยได้ต้องใช้มือหยิบแบ่งข้าวออกมาเป็นก้อนให้พอเหมาะคำหนึ่ง ๆ เมื่อขึ้นให้เม็ดข้าวเกาะกันเป็นก้อนแน่นดีแล้วจึงเอาข้าวจิ้มอาหารอื่นในสำรับ มิฉะนั้นเม็ดข้าวจะหลุดแยกออกจากกันและร่วงติดอยู่ในซอมากับข้าวหรือตกหล่นอยู่ตามพื้นจะทำให้เปรอะเปื้อนไม่น่าดู แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านรายงานว่า ถ้าเด็กสามารถปั้นข้าวเป็นคำได้เรียบร้อยแล้วก็ให้รับประทานอาหารพร้อมผู้ใหญ่ได้ ซึ่งปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งเริ่มร่วมวงอาหารของครอบครัวเมื่ออายุระหว่าง ๒-๗ ขวบ และส่วนใหญ่คือเด็กบ้านพรานหมื่น ๘๑ เปอร์เซ็นต์ เด็กบ้านอนุเม็ง ๘๖ เปอร์เซ็นต์ได้เข้าร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่เมื่ออายุระหว่าง ๓-๖ ขวบ

เมื่อเด็กทั้งสองหมู่บ้านได้เข้าร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่แล้ว มีกฎเกณฑ์ที่เด็กจะต้องปฏิบัติตามอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ ประการแรกต้องล้างและเช็ดมือให้สะอาดทั้งก่อนและหลังรับประทานอาหารเพราะทุกคนต้องรับประทานอาหาร ด้วยมือ ถ้ามือสกปรกจะพลอยให้อาหารในสำรับพลอยสกปรกไปด้วยเป็นที่รังเกียจแก่ผู้ร่วมวงได้ ประการต่อไปเกี่ยวกับอาหาร เด็กบ้านพรานหมื่นได้รับการสอนว่าต้องรับประทานกับข้าวน้อย ๆ มิฉะนั้นจะเป็น "ทรง" และซุบผอมลง ส่วนเด็กบ้านอนุเม็งถูกห้ามรับประทานกับข้าวเผ็ด ๆ และอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ดิบ จะได้ไม่เป็นทรง ปากเปื่อย พยาธิตัวใสและโรคอื่น ๆ ข้อปฏิบัติ ๒ ประการนี้เพื่อสุขภาพของเด็กเองเป็นสำคัญ ประการสุดท้ายเด็กทั้งสองหมู่บ้านจะต้องมีมารยาทในการรับประทานเช่นเดียวกับผู้ร่วมวงอาหารคนอื่น ๆ ด้วย เช่นการนั่งให้เรียบร้อย ไม่ลงมือรับประทานก่อนผู้ใหญ่ หยิบกับข้าวด้วยนิ้วมือเพียง ๒ นิ้ว (นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้) ระวังไม่ให้นิ้วจุ่มลงใน

น้ำแกง ไม่หยิบอาหารช้อนคนอื่น ไม่ช้อนน้ำแกงหรือเคี้ยวอาหารเสียงดัง ไม่ทำอาหาร
หกเลอะเทอะ ไม่คุยเอะอะหรือทะเลาะกับคนอื่นในเวลารับประทานอาหาร เหล่านี้
เป็นต้น แม่เต็กกลุ่มตัวอย่างรายงานว่าตนได้พยายามสั่งสอนตักเตือนเด็กให้มีมารยาท
ดังกล่าวแล้ว และถ้าเด็กยังคงทำผิดมารยาทก็จะสอนอีกตักเตือนอีก ให้เด็กจำได้แต่
แม่บ้านอุเม็ง ๑๒ เปอร์เซ็นตักกล่าวว่า ถ้าเด็กไม่ยอมทำตามคำตักเตือน ตนจะชู้ให้
หยุดทำโดยแกล้งเอาไม้เรียวมาวางไว้ให้เด็กเห็นบ้าง ชูว่าถ้ายังขึ้นทำผิด ๆ จะตีบ้าง
จะไม่ให้ร่วมวงอาหารบ้าง ซึ่งสามารถยับยั้งความคึกคักของเด็กได้ดีแต่ถ้าชู้แล้วเด็กยังไม่
ยอมหยุดทำผิดมารยาทในวงอาหารก็จะใช้มือตีขาเด็ก ๑-๒ ทีหรือหยิกพอเจ็บเป็นการ
เตือนให้หยุดชู้ และรับประทานให้เรียบร้อยเช่นคนอื่น ๆ และเด็กก็จะรับประทาน
โดยเรียบร้อย

การฝึกนิสัยการนอน

เกี่ยวกับนิสัยการนอนของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งนั้น
อาจกล่าวได้ว่ามิได้มีการฝึกในเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้จากรายงานของแม่ทั้งสองหมู่บ้าน
กล่าวคือ ภายหลังคลอดเด็กจะนอนกับแม่ไปจนกว่าจะโตพอควรแก่การแยกไปนอน
คนเดียวต่างหากหรือแยกไปนอนกับคนอื่น ๆ คือ พี่ ๆ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น
เฉพาะที่บ้านอุเม็งนั้น ตลอดระยะเวลาที่แม่อยู่เดือน คือเดือนแรกหลังคลอด เด็กต้อง
นอนมุ้งเดียวกับแม่ทั้งกลางคืนและกลางวัน เพื่อป้องกัน "การผัดเดือน" ซึ่งอาจเป็น
อันตรายต่อชีวิตทั้งของแม่และเด็ก หลังจากระยะนี้แล้วเด็กก็ยังนอนกับแม่ แต่ใน
เวลากลางวัน แม่จะจัดให้เด็กนอนในที่ซึ่งแม่เห็นว่าเด็กจะนอนได้สบายและตนคอย
ดูแลได้สะดวกในขณะที่ทำงานบ้านไปด้วย ถ้าแม่ทำงานอยู่บนเรือนก็จะจัดที่นอนหรือ
ผูกเปลให้เด็กนอนที่ระเบียงหน้าห้องนอน และในวันที่อากาศร้อนอบอ้าวหรือในเวลา
ที่แม่ทำงานอยู่ในบริเวณบ้านข้างล่างหรือใต้ถุนบ้านก็มักจะจัดที่ให้เด็กนอนบนตั่งซึ่งตน
นั่งทำงาน มิฉะนั้นก็ผูกเปลให้นอนที่ใต้ถุนบ้านแม่ทำงานไปพลางไกวเปลลูกไปด้วย

แม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานหมื่นทุกคนชอบให้เด็ก นอนเปล โดยให้เด็กรับ
ประทานนมหรืออาหารเสียก่อน ซึ่งเมื่อเด็กอิ่มแล้วก็มักจะหลับ และแม่จะอุ้มใส่เปล

โดยไม่ต้องไกวถ้าเด็กยังไม่หลับจึงจะไกวและกล่อมด้วย แม่ที่หมู่บ้านนี้ต่างก็กล่าวว่า การให้เด็กนอนเปลช่วยให้แม่ทำงานอื่นได้สะดวก ถ้าให้เด็กนอนตักแม่เด็กจะเกยตัวนอนตักแม่อยู่เรื่อยไป และแม่จะทำงานอื่นไม่ได้

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านอุเม็งนั้น ๔๗ เปอร์เซ็นต์ ชอบให้เด็กนอนเปล โดยมีเหตุผลว่าเด็กที่นอนเปลจะหลับได้นาน และการไกวเปลทำให้แมลงไม่ตอมไม่กัดเด็ก ถ้าให้เด็กนอนพื้นเด็กจะตื่นง่ายเมื่อมีคนเดิน เพราะพื้นจะกระเทือนและเกิดเสียงรบกวนโดยเฉพาะพื้นเรือนที่เป็นฟาก อนึ่ง การให้เด็กนอนเปลแม่ทำงานอื่นได้สะดวกและให้คนอื่นไกวเปลแทนได้ ทว่าแม่ในจำนวนนี้ ๒๗ เปอร์เซ็นต์ รายงานว่า ตนชอบให้เด็กนอนเปลก็จริง แต่เด็กชอบนอนตักแม่ ตนจึงต้องปล่อยให้เด็กหลับคาตักเสียก่อนแล้วจึงอุ้มใส่เปลและแม่รายหนึ่งกล่าวว่าลูกไม่ยอมนอนเปลแต่ชอบนอนบนพื้น ตนจึงต้องเอาผ้าพับซ้อนวางบนพื้นให้นอนแทนเบาะในเวลากลางวัน แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งอีก ๓ เปอร์เซ็นต์ชอบให้เด็กนอนบนพื้นหรือบนที่นอนด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันกับแม่ที่ชอบให้เด็กนอนเปล คือเด็กหลับได้นานดี แม่จำนวนนี้กล่าวว่า เด็กก็ชอบนอนบนพื้นตลอดมา ทั้งพื้นเรือนของตนก็เป็นไม้กระดาน เมื่อคนเดินก็ไม่ทำให้กระเทือนหรือบังเกิดเสียงรบกวนเด็กแต่ประการใด

การกำหนดเวลานอน

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านมิได้กำหนดเวลาไว้ว่าเด็กควรจะนอนวันละกี่ชั่วโมงหรือควรเข้านอนในเวลาใด แม่ทุกคนรายงานว่าเมื่อเด็กยังเล็ก ๆ อยู่ นั้น พอกินนมอิ่มเด็กก็มักจะหลับแต่ถ้าเด็กยังไม่วังก็ปล่อยให้เด็กเล่นจนกว่าเด็กจะวัง จึงจัดที่ให้นอน ในเวลากลางคืนแม่พาเด็กเข้านอนรวมมุ้งเดียวกันกับตนเพื่อสะดวกในการดูแลเช่น คอยกั้นเด็กให้ห่างจากผนังมุ้ง หรือคอยห่มผ้าให้ เมื่อเด็กโตจนสามารถไปนอนตามลำพังได้แล้ว ซึ่งแม่รายงานว่าเด็กเข้านอนได้เองเมื่ออายุประมาณ ๔ ขวบขึ้นไป แม่ก็ยังมิได้กำหนดเวลานอนสำหรับเด็ก แม่ที่บ้านอุเม็งเกือบทุกรายกล่าวว่า “มันใคร่หลับเมื่อใด มันก็ไปนอนคนเดียวมัน” ซึ่งหมายความว่าเด็กง่วงนอนเมื่อไรเด็กก็ไปนอนเอง การที่แม่ทั้งสองหมู่บ้านมิได้กำหนดเวลาเข้านอนของเด็กนั้น พอดี

สันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านชนบทค่อนข้างเงียบ โดยเฉพาะตอนเย็น เมื่อพักจากการทำงานและรับประทานอาหารเย็นแล้ว ชาวบ้านก็ไม่มีอะไรจะทำ นอกจากพักผ่อนสนทนากันกับบุคคลภายในครอบครัว บางคนอาจทำงานเบาๆ เช่นงานจักสานไปด้วย สิ่งบันเทิงใจในยามพักผ่อนเช่นนี้มีเพียงวิทยุเท่านั้นซึ่งก็มีเพียงไม่กี่บ้าน ฉะนั้นถ้าไม่ใช่วาระที่หมู่บ้านมีงานเทศกาลแล้ว ความสงบเงียบของหมู่บ้านในเวลากลางคืนประกอบกับความเหนื่อยล้าจากการทำงานตอนกลางวัน ย่อมช่วยให้ชาวบ้านเข้านอนเร็วกว่าคนที่อยู่ในตัวเมือง เมื่อผู้ใหญ่ไม่ได้เข้านอนดึกก็ไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลานอนสำหรับเด็กไว้ เพราะเด็กจะเข้านอนอย่างดึกที่สุดก็เป็นเวลาที่เข้านอนพร้อมผู้ใหญ่ ถ้าพิจารณาตามการบอกเล่าเกี่ยวกับเวลาของการเข้านอนของแม่บางรายแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเวลาประมาณ ๒๑ นาฬิกา ซึ่งไม่ดึกเกินไปนักสำหรับเวลานอนของเด็กวัย ๔-๕ ขวบขึ้นไป และเมื่อเด็กง่วงก่อน เด็กก็ไปนอนเองได้ อย่างไรก็ตาม แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนรายงานว่าลูกของตนนอนหลับง่ายและไม่มีปัญหาใดๆในเรื่องการนอน

สำหรับการแยกนอนต่างหากจากแม่นั้น แม่ส่วนใหญ่ให้ลูกแยกไปนอนเมื่ออายุเริ่มจะเข้าสู่วัยรุ่น เว้นแต่เด็กจะต้องการไปนอนกับพี่ซึ่งแยกนอนต่างหากอยู่แล้วจึงจะแยกไปเร็วกว่าปกติ เช่นแยกเมื่อเด็กมีอายุ ๓-๔ ขวบ การแยกนอนต่างหากของเด็กสองหมู่บ้านนี้ โดยทั่วไปแล้ว เมื่อเด็กเริ่มรุ่น เด็กผู้หญิงยังคงนอนห้องเดียวกับพ่อแม่ตามเดิม เพียงแต่แยกมุ้งและบางรายก็ให้นมให้เป็นสัดส่วนขึ้น แต่เด็กผู้ชายนอนที่ระเบียงหน้าห้องนอน บางทีพ่อก็นอนข้างนอกกับลูกชาย เป็นการช่วยคุ้มกันอันตรายให้แม่และลูกซึ่งนอนในห้องนอนไปด้วย

สรุป

ก. อาหาร เด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนรับประทานนมมารดาเป็นอาหารเริ่มแรกและได้รับประทานเมื่อหิว ระยะครึ่งขวบแรกเป็นระยะที่เด็กกลุ่มตัวอย่างได้อาหารที่มีปริมาณและมีคุณค่าทางอาหารอย่างเพียงพอ คือได้ทั้งนมมารดาและอาหารประเภทเหลว กึ่งแข็งเพิ่มจากนม

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนได้อาหารเพิ่มประเภทเหลวกึ่งแข็งตั้งแต่อายุยังไม่เกิน ๑ เดือน ส่วนมากในระยะ ๒-๗ วัน เนื่องจากแม่เกรงว่าถ้าเด็กรับประทานแต่นมอย่างเดียวจะไม่อยู่ท้อง

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอูเม็งได้อาหารเพิ่มประเภทเหลวกึ่งแข็งเมื่ออายุ ๒ เดือนขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่เด็กโดยทั่วไปเริ่มได้รับอาหารเพิ่มประเภทนี้

เมื่อหย่านมแล้ว เด็กทั้งสองหมู่บ้านได้อาหารแข็งคือข้าวเหนียวเม็กกับกล้วยสุก และกับข้าวประเภทเนื้อสัตว์และผัก พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างมิได้มีความรู้ในเรื่องคุณค่าของอาหารซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อร่างกายของเด็ก นอกจากมีจุดประสงค์ให้เด็กได้รับประทานจนอิ่มเท่านั้นแต่จะห้ามเด็กรับประทานอาหารบางอย่างตามที่ตนเคยถูกห้ามมาก่อนและได้รับการสอนไว้ว่า เป็นอาหารที่เด็กไม่ควรรับประทานจนกว่าจะโตพอหรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว เช่นอาหารรสเผ็ดรสจัด และอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ดิบ ๆ เป็นต้น ทว่าอาหารที่ได้จะมีปริมาณ และคุณค่าทางอาหารเพียงพอหรือไม่ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของแต่ละหมู่บ้านและฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวปรากฏว่าเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนจำนวน ๑ ใน ๓ เป็นโรคขาดธาตุอาหาร และ ๒๕ ใน ๓๐ คน เป็นพยาธิลำไส้

ข. การฝึกนิสัยการรับประทาน การเริ่มฝึกนิสัยการรับประทานของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นไปโดยแม่ไม่ได้ตั้งใจ เช่นเมื่อเด็กร้องหิวก็ให้รับประทาน ซึ่งกลายเป็นการให้ตามจังหวะความหิวของเด็กโดยปริยาย หรือเมื่อเวลาให้นม แม่ก็อุ้มสอนให้รับประทานตามถนัดซึ่งทำให้เด็กได้ใกล้ชิดแม่ และเป็นการสร้างความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยให้แก่เด็กเป็นเบื้องต้น

ภายหลังเด็กหย่านมแล้ว การกำหนดเวลารับประทานของเด็กเป็นไปอย่างกว้าง ๆ คือ เข้า สาย เที่ยง บ่าย เย็น วันละ ๒, ๓ หรือ ๔ มื้อ แล้วแต่แม่จะเห็นสมควรซึ่งก็เป็นไปตามความสะดวกของแม่คือกำหนดเวลาให้อาหารเด็กให้ตรงกับเวลาที่ตนหยุดพักทำงานประจำวันด้วย ทำให้เด็กได้รับประทานอาหารเป็นเวลาไปเองโดยที่ผู้ใหญ่มิได้ตั้งใจเช่นเดียวกัน

เด็กกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมิได้ถูกเร่งรัดให้หย่านม เด็กหย่านมเมื่อรับประทาน
อาหารแข็งได้บ้างแล้ว โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของเด็กต่อไป อนึ่งเด็กหัด
บ้วนตัวเองได้ทุกครั้งที่เกิดต้องการ และแม่จะช่วยบ้วนข้าวเหนียวให้เด็กบ้วนตัวเองได้
สะดวก ไม่มีการขัดขวางห้ามปรามในเรื่องนี้ ซึ่งเท่ากับเป็นการฝึกเด็กให้มีทัศนคติ
ที่ดีต่อการรับประทานอาหาร โดยที่แม่ของเด็ก มิได้ทราบว่าเป็น การฝึกนิสัยการรับ
ประทานนอกจากต้องการให้เด็กบ้วนตัวเองได้เร็ว ๆ เท่านั้น

ค. การฝึกมารยาทในการร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่ เด็กกลุ่มตัวอย่างได้
เข้าร่วมวงอาหารพร้อมผู้ใหญ่เมื่อสามารถบ้วนอาหารตนเองได้ดีแล้ว และบ้วนข้าวรับ
ประทานเองได้โดยเรียบร้อยด้วย ขณะร่วมวงอาหารแม่จะสั่งสอนแนะนำมารยาทในการ
รับประทานไปด้วยตามโอกาสอันควรและคอยเตือนซ้ำเมื่อเด็กทำผิด ถ้าเด็กคือไม่ยอม
ปฏิบัติตามคำแนะนำตักเตือนแม่ก็จะยับยั้งการกระทำผิดของเด็กโดยวิธีขู่บ้าง ใช้มือตี
ขาหรือหยิกพอเจ็บเป็นเชิงบังคับให้ทำตามคำแนะนำสั่งสอนบ้าง อย่างไรก็ตาม ไม่
ปรากฏว่ามีการลงโทษรุนแรงจนเด็กมีปฏิกิริยาต่อการรับ ประทานอาหาร ร่วมวงกับ
ผู้ใหญ่แต่อย่างใด

ง. การฝึกนิสัยการนอน เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านบุญเม้งมิได้
รับการฝึกนิสัยการนอน หากแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านปล่อยให้เด็กเป็นไปตาม
ธรรมชาติของเด็กเอง กล่าวคือ เด็กง่วงเมื่อใดก็จัดที่ให้นอนหรือพาไปนอนเมื่อนั้นถ้า
เด็กยังไม่ง่วงก็ปล่อยให้เล่นจนกว่าเด็กจะง่วง เมื่อเด็กสามารถเข้านอนตามลำพังได้แล้ว
เด็กก็ไปนอนเอง และแม่ก็มีได้กำหนดเวลาการนอนของเด็ก ไม่มีการบังคับ หรือ
ขัดขวางการนอนของเด็กเพื่อจะฝึกนิสัยในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่าเด็กกลุ่ม
ตัวอย่างคนใดมีปัญหาเกี่ยวกับนิสัยการนอน

เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านนอนรวมมุ้งเดียวกับพ่อแม่ จนกระทั่งเริ่มเข้าสู่
วัยรุ่นจึงแยกไปนอนกับ พี่น้อง หรือญาติเพศเดียวกัน หรือแยกนอนคนเดียวต่างหาก
ซึ่งเด็กผู้หญิงจะนอนอีกมุ้งหนึ่งในห้องเดียวกับพ่อแม่ และเด็กผู้ชายแยกมานอนที่
ระเบียงหน้าห้องนอนของพ่อแม่ ตามธรรมชาติพ่อแม่และลูกชายหรือญาติผู้ชายมักจะนอน
กันที่ ระเบียงหน้าห้อง เป็นการ ช่วยค้ำกันอันตรายให้แก่แม่ และ ลูกสาวซึ่งนอน ใน
ห้องนอนโดยปริยาย,

การหย่านม

การหย่านมนับเป็นก้าวหนึ่งของการเจริญเติบโตทางค่านิจใจของเด็ก เป็นก้าวแรกที่เด็กได้เรียนรู้ความเป็นอิสระและนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองต่อไป เริ่มต้นด้วยการเลิกดื่มนมแม่ แล้วหัดรับประทานอาหารอื่น ๆ ด้วยวิธีค่อยและค่อยๆ เช่นคนทั่วไป เลิกเกาะแจอยู่กับแม่และมาเล่นหัวกับเด็ก ๆ ด้วยกันมากขึ้น แต่โดยที่เด็กเคยได้รับการโอบอุ้มกอดกอดให้มีความสุขอย่างเต็มที่ในการรับประทานนมแม่อยู่ตลอดเวลา เมื่อต้องถูกตัดขาดจากความสุขที่เคยได้รับ เด็กจึงเกิดความข้องคับใจมีอารมณ์เกรี้ยวและหงุดหงิดตลอดระยะที่กำลังหย่านม ยิ่งถูกบังคับให้หย่านมก่อนวัยอันสมควรด้วยแล้ว เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าแม่ไม่รักและเป็นผู้ที่ทำให้ตนเกิดความข้องคับใจ หรืออาจรู้สึกว่แม่จะรักและเอาใจใส่ก็ต่อเมื่อตนสามารถกระทำตามความต้องการของแม่ได้เท่านั้น ความรู้สึกดังกล่าวอาจเป็นอุปสรรคต่อการก้าวไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไป เพื่อมิให้เด็กเกิดความข้องคับใจและความรู้สึกเกรี้ยวกราดจนอาจกีดกันพัฒนาการของเด็กได้ การหย่านมจึงควรดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้เด็กมีเวลาปรับตัวให้คุ้นกับอาหารใหม่ตามสมควร และเป็นระยะเวลาซึ่งเด็กพร้อมที่จะหย่านมได้ ก็มีสุขภาพสมบูรณ์ มีฟันขึ้นพอที่จะรับประทานอาหารแข็งได้แล้ว

ความหมายของการหย่านม

ความหมายของการหย่านมของแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันไป ในสังคมตะวันตก หมายถึงการเลิก "ดื่มนมแม่และนมขวดโดยลำดับ และเปลี่ยนเป็น "ดื่ม" นมในแก้วแทน แต่เด็กก็ยังรับประทานนมเป็นอาหารหลักอย่างหนึ่งอยู่ต่อไปตามเดิม ส่วนในสังคมตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทยนั้น การหย่านมหมายถึงการให้เด็ก "เลิก" รับประทานนมแม่ หรือนมขวด แล้วเปลี่ยนมารับประทานอาหารอื่นโดยมี "ข้าว" เป็นอาหารหลักแทนนมต่อไป

อุ้มงั้น แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุ้มงั้นทุกคนกล่าวว่า การหย่านมคือการงดให้เด็ก
รับประทานนมโดยเด็ดขาดและหักให้เด็กรับประทาน “ข้าวเหนียว” เป็นอาหารหลัก
แทนนม แม้ที่บ้านพรานเหมือนมิได้ให้ความหมายของการหย่านมไว้ แต่โดยการ
ปฏิบัติแล้วปรากฏว่าการหย่านมของเด็กบ้านพรานเหมือนไม่ผิดแผกไปจากการ
หย่านมของเด็กบ้านอุ้มงั้นเลย กล่าวคือเด็กถูกงดนมแม่และนมอื่น ๆ ทั้งหมด และรับ
ประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักต่อไปเช่นเดียวกัน

เหตุผลของการให้เด็กหย่านม

เหตุผลที่แม่กลุ่มตัวอย่างให้ลูกหย่านมมีต่าง ๆ กัน แต่ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าเป็น
เพราะน่านมเสื่อมคุณภาพเนื่องจากเด็กโตมากแล้วประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งแม่
กำลังตั้งครรภ์คนใหม่ ถ้าปล่อยให้เด็กรับประทานต่อไปก็จะทำให้เด็กมีสุขภาพไม่ดี
นอกจากนี้เป็นเหตุผลซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพของแม่เองบ้าง เกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ
ของครอบครัวบ้าง ดังได้แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือน และบ้าน
อุ้มงั้นจำแนกตามเหตุผลของการหย่านมบุตร

เหตุผลที่ให้บุตรหย่านม	อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่าง	
	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุ้มงั้น
น่านมเสื่อมคุณภาพ เพราะตั้งครรภ์ใหม่	๗๗	๒๙
น่านมเสื่อมคุณภาพ เพราะเด็กโตมากแล้ว	๙	๔๔
แม่ต้องการปลีกตัวไปทำงานนอกบ้านเพราะ เด็กรับประทานอาหารได้หลายอย่างแล้ว	๘	๒๔
น่านมแม่หมดเร็ว	๒	-
เด็กหย่านมไปเอง	๔	๓
รวม	๑๐๐	๑๐๐

ตามตารางที่ ๔ จะเห็นได้ว่าแม่กลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนส่วนมากให้บุตรหย่านมเพราะตนเองตั้งครรภ์ใหม่ แม่ที่บ้านอนุเม็งส่วนมากให้บุตรหย่านมเพราะเด็กโตมากแล้ว และการที่ให้บุตรหย่านมเพราะตั้งครรภ์ใหม่หรือเพราะเด็กโตมากแล้วก็ตาม เนื่องมาจากสาเหตุอันเดียวกันคือนานนมแม่เสื่อมคุณภาพไม่สมควรจะให้เด็กรับประทานต่อไป เพราะจะทำให้เด็กท้องเสียและสุขภาพไม่ดี เหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งแม่ส่วนน้อยคือแม่ที่บ้านอนุเม็ง ๒๔ เปอร์เซ็นต์ และแม่บ้านพรานเหมือน ๘ เปอร์เซ็นต์ ให้ลูกหย่านมก็คือ เด็กรับประทานอาหารอื่นได้หลายอย่างแล้ว โดยเฉพาะข้าวเหนียว ซึ่งแม่ก็จะบดให้เด็กถือกินเล่นอยู่เสมอ และการให้เด็กหย่านมในระยะเวลาที่เด็กคุ้นกับอาหารอื่นบ้างแล้วเช่นนี้เด็กย่อมจะรับประทานอาหารเหล่านั้นแทนนมแม่ได้เร็ว เป็นโอกาสที่แม่จะปลีกตัวไปทำงานได้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการรับประทานของเด็กนัก แม่จำนวนนี้เห็นว่าถึงแม้เศรษฐกิจของครอบครัวจะมีความสำคัญเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังไม่สำคัญเท่าชีวิตของบุตรซึ่งยังอยู่ในระยะที่กำลังต้องการนมแม่ยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ฉะนั้นจึงรอการหย่านมไว้นานกว่าเด็กจะสามารถรับประทานอาหารอื่นได้ดีพอที่จะรับประทานแทนนมแม่ต่อไปได้

เหตุผลประการสุดท้ายของการหย่านมคือนานนมแม่หมดเร็ว ซึ่งแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวเท่านั้นเป็นผู้ให้เหตุผลข้อนี้

อายุที่เด็กเริ่มหย่านม

เด็กควรจะเริ่มหย่านมเมื่ออายุเท่าไรนั้นโดยทั่วไปแล้วขึ้นอยู่กับสุขภาพและความจำเป็นของแม่เป็นสำคัญ นอกจากนี้ ในระหว่างสังคม ซึ่งมีความหมายของการ “หย่านม” ไม่เหมือนกัน การกำหนดอายุเริ่มหย่านมย่อมแตกต่างกันไปด้วย เช่นการหย่านมของเด็กในสังคมตะวันตกเริ่มต้นเมื่อเด็กเปลี่ยนวิธีรับประทานนมจาก “การดูด” นมมารดาหรือนมขวดมาเป็น “ดื่ม” นมจากถ้วย อายุเริ่มหย่านมจึงควรเป็นอายุใน

เดียวเท่านั้นและเหมือนกันในทุกสังคม คือการให้เด็กเลิกรับประทานนมแม่ ฉะนั้น
ถ้าเว้นเด็กที่รับประทานนมขวดมาตั้งแต่เกิดแล้ว ระยะของการหย่านมย่อมต้องนับ
จากวันที่เด็กเริ่มถูกงดให้นมแม่จนกระทั่งวันที่เด็กสามารถรับ ประทาน อาหาร อื่นแทน
นมแม่ได้โดยเด็ดขาด

แพทย์บางท่านได้กล่าวถึงการหย่านมบุตรของแม่ในสังคมตะวันตกว่า โดยทั่วไป
แล้วแม่มักจะให้หย่านมเมื่อบุตรอายุได้ ๖-๙ เดือน ๒ แต่ไม่เห็นเหตุผลว่าเพราะเหตุใด
แม่จึงให้เด็กหย่านมในระหว่างอายุดังกล่าวแล้ว

เซียร์สได้กล่าวถึงผลการค้นคว้าของไวท์ติง (Whiting) เกี่ยวกับการหย่านม
ของเด็กในวัฒนธรรมต่าง ๆ ไว้ว่า เด็กที่หย่านมในระดับอายุสูงขึ้นจะมีปฏิกิริยาต่อ
การหย่านมรุนแรงขึ้นด้วย และรุนแรงที่สุดเมื่อเด็กหย่านมในระหว่างอายุ ๑๓-๑๘
เดือน แต่พวกที่หย่านมเมื่ออายุเกินกว่า ๑๘ เดือน จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมน้อย
ลงตามลำดับ ๓

นักจิตวิทยาเชื่อว่าวาระของการหย่านมเป็นวาระหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนา
การทางบุคลิกภาพของเด็กต่อไป การให้เด็กหย่านมเร็วเกินกว่าที่ควร จะทำให้เด็ก
รู้สึกขาดความสุขที่ตนได้รับ ๔ โดยเฉพาะเด็กต้องขาดความสุขทางปาก และเมื่อความ
ต้องการทางปากไม่ได้รับการตอบสนอง เด็กก็จะเรียกร้องอยู่ตลอดเวลา บางทีเมื่อโต
ขึ้นเป็นผู้ใหญ่แล้วยังติดนิสัยเรียกร้อง และมักจะมีกิจกรรมทางปากเป็นประจำ

เด็กกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนหรือที่บ้านอุเม็งก็ดี เริ่มหย่านมในอายุต่างๆ
กัน จากการพิจารณาสาเหตุของการหย่านม ตามรายงานของแม่ทั้งสองหมู่บ้านแล้ว
อาจกล่าวได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างจะเริ่มหย่านมเมื่อไรนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของ นมแม่
เหนือกว่าสาเหตุอื่น ๆ โดยเฉพาะกรณีที่น้ำนมเสื่อมคุณภาพเพราะแม่ตั้งครรภ์ใหม่
ถ้าแม่ตั้งครรภ์ใหม่เร็วก็ให้ลูกหย่านมเร็ว แต่ถ้ายังไม่ตั้งครรภ์ใหม่ก็มักจะยอมให้ลูก
ดูดนมไปจนโตหรือจนกว่าเด็กจะหย่านมไปเอง

๒ Nelson, Wals E: Textbook of Pediatrics, 1959 P. 119

๓ Sears, Maccorby, Levin, Patterns of Child Rearing, 1959 P. 87

๔ Hall, S. Calvin, Lindzey, Gardner, Theories of Personality, 1960, P. 52

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง
จำแนกตามระดับอายุที่เริ่มหย่านม

อายุเมื่อเริ่มหย่านม	อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง	
	บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
ก่อน ๑ ขวบ	๑๓	๑๒
๑ — ๒ ขวบ	๑๙	๘๒
๒ — ๓ ขวบ	๓๖	๖
กว่า ๓ ขวบขึ้นไป	๓๒	—
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๕ นี้จะเห็นว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นส่วนมากเริ่มหย่านมเมื่ออายุ ๒ ขวบขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่แม่บ้านพรานหมื่นกล่าวว่า แม่มักจะตั้งครรภ์ใหม่ และให้นมแม่เสริมคุณภาพ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นที่เริ่มหย่านมตั้งแต่อายุ ๒ ขวบขึ้นไป รวมทั้งสิ้น ประมาณ ๖๘ เปอร์เซ็นต์ของเด็กกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านเดียวกัน ในจำนวนนี้เป็นเด็กที่เริ่มหย่านมเมื่ออายุกว่า ๓ ขวบขึ้นไป ถึง ๓๒ เปอร์เซ็นต์ คืออายุระหว่าง ๓—๖ ขวบกว่า ซึ่งโดยทั่วไปเป็นระดับอายุที่เด็กควรจะหย่านมได้เรียบร้อยแล้ว แต่แม่ของเด็กจำนวนนี้ บางรายกล่าวว่า เป็นเพราะให้นมของตนเพียงจะเสริมคุณภาพและบางรายกล่าวว่าถ้าตนไม่ตั้งครรภ์ใหม่ก็จะปล่อยให้เด็กกินนมแม่ต่อไปจนกว่าให้นมจะหมดหรือเด็กหย่านมไปเอง แม่รายหนึ่งกล่าวว่าตนพึงให้ลูกหย่านมได้ไม่นานนักก่อนที่เด็กจะเข้าโรงเรียน ทั้งนี้ย่อมแสดงว่าแม่จะให้บุตรหย่านมก็ต่อเมื่อนานนมเสริมคุณภาพ ซึ่งตามความเข้าใจของแม่จำนวนนี้ก็คือเมื่อตนตั้งครรภ์ใหม่นั้นเอง

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนใหญ่เริ่มหย่านมเมื่ออายุ ๑—๒ ขวบ และเหตุผลของแม่ที่ให้ลูกหย่านมในระยะนี้ก็คือนานนมแม่เริ่มเสื่อมคุณภาพ ทั้งลูกของตนก็

รับประทานอาหารอื่นได้หลายอย่างแล้ว ในจำนวนนมที่เด็กที่หย่านมเมื่ออายุ ๑๓-๑๘ เดือนซึ่งเป็นระดับอายุที่ไวที่สุดพบว่าเด็กมี ปฏิกริยา รุนแรงที่สุดต่อการหย่านมเป็นจำนวนเกือบ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งทั้งหมด สำหรับปฏิกริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านมในระดับ อายุ ดังกล่าว จะ ได้รายงาน ไว้ในหัวข้อที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ

วิธีการหย่านมและปฏิกริยาของเด็กต่อการหย่านม

ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่าเด็กที่อยู่ในระหว่างหย่านมจะมี อารมณ์เครียดและ หงุดหงิดง่ายโดยเฉพาะเด็กที่หย่านมเมื่อกำลังมีความสุขอย่างเต็มที่ในการรับประทานอาหารนมแม่ และยังไม่คุ้นกับอาหารใหม่ดีพอ หรือสภาพทางร่างกายของเด็กยังไม่พร้อมที่จะหย่านม เหล่านี้ย่อมทำให้เด็กมีอารมณ์เครียดและหงุดหงิดเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราควรคำนึงถึงอีกอย่างหนึ่งก็คือวิธีการหย่านมของแม่ ว่าเป็นวิธีที่อะลุ้มอล่วยผ่อนปรนให้เด็กได้รับประทานนมแม่น้อยลงจนกระทั่งเลิกรับประทาน ได้ โดย ไม่เกิดความขัดข้องใจ หรือเป็นวิธีที่กดดันให้เด็กอย่างเด็ดขาดนับแต่วันที่แรกของการหย่านม สำหรับวิธีหลัง แม่แต่ละคนอาจใช้วิธีการซึ่งมีความรุนแรงต่างระดับกัน และระดับความรุนแรงของวิธีการที่แม่ใช้ในการหย่านมบุตรนั้นก็ย่อมเป็นผลต่อระดับความเครียดของเด็กด้วย และเด็กอาจตอบโต้วิธีการของแม่ด้วยความรุนแรงมากหรือน้อยตามระดับความเครียดของตนเช่นเดียวกัน

วิธีการหย่านมบุตรของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหม่อนและบ้าน อนุเม็ง ปรากฏว่าแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านใช้วิธีซึ่งทำให้เด็กได้รับประทานนมแม่โดยเด็ดขาด ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันทั่วไปในสังคมตะวันออกที่ไม่นิยมเลี้ยงลูกด้วยนมขวด แต่วิธีการที่ใช้ อาจจะมีระดับของความรุนแรงแตกต่างกันไป และถ้าจะถือเอาทางด้านจิตใจของเด็กเป็นสำคัญแล้วก็ควรจัดเอาวิธีซึ่งทำลายความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยของเด็ก หรือ ทำให้เด็กหวาดกลัวและมีอารมณ์เครียดอย่างหนักเป็นวิธีการ ที่มีระดับความรุนแรงมากที่สุด วิธีที่กระทบกระเทือนจิตใจเด็กน้อยกว่าก็ให้เป็นวิธีที่มีความรุนแรงในระดับลดหลั่นลงมาตามลำดับ

ในการหย่านมบุตร แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านต่างก็พยายามให้เด็กรับประทาน
อาหารอื่นแทนนมแม่พร้อมกับบังคับให้นมเด็กโดยเด็ดขาด แต่วิธีการที่ให้ลูกเลิกดื่มนม
นั้นแม่ใช้วิธีแตกต่างกันไป ซึ่งอาจจำแนกตามระดับความรุนแรงอันเป็นผลกระทบ
กระเทือนจิตใจของเด็กได้ดังนี้

ก. รุนแรงมากที่สุด ได้แก่วิธีพรากเด็กไปนอนหรือไปอยู่กับคนอื่น เช่น พ่อ
พี่ หรือญาติผู้ใหญ่ของเด็กเป็นต้น และเตรียมอาหารไว้ให้เด็กรับประทานเมื่อร้อง
หาแม่ แม่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีนี้มีเหตุผลว่า เมื่อไม่เห็นแม่ เด็กก็จะลืมเรื่องรับประทาน
นมและหันไปสนใจอาหารอื่น ทำให้เด็กหย่านมได้เรียบร้อยในเวลาเร็ววัน ทว่า ถ้า
พิจารณาถึงความใกล้ชิดผูกพันระหว่างแม่และเด็กตลอดจนความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย
และความเชื่อมั่นของเด็กซึ่งมีต่อแม่นับแต่เกิดเป็นต้นมาแล้ว การพรากเด็กไปจากนม
ย่อมเป็นวิธีที่กระทบกระเทือนจิตใจของเด็กมากกว่าวิธีอื่น ๆ ซึ่งจะไต่กล่าวต่อไป
เพราะถึงอย่างไรเด็กก็ไม่ลืมแม่ได้ง่าย ๆ ' ตรงกันข้าม เด็กอาจคิดถึงแม่มากขึ้นจนมี
อารมณ์เครียดเป็นทวีคูณ และตอบสนองวิธีการนี้อย่างรุนแรงได้

ข รุนแรงมาก ได้แก่การขู่ให้เด็กกลัวเพื่อจะได้หยุดร้องกวนรับประทานนม
แม่ เช่น ขู่ว่าถ้าเด็กร้องสัตว์ที่หน้ากลัวต่าง ๆ จะมากัด หากเด็กยังไม่หยุดร้องแม่อีก
ขู่ต่อไปให้เด็กกลัวมาก ๆ จนไม่กล้าร้องและยอมรับประทานอาหารที่แม่ป้อนให้ นับ
ว่าเป็นวิธีที่ทำให้เด็กมีอารมณ์เครียดมากเช่นกัน เพราะนอกจากจะเป็นการบั่นทอน
สุขภาพจิตของเด็กแล้วยังเพาะนิสยขลาดกลัวแก่เด็กอีกด้วย ทั้งนี้อาจเป็นผลร้ายต่อ
พัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กได้

ค. รุนแรง ได้แก่การทำให้เด็กเลิกดื่มนมแม่เพราะความผิดปรกติของรสน้ำนม
หรือนมแม่มีกลิ่น สีส่ ผิดจากความเคยชินของเด็ก โดยการใช้สิ่งที่มี รส กลิ่น หรือ
สี ที่แม่คิดว่าจะยับยั้งเด็กได้มาทานนมแม่ เช่นของที่มีรสขม ผ่าด เผื่อนหรือเผ็ดร้อน
ของที่มีสีจำหรือมีกลิ่นฉุนเป็นต้น สิ่งที่มีทั้งสองหมู่บ้านใช้ทำกันมากคือ บรเพ็ด
น้ำมะแว้งหรือมะเขือพวง ยาควินิน และยาขี้ผึ้งประเภทผสมด้วยเมนทอล พริกเป็น
สิ่งสุดท้ายที่แม่จะใช้ต่อเมื่อสิ่งอื่น ๆ ที่กล่าวข้างต้นไม่สามารถทำให้เด็กเลิกดื่มนมแม่ได้

ง. รุนแรงน้อยที่สุด ในวิธีการทั้งหมดที่แม่กลุ่มตัวอย่างใช้ในการหย่านมบุตรนั้น วิธีที่จัดว่ามีความรุนแรงน้อยที่สุดได้แก่การหาอาหารอื่นให้เด็กรับประทานแทนนมโดยแม่ไม่ได้ใช้สามวิธีแรกเลย แม่ไม่ยอมให้ลูกดูดนมด้วยการใส่เตี๊ยมไว้ ถ้าลูกร้องกวนก็จะปลอบและล่อหลอกให้รับประทานอาหารที่แม่หามาให้นั้นแทน

จ. ไม่รุนแรง ได้แก่การปล่อยให้เด็กดูดนมแม่จนกระทั่งเด็กหย่านมไปเอง แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งจะนิยมใช้วิธีไหนเพียงใดนั้น จะเห็นได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหมู่บ้านและตามระดับความรุนแรงของวิธีการหย่านมบุตร

ระดับความรุนแรง	อัตราส่วนร้อยละของแม่กลุ่มตัวอย่าง		วิธีการหย่านม
	บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง	
ก. รุนแรงมากที่สุด	๒	๖	พราดเต็กจากแม่
ข. รุนแรงมาก	๒	—	ชู้ให้เต็กกล่วสิ่งต่างๆเมื่อร้องกวน
ค. รุนแรง	๖๐	๗๑	ทานมถ้วยของชม มีกลิ่นหรือสี
ง. รุนแรงน้อยที่สุด	๒๘	๒๑	ให้เต็กกินอาหารอื่นแทนนม
จ. ไม่รุนแรง	๘	๒	ปล่อยให้เต็กหย่านมเอง
รวม	๑๐๐	๑๐๐	

จากตารางที่ ๖ ปรากฏว่าแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่หย่านมบุตรด้วยวิธีใช้ของมีรส กลิ่น หรือสี ซึ่งผิดแปลกไปจากสัมผัสที่เคยชินของเด็กมาทานนมแม่ เพื่อให้เต็กเลิกดูดนมแม่โดยเด็ดขาด และถ้าเต็กมีปฏิกิริยาที่แสดงว่าจะดูดนมแม่ให้ได้ แม่จะพยายามหลอกล่อให้ลูกรับประทานอาหารอื่นจนอิ่มและหยุดกวนสำหรับมื้อนั้น แม่จะทำเช่นนั้นทุกครั้งที่ตั้งเวลาให้อาหารเต็กจนกระทั่งเต็กเลิกดูดนมแม่ได้

วิธีการที่แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดใช้กันมากรองจากวิธีทานนมแม่ก็คือ เมื่อถึงเวลาที่แม่เคยให้นมก็เปลี่ยนเป็นให้เด็กรับประทานอาหารอื่นแทนนม ถ้าเด็กมีปฏิกิริยาเชิงปฏิเสธ แม่จะพยายามหลอกล่อให้เด็กรับประทานอาหารนั้นจนอิ่มเช่นกัน และทำดั่งนั้นจนกว่าเด็กจะเลิกรับประทานนมแม่ได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม วิธีการหย่านมบุตรทั้ง ๒ วิธีข้างต้นซึ่งใช้กันมากทั้งแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งนั้น ก็ยังจัดว่าเป็นวิธีที่รุนแรง เพราะเป็นการตัดความสุขในการรับประทานและความเคยชินแต่เดิมของเด็กลงโดยฉับพลัน ทว่าแม่ก็พยายามลดความเครียดของเด็กด้วยการปลอบและหลอกล่อให้เด็กหันไปสนใจรับประทานอาหารอื่นแทนนมได้ในเวลาไม่นานนัก ปรากฏว่าเด็กที่หย่านมในสองวิธีนี้ส่วนมากหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๑ สัปดาห์

ปฏิกิริยาของเด็กต่อการหย่านม

ขณะที่แม่พยายามกระทำให้เด็กเลิกดื่มนมด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งดังกล่าวข้างต้นนั้น ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากแสดงกิริยาตอบโต้การกระทำของแม่ต่าง ๆ กัน ซึ่งอาจแบ่งตามระดับความรุนแรงของการตอบสนองของเด็กได้ดังนี้

ก. รุนแรงมากที่สุด ได้แก่การตอบสนองด้วยอารมณ์โกรธและแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อผู้แม่ด้วยประการต่าง ๆ เช่น กัดนมแม่ ทบตีแม่ หรือฉีกฟาดเท้าพร้อมกับแผดเสียงร้องเมื่อแม่เอานมให้ก็ขว้างปาทิ้ง เด็กบางคนจะก้าวร้าวแม่ก่อนแล้วจึงผละห่างไป

ข. รุนแรง ได้แก่การตอบสนองด้วยอารมณ์โกรธ แต่มิได้ใช้กำลังก้าวร้าวแม่ เช่น ร้องไห้ มองแม่และทำหน้าบึ้ง กลานหนีไปหากคนอื่นหรือร้องห้ามแม่ไม่ให้ทานนม เด็กบางคนจะถ่มน้ำลายหรืออาเจียนก่อนที่จะแสดงกิริยาข้างต้นนี้

ค. รุนแรงน้อยที่สุด ได้แก่การตอบสนองโดยมีอารมณ์โกรธอยู่บ้าง แต่เด็กก็พยายามที่จะขจัดปัญหาของตนเอง เช่น บางคนทำหน้าบึ้งพร้อมกับเข้ดนมแม่และ

ลูกใหม่เช็ดใหม่ซ้ำอีก บางคนถามแม่ว่าเอาอะไรทา นมจึงมีรสกลิ่นผิดปกติไป บางคนจับนมแม่พิจารณาดู

ง. ไม่รุนแรง ได้แก่การตอบสนองซึ่งไม่สู้และไม่หนี หรือแสดงอารมณ์เกรี้ยวโก โย ๆ หากยอมรับประทานอาหารที่แม่บ้วนให้แต่โดยดีทุกมื้อ ทั้งไม่ร้องกวนรับประทานนมเลย

เนื่องจากเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านหย่านมในระดับอายุไม่เท่ากัน ฉะนั้นเด็กที่หย่านมในระดับอายุหนึ่ง ๆ อาจมีปฏิกิริยาซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกันไป เพื่อให้เห็นชัดว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมรุนแรงที่สุดในระดับอายุใด จึงขอเสนอตารางซึ่งได้เพิ่มระยะอายุที่เด็กเริ่มหย่านมให้ละเอียดกว่าที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ ๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม้ง จำแนกตามอายุที่เริ่มหย่านม และระดับความรุนแรงของปฏิกิริยาต่อการหย่านม

อายุที่เริ่ม หย่านม	ปฏิกิริยาของเด็ก ต่อการหย่านม	รุนแรงมากที่สุด		รุนแรง		รุนแรงน้อยที่สุด		ไม่รุนแรง		รวม	
		พราน หมื่น	อุเม้ง	พราน หมื่น	อุเม้ง	พราน หมื่น	อุเม้ง	พราน หมื่น	อุเม้ง	พราน หมื่น	อุเม้ง
๓-๖	เดือน	๒	—	๒	—	—	—	—	—	๔	—
๗-๑๒	เดือน	—	๓	๑๑	๑๘	๒	๔	—	๓	๑๓	๒๕
๑๓-๑๘	เดือน	—	๔	๒	๓๖	—	๖	๒	๓	๔	๔๕
๑๙-๒๔	เดือน	—	๓	๑๑	๑๔	๔	—	๒	—	๑๗	๑๗
๒๕-๓๐	เดือน	—	—	—	๒	—	—	—	—	—	๒
๓๑-๓๖	เดือน	๔	—	๑๕	๒	๒	—	๑๕	๒	๓๖	๔
กว่า๓๖ขวบขึ้นไป		๒	—	๑๓	—	๙	—	๒	—	๒๖	—
รวม		๘	๑๐	๔๕	๗๒	๑๗	๑๐	๒๑	๘	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๗ จะเห็นได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ๖๒ เปอร์เซ็นต์ เริ่มหย่านมเมื่ออายุกว่า ๒ ขวบครึ่งขึ้นไป ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วเด็กจำนวนนี้เริ่มหย่านมเมื่ออายุ ๓ ขวบเป็นจำนวน ๓๖ เปอร์เซ็นต์ และเมื่ออายุกว่า ๓ ขวบขึ้นไปเป็นจำนวน ๒๖ เปอร์เซ็นต์ พวกที่หย่านมเมื่ออายุ ๓ ขวบ ส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาต่อการหย่านมในระดับ “รุนแรง” และไม่ “รุนแรง” เป็นจำนวนเท่าๆกัน มีเพียง ๖ เปอร์เซ็นต์ ที่มีปฏิกิริยาในระดับ “รุนแรงมากที่สุด” คือนอกจากจะดื่มน้ำลายหรืออาเจียนและร้องไห้ซึ่งจัดเป็นชั้น “รุนแรง” ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังแสดงกริยาก้าวร้าวทุบตีแม่ ขว้างปาสิ่งของหรือแผดเสียงร้องอีกด้วย

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๗๗ เปอร์เซ็นต์เริ่มหย่านมเมื่ออายุกว่า ๖ เดือนขึ้นไปถึง ๑ ขวบครึ่ง เป็นพวกที่หย่านมภายในครึ่งขวบหลังจำนวน ๒๘ เปอร์เซ็นต์ และพวกที่หย่านมเมื่ออายุ ๑๓-๑๘ เดือน ถึง ๔๔ เปอร์เซ็นต์ ปรากฏว่าส่วนใหญ่ของเด็กจำนวนนี้ทั้งสองพวกมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมอยู่ในระดับ “รุนแรง” เช่นเดียวกัน มีเพียง ๗ เปอร์เซ็นต์ที่มีปฏิกิริยาชั้น “รุนแรงมากที่สุด”

เมื่อพิจารณาถึงอายุเริ่มหย่านมและระดับความรุนแรง ของปฏิกิริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ทำการหย่านมแล้ว ปรากฏแนวโน้มว่าเด็กที่หย่านมเมื่ออายุ ๑๒-๑๘ เดือน จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมในระดับ “รุนแรง” และ “รุนแรงมากที่สุด” มากกว่าเด็กที่เริ่มหย่านมในอายุต่ำกว่าหรือสูงกว่านี้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าตรงกับผลการศึกษาของไวท์คิงที่พบว่าเด็กในวัฒนธรรมต่าง ๆ จะมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมรุนแรงที่สุดเมื่อเด็กหย่านมในอายุระหว่าง ๑๓-๑๘ ปี ตามที่กล่าวไว้แล้วแต่ต้น

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความรุนแรงของปฏิกิริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านมปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศสำหรับเด็ก กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น แต่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดระหว่างเด็กที่มีแม่อายุต่างกัน กล่าวคือ เมื่อแบ่งเด็กกลุ่มตัวอย่างออกตามกลุ่มอายุของแม่ตามลำดับอายุน้อย กลาง และมาก (น้อย=๒๓-๓๒ ปี, กลาง=๓๓-๔๒ ปี, มาก=๔๓-๕๒ ปี)

ปรากฏผลว่าเด็กซึ่งแม่อายุ ๒๓-๓๒ ปี มีปฏิริยาต่อการหย่านมรุนแรงกว่าเด็กอีกสองกลุ่มตามลำดับ (คุณผลการวิเคราะห์ได้จากตารางในภาคผนวก ก.) ทั้งนี้ อาจสันนิษฐานได้ว่าแม่ที่ยังมีอายุน้อยมักจะเข้มงวดในการปฏิบัติต่อลูก โดยเฉพาะลูกคนแรกหรือคนต้น ๆ บางทีความเข้มงวดของแม่อาจเกินสมควรจน ทำให้เด็กเกิดความขงคับใจและมีอารมณ์เครียด เด็กจึงตอบสนองแม่ด้วยปฏิริยารุนแรงตามระดับความเครียดของตน แต่เมื่อแม่มีอายุมากขึ้นมีลูกเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นแม่ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรและภาระต่าง ๆ ในครอบครัวเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้แม่ลดความเข้มงวดต่อลูกได้โดยลำดับ เด็กซึ่งแม่มีอายุมากและมีภาระในครอบครัวมาก จึงไม่ใคร่มีอารมณ์เครียดอันเนื่องมาจากความเข้มงวดกวดขันของแม่เท่าไรนัก ฉะนั้น ปฏิริยาของเด็กต่อการหย่านมจึงพลอยลดความรุนแรงไปด้วย

ส่วนเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งนั้น ปรากฏว่าเด็กผู้ชายมีปฏิริยาต่อการหย่านมรุนแรงกว่าเด็กผู้หญิง (คุณผลการวิเคราะห์ได้จากตารางในภาคผนวก ก.) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแม่ของเด็กผู้ชายเข้มงวดในการหย่านมบุตรมากกว่าแม่ของเด็กผู้หญิง หรือมีฉะนี้ก็เป็นเพราะเด็กผู้ชายส่วนมากในกลุ่มตัวอย่างนี้ยังไม่พร้อมที่จะหย่านมโดยทันทีทันใดเป็นเหตุให้เด็กเกิดความขงคับใจและมีอารมณ์เครียดมาก จึงโต้ตอบการหย่านมด้วยกิริยาที่รุนแรงกว่าเด็กผู้หญิงในกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน อนึ่งมีแนวโน้มน่าว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างที่แม่อายุน้อย คือ ๒๓-๓๒ ปี มีปฏิริยาต่อการหย่านมรุนแรงกว่าเด็กซึ่งแม่มีอายุ ๓๓-๔๒ และ ๔๓-๕๒ ปี ตามลำดับเช่นเดียวกันกับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และอาจสันนิษฐานได้ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันดังกล่าวมาแล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นหรืออุเม็งก็มีส่วนมากสามารถหย่านมได้เรียบร้อยในเร็ววัน เด็กบ้านพรานหมื่น ๔๐ เปอร์เซ็นต์ และเด็กบ้านอุเม็ง ๖๗ เปอร์เซ็นต์หย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๓ วัน พวกที่หย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๔-๗ วัน เป็นเด็กบ้านพรานหมื่น ๑๓ เปอร์เซ็นต์ และเด็กบ้านอุเม็ง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ นอกนั้นหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๒ สัปดาห์ ถึง

๒ เดือน ยกเว้นเด็กบ้านพรานเหมือน ๓ ราย ที่ใช้เวลาหย่านมเกินกว่า ๒ เดือน เนื่องจากบางรายสามารถดูดนมแม่ได้ทั้งๆ ที่แม่ทาบอระเพ็ดและสิ่งอื่น ๆ ไว้ และบางรายก็สามารถแก้ไขได้โดยเอาน้ำมาล้างและเช็ดสิ่งที่แม่ทาไว้ นั่น ออก ได้เป็นผลสำเร็จ แต่ในที่สุกกี้แพ้วความพยายามของแม่และยอมรับประทานอาหารอื่นแทนนมต่อไป การที่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่หย่านมได้เร็ววันทั้งๆ ที่เด็กถูกหย่านมอย่างทันทีทันใดซึ่งสังคมทั่วไปถือว่าเป็นวิธีหย่านมที่ “รุนแรง” ต่อเด็กอย่างยิ่งนั้น แม่ในบางวัฒนธรรมอาจเห็นว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ ทว่าโดยการ ปฏิบัติแล้ว แม่ในชนบทไทยย่อมไม่เห็นว่ากรหย่านมด้วยวิธีนี้เป็นเรื่องรุนแรงอะไรนัก เพราะก่อนหย่านมเด็กคุ้นกับ “ข้าว” มาจนเกือบจะเป็นอาหารประจำมือของเด็กแทนนมแม่ได้อยู่แล้ว นอกจากนี้เมื่อเด็กมีปฏิกิริยาต่อการหย่านม แม่ก็จะ ปลอบเอาใจและหลอกล่อให้เด็กคลายความเครียดลงด้วยการอุ้มเดินเล่นหรืออุ้มเด็กอื่น ๆ เล่น กัน พร้อมกับคอยบ่อนอาหารอื่นและหาของเล่นให้ กล่าวคือพยายามทำให้เด็กอึดและเพลิดเพลินกับของเล่นและสภาพแวดล้อมที่ชวนสนุกสนาน จนเด็กลืมกวนรับ ประทานนมแม่ การทานนมด้วยของขมเช่นบอระเพ็ดหรือยาควินินนั้นแม่บางรายกล่าวว่า นอกจากจะช่วยให้เด็กเลิกดูดนมแม่เพราะไม่พอใจในรสจนซึ่งผิดปกติไปแล้ว ยังเป็นสิ่งเจริญอาหารอีกด้วย ทำให้เด็กรับประทานอาหารอื่นได้มากขึ้น และหย่านมได้เร็ว ส่วนของอื่น ๆ ที่ใช้หากก็เป็นสิ่งที่ไม่เป็นพิษต่อเด็ก แม่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นว่าการหย่านมบุตรด้วยวิธีทานนมแม่มิได้เป็นการบีบบังคับให้เด็กหย่านมโดยตรง แต่เด็กจะตัดสินใจเอาเองจากรสของนมว่าตนจะดูดต่อไปหรือไม่ เช่น เด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายแสดงความสงสัยในรสนม โดยคายนมแม่แล้วจับพิจารณาดู บางรายถามแม่ว่า ทำไมนมจึงมีรสขม หรือมีกลิ่น มีสี เช่นนั้น ซึ่งแม่อีกถือโอกาสชักชวนให้ลูกรับประทานอาหารอื่นแทนนมโดยทันที และเมื่อเด็กยังติดใจที่จะดูดนมอีกเด็กก็จะพบกับรส กลิ่น หรือสี ของนมที่ยังผิดปกติดูอยู่ตลอดไป จึงทำให้เด็กเลิกดูดนมแม่ได้ในเร็ววัน

สรุป

แม้ว่าเด็กจะพ้นภาวะจากการเป็น “กาฝาก” ในครรภ์แม่มาสู่สภาพแวดล้อมนอกครรภ์แล้วก็ตาม เด็กก็ยังคงอยู่ในภาวะกึ่งกาฝากของแม่อยู่นั่นเอง กล่าวคือ ยังต้องคุ้ยน้ำนมจากนมแม่มาเลี้ยงร่างกายของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือร่างกายของแม่ยังเป็นแหล่งผลิตอาหารของเด็กอยู่เช่นเดิมจนกว่าอวัยวะ ระบบ การย่อยอาหารของเด็กจะเจริญแข็งแรงพอที่จะรับประทานอาหารอื่นแทนน้ำนมแม่ได้จึงจะนับว่าเด็กพ้นความเป็นกาฝากของร่างกายแม่อย่างเด็ดขาด ฉะนั้น การหย่านมจึงเป็น ก้าวแรก ที่เด็กเป็นอิสระจากพันธะทางร่างกายระหว่างตัวเองกับแม่ และนำไปสู่การช่วยตนเองต่อไป

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และ บ้าน อุ้มงิ้วกรอ เวลาที่บุตร จะหย่านม ได้เช่นเดียวกับแม่ทั้งหลาย และระหว่างระยะเวลาของการรอนี้ แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านได้ฝึกให้เด็กรับประทานอาหารอื่นเพิ่มเติม โดยเฉพาะอาหาร ที่เด็ก จะรับประทานเป็นอาหารหลักแทนนมต่อไปคือ “ข้าว” เมื่อแม่เห็นว่าเด็กโตพอและสามารถรับประทานข้าวตลอดจนขนมบางอย่างได้ดีพอสมควรแล้ว จึงได้ให้เด็กหย่านมซึ่งตามความหมายของแม่ก็คือให้เด็กเลิกรับประทานนมแม่โดยเด็ดขาด ดังนั้นวิธีการหย่านมบุตรของแม่ทั้งสองหมู่บ้านจึงเป็นแบบ “ทันทีทันใด” โดยแม่ส่วนใหญ่อาศัยวิธีทาหัวนมด้วยสิ่งที่มีรส กลิ่น หรือ สี ที่เด็กไม่ชอบและไม่เป็นพิษแก่เด็ก และแม่ส่วนน้อยใช้วิธีแยกเด็กไปนอนกับบุคคลในบ้านที่ไม่ใช่แม่ หรือวิธีให้อาหารอื่นแทนนมเมื่อถึงเวลารับประทานของเด็ก

เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีปฏิกิริยาต่อการหย่านมอยู่ใน ระดับ “รุนแรง” คือ อาเจียน ร้องไห้หรือผละหนี่ไป ซึ่งแม่จะตอบสนองด้วยการลด ความเครียดของเด็กโดยการปลอบโยนล่อหลอกให้เด็กเปล็ดเพลินสนุกสนานกับสภาพแวดล้อมและรับประทานอาหารที่แม่บ้วนให้จนอึดทุกมื้อและเลิกรับประทานนมแม่ได้ในที่สุด ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างจำนวนกว่าครึ่งหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๓ วัน นอกนั้นหย่านมได้เรียบร้อยภายใน ๗ วัน ๒ สัปดาห์ และภายใน ๒ เดือน ตามลำดับ

แม้ว่าวิธีการหย่านมแบบทันทีทันใดจะเป็นวิธีที่รุนแรงต่อจิตใจของเด็ก แต่จากการปฏิบัติของแม่กลุ่มตัวอย่างอาจสรุปได้ว่า แม่มีวิธีผ่อน ความรุนแรงนี้ ให้กลายเป็นตรงกันข้ามได้เหมือนกัน จะเห็นได้จากการที่เด็กกลุ่มตัวอย่างสามารถหย่านมได้เรียบร้อยในเวลาเร็ววัน และเด็กไม่มีปัญหาในการรับประทานอาหารอื่นแทนนมแต่อย่างใด.

การฝึกอบรมการขับถ่าย

การขับถ่ายให้เป็นที่เป็นทางนั้น เป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่แม่ในหมู่บ้านพรานหมื่นและหมู่บ้านอุ้มจะต้องฝึกลูกของตนเมื่อถึงเวลาอันสมควร แม่ใน ๒ หมู่บ้านนี้รายงานว่า ตั้งแต่เด็กเกิดตนก็ใช้ผ้าอ้อมที่รองตัวเด็กนั้นให้อุจจาระไว้สำหรับแม่ในหมู่บ้านพรานหมื่นจะรวบรวมผ้าที่เปอะเปื้อนนี้นำไปซัก และทิ้งอุจจาระลงไปในหนองน้ำใหญ่ ซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านของตนนัก ส่วนแม่ในหมู่บ้านอุ้มจะนำผ้าอ้อมไปซักและทิ้งอุจจาระลงในลำคูซึ่งอยู่ชายหมู่บ้านนั่นเอง

จากการสอบถามแม่ใน ๒ หมู่บ้านนี้ว่า มีความลำบากหรือยุ่งยากใจในการชำระล้างอุจจาระของเด็กหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบจากแม่ส่วนมากกว่า ตนไม่มีความรังเกียจในการเก็บล้างอุจจาระของลูกแต่ประการใด หากแต่มีความยุ่งยากใจอยู่บ้างในข้อที่ว่า เด็กเล็กถ่ายบัสสาวะและอุจจาระบ่อย ๆ ตนก็ต้องทำงานที่กำลังทำอยู่ไปเปลี่ยนผ้าอ้อม และทำความสะอาดให้ลูก ยิ่งเป็นฤดูแล้งด้วยแล้ว น้ำในหนองน้ำใหญ่หรือในลำคูก็จะแห้งขอดลง หาน้ำซักผ้าอ้อมลำบาก ต้องไปตักน้ำจากบ่อมาซักผ้าอ้อม ก็ยิ่งเพิ่มภาระแก่แม่มากขึ้น

๓. ความสำคัญของการฝึกอบรมในเรื่องการขับถ่ายตามทัศนะของแม่

จากการสัมภาษณ์แม่เรื่องฝึกอบรมลูกในการขับถ่ายนั้น แม่ให้ความเห็นว่าเหตุที่ต้องมีการอบรมเพราะแม่เล็งเห็นว่า การฝึกในเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง และต่อแม่ด้วย สำหรับประโยชน์ต่อตัวเด็กนั้นแม่เชื่อว่า การฝึกเด็กให้รู้จักรักษาความสะอาดในเรื่องการขับถ่ายนั้น จะช่วยให้เด็กเป็นคนสะอาด และมีระเบียบเรียบร้อย กุฬาสมาคมกับผู้ใดก็ไม่มีความรังเกียจ

จากคำตอบเกี่ยวกับความสำคัญในการฝึกอบรมการขับถ่ายตามทศนะของแม่ใน ๒ หมู่บ้านนี้อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

ก. ความสำคัญของการฝึกในด้านที่เกี่ยวข้องกับ ความสะอาดและสุขภาพของเด็ก
 แม่ได้ให้ความเห็นว่า การฝึกให้เด็กรู้จักขับถ่ายเป็นที่ เป็นทางยอมนจะทำให้เด็กเป็นคน
 สะอาดไม่ถ่ายเลอะเทอะ ทั้งเนื้อตัวของเด็กก็จะไม่เกิดผื่นคันตามผิวหนัง เพราะเปราะ
 เปื้อนอุจจาระและปัสสาวะ นอกจากนี้ การฝึกให้เด็กรู้จักขับถ่ายเป็นเวลาจะช่วยให้
 เด็กขับถ่ายเป็นปกติทุกวัน ทำให้เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์

ข. ความสำคัญของการฝึกที่เกี่ยวกับความสะอาดของแม่ แม่กล่าวว่าเมื่อฝึกให้ลูกรู้จักขับถ่ายเป็นเวลาและเป็นที่เป็นเวลาแล้ว ย่อมจะช่วยลดภาระของแม่ได้มากขึ้น เพราะแม่ไม่ต้องเสียเวลาคอยชำระล้างตัวเด็ก ซักเสื้อผ้าที่เด็กถ่ายรด และทำความสะอาดพื้นเรือนที่เด็กถ่ายไว้เลอะเทอะ แม่จะไม่ได้ใช้เวลาที่อาจเสียไปในนั้นประกอบอาชีพหรือทำงานอื่นได้สะดวก

ค. ความสำคัญของการฝึกในท่านสังคม ข้อนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการฝึกในท่านความสะอาด และสุขภาพอีกต่อหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อฝึกให้เด็กเป็นคนสะอาด รู้จักขยับถ่ายเป็นที่เป็นเวลาแล้ว เด็กก็จะได้สะอาดไม่เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้ที่เขาหาสู่ หรือผู้ที่ได้พบเห็น และแม่เองก็จะไม่ถูกตำหนิว่าปล่อยปละละเลย ลูกและบ้านเรือนให้สกปรกเลอะเทอะ ยิ่งกว่านั้นแม่บางรายยังมีความเห็นว่าเด็กที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักควบคุมบังคับการขยับถ่ายแต่เล็กนั้น เมื่อโตขึ้นก็จะกลายเป็นคนสกปรกเข้ากับใครไม่ได้ ดังที่แม่บางรายรายงานว่า “ถ้าไม่หัดโตขึ้นจะเป็นเด็กสกปรก เพื่อนฝูงก็รังเกียจไม่อยากเข้าใกล้”

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยละของคำตอบของแม่เกี่ยวกับความสำคัญของการฝึกอบรมในเรื่องการขับถ่าย

หมู่บ้าน	ความสะอาดและ สุขภาพของเด็ก	ความสะอาดของแม่	ความสำคัญเชิงสังคม	รวม
พรานหมื่น	๔๕	๒๑	๓๔	๑๐๐
อุเม็ง	๓๘	๓๑	๓๑	๑๐๐

ตารางข้างบนนี้แสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบที่แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านเกี่ยวกับความสำคัญของการฝึกอบรมเด็ก ในเรื่องการขับถ่าย แม่บางรายเน้นถึงความสำคัญในการฝึกเด็กเรื่องนี้ไว้หลายด้านด้วยกัน

ตามตารางที่ ๘ นี้แสดงให้เห็นว่า แม่ส่วนมากใน ๒ หมู่บ้านถือเอาความสำคัญของการฝึกอบรมในเรื่องการขับถ่ายเกี่ยวกับตัวเด็กเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสะอาดและสุขภาพ เพราะแม่มุ่งหวังที่จะฝึกให้ลูกรู้จักควบคุมการขับถ่ายให้เรียบร้อย และเป็นที่เบี่ยงเบนความสนใจเพื่อช่วยให้เด็กมีนิสัยสะอาดติดตัวต่อไปข้างหน้า

ในการฝึกเด็กเรื่องนี้แม่บ้านพรานหมื่นเห็นความสำคัญของการฝึกในเชิงสังคมเป็นอันดับรองลงมา ส่วนความสะอาดของแม่นับเป็นความสำคัญอันดับสุดท้ายของแม่หมู่บ้านนี้ แต่แม่ในหมู่บ้านอุเม็งเห็นความสำคัญเชิงสังคม และความสะอาดของแม่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่ก็มีแม่บางรายเช่นกันที่ไม่เห็นความจำเป็นในการฝึกเรื่องนี้แก่เด็ก เช่นแม่บ้านพรานหมื่น ๒ รายเชื่อว่า เมื่อเด็กเติบโตขึ้นได้รับประทานอาหารเป็นเวลาอย่างผู้ใหญ่แล้ว การบังคับการขับถ่ายก็จะทำได้เองโดยสมบูรณ์

ข. อายุที่เริ่มฝึกอบรมการขับถ่ายและวิธีฝึก

ในการฝึกไม่ให้ลูกขับถ่ายเลอะเทอะ หรือให้รู้จักขับถ่ายเป็นที่เบี่ยงเบนนั้น โดยทั่ว ๆ ไป แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ระหว่าง ๔ เดือนถึง ๕ ปี ส่วนแม่บ้านอุเม็งเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุตั้งแต่ ๒ เดือนขึ้นไปจนถึง ๓ ปี

ตารางที่ ๕ อายุที่เริ่มฝึกกอบรมการขับถ่าย และวิธีฝึก

	วิธีฝึกกอบรม การขับถ่าย	อัตราส่วนร้อยละของ จำนวนแม่บ้าน พรานเหมือน		รวม	อัตราส่วนร้อยละของ จำนวนแม่บ้าน อุ้ม		รวม
		สังเกต อาการ	ฝึกเป็น เวลา		สังเกต อาการ	ฝึกเป็น เวลา	
๑.	ก่อน ๖ เดือน	๒	๒	๔	๒๐	๗	๒๗
๒.	๖ เดือน - ๑ ปี	๕๓	๙	๖๒	๓๐	๒๑	๕๑
๓.	๑ ปี - ๑½ ปี	—	—	—	๑๕	๒	๑๗
๔.	๑½ ปี - ๒ ปี	๑๔	๓	๑๗	—	๓	๓
๕.	๒ ปี ขึ้นไป	๑๓	—	๑๓	—	๒	๒
	รวม	๘๒	๑๔	๙๖	๖๕	๓๕	๑๐๐

มีแม่ในกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนอีก ๔๕ กล่าวว่าไม่มีการฝึก

ตามตารางที่ ๕ ซึ่งแสดงอายุของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้ม เมื่อแม่เริ่มฝึกกอบรมการขับถ่าย พร้อมทั้งวิธีฝึก ปรากฏว่า แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมาก เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๗ เดือน ถึง ๑ ปี สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน มีจำนวนทั้งหมด ๔๗ ราย ๒ ในจำนวนนี้รายงานว่าตนไม่เคยฝึกการขับถ่ายของลูกเลย เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้นเด็กก็จะสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อยเอง ส่วนแม่อีก ๔๕ ราย เริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกในระดับอายุต่าง ๆ กัน กล่าวคือแม่ส่วนใหญ่เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๗ เดือนถึง ๑ ปี ซึ่งเป็นระยะที่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกมากที่สุด ส่วนน้อยเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๔ เดือนถึง ๖ เดือนบ้าง หรือเมื่อลูกอายุ

เกิน $1\frac{1}{2}$ ปี ขึ้นไปจนถึง ๒ ปีบ้าง และบางรายก็เริ่มฝึกเมื่อลูกอายุเกิน ๒ ปี ขึ้นไปจนถึง ๔ ปี บ้าง สำหรับการเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๔ ปี นั้นนับเป็นระยะของการฝึกที่ช้าที่สุดของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น

หนึ่งปรากฏว่าไม่มีแม่บ้านพรานหมื่นรายใดฝึกให้เด็ก คบ คุ่ม การขับถ่ายเมื่อเด็กอายุระหว่าง ๑— $1\frac{1}{2}$ ปี เลย

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง มีจำนวนทั้งหมด ๖๖ ราย ที่เริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกในระดับอายุต่าง ๆ กันนั้น ปรากฏว่าแม่ประมาณครึ่งหนึ่งเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุหลัง ๖ เดือน ถึง ๑ ปี ส่วนแม่อีกประมาณ ๑ ใน ๔ เริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๒—๖ เดือน แม่ที่เหลือนอกนั้นฝึกเมื่อลูกอายุเกิน ๑ ปี ขึ้นไป จนถึง $1\frac{1}{2}$ ปี บ้าง หรือฝึกเมื่อลูกอายุเกิน $1\frac{1}{2}$ ปี ขึ้นไปจนถึง ๒ ปีบ้าง ฯลฯ มีแม่เพียงรายเดียวที่เริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๓ ปี ซึ่งนับเป็นระยะที่เริ่มฝึกการขับถ่ายที่ช้าที่สุดของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง

การที่แม่ส่วนใหญ่ของ ๒ หมู่บ้านเริ่มฝึกการขับถ่าย เมื่อลูกอายุหลัง ๖ เดือน ถึง ๑ ปีนั้น แม่ได้ให้เหตุผลว่าเด็กแข็งแรงพอที่จะจับนั่งร้องได้แล้ว แม่บางรายที่เริ่มฝึกลูกเมื่ออายุเพียง ๒—๓ เดือน ก็ให้เหตุผลทำนองเดียวกับแม่เหล่านั้น ทั้ง ๆ ที่เด็กในวัยนี้ตามความเป็นจริงแล้วยังอ่อนเกินกว่าจะจับนั่งร้องได้ ส่วนเด็กในวัยหลัง ๖ เดือน ถึง ๑ ปี ก็ยังเล็กน้อยกว่าจะเข้าใจจุดประสงค์ของแม่ที่ไม่ต้องการให้ลูกถ่ายเลอะเทอะ หรือให้รู้จักถ่ายเป็นที่เป็นทางได้ การที่แม่เหล่านั้นเริ่มฝึกอบรมการขับถ่ายของลูกในระยะที่เด็กยังอายุน้อยมากอยู่นั้น อาจเป็นเพราะแม่ต้องการจะปลูกฝังนิสัยให้เด็กเคยชินกับสถานที่หรือภาชนะสำหรับการขับถ่าย หรือเพื่อให้เด็กรู้จักถ่ายเป็นที่เป็นทางได้เร็วขึ้น ผลของการฝึกดังกล่าวก็จะช่วยให้แม่มีภาระในเรื่องนี้น้อยลงได้อีกต่อหนึ่งก็เป็นได้

ยิ่งกว่านั้นจะสังเกตเห็นได้อีกว่ามีแม่บ้านอุเม็ง จำนวนมากกว่าแม่บ้านพรานหมื่นถึง ๒๑ % ที่เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๒—๖ เดือน จึงอาจกล่าวได้แต่เพียงว่า แม่บ้านอุเม็งเริ่มฝึกการขับถ่ายของลูกเร็วกว่าแม่บ้านพรานหมื่น

บรรดาแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งที่เริ่มฝึกลูกเมื่ออายุระหว่าง ๒-๖ เดือน มีอยู่ ๑๗ รายด้วยกัน ในแม่เหล่านี้ ๑๑ ราย รายงานว่าตนประสบผลสำเร็จในการฝึกเป็นอย่างดีคือลูกไม่เคยทำเลอะเทอะเลย นอกจากแม่ ๖ รายที่ให้สัมภาษณ์ว่า ลูกเคยถ่ายเลอะเลอะภายหลังที่ฝึกอบรมการขับถ่ายแล้ว ในบรรดาแม่ทั้ง ๖ รายนี้เมื่อตรวจสอบข้อมูลปรากฏว่า มีอยู่เพียงรายเดียวที่ลงโทษเมื่อลูกถ่ายเลอะเทอะ ส่วนแม่รายอื่นๆ ใช้วิธีฝึกซ้ำ โดยไม่ต้องลงโทษแต่อย่างใด แต่บางรายเพียงแต่พยายามให้ลูกรับประทาน เพราะคิดว่าลูกกลับถ่ายเลอะเทอะก็เนื่องจากความเจ็บป่วยมากกว่าสาเหตุอื่น

จากผลการค้นคว้าของเซียส์^๑ และคณะรายงานว่า แม่ชาวอเมริกันจากกลุ่มตัวอย่างเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๕-๙ เดือน และระยะที่ฝึกมารองลงมาคือ เมื่ออายุระหว่าง ๑๐-๑๔ เดือน ส่วนแม่ในหมู่บ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งส่วนมากเริ่มต้นฝึกการขับถ่ายของลูกเมื่ออายุระหว่าง ๗ เดือน-๑ ปี นับเป็นระยะเริ่มการฝึกที่พอประมาณได้ว่าใกล้เคียงกัน กระนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าเมื่อพิจารณาถึงอายุของลูกที่แม่ชาวอเมริกันและแม่ใน ๒ หมู่บ้านเริ่มฝึกการขับถ่ายกันนั้นว่าแม่ทั้งสามแห่งนี้เริ่มฝึกลูกในระยะที่เร็ว

เกี่ยวกับการฝึกอบรมการขับถ่ายนี้ นักจิตวิทยา^๒ บางท่านได้ให้ความเห็นว่าการฝึกอบรมการขับถ่ายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความกังวลใจให้แก่พ่อแม่ ส่วนกุมารแพทย์ทั่วไปก็ได้แนะนำให้พ่อแม่ยืดเวลาการฝึกอบรมการขับถ่ายไว้ จนกว่าลูกจะมีอายุย่างเข้าขวบที่ ๒ แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีความพร้อมทางร่างกายเสียก่อน แม้กระนั้นก็ยังมียุติว่าพ่อแม่อยู่ไม่น้อยที่พยายามจะฝึกเมื่อลูกมีอายุน้อยกว่าอายุที่แพทย์แนะนำ

นอกจากนี้ยังมีแพทย์ซึ่งได้ศึกษาคลุ่ฝ้าพบว่าการฝึกอบรมการขับถ่ายจะให้ผลดีที่สุด ถ้าเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเข้าปลายขวบที่สอง ทั้งนี้ได้รับการยืนยันจากการค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางระบบประสาทของเด็กอีกด้วย^๓

๑ Sears, Maccoby and Levin, Patterns of Child Rearing, 1957, P. 109

๒ Don C. Dinkmeyer, Child Development-The Emerging Self, 1965, P. 388

๓ Josselyn, Psychosocial Development of Children, 1964, P. 52

ส่วน ฟิลลิปส์ และกัปสัน^๔ ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุเนื่องมาจากพ่อแม่ เช่นคอยเคี่ยวเข็ญลูกในเรื่องความสะอาด และพยายามฝึกอบรมการขับถ่ายขณะเด็กยังอายุน้อยเกินไป ในกรณีเช่นนี้เด็กมักจะกลับทำเลอะเทอะได้ง่าย

เมื่อเปรียบเทียบผลการค้นคว้าในเรื่องนี้กับที่ได้จากทำบลนาป่าแล้ว จะเห็นได้ว่า แม่ส่วนใหญ่ของทำบลนาป่า เริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุระหว่าง ๑-๒ ปี โดยแม่ที่ทำบลนให้เหตุผลว่าเด็กแข็งแรงพอนั่งได้แล้ว และรู้ภาษาพูดกันรู้เรื่อง^๕ ซึ่งแตกต่างกับแม่ส่วนใหญ่ของบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง ที่เริ่มการฝึกเรื่องนี้เร็วกว่าแม่ที่ทำบลนาป่า อย่างไรก็ตาม การเริ่มฝึกการขับถ่ายก่อนที่เด็กจะมีความพร้อม มิใช่จะเป็นสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการขับถ่าย หากความรุนแรงของวิธีการฝึกของแม่ก็เป็นสาเหตุสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งได้ด้วย เช่น แม่บ้านพรานเหมือนรายหนึ่งฝึกการขับถ่ายด้วยวิธีรุนแรง ได้แก่การเพียรตี เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงความยากลำบากในการฝึกการขับถ่ายก็ได้รับคำตอบว่า การฝึกการขับถ่ายสำหรับลูกผู้นี้สำเร็จได้โดยยาก

ค. วิธีฝึกอบรมการขับถ่าย

ในการฝึกการขับถ่ายของเด็กนั้น ปรากฏว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอยู่ ๒ อย่างด้วยกัน วิธีหนึ่งคือสังเกตอาการที่เด็กแสดงให้ทราบ เมื่อต้องการขับถ่ายแล้วจึงฝึก ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลา โดยแม่เป็นผู้กำหนดเวลานั้นๆเองตามตาราง ซึ่งแสดงอายุที่เริ่มฝึกการขับถ่ายพร้อมทั้งวิธีฝึก ปรากฏว่าทุกระดับอายุที่เริ่มฝึกการขับถ่ายแม่บ้านพรานเหมือน ส่วนใหญ่ใช้วิธีสังเกตอาการของลูกแล้วจึงฝึก และแม่บ้านอุเม็งเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งใช้วิธีเดียวกันนี้

^๔ Phillips and Gibson, Psychology and Personality, 1957, P. 15

^๕ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๙ อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็กที่ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เล่ม ๒ หน้า ๖๑

ในการฝึกการขบด้าย โดยใช้วิธีสังเกตอาการนั้น แม่ใน ๒ หมู่บ้านรายงานว่า เมื่อตนเห็นลูกแสดงอาการว่าต้องการขบด้ายไม่ว่าเวลาใดก็ตาม ถ้าลูกยังเล็กเดินไม่ได้ แม่ก็จะอุ้มไปนั่งด้ายที่ห้อง หรือที่พื้นดิน แต่ถ้าเด็กโตพอจะพูดได้ก็จะบอกให้แม่ทราบ ว่าตนต้องการด้าย และแล้วแม่ก็จะพาลูกไปยังสถานที่ที่แม่จัดไว้ และคอยดูแลจนกว่า เด็กจะด้ายเสร็จเรียบร้อย และทำความสะอาดให้ลูก แม่จะทำเช่นนั้นทุกครั้ง จนกว่า เด็กจะเคยชินและในที่สุดเด็กก็จะสามารถไปด้ายที่ห้อง หรือสถานที่ที่แม่ต้องการได้ ตามลำพัง ซึ่งก็เป็นเวลาที่เด็กโต จนเดินไต่คล่องและพูดรู้ภาษาแล้ว

สำหรับการฝึกให้เด็กขบด้ายเป็นเวลานานนี้เป็นวิธีที่ให้ความสะดวกแก่แม่มากกว่า วิธีแรก เพราะไม่ต้องเสียเวลาคอยสังเกตอาการของลูก ว่าจะต้องขบด้ายหรือไม่ ในระยะที่เด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งใช้การฝึกด้วยวิธีนี้มากที่สุด และมากกว่าแม่บ้านพรานเหมือนถึง ๑๗% ส่วนวิธีฝึกให้ลูกขบด้ายเป็นเวลานาน แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านได้ให้คำตอบว่าทุก ๆ เช้าหรือทั้งเช้าและเย็น หรือหลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว แม่ก็จะอุ้มหรือพาไปนั่งด้อง แม่ลูกจะไม่ได้แสดงอาการว่าต้องการ ขบด้ายก็ตาม เพราะแม่เชื่อว่าในระยะแรก ๆ ของการฝึกอบรม เด็กอาจจะไม่ต้องการ ขบด้าย แต่เมื่อฝึกหลาย ๆ ครั้ง เด็กก็จะชินและในที่สุดก็จะสามารถบังคับการขบด้าย ให้เป็นเวลาได้เอง

เนื่องจากในหมู่บ้านพรานเหมือนส่วนมากไม่มีส้วมที่ถูกสุขลักษณะ ครอบครัว ที่มีฐานะดีเท่านั้นจึงจะสร้างส้วมซึมไว้ใช้ในบ้านของตน ดังนั้นแม่ส่วนใหญ่เมื่อเห็นว่า ลูกของตนโตเกินไปไม่สมควรจะนั่งร่อนด้ายอีกต่อไปแล้ว ก็พาลูกไปด้ายในส้วม หลังบ้านบ้าง หรือถ้าบ้านใดอยู่ใกล้ป่า หรือใกล้ทุ่งนา ก็จะพาลูกไปยังสถานที่นั้น ๆ ตามความสะดวกของแม่ นอกจากในเวลากลางคืนเท่านั้น จึงจะอนุญาตให้ลูกนั่งด้าย ที่ห้องได้ แต่สำหรับในหมู่บ้านอนุเม็งนั้น ส่วนมากเขามักจะสร้างส้วมหลุมไว้ชั่วคราวไว้ บ้าน ฉะนั้นเมื่อแม่เลิกให้ลูกนั่งร่อนแล้ว ก็จะหัดให้ลูกไปด้ายที่ส้วม ซึ่งสร้างไว้ และ ในระยะหลังของการฝึกอบรมการขบด้ายนี้ แม่ใน ๒ หมู่บ้านจะฝึกให้ลูกรู้จักทำความสะอาด ภายหลังการขบด้ายด้วย

วิธีฝึกอบรมการขับถ่ายที่แม่ใช้โดยสังเกตอาการนั้น นับเป็นการช่วยให้เด็กได้ขับถ่ายตามที่เด็กต้องการ และในขณะเดียวกันแม่เองก็ได้รับความสะดวก ที่ไม่ต้องเป็นภาระคอยใช้กำลังอุจจาระของลูก เพราะเมื่อใดก็ตามที่ลูกแสดงอาการดังกล่าว แม่ก็จะพาออกไปถ่ายยังสถานที่ที่แม่ต้องการ เมื่อเป็นเช่นนั้นบ่อย ๆ เข้า เด็กก็จะเกิดความเคยชินกับการขับถ่ายเป็นที่เป็นทางใดเอง อย่างไรก็ตามการฝึกการขับถ่ายด้วยวิธีนี้ ถ้าเด็กยังเล็กไม่สามารถบอกแม่ได้ แม่ก็ต้องคอยหมั่นสังเกตอาการของลูก มิฉะนั้นเด็กอาจขับถ่ายเลอะเทอะ เมื่อแม่ไม่อาจมีเวลาสังเกตเด็กได้ตลอดเวลา

ส่วนการพิจารณาว่าการฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลานั้น จะมีผลดีผลเสียอย่างไรนั้น ในแง่หนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าการฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลานั้น คุณลักษณะจะเป็นการบังคับให้ถ่ายในเมื่อเด็กยังไม่ต้องการขับถ่าย และยิ่งถ้าแม่มีความเข้มงวดในการฝึกด้วยแล้ว ก็อาจจะทำให้เด็กมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการขับถ่ายได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง ถ้าพิจารณาในด้านการฝึกให้เด็กรู้จักขับถ่ายเป็นเวลาและถูกที่ถูกทาง โดยผู้ฝึกไม่เข้มงวดต่อการฝึกมากจนเกินไปนัก การฝึกชนิดนี้น่าจะให้ผลดีต่อการพัฒนาทางสังคมของเด็กอย่างหนึ่ง

ดังนั้นหากจะให้การฝึกด้วยวิธีนี้ได้ผล ในระยะเริ่ม ๆ การฝึกแม่ควรให้ลูกถ่าย ณ สถานที่ และเวลาเดียวกันทุกวัน และควรเป็นเวลาหลังอาหารด้วย แต่ถ้าเด็กยังไม่ต้องการขับถ่ายก็ไม่ควรปล่อยให้นั่งนานเกิน ๓-๔ นาที มิฉะนั้นอวัยวะที่ควบคุมการขับถ่ายของเด็กอาจเป็นอันตรายได้

จากการค้นคว้าของเซียส์^๖ บ่งให้เห็นชัดว่า แม่ที่มีความเข้มงวดกวดขันในเรื่องการฝึกการขับถ่าย มักจะเข้มงวดในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่นในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย มรรยาทในการรับประทานอาหาร และการกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ยิ่งกว่านั้นยังพบอีกว่าความเข้มงวดในการฝึกการขับถ่ายมีส่วนสัมพันธ์กับความกระตือรือร้นทางอารมณ์ของเด็กอีกด้วย

๖ Faegre, Anderson and Harris, Child Care and Training, 1958, P. 95

๗ Dinkmeyer, loc. cit.

แต่ปรากฏว่าแม่ในหมู่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง ไม่ว่าจะฝึกให้ลูก
 ถ่ายเป็นเวลาหรือจะสังเกตอาการของเด็กก็ตาม แม่เหล่านั้นไม่มีความเข้มงวดในการ
 ฝึก ทั้งนี้เพราะแม่ใช้การฝึกอย่างชนิดค่อยเป็นค่อยไป ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๑๐
 ซึ่งแสดงวิธีการที่แม่ฝึกลูกเกี่ยวกับการขับถ่าย ปรากฏว่าแม่ส่วนใหญ่ของบ้านพราน-
 หมื่น ๓๘ ราย (๘๑%) และแม่บ้านอุเม็ง ๔๘ ราย (๖๓%) ฝึกการขับถ่าย
 ของลูกโดยไม่ใช้การลงโทษแต่อย่างใด หากลูกทำเลอะเทอะ แม่ก็จะเตือนให้ขับถ่าย
 ก่อนนอน ดังนั้นเด็กกลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่จึงไม่มีความขังคับใจทาง
 อารมณ์อันเนื่องมาจากการถูกบังคับในเรื่องฝึกการขับถ่ายเลย นอกจากในบางราย
 ส่วนน้อยที่แม่เข้มงวดในการฝึกทั้งเช่นแม่บ้านพรานหมื่น ๒ รายและแม่บ้านอุเม็ง
 ๑๒ รายที่ใช้วิธีชู้และลงโทษ ถ้าลูกขับถ่ายเลอะเทอะ และบ้างก็ลงโทษลูกด้วยการ
 เมียนตี ด้วยเหตุนี้แม่ของ ๒ หมู่บ้าน บางรายจึงต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการขับถ่าย
 เมื่อเด็กเติบโตขึ้นดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

ตารางที่ ๑๐ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ที่ให้คำตอบเกี่ยวกับวิธีการ
 ฝึกอบรมการขับถ่ายของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง

		บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
๑.	ไม่มีการฝึก	๔	—
๒.	ฝึกโดยไม่มีการลงโทษ ถ้าทำเลอะเทอะ ก็เตือนให้ถ่ายก่อนนอน	๘๑	๖๓
๓.	ทุ ปลุกให้ลุก บังคับให้นั่งถ่ายนาน ๆ	๕	๑๔
๔.	ชู้จะตี	๔	๑๘
๕.	อื่น ๆ	๒	๕
รวม		๑๐๐	๑๐๐

ง. วิธีฝึกการขับถ่ายปัสสาวะ

ในการฝึกการขับถ่ายปัสสาวะนั้น แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากเริ่มฝึกพร้อมกับ การขับถ่ายอุจจาระ โดยให้เหตุผลว่า เมื่อฝึกให้ลูกถ่ายอุจจาระแล้ว เด็กก็จะต้อง ถ่ายปัสสาวะไปพร้อม ๆ กัน จึงเท่ากับได้ฝึกการขับถ่ายปัสสาวะไปด้วยโดยปริยาย แต่เนื่องจากเด็กขับถ่ายปัสสาวะบ่อยครั้ง กว่า การขับถ่ายอุจจาระ แม้ถึงต้องเพิ่มเวลา ของการฝึกปัสสาวะให้บ่อยครั้งด้วย เช่น ในเวลากลางวันก็จะให้ลูกปัสสาวะหลังตื่นนอน และหลังการให้นม ในเวลากลางคืนก็จะให้ลูกถ่ายปัสสาวะก่อนนอนอีกครั้งหนึ่งและใน ตอนดึกแม่ก็จะอุ้มลูกให้นั่งรอง หรือปลุกให้ลุกขึ้นถ่ายปัสสาวะอีก ๑-๒ ครั้ง มีแม่ บ้านอุเม็งประมาณ ๓๔ % เริ่มฝึกเด็กให้รู้จักควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะก่อนขับถ่าย อุจจาระ คือเริ่มให้เด็กควบคุมการขับถ่ายอย่างแรกเมื่ออายุระหว่าง ๒-๘ เดือน และ อย่างหลังเมื่ออายุ ระหว่าง ๕ เดือน-๑ ปี เช่นแม่รายหนึ่งเริ่มฝึกให้ลูกถ่ายปัสสาวะ เมื่ออายุ ๓ เดือน แต่ฝึกการขับถ่ายอุจจาระเมื่อลูกอายุ ๕ เดือนถึงนี้เป็นต้น

จ. อายุที่เด็กสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อย

ในเรื่องที่ว่าเมื่อฝึกแล้วเด็กจะสามารถบังคับการ ขับถ่าย ได้เมื่ออายุเท่าใดนั้น ปรากฏว่าแม่บ้านพรานหมื่นเกือบครึ่งของกลุ่มที่เริ่มฝึกการ ขับถ่าย เมื่อลูกอายุ ๗ เดือน-๑ ปี รายงานว่าลูกของตนสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อยเมื่ออายุ ๓ ปี

ส่วนแม่บ้านอุเม็งประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มที่เริ่มฝึกการขับถ่ายลูกในวัยเดียวกัน กับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นดังกล่าว รายงานว่าลูกของตนสามารถบังคับการ ขับถ่ายได้เรียบร้อย เมื่ออายุ ๒ ปี ส่วนแม่จำนวนที่เหลือของทั้ง ๒ หมู่บ้าน รายงานเกี่ยวกับอายุที่เด็กทำได้เรียบร้อยแตกต่างกันไปมาก ผู้รายงานใช้วิธีการทดสอบ ทางสถิติด้วยการหาค่า ไคสแควร์ ระหว่างอายุที่เริ่มฝึกการขับถ่ายกับอายุที่เด็กสามารถ บังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อย ปรากฏว่าผลที่ได้ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า การเริ่มต้นฝึกการขับถ่ายเร็วหรือช้า ไม่มีผลต่อระยะเวลาที่ใช้ในการฝึก ดังจะเห็น

ได้จากตัวอย่าง เช่นแม่บ้านพรานเหมือนรายหนึ่งเริ่มฝึกการขบด้ายเมื่อลูกอายุ ๘ เดือน ลูกสามารถบังคับการขบด้ายได้เมื่ออายุ ๑ ๒ ปี ซึ่งนับว่าเด็กบังคับการขบด้ายได้เร็วที่สุดสำหรับเด็กในกลุ่มนี้ ส่วนแม่อีกรายหนึ่งเริ่มฝึกเมื่อลูกอายุ ๘ เดือน เช่นกัน แต่ลูกสามารถบังคับการขบด้ายได้เมื่ออายุถึง ๕ ปี ซึ่งเป็นระยะที่ช้าที่สุด

ในทำนองเดียวกัน แม่บ้านอุเม็งอีก ๒ ราย ที่เริ่มฝึกการขบด้ายเมื่อลูกอายุ ๘ เดือน รายหนึ่งรายงานว่าลูกสามารถบังคับการขบด้ายได้เมื่ออายุ ๑ ปี ๑ เดือน ส่วนอีกรายหนึ่งบังคับการขบด้ายได้เมื่ออายุ ๒ ปี

โดยปกติแล้วเด็กจะ บังคับการ ขบ ด้าย อูจจาระ ได้เรียบ ร้อย ก่อน การ ขบ ด้าย บัสสวาระ^๕ ผลการค้นคว้าใน ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็เช่นกัน ทั้งนี้ได้จากการที่แม่บ้านอุเม็งเกินกว่าครึ่งของจำนวนแม่กลุ่มตัวอย่าง และแม่บ้านพรานเหมือน เพียง ๒ ใน ๕ ของจำนวนแม่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่า ลูกของตนสามารถบังคับ การขบด้ายอูจจาระได้เรียบร้อยก่อนการขบด้ายบัสสวาระ ส่วนแม่ใน ๒ หมู่บ้านที่เหลือ นอกนั้นรายงานว่าเด็กสามารถบังคับการขบด้ายอูจจาระได้พร้อมกับการขบด้ายบัสสวาระ บ้าง เด็กสามารถบังคับการขบด้ายบัสสวาระได้เรียบร้อยก่อนการขบด้ายอูจจาระบ้าง ซึ่งไม่เป็นไปตามปกติเช่นเด็กอื่น ๆ ผลที่ได้ซึ่งขัดกันนี้ อาจเป็นเพราะแม่ไม่ได้ สังเกตและมีความแน่ใจในเรื่องนี้มาก่อน และให้คำตอบเอาเองตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น ก็อาจเป็นได้

ในเรื่องอายุที่เด็กทั่ว ๆ ไปควรจะมีบังคับการขบด้ายได้เรียบร้อยเมื่อใดนั้น นักจิตวิทยา^๕ บางท่านได้ให้ความเห็นว่า การฝึกการขบด้ายบัสสวาระมี ๒ ด้านคือ ฝึกให้ รู้จักควบคุมการขบด้ายบัสสวาระในขณะที่เด็กตื่นและในขณะที่หลับ เด็กจะสามารถควบคุม การขบด้ายบัสสวาระในขณะที่ตื่นได้เรียบร้อยก่อนขณะหลับ ซึ่งโดยปกติก็เมื่ออายุ ประมาณ ๒-๒ ๒ ปี ส่วนการควบคุมการขบด้ายบัสสวาระขณะเด็กหลับจะทำได้ เรียบร้อย ภายหลังจากนั้นราว ๑ ปี หรือกว่านั้น

อย่างไรก็ตามอายุที่เด็กสามารถควบคุมการขบด้ายได้เรียบร้อยตามที่นักจิตวิทยา ๒ ท่านกล่าวไว้ข้างต้นนั้น ไม่อาจจะยึดถือเป็นเกณฑ์ตายตัวได้ว่า เด็กทุกคนจะต้อง

^๔ Faegre Anderson and Harris, loc. cit.

^๕ Stone and Church, Childhood and Adolescence 1957, p.130-131

ควบคุมการขบถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ เมื่ออายุขนาดนี้เสมอไป หากต้องใช้การพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วยอีก เขาจึงได้กล่าวเพิ่มเติมไว้อีกว่า ถ้าเด็กคนใดมีอายุถึง ๔ ปีแล้ว แต่ยังคงควบคุมการขบถ่ายอุจจาระไม่เรียบร้อยและเด็กคนใดที่ยังควบคุมการขบถ่ายปัสสาวะในเวลากลางคืนได้ไม่เรียบร้อย จนอายุถึง ๕ ปีแล้วก็น่าจะมีสาเหตุเกิดจากได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์^{๑๐}

ในเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านเกือบทั้งหมดสามารถบังคับกับการขบถ่ายได้เรียบร้อยอยู่ในเกณฑ์อายุไม่เกิน ๕ ปี ผลที่ได้ข้อนี้จึงอาจสรุปได้ตามแนวของนักจิตวิทยาว่า แม้ส่วนใหญ่ทั้งที่บ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็ง มีความอึดอัดต่อเด็กในการฝึกเรื่องนี้ เด็กจึงไม่มีการกระทบกระเทือนทางอารมณ์ และนำให้เด็กสามารถควบคุมบังคับตนได้ในเรื่องนี้ในระยะเวลาที่พอสมควร มีแต่เพียงบางรายเท่านั้นกลับถ่ายเลอะเทอะอีก เมื่อเด็กมีอายุเกิน ๕ ปี แล้ว

ด. ปัญหาเกี่ยวกับการฝึกอบรมการขบถ่ายและวิธีแก้ไข

ในเรื่องปัญหาการฝึกอบรมการขบถ่าย ซึ่งได้แก่การถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ หรือปัสสาวะรดที่นอน ภายหลังที่เด็กสามารถบังคับการขบถ่ายได้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ทางจิตวิทยาถือเป็นพฤติกรรมแบบย้อนหลังนั้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แม่ ๒ แห่งพบว่าภายหลังที่เด็กสามารถบังคับการขบถ่ายอุจจาระได้เรียบร้อยแล้ว มีเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งในบ้านอนุเม็งและบ้านพรานหมื่น เคยถ่ายอุจจาระเลอะเทอะอีกทั้งนี้แม่รายงานว่ามีสาเหตุเนื่องมาจากเด็กป่วยเพราะท้องเสีย ทำให้เกิดจากการได้รับความกระทบกระเทือนทางอารมณ์แต่อย่างใด

สำหรับความคิดเห็นของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ลูกปัสสาวะรดที่นอนนั้น แม้ว่าแม่ส่วนมากไม่ทราบสาเหตุแท้จริงของการปัสสาวะรดที่นอนของลูก แต่ก็ได้ให้ความเห็นแตกต่างกันออกไปมีแม่บางรายเข้าใจว่าเป็นเพราะเด็กเล่นแล้วทิ้งกระชกบ้าง เด็กนอนหลับสนิทจนปัสสาวะรดที่นอน โดยไม่รู้สึกรู้สึกลับบ้าง หรือเพราะเด็กฝันไปบ้าง ส่วนเด็กบางรายก็มีความกลัวจนไม่กล้าลุกขึ้นปัสสาวะจึงหลับต่อไปอีก

ในที่สุดก็บัสสาวะรดที่นอน แต่แม่บางรายก็คิดว่าการที่เด็กบัสสาวะรดที่นอนนั้นเกิดจากนิสัยของเด็กเองก็มี

ความจริงการที่เด็กบัสสาวะรดที่นอนนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่ามีสาเหตุเนื่องมาจากทางร่างกายหรือทางจิตใจ หรือมีฉะนั้นก็อาจเนื่องมาจากการฝึกรับประทานอาหารที่ขัดแย้งด้วยวิธีผิด ๆ ก็ได้

สำหรับสาเหตุของการบัสสาวะรดที่นอน อันเนื่องมาจากทางร่างกายนั้นก็อาจเป็นเพราะเด็กเจ็บป่วย เนื่องจากเป็นไข้ ตัวร้อน หรือรับประทานอาหารที่เป็นน้ำ และเครื่องดื่มมากไปก็ได้^{๑๒}

นอกจากนี้ยังอาจมีสาเหตุอื่นเนื่องจากเด็กเป็นโรคโลหิตจาง ขาดอาหาร หรือเพราะบัสสาวะมีกรดมากเนื่องจากรับประทานอาหารที่มีน้ำน้อยไป เหล่านี้ล้วนทำให้เด็กบัสสาวะรดที่นอนได้ทั้งสิ้น^{๑๓}

สาเหตุส่วนของการบัสสาวะรดที่นอน อันเนื่องมาจากทางจิตใจที่แพทย์พบบ่อยที่สุดก็คือ พ่อแม่พยายามจะฝึกรับประทานอาหารที่ขัดแย้งลงลูกยังเล็กเกินไป หรือเมื่อร่างกายของเด็กยังไม่มีความพร้อม^{๑๔} ข้อนี้อาจทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูก นอกจากนั้นการที่เด็กอิจฉาน้อง เพราะคิดว่าพ่อแม่รักน้องมากกว่าตน เด็กที่กลับทำตัวเป็นเด็กเล็ก ๆ เพราะต้องการเรียกร้องความสนใจจากพ่อแม่ เด็กที่เพิ่งเข้าโรงเรียนหรือเด็กที่มีความตื่นเต้น หวาดกลัวมาก ๆ หรือแม่ที่มีความกังวลคอยระวังไม่ให้ลูกขัดแย้งเลอะเทอะและลงโทษเมื่อลูกขัดแย้งไม่เรียบร้อย ล้วนแต่เป็นเหตุที่ทำให้เด็กบัสสาวะรดที่นอนได้อีกด้วย

ข. วิธีแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการขัดแย้ง

วิธีแก้ไขปัญหายุ่งในการบัสสาวะรดที่นอนของเด็กที่กุมารแพทย์และนักจิตวิทยาได้แนะนำไว้มีหลายวิธีด้วยกัน และจุดมุ่งหมายประการสำคัญก็คือ พ่อแม่จะต้อง

๑๑ Faegre Anderson and Harris, op cit p. 99

๑๒ Nelson, Textbook of Pediatrics, 1959 PP. 1015-1016

๑๓ Faegre Anderson and Harris, loc.cit

๑๔ Nelson, loc. cit

มีทัศนคติที่ดีต่อลูกด้วยการช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นใจว่า มีพ่อแม่คอยให้ความสนับสนุนช่วยเหลือลูกแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นด้วย

นอกจากนี้ กุมารแพทย์บางท่าน^{๑๖} ได้แนะนำไว้ว่า เด็กที่บัสสาวะรดที่นอน ควรจะได้รับการตรวจร่างกายและตรวจบัสสาวะ หากเด็กบัสสาวะรดที่นอนเพราะมีสาเหตุเนื่องมาจากทางร่างกายก็จะให้แพทย์รักษาต่อไป ส่วนการให้เด็กพักผ่อนอย่างเพียงพอ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและออกกฏห้ามเด็กเล่นกีฬาที่ต้อง ออกกำลัง มากๆ ในตอนใกล้เย็น จะช่วยแก้ปัญหการบัสสาวะรดที่นอนได้ ยิ่งกว่านั้นการจำกัดอาหารน้ำให้เด็ก รับประทานหรือให้ดื่ม ก่อน นอน และปลุกเด็กให้ลุกขึ้นบัสสาวะในตอนดึกประมาณ หนึ่งครั้งหรือมากกว่านั้น ส่วนเด็กโตพ่อแม่อาจจะตักน้ำพิกาลูกเอาไว้เมื่อเด็กตื่นก็ให้ลุกขึ้นถ่ายบัสสาวะเอง นอกจากนี้ยังมีวิธีปฏิบัติทางการแพทย์อีกด้วย เช่น ให้เด็กรับประทานยาขนาดหนึ่ง เพื่อช่วยให้กระเพาะบัสสาวะคลายความเกร็งตัวลง และสามารถเก็บบัสสาวะไว้ได้นานกว่าปกติ แต่ทว่าวิธีนี้ยังไม่ได้นำมาแพร่หลายในเมืองไทย อีกอย่างหนึ่งควรได้ชี้ให้พ่อแม่เห็นว่าการปฏิบัติต่อลูกด้วยวิธี ดุ ลงโทษ หรือพูดจาล้อเลียน จะเป็นเหตุให้เด็กเกิดความอาย และจะไม่ช่วยแก้ปัญหการบัสสาวะรดที่นอนของเด็กได้เลย

ส่วนวิธีแก้ปัญหการขับถ่ายซึ่งได้แก้ปัญหการถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ และถ่ายบัสสาวะรดที่นอนภายหลังที่เด็กสามารถบังคับการขับถ่ายได้เรียบร้อยแล้ว ปรากฏตามตาราง ๑๑ และ ๑๒ ซึ่งแสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่ใน ๒ หมู่บ้านเมื่อพบว่าลูกถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ และถ่ายบัสสาวะรดที่นอน

ตามตาราง ๑๑ เด็กกลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้าน ที่กลับถ่ายอุจจาระเลอะเทอะอีกนั้น มีสาเหตุเนื่องจากเด็กป่วยเพราะท้องเสียเป็นส่วนใหญ่ ในกรณีนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็จะพยายามให้ลูกรับประทาน สำหรับเด็กบางรายที่กลับ ถ่ายเลอะเทอะอีก โดย ไม่ได้เจ็บป่วย แม่จึงจะฝึกการขับถ่ายซ้ำให้ลูกอีกประมาณ ๒-๓ วัน เพื่อให้แน่ใจว่าลูกจะไม่กลับถ่ายอุจจาระเลอะเทอะอีก และในกลุ่มนี้มีแม่บ้านพรวนเหมือน ๑ รายที่ถูกลูกเพราะถ่ายเลอะเทอะ ส่วนแม่บ้านอุเม็ง ๑ ราย ใช้มือที่ขาลูกเป็นการลงโทษ

^{๑๕} Faegre Anderson and Harris, op. cit., P. 100

^{๑๖} Nelson, op. cit., PP 1017-1018

เกี่ยวกับปัญหาการ บั๊สสาธารณะที่นอนของเด็กกลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้านนั้น ปรากฏตามรายงานของแม่บ้านพรานเหมือน ๑๒ ราย (๒๖%) แม่บ้านอุเม็ง ๓๔ ราย (๕๒%) ว่าลูกของตนเคยบั๊สสาธารณะที่นอน เฉพาะแม่บ้านพรานเหมือนจำนวน ๕ ใน ๑๒ ราย และแม่บ้านอุเม็ง ๓ ใน จำนวน ๓๔ ราย ที่รายงานว่า ลูกของตน ยังคงบั๊สสาธารณะที่นอนอยู่ จนถึงเวลาขณะทำการสัมภาษณ์

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของ
แม่เมื่อลูกถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ

หมู่บ้าน	วิธีปฏิบัติของแม่					รวม
	ดู, ติ ดุ, ติ	ให้เด็กทำความสะอาด ส้วมที่นอนเอง	ฝึกใหม่	ให้รับประทานยา	ทำความสะอาดให้เด็ก	
บ้านพรานเหมือน	๑๑	๒๒	๑๑	๕๖	-	๑๐๐
บ้านอุเม็ง	๓	-	๑๓	๔๖	๓๘	๑๐๐

เมื่อพบลูกของตนบั๊สสาธารณะที่นอน แม่ใน ๒ หมู่บ้านก็จะใช้วิธีจัดการกับลูกของตนด้วยวิธีต่างๆ กัน ดังตารางที่ ๑๒ ซึ่งแสดงอัตราส่วนร้อยละของจำนวน คำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่ใน ๒ หมู่บ้าน แม่บ้านอุเม็งบางรายใช้วิธีปฏิบัติต่อลูกเพียงวิธีเดียว แต่บางรายก็ใช้หลายวิธีรวมกัน ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนแต่ละคนใช้วิธีปฏิบัติต่อลูกเพียงวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งดังแสดงไว้ในตาราง

ตารางที่ ๑๒ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับ วิธีปฏิบัติของ
แม่เมื่อลูกบั๊สสาธารณะที่นอน

หมู่บ้าน	วิธีปฏิบัติของแม่						รวม
	ดู, จะดู, ติ, ดุ, ติ	ให้นอน ส้วม	ให้บั๊สสาธารณะ ก่อนนอน, ปลุก ให้บั๊สสาธารณะ	ใช้สายสิญจน์ผูก ข้อมือ, ให้กินข้าว เหนียวกันหม้อ	ห้ามเล่นที่ สาธารณะ	ไม่ทำอย่างไร	
บ้านพราน เหมือน	๑๓	๘	๒๕	-	-	๕๐	๑๐๐
บ้านอุเม็ง	๒๒	-	๓๐	๕	๑๓	๓๐	๑๐๐

จากข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกบัสสวาระดที่นอน ปรากฏว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ทำอะไร นอกจากเปลี่ยนผ้าปูที่นอนให้ลูกใหม่ เพื่อให้เด็กนอนสบาย การที่แม่เหล่านี้ไม่ได้จัดการอย่างใดกับลูก เพราะเห็นว่าเด็กไม่ได้บัสสวาระดที่นอนบ่อย ยกเว้นแม่บ้านอุเม็ง บางรายที่เปลี่ยนผ้าปูที่นอนให้ลูกใหม่แล้วยังชู่จะตีถ้าลูกบัสสวาระดที่นอนอีก แต่แม่บางรายที่ระงับอารมณ์โกรธไม่ได้ก็ใช้มือตีลูกเป็นการลงโทษ นอกจากนี้ยังมีแม่บ้านอุเม็งบางรายที่ดู และชู่จะตีลูกถ้าบัสสวาระดที่นอนอีก ทั้งนี้เพราะ แม่กลุ่มนี้เห็นการบัสสวาระดที่นอนของลูกเป็นการเพิ่มภาระที่ตนจะต้องซักตาก เครื่องนอนของลูก ทำให้เสียเวลาทำงานอื่นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งแม่เกรงว่าถ้าลูกบัสสวาระดที่นอนบ่อยๆ จะทำให้ที่นอนเปื้อน ขาดง่าย เป็นการสิ้นเปลืองในแง่เศรษฐกิจอีกด้วย

มีแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านอีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้วิถีปฏิบัติต่อลูกด้วยการให้ลูกบัสสวาระก่อนนอน และปลุกให้ลูกลุกขึ้นบัสสวาระกลางดึก นอกจากแม่บ้านอุเม็งเพียง ๒ ราย ที่ทำตามความเชื่อของหมู่บ้านในการแก้ไขการบัสสวาระดที่นอนของลูก ประกอบด้วย ดังเช่น แม่ราย หนึ่งใช้สายสิญจน์ ผูกข้อมือเด็ก ส่วน อีกราย หนึ่งให้ลูกรับประทานข้าวเหนียวกันหม้อ

แม่บ้านอุเม็งบางรายสั่งห้ามลูกเล่นตีศีรษะกับเพื่อน เพราะแม่เหล่านี้เชื่อว่าการที่เด็กบัสสวาระดที่นอนนั้น จะต้องมิสาเหตุเนื่องมาจากเด็กเล่นตีศีรษะกันอย่างแน่นนอน มีแม่บ้านพรานหมื่น ๑ ราย ที่จัดการให้ลูกนอนเปล เป็นการตัดภาระเพื่อตนจะได้ไม่ต้องคอยซักตากเครื่องนอนของลูก

เมื่อได้พิจารณาวิธีการที่แม่ใน ๒ หมู่บ้านปฏิบัติต่อลูกเมื่อบัสสวาระดที่นอนแล้ว จะเห็นว่าการใช้วิธี ชู่จะตีหรือตี การให้ลูกนอนเปลแทนที่นอน การห้ามลูกเล่นตีศีรษะกับเพื่อน ๆ ฯลฯ เหล่านี้ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาการบัสสวาระดที่นอนของเด็กให้หมดสิ้นไปได้แต่อย่างใดเลย ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วแต่ต้นว่า การดู ถ้า การลงโทษ และทำให้เด็กอับอายนั้นล้วนแล้วแต่จะยิ่ง ทำให้เด็กบงกกับการขับ ถ่ายบัสสวาระ ได้ยาก หากพ่อแม่พยายามให้คำแนะนำช่วยเหลือลูก มีความอดทน และมีความเข้าใจลูกดีพอ ก็จะช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งจะช่วยขจัดปัญหาการบัสสวาระดที่นอนให้หมดสิ้นไปได้

ส่วนวิธีปฏิบัติของแม่อีกวิธีหนึ่ง คือการให้ลูกบัสสวาระก่อนนอน และปลุกให้ลูกบัสสวาระในตอนดึก วิธีนี้นับเป็นวิธีแก้ไขปัญหาลูกบัสสวาระดึกที่นอนได้วิธีหนึ่ง ซึ่งกุมารแพทย์ก็ได้แนะนำไว้ดัง ได้กล่าวมาแล้ว หากแต่ว่ามีแม่ใน ๒ หมู่บ้าน เป็นส่วนน้อยที่ใช้วิธีนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้รับความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ในเวลากลางวันมากเกินไปจนไม่สามารถจะปลุกลูกให้บัสสวาระในเวลากลางคืนได้

ฉะนั้นการที่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งปฏิบัติต่อลูกด้วยการ คุ ชูจะตีหรือลงโทษด้วยการเมียนตี เมื่อพบว่าลูกบัสสวาระดึกที่นอนนั้น กลับช่วย กระตุ้นให้เด็กบัสสวาระดึกที่นอนได้อีก ดังตัวอย่างเช่น เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพราน เหมือนรายหนึ่ง แม่บัสสวาระดึกที่นอนอยู่เนื่อง ๆ และวันใดที่ลูกบัสสวาระดึกที่นอน แม่ก็จะตีลูกเพราะเห็นว่าเด็กโตมากแล้วไม่ควรจะบัสสวาระดึกที่นอน ดังรายงานของ แม่ว่า “เขาตบหัวหรือฟันไปก็ไม่รู้ ๔-๕ วันก็เยียวใส่ที่นอนที่หนึ่ง เยียวก็ตีเพราะ มันใหญ่แล้ว ตีจนร้องไห้ พอ ๔-๕ วัน มันก็เยียวอีก” และยิ่งกว่านั้นเมื่อสำรวจ ข้อมูลที่ได้ตามรายงานของแม่ผู้นี้ ยังปรากฏว่าในระยะเริ่มการฝึกอบรมการขับถ่าย แม่ใช้วิธีฝึกที่เข้มงวดกวดขันต่อลูกมาก เช่น เวลาให้ลูกนั่งร้อง ลูกมักจะกลานหนี ซึ่งทำให้แม่รู้สึกโกรธมาก จึงตีและบังคับให้ลูกนั่งขับถ่ายจนสำเร็จ ดังคำตอบของ แม่รายนี้ว่า “มันลุกหนีจากบ้อง (ร้อง) ตีมันกั๊นง ถ้าเราเดินหนีมันก็ตาม กิติให้ นั่งจนชั้” และเมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงการฝึกหัดการขับถ่ายว่ายากหรือไม่? ก็ได้รับ คำตอบว่า “ยาก มันคือ มันมัน (คือ) มันไม่นั่งบ้อง ตีแล้วจับทั้งใส่ ใจร้าย เคียด (โกรธ) ให้มัน จับแทก (กระแทก) ใส่บ้อง มันก็ร้องไห้”

จากคำกล่าวของแม่ข้างบน ย่อมแสดงให้เห็นชัดว่าการใช้วิธีฝึกหัดการขับถ่าย ด้วยวิธีรุนแรงนั้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กกลับถ่ายอุจจาระเลอะเทอะ หรือบัสสวาระ ดึกที่นอนได้ และการที่แม่แก้ไขการบัสสวาระดึกที่นอน โดยวิธีลงโทษ คุช่า เมียนตี หรือทำให้เด็กรู้สึกอับอาย ย่อมไม่ช่วยแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นเลย แต่กลับ จะยังเพิ่มความกระทบกระเทือนทางอารมณ์ให้แก่เด็กมากขึ้น ฉะนั้นปัญหาเกี่ยวกับการ บัสสวาระดึกที่นอน ก็ไม่อาจหมดสิ้นไปได้

นอกจากนี้ยังปรากฏตามข้อมูลที่ได้ว่า แม่รายนเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกอายุเพียง ๔ เดือน ซึ่งเป็นการเริ่มการฝึกที่เร็วที่สุดของแม่กลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านนี้ ฉะนั้นการเริ่มฝึกการขับถ่ายเมื่อลูกยังเล็กเกินไป จึงน่าจะเป็นสาเหตุอีกข้อหนึ่งที่ทำให้เด็กรายนกลับถ่ายเลอะเทอะ ดังได้กล่าวไว้แล้วแต่ต้น

มีเด็กบ้านพรานเหมือนอีกรายหนึ่งซึ่งแม่รายงานว่าได้ปั๊สสาวะรดที่นอนบ่อยนัก แม่จึงมีความเชื่อว่าลูกปั๊สสาวะรดที่นอนเพราะไปเล่น กับ เพื่อน แล้ว ถูก เพื่อน ตี ตี กระทบ ซึ่งความจริงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า ขณะที่เด็ก ๆ เล่นด้วยกัน อาจจะมีการขัดใจกันแล้วเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น อันเป็นสาเหตุ ก่อ ให้เกิดความ กระทบ กระเทือนทางอารมณ์ หรือมีฉะนั้นเด็กอาจเล่นมากเกินไป จนเกิดความเหน็ดเหนื่อย จึงเป็นเหตุให้ปั๊สสาวะรดที่นอน ดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น มากกว่าจะมีสาเหตุเนื่องมาจากการที่เด็กถูกเพื่อนตีกระทบ ดังคำรายงานของแม่

ตัวอย่างอีกรายหนึ่งเป็นเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ซึ่งปรากฏตามข้อมูลว่า ปั๊สสาวะรดที่นอนอยู่เนือง ๆ เด็กรายนอยู่กับยายตั้งแต่เล็ก พ่อแม่แยกไปสร้างบ้านอยู่ต่างหาก จึงทิ้งให้ลูกอยู่ในความอุปการะดูแลของยายตั้งแต่อายุได้ ๑ ปี สำหรับเด็กรายน ยายได้รายงานว่ ปั๊สสาวะรดที่นอนบ่อยที่สุด จนสุกวิสัยที่จะหาทางแก้ไขได้ เพราะบางครั้งเมื่อปลุกให้เด็กลุกขึ้นปั๊สสาวะกลางดึกแล้วก็ยังปั๊สสาวะรดที่นอนอีก ยายจึงหาวิธีแก้ไขใหม่โดยอาศัยการปฏิบัติตามความเชื่อเข้าช่วย กล่าวคือใช้ สายสิญจน์ผูกข้อมือเด็กและปลุกให้ลุกขึ้นถ่ายปั๊สสาวะในตอนดึกด้วย บางครั้งก็เว้นระยะเพียง ๑-๒ คืน เด็กก็กลับปั๊สสาวะรดที่นอนอีก เมื่อได้สำรวจข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้ว ก็น่าจะสันนิษฐานได้ว่า สาเหตุของการปั๊สสาวะรดที่นอนของเด็กรายน อาจเป็นเพราะยายให้ความปกป้องระแวดระวังหลานมากจนเกินควร เช่นออกกฎห้ามเล่นสิ่งนั้น สิ่งนี้ เพราะเกรงจะเป็นอันตรายต่อตัวเด็ก ทั้ง ๆ ที่เพื่อนของเด็กนั้นที่อยู่บ้านใกล้เคียงเล่นได้ เป็นการฝืนธรรมชาติจึงทำให้เด็กเกิดความข้องคับใจ และถ้าเมื่อใดเด็กล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ยายวางไว้ ก็มักจะถูกชู้ว่า จะส่งกลับไปอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งเด็กอาจจะไม่เต็มใจไป ฉะนั้นคำชู้ดังกล่าวจึงน่าจะเป็นสาเหตุทำให้

เด็กเกิดความกระทบกระเทือนทางอารมณ์อยู่บ่อย ๆ จนกลายเป็นเหตุให้บ๊อสสาวเรดที่นอนก็ไ้

สรุป

แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนมากถือความสำคัญของการฝึกอบรมซบถ่ายในแง่ความสะอาดและสุขภาพของเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะแม่มุ่งจะปลูกฝังนิสัยรักความสะอาดและรู้จักซบถ่ายเป็นที่เบ้นทาง ให้เกิดแก่ตัวเด็กตั้งแต่เยาว์วัย ส่วนความสำคัญของการฝึกในด้านที่ช่วยในเรื่องความสะอาดของแม่ และความสำคัญเชิงสังคมมีรองไปตามลำดับ

สำหรับระยะเวลาที่เริ่มต้นฝึกอบรมการซบถ่าย แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนใหญ่เริ่มฝึกเด็กเมื่ออายุ ๑ ปี ลงมา ในการเริ่มฝึกเด็กเมื่อใดนั้นแม่ได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับลักษณะความเจริญเติบโตของเด็กเป็นสำคัญ แม่ส่วนใหญ่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านเริ่มฝึกเด็กในเรื่องควบคุมบ๊อสสาวและอุจจาระในอายุขนาดเดียวกัน

สำหรับวิธีฝึกอบรมการซบถ่ายนั้น แม่ของ ๒ หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอยู่ ๒ วิธี คือ การสังเกตอาการที่เด็กแสดงให้ทราบว่าต้องการซบถ่ายกับวิธีฝึกให้เด็กซบถ่ายเป็นเวลา ซึ่งปรากฏว่า แม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากใช้วิธีฝึกโดยสังเกตอาการ มากกว่าใช้วิธีฝึกเป็นเวลาและก็ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากบังคับการซบถ่ายเป็นเวลาได้สมบูรณ์เมื่ออายุ ๓ ปี ส่วนเด็กบ้านอุเม็ง สามารถควบคุมการซบถ่ายได้เรียบร้อย เมื่ออายุ ๒ ปี นอกจากแม่บางรายที่มีความเข้มงวดในการฝึกการซบถ่ายมากเกินไป จึงต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการซบถ่ายของลูกในภายหลัง

บทที่ ๗

ขอบเขตพฤติกรรมของเด็ก

เด็กเมื่ออยู่ในวัยทารก พ่อแม่ต้องคอยดูแลแทบไม่คลาดสายตาและเกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีระยะใดที่แม่จะต้องใช้ความอดทน ในการดูแลลูกเป็นพิเศษเท่าระยะที่ลูกมีอายุย่างเข้าปีที่ ๒ เพราะเด็กในวัยนี้ไม่ชอบอยู่นิ่ง แม่จึงต้องมีภาระเพิ่มขึ้น กล่าวคือ จะต้องหาโอกาสให้ลูกได้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้กล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายได้เจริญเติบโต ในขณะที่เดียวกันแม่จะต้องคอยระวังไม่ให้ลูกเล่นซุกซนเกินขอบเขตจนเป็นอันตรายแก่ตัวเด็กเอง ทั้งยังต้องระวังไม่ให้ลูกเล่นทรัพย์สินของในบ้านแตกหัก อันอาจเป็นอันตรายต่อตัวเด็กเองและเกิดความเสียหายอีกด้วย

โดยปกติเมื่อเด็กเติบโตขึ้นจนถึงระยะที่สามารถจะคลานได้ เดินได้ หรือวิ่งได้แล้วก็ตาม ถ้าในบ้านมีอาณาบริเวณพอที่จะให้เด็กได้วิ่งเล่น คลานเล่นหรือได้ปีนป่ายตามใจชอบบ้างแล้ว ก็จะช่วยให้กล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายแข็งแรงอวัยวะส่วนต่างๆ ก็จะเคลื่อนไหวได้จังหวะ ไม่กะกะกังก้าง และในขณะที่เด็กมีโอกาสได้เคลื่อนไหว เด็กก็จะเรียนรู้วิธีบังคับอวัยวะส่วนต่างๆ พร้อมกันไปด้วย

ก. การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กวัยก่อนอายุ ๓ ปี

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องนี้ของแม่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านพบว่าแม่บ้านพราวนเหมือนจำนวน ๓ ใน ๕ และแม่บ้านอนุเมืองทั้งหมด เข้าใจดีว่าการปล่อยให้เด็กได้คลานเมื่อถึงระยะที่เด็กคลานได้จะช่วยให้เด็กแข็งแรง และเติบโตเร็ว และยิ่งกว่านั้นเด็กจะได้ไม่ติดแม่มากเกินไป ตนก็จะได้มีเวลาทำงานด้วย หากแต่เนื้อที่ตามระเบียบบ้านมีอาณาเขตจำกัด ไม่กว้างขวางพอจะปล่อยให้ลูกคลานเล่นได้ ตามอำเภอใจ ดังนั้นแม่เหล่านั้นจึงปล่อยให้ลูกคลานเล่นได้เฉพาะในบางเวลาเท่านั้น เช่นถ้าแม่กำลังมีธุระยุ่ง ไม่มีคนช่วยดูแลลูกแทนตน แม่ก็จะใช้เชือกผูกขาลูกเสียก่อน

เพราะเกรงลูกจะกลานตกเรือน และเก็บข้าวของเสียให้เรียบร้อยเพื่อมิให้กีดขวาง แล้วจึงจะ ปล่อยให้ลูก กลานเล่นไปตาม ระเบียงบ้านได้ไกลสุดระยะความยาวของเขยิกนั้น แต่ถ้าเป็นเวลาที่แม่ว่างจากงานหรือเมื่อมีผู้อื่นช่วยดูแลลูก เด็กจึงได้รับอิสระที่จะกลานได้ตามใจชอบ โดยมีแม่หรือญาติผู้หนึ่งผู้ใดคอยดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้เด็กเป็นอันตรายได้ มีแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่ปล่อยให้ลูกกลานเล่นตามพื้นดินใต้ถุนบ้านได้อย่างเสรี โดยไม่ต้องเกรงว่าตัวเนื้อของเด็กจะสกปรกเลอะเทอะหรือเด็กอาจจะหยิบอะไรตามพื้นดินใส่ปากรับประทาน เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วพบว่าแม่รายนี้จะลุ่มลือช่วยต่อลูกในการฝึกเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น ขณะที่ลูกยังเล็ก เมื่อลูกแสดงกริยาก้าวร้าวรุกรานด้วยการตีพ่อแม่ แม่รายนี้กลับหาของให้ลูกเล่นเพื่อยับยั้งความโกรธของลูก แทนที่จะตีมือ หรือหู ชู ให้ลูกกลัวดังเช่นปรากฏกับแม่รายอื่น ๆ และเมื่อแม่พบว่าลูกเล่นอวัยวะเพศก็ปล่อยให้ไม่ห้ามปราม โดยให้เหตุผลว่ายังเห็นลูกเล็กอยู่ไม่รู้ภาษา ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนอีกประมาณ ๒ ใน ๕ ไม่ยอมปล่อยให้ลูกกลานตามพื้นบ้านทั่วไป เพราะเกรงลูกจะตกเรือนบ้าง กลัวมดจะกัดหรือกลัวลูกสกปรกเลอะเทอะบ้าง ฯลฯ

ครั้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้นขนาด ๑ ปี ขึ้นไปจนถึง ๓ ปี แม่จึงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของพี่ ๆ คอยช่วยดูแลแทนเป็นบางโอกาส โดยเฉพาะในเวลาว่างหลังเลิกเรียน และในวันหยุด ทั้งนั้บรรดาพี่ที่ช่วยเลี้ยงน้องส่วนมากมีอายุขนาด ๖ ปี ขึ้นไปจนถึง ๑๒ ปี ซึ่งเป็นวัยกำลังเล่าเรียน และเนื่องจากพี่ของเด็กก็ยังอยู่ในวัยเด็กซึ่งยังห่วยเล่น ฉะนั้นเมื่อเด็กเหล่านี้ได้รับมอบหมายให้ดูแลน้อง จึงมักจะพาน้องไปเล่นด้วย ซึ่งผู้วิจัยเคยสังเกตเห็นว่าในบางครั้งพี่ ๆ ก็มักเล่นอยู่กับเพื่อน โดยปล่อยให้ตัวเองตามลำพัง ปรากฏว่าน้องได้ขึ้นบันไดบ้านไปเอง โดยพี่ไม่ทันสังเกตเห็นก็มี แต่ถ้าหากแม่เป็นผู้ดูแลลูกเล็กๆเอง เมื่อต้องการทำงานบ้านก็มักจะขังลูกไว้ในเปล หรือในคอกที่กั้นไว้บนเรือน สำหรับขังเด็กเพื่อตนจะได้ทำงานโดยสะดวก หรือมิฉะนั้นก็ปล่อยให้ลูกเล่นตามพื้นดินใต้ถุนบ้านขณะที่แม่ทำงานอยู่ข้างล่าง

ข. การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็ก ๓-๕ ปี

เด็กในวัยระหว่าง ๓-๕ ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายทางสมอง และทางสังคม ดังนั้นจึงสังเกตเห็นได้ว่า เด็กวัยนี้มักจะเล่นรวมกับเด็กอื่นๆ ใ้บ้างแล้ว ฉะนั้นแม่ในกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนจำนวน ๔ ใน ๕ และแม่ในกลุ่มตัวอย่างที่บ้านอนุเม็ง ๓ ใน ๔ จึงให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ลูกในวัยนี้มากกว่าวัยทารก โดยยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นกับเด็ก ๆ วัยเดียวกัน เฉพาะที่อยู่ในบริเวณบ้านติดกันเท่านั้น เพราะเห็นว่าเด็กอายุขนาดนี้โตพอรู้ภาษา และรู้จักทางไปมากกลับบ้านถูก มีแม่บางรายให้เหตุผลในการที่ปล่อยให้ลูกในวัยนี้ไปเล่นกับเพื่อนๆ ว่า นอกจากเด็กจะได้ไม่เหงา เพราะต้องเล่นคนเดียวแล้ว เด็กยังได้เรียนรู้วิธีเล่นแปลกๆ ใหม่ ๆ จากเพื่อนทำให้เจลิยฉลาดและเป็นเด็กกล้า ส่วนการที่แม่ยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นแถบบ้านใกล้เคียงได้ตามลำพังโดยไม่เป็นห่วงลูกก็เพราะเพื่อนบ้านในบางครอบครัวก็เป็นญาติกัน หรือมีฉะนั้นก็มีความคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นอย่างดี เมื่อลูกไปเล่นที่บ้านใดก็ตามบรรดาญาติหรือเพื่อนบ้านก็จะช่วยดูแลลูกแทนตน อย่างไรก็ตามแม่ก็ต้องคอยตามไปค้อยู่เสมอ เมื่อให้ทราบว่าลูกเล่นอยู่ที่ใด มีแม่บ้านอนุเม็งบางรายเท่านั้นที่ไม่ยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นบ้านอื่น เพราะเกรงลูกจะไปรื้อข้าวของของผู้คนมาเล่นทำให้เกิดการเสียหาย ฉะนั้นแม่พวกนี้จึงพอใจที่จะให้ลูกของเพื่อนบ้านมาเล่นกับลูกตนในบ้านมากกว่า และเมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นตนก็จะได้แก้ไขสถานการณ์ไปตามที่เห็นสมควร

ถึงแม้ว่าแม่จะปล่อยให้ลูกในวัย ๓-๕ ปี เล่นตามใจชอบเพราะยังช่วยทำงานบ้านไม่ได้ก็ตาม แม่ก็ยังต้องคอยระวังไม่ให้ลูกเล่นจนเกินขอบเขต เพราะในเรื่องการเล่นของเด็กนั้น บางทีจะสังเกตเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นของใช้ต่างๆ ภายในบ้านก็ดี หรือเครื่องประดับบ้านก็ดี * เด็ก ๆ มักจะนำมาเล่นโดยสมมติให้เป็นสิ่งนั้น สิ่งนั้นตามจินตนาการของตน ของใช้บางอย่างก็เป็นอันตรายแก่ตัวเด็กด้วย เช่นของมีคม หรือวัตถุที่มีปลายแหลม ฯลฯ ส่วนของบางชนิดก็มีค่าอาจแตกหักเสียหายได้ง่าย ของใช้

บางอย่างก็อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเรือน เช่นเด็กที่ชอบเล่นไม้ขีดไฟ หากเกิดพลาดพลั้งไปอาจทำให้ไฟไหม้บ้านได้ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง แม่ในหมู่บ้านพรานหมื่อนและบ้านอุเม็งจึงต้องกวดขันในเรื่องการเล่นของลูก ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ตัวเด็ก หรือเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของและบ้านเรือนได้

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบที่แม่ห้ามเด็กเล่นในแต่ละรายการ แยกตามหมู่บ้าน

รายการที่แม่ห้ามเด็กเล่น	บ้านพรานหมื่อน	บ้านอุเม็ง
๑. สิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อตัวเด็กเช่น มีด การขึ้นต้นไม้ และการเล่นน้ำใน ลำเหมือง	๕๗	๖๘
๒. สิ่งที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ ทรัพย์สินของและบ้านเรือน (ห้าม เล่นด้วยขวาม, ของใช้ในบ้าน, ห้ามเล่น ไฟ, ไม้ขีด ฯลฯ)	๔๓	๓๐
๓ ไม่มีสิ่งใด	—	๒
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านห้ามลูกเล่นของที่เป็นอันตรายต่อตัวเด็กซึ่งได้แก่ มีด ไม้ ของมีคม หรือวัตถุที่มีปลายแหลม เพราะของเหล่านี้มีใช้อยู่เป็นประจำทุกบ้าน เช่น มีดทำครัว มีดคาบ ขวาน ฯลฯ ทั้งยังเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวใกล้มือเด็กอีกด้วย ส่วนการที่แม่บ้านอุเม็งห้ามลูกไม่ให้ปีนป่ายขึ้นต้นไม้ หรือปีนขึ้นที่สูง และลงเล่นน้ำในลำเหมืองนั้นอาจเป็นเพราะในหมู่บ้านอุเม็งอุดมไปด้วยไม้ยืนต้นนานาชนิด ซึ่งมีกิ่งก้านสาขารวมให้เด็กปีนเล่นได้ กับทั้งต้นไม้บางชนิดยังออกผลตามฤดูกาลอีกด้วย เหล่านี้อาจทำให้เด็กอยากปีนป่ายขึ้นไปเก็บ ส่วนการห้ามลูกลงเล่นน้ำในลำเหมืองนั้น ก็คงเนื่องจากชายเขตด้านหนึ่งของหมู่บ้านนี้ติดกับ

ลำเหมือง ถ้าเป็นเวลาหน้าฝนน้ำในลำเหมืองเซียวกราก ตลอดจนเคยปรากฏว่ามีเด็กจมน้ำตายในลำเหมืองอยู่เนือง ๆ ด้วยเหตุนี้แม่จึงไม่อนุญาตให้ลูกของตนไปเล่นแม้แต่เพียงบริเวณใกล้ ๆ ลำเหมือง แต่ในหมู่บ้านพรานเหมือนแม่ไม่มีข้อห้ามอย่างใดในเรื่องนี้ เพราะไม่มีลำน้ำในหมู่บ้านดังเช่นหมู่บ้านอุเม็ง

สำหรับการเล่นที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเด็กและเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของนั้น แม่บ้านพรานเหมือนคอยระมัดระวังไม่ให้ลูกเล่นไฟ หรือเล่นไม้ขีดไฟ เป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในหมู่บ้านพรานเหมือนเกือบทุกครัวเรือน ก่อไฟเคี่ยวน้ำตาลที่ลานบ้านใกล้เคียงกับบริเวณที่เด็กมักวิ่งเล่นแม่จึงเกรงว่าหากเด็กนั้นก่อกองไฟ อาจเอาเชื้อเพลิงไปจุดไฟเล่น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเด็กเอง และเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของ หรือทำให้ไฟไหม้บ้านเรือนก็ได้ ส่วนในหมู่บ้านอุเม็ง ทั้ง ๆ ที่เกือบทุกบ้านก็ก่อเตาสำหรับต้มผักเลี้ยงหมู แต่จำนวนแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง กลับห้ามลูกเล่นไฟน้อยกว่าแม่บ้านพรานเหมือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะน้ำตาลที่เคี่ยวอยู่ในกระทะเป็นของรับประทานได้ เด็กจึงมีความสนใจอยากเข้าไปเล่นใกล้ ๆ เพื่อตนจะได้มีโอกาสได้ชิมน้ำตาลที่กำลังสุกใหม่ ๆ บ้างก็ได้ นอกจากนี้ในบางครั้งผู้วิจัยยังสังเกตเห็นแม่บ้านพรานเหมือนบางรายเอาข้าวเหนียวชุบน้ำตาลที่กำลังเดือดให้ลูกรับประทานต่างขนมหวานก็มี

เวลาเด็กจะเล่นอะไรพ่อแม่บางคนจะคอยจับตาดูด้วยความเป็นห่วงเกรงลูกจะเป็นอันตราย บางครั้งเมื่อเห็นเด็กเล็ก ๆ เล่นอยู่ที่ใดแล้วก็จะได้ยินเสียงปรามจากผู้เป็นแม่ไม่ขาดปากเป็นต้นว่า “อย่าปีนขึ้นไปนะ เดี๋ยวจะตกลงมาขาหัก” “อย่าเอาแจกันไปเล่นเดี๋ยวแตกไปจะเสียของ” หรือบางทีก็เคยได้ยินลูกว่า “แม่ห้ามเล่นทรายหลายครั้งแล้วไม่จำ มีอสกปรกมีเชื้อโรคทั้งนั้น ไปล้างมือเดี๋ยวนี้” ฯลฯ

การที่แม่คอยห้ามปรามลูกอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าลูกจะเล่นอะไรก็เพราะเกรงว่าลูกจะได้รับอันตรายจากการเล่นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เด็กอาจจะทำให้ทรัพย์สินของในบ้านแตกหักเสียหายอีกด้วย ทั้งนี้แม่หาได้นึกว่าถ้าตามปกติลูกของตนเป็นเด็กฉลาดโดยนิสัยอยู่แล้ว ถ้าห้ามปรามหรือคำตักเตือนให้ลูกคอยระวังภัยที่เด็กจะ

ได้รับจากการเล่นอยู่ตลอดเวลา^๕ อาจกระตุ้นให้เด็กเกิดความวิตกกังวลและมีความคิดว่าในโลกนี้คงจะมีแต่อันตรายรอบด้าน ถ้าตนจะย่างก้าวไปทางใดก็ต้องเจอกับอันตรายหรือ? ในที่สุดเด็กอาจจะกลายเป็นคนขลาดมากจนจนไม่กล้าเสี่ยงทำอะไรเพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ดังที่ เจอร์ซิลด์^๖ ได้กล่าวถึงความวิตกรวบยอดซึ่งฮอร์ไนย์ให้ไว้ในเรื่องความวิตกกังวลว่า การทำให้เด็กเกรงกลัวว่าตนจะเป็นอันตรายถึงชีวิตหรือแขนขาบาดเจ็บ ตลอดจนกระทั่งเกรงกลัวความเจ็บช้ำช้ำยอมทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวลได้ และความวิตกกังวลนี้จะทำให้เด็กไม่กล้าใช้กำลังกายโดยเสรี และทำลายความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นของเด็กให้หมดสิ้นไปด้วย นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่ทำลายขวัญของเด็กก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการของเด็กเช่นกัน

ดังนั้นนักจิตวิทยาบางท่าน^๗ จึงแนะนำให้พ่อแม่คอยระวังความปลอดภัยของลูก โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่อาจทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเป็นอันตรายถึงชีวิตและของสิ่งใดที่เป็นอันตรายหรืออาจเสียหายก็ควรเก็บไว้ให้ไกลตาเด็ก แต่ถ้าหากการเล่นนั้นไม่ทำให้เด็กถึงบาดเจ็บก็ควรปล่อยให้เล่นโดยเสรีบ้าง เช่นปล่อยให้ปีนหรือหลังบ้าน ให้เล่นเครื่องเล่นต่างๆ ที่จัดไว้ตามสนามเด็กเล่นหรือในโรงเรียนอนุบาล^๘ เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์มากขึ้นโดยไม่เป็นอันตรายต่อตัวเด็กและทั้งไม่กระทบกระเทือนจิตใจเด็กอีกด้วย

การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กวัย ๖ ปีขึ้นไป

เด็กวัยนี้นับว่าอยู่ในระยะที่อาจเข้าโรงเรียนหรือใกล้ระยะที่จะเข้าโรงเรียนแล้ว วุฒิภาวะทางร่างกายมีมากขึ้น ฉะนั้นแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งทุกคนจึงยอมปล่อยให้ลูกไปเล่นกับเพื่อนตามบ้านใกล้เคียงได้ โดยปกติเด็กเหล่านี้มักจะเดินไปโรงเรียนด้วยกัน และกลับบ้านพร้อมกันหลังเลิกเรียนแล้ว เป็นประจำทุกวัน ดังนั้นเมื่อเด็กอยู่บ้านถ้าได้เล่นกันอีกพ่อแม่ก็คิดว่าจะทำให้เด็กรักใคร่สนิทสนมเป็นเพื่อนกันตลอดไป จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า นอกจากนี้เด็กยังจะได้

• Jersild, "Emotional Development" in Manual of child Psychology, 1954, P. 877

๖ Hutt, Gibby, The Child Development and Adjustment, 1959, P. 151

เล่นสนุก ได้ออกกำลังทำให้ร่างกายแข็งแรง กับทั้งได้สมาคมกับเด็กอื่น ๆ ทำให้เป็นคนกล้าและยังเป็นการฝึกให้เป็นคนดีมีนิสัยดีไม่รังแกเพื่อน แต่มีแม่เพียงรายเดียวที่ไม่เต็มใจให้ลูกของตนเล่นกับเพื่อนตามบ้านข้างเคียงเพราะเกรงลูกจะทะเลาะกับเพื่อน และถูกเพื่อนรังแก

ถึงแม้แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดจะยอมให้ลูกไปเล่นกับเพื่อนตามบ้านใกล้เคียงกันได้ก็ตาม แต่ทว่าสภาพในหมู่บ้านนี้เต็มไปด้วยภัยอันตรายมากมาย นอกจากนั้นยังมีบ่อน้ำสาธารณะ และลำเหมืองอยู่ชายเขตหมู่บ้าน ซึ่งมีน้ำไหลแรง เกือบตลอดปี และไหลเชี่ยวมากในฤดูฝน ดังนั้นอันตรายที่เด็กจะได้รับจึงมีอยู่รอบด้าน ด้วยเหตุนี้แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง จึงยังคงต้องจำกัดขอบเขตพฤติกรรมในการเล่นของเด็ก เช่น ห้ามปีนป่ายต้นไม้สูง ๆ ห้ามเล่นแถวบริเวณบ่อน้ำสาธารณะ ห้ามเล่นน้ำในลำเหมือง ห้ามเล่นมีดไม้ ของมีคม ฯลฯ และห้ามเล่นในสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินของ และบ้านเรือน เช่น ห้ามเล่นไฟ ห้ามเล่นไม้ขีดไฟ เช่นเดียวกับในวัย ๓-๕ ปี

แต่เนื่องจากเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่เข้าเรียนแล้ว ไม่เหมือนเมื่ออยู่ในวัย ๓-๕ ปี เด็กจึงมักจะไปไกลเกินเขตบ้านใกล้เคียง ทั้งนี้ เพราะเด็กมีเพื่อนมากขึ้น เพื่อนนักเรียนบางคนอยู่ต่างหมู่บ้านบ้างก็มี และระหว่างหมู่บ้านยังมีถนนกันกลาง มีรถยนต์บรรทุกผู้โดยสาร และสินค้าไปต่างอำเภออยู่เนือง ๆ แม่เกรงลูกจะได้รับอันตรายเพราะถูกรถชน จึงต้องกำหนดขอบเขตให้ทราบแน่นอนว่า ลูกไปเล่นได้ไกลไกลเพียงใด เช่น กำหนดให้ไปเล่นได้ไม่เกินเขตหมู่บ้านบ้าง ไม่เกินอาณาเขตวัด หรือไม่เกินเขตถนนภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

เมื่อได้กำหนดขอบเขตพฤติกรรมของลูกไว้ทุกด้านเรียบร้อยแล้ว แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ประมาณ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ จึงปล่อยให้ลูกเล่นอะไรก็ได้ตามใจชอบ ส่วนแม่อีก ๔๐ เปอร์เซ็นต์ ยังไม่วางใจปล่อยให้ลูกเล่นอะไรตามเรื่องตามราวได้เหมือนพวกแรก ถ้าลูกออกไปเล่นนอกบ้านนานเกินควรก็ต้องคอยตามดู ถึงแม้ราย

หนึ่งรายงานว่า เมื่อเห็นลูกไปเล่นนอกบ้านนานถึง ๒ ชั่วโมง ก็ไปตามดูบางครั้ง ก็ไปพบลูกกำลังซ่อนปลากี่มี

ส่วนหมู่บ้านพรานเหมือน เท่าที่ผู้วิจัยได้สังเกตปรากฏว่าในวันหยุด เด็กที่เข้าโรงเรียนแล้วมักชอบมาเล่นแถวบริเวณหน้าโรงเรียน และบางครั้งก็พาน้องเล็ก ๆ มาเล่นตามบริเวณดังกล่าว ซึ่งน่าจะเป็นที่เล่นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก แม้ว่าระหว่างหมู่บ้านและโรงเรียนจะมีถนนกั้นกลางก็ตาม แต่ถนนสายนี้ไม่มีรถยนต์แล่นขวกไขว้ในวันหนึ่ง ๆ จะมีรถยนต์แล่นผ่านไปตามอำเภอเพียงประมาณ ๑-๒ เที่ยวเท่านั้น ส่วนต้นไม้ใหญ่ที่เด็กพอจะปีนป่ายเล่นก็มีอยู่แต่ในป่า เพราะชาวบ้านพรานเหมือน ไม่ได้ปลูกไม้ยืนต้นในบริเวณบ้าน นอกจากมีต้นมะพร้าว ซึ่งสูงเกินที่เด็กจะขึ้นไปปีนเล่นได้ ทั้งในหมู่บ้านก็ไม่มีลำเหมือง ซึ่งเด็กจะไปอาบเล่นได้อย่างสนุกสนาน ดังเช่นเด็กในหมู่บ้านอุเม็ง จะมีก็แต่บึงใหญ่เพียงแห่งเดียว แต่ก็อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ฉะนั้นเมื่อเปรียบเทียบลักษณะภูมิประเทศของทั้งสองหมู่บ้านนี้แล้วจะเห็นว่าในหมู่บ้านอุเม็งเด็กอาจประสบ อุบัติเหตุนอกบ้านได้ง่ายกว่าเด็กในหมู่บ้านพรานเหมือน แม้ในหมู่บ้านอุเม็งจึงจำเป็นต้องจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ลูกมากขึ้น ส่วนแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนคล้ายกับว่าจะให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ลูกของตนมากกว่า ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะจะมีความห่วงใยในความปลอดภัยของเด็กน้อยกว่าแต่อย่างใด แต่เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของบ้านเรือนอนุโลมให้แม่ลดหย่อนความเข้มงวดต่อลูกของตน ได้มากกว่าแม่ในอีกหมู่บ้านหนึ่งนั่นเอง

สรุป

แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและหมู่บ้านอุเม็ง มีความห่วงใยในความปลอดภัยของลูกเป็นอย่างมาก และขณะเดียวกันก็ต้องคอยระมัดระวังการเล่นของลูกซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของอีกตัว ฉะนั้นการเคลื่อนไหวของลูกทุกระยะจึงต้องอยู่ในสายตาของแม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือพี่ ๆ ตลอดเวลา นับตั้งแต่วัยทารกขึ้นไป จนถึงวัยก่อนเข้าเรียน

ในการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความปลอดภัยของลูกโดยเฉพาะ
ในวัยเข้าเรียนแล้ว ปรากฏว่าแม่บ้านอุเม็งให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวของลูกน้อย
กว่าแม่บ้านพรานเหมือน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านอุเม็งมีอันตราย
มากกว่านั่นเอง

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านที่วางกฎเกณฑ์ห้ามลูกเล่นสิ่งของ
บางอย่างซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของและบ้านเรือนนั้น ปรากฏว่า
แม่บางรายกลับใช้ให้ลูกรับผิดชอบหน้าที่การงานบางอย่างซึ่งขัดกับกฎเกณฑ์ที่ตนวาง
ไว้ เช่น ห้ามลูกเล่นไฟ แต่แม่ใช้ให้ลูกช่วยทำงานเกี่ยวกับไฟ ฯลฯ ทั้งนี้ย่อมแสดง
ให้เห็นความไม่คงเส้นคงวาของแม่ ในการฝึกอบรมลูกในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

พฤติกรรมทางเพศ และเพศศึกษา

เด็กเล็ก ๆ วัยก่อนเข้าเรียน เป็นวัยช่างซัก ช่างถาม อยากรู้ อยากเห็น และชอบมีปัญหาแปลก ๆ มาถามพ่อแม่อยู่เสมอ ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงไม่น่าประหลาดใจ ถ้าลูกในวัยนี้จะถามว่า “น้องมาจากไหน?” “ทำไมตัวเขาจึงไม่เหมือนเพื่อนคนนั้นคนนั้น?” แต่โดยมากพ่อแม่มักจะรู้สึกอาย หรือตกใจไม่กล้าตอบคำถามของลูก ซึ่งเท่ากับเป็นการยั่วให้เด็กไปสืบเสาะหาความรู้จากที่อื่น ซึ่งเป็นความรู้ผิด ๆ โดยเฉพาะเด็กผู้ชายมักจะได้รับความรู้ในเรื่องเพศจากเพื่อน ๆ หรือจากประสบการณ์ของตนเอง ความรู้ที่เด็กเหล่านี้ได้รับจึงมักจะเป็นความรู้ที่เล้าค่อ ๆ กันมาบ้าง หรือมีฉะนั้นก็เป็นเรื่องคุยกันเล่นเป็นเรื่องขบขัน ในหมู่เพื่อนฝูงบ้าง บางทีก็เป็นความรู้ที่ได้รับจากหนังสือที่ตนไปอ่านพบบ้างก็มี

ทัศนะของแม่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ

เนื่องจากความอยากรู้อยากเห็นดังกล่าวนี้เอง เด็กจึงสงสัยในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รวมทั้งอวัยวะบางส่วนในร่างกายของเด็กเอง บางครั้งผู้ใหญ่อาจบังเอิญเห็นเด็กกำลังจับต้องลูบคลำอวัยวะเพศของตนเข้า ก็มักจะห้ามปรามหรือลงโทษเด็ก เพราะเห็นเป็นพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่เองเห็นไม่เหมาะสม โดยหาตระหนักถึงสาเหตุแท้จริงที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเช่นนั้นไม่ เด็กเล็ก ๆ ยังไม่มีความเข้าใจว่าอวัยวะเพศของตนนั้นมีหน้าที่อะไร หากแต่มีความสนใจในอวัยวะส่วนนั้น เพราะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของร่างกาย ฉะนั้นในตอนหลังเด็กอาจจะกระทำอีกเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ของตน เด็กอาจจะจับต้องลูบคลำอวัยวะของตนในครั้งแรก ๆ ด้วยความอยากรู้อยากเห็น แต่แล้วในที่สุดก็เกิดความรู้สึกพอใจเมื่อได้สัมผัสอวัยวะเพศของตน เกี่ยวกับการเล่นอวัยวะ

เพน^๑ หลุยส์^๒ ได้รายงานว่ามีแม่ชาวเม็กซิกันในหมู่บ้านเทปอซท์แลน พบว่าลูกของตนไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหน เล่นอวัยวะเพศแล้วก็จะต้องลงโทษทันที การลงโทษนั้นอาจใช้วิธีตีมือ เขียนตี ทำให้เด็กรู้สึกอาย และทำให้เด็กตกใจ กลัว ส่วน เชียร์^๓ และคณะได้รายงานผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า แม่ชาวอเมริกันส่วนมากเห็นการเล่นอวัยวะเพศของลูกเป็นกิริยาที่ไม่พึงปรารถนา จึงมักจะหาวิธียับยั้งการเล่นดังกล่าวของลูกด้วยการดุห้ามปราม แต่มีแม่เป็นส่วนน้อยที่ใช้วิธีรุนแรงด้วยการลงโทษลูก แต่ทว่าเชียร์และคณะไม่ได้กล่าวถึงว่าแม่ชาวอเมริกันใช้การลงโทษด้วยวิธีใด

นักจิตวิทยา^๓ บางท่านได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การที่เด็กเล่นอวัยวะเพศนั้นถือเป็นพฤติกรรมโดยธรรมชาติ ที่ผู้ใหญ่ทุกคนควรจะยอมรับเพราะความจริงพฤติกรรมเช่นนั้นไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใด ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์หรือขู่ให้เด็กกลัว เพราะอาจทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวลและเกิดความตึงเครียดขึ้นในใจได้ กล่าวคือ เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกว่าตัวเองทำอะไรไม่ได้ตามความต้องการแล้วก็จะมีความวิตกกังวลเกิดขึ้น ยิ่งกว่านั้นนักจิตวิทยายังกล่าวไว้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า สำหรับเด็กที่ยังเล็กมาก และมีพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อผู้ใหญ่พบเห็นก็ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของเด็ก หรือทำให้เด็กเพิ่มความสนใจในพฤติกรรมนั้นมากขึ้น วิธียับยั้งพฤติกรรมดังกล่าวซึ่งให้ผลดีและมักใช้กันอยู่เสมอในโรงเรียนอนุบาล ก็คือวิธีหันเหความสนใจของเด็ก

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์แม่ที่หมู่บ้านทั้ง ๒ แห่ง แม่รายงานว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ๗๙% และเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็ง ๖๕% เคยเล่นอวัยวะเพศ เมื่อแม่พบเข้าก็จะหาทางแก้ไขพฤติกรรมของลูกด้วยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่วิธีการที่อะลุ่มอล่วย เช่น ปล่อยให้เล่นเพราะเห็นเป็นเรื่องธรรมดา, ส่งของอื่นให้เล่น หรือเอาผ้ามาคลุมให้ ไปจนถึงการใช้วิธีห้ามโดยการดึงมือออกถ้าเห็นเด็กเล่นอวัยวะเพศ ๆ ขู่ว่าจะมีคนจับตัว ตีมือบอกเด็กว่าจะเป็นอย่างนี้

๑ Lewis. Life in a Mexican Village. 1963. P. 381

๒ Sears: Maccoby, Levin: Patterns of Child Rearing: 1957 P. 199

๓ Langford: Guidance of the Young Child 1960: P. 165

จากการคำนวณทางสถิติ^๔ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน มีปฏิกิริยาต่อการเล่นอวัยวะเพศของลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือลูกผู้ชายถูกลงโทษทางกาย (การตี) มากกว่าลูกผู้หญิง ส่วนการลงโทษทางจิตใจ (ดุหรือขู่ให้กลัว) ถึงแม้จะไม่มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็ปรากฏแนวโน้มว่าลูกผู้ชายถูก ดุหรือขู่ให้กลัวมากกว่าลูกผู้หญิงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้จากการสังเกต จะเห็นได้ว่าเด็กผู้ชาย ในหมู่บ้านมักจะออกมาวิ่งเล่นโดยไม่สวมเสื้อผ้ามากกว่าเด็กผู้หญิง ฉะนั้นเด็กผู้ชายจึง มีโอกาสเล่นอวัยวะเพศบ่อยกว่าเด็กผู้หญิงและประกอบกับความเชื่อของแม่ที่ว่า ถ้าเด็ก เล่นอวัยวะเพศแล้วจะทำให้บัสสาวะไม่ออก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เป็นนรีได้ ด้วยเหตุนี้นักวิจัยต้องใช้วิธียับยั้งการเล่นอวัยวะเพศของลูกด้วยวิธีที่เข้มงวด

เมื่อได้แบ่งกลุ่มแม่แต่ละหมู่บ้านเป็น ๓ กลุ่ม ตามระดับอายุคือ แม่กลุ่มอายุน้อย (๒๓-๓๒ ปี) กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) และกลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี) เพื่อเปรียบเทียบว่าเมื่อแม่เห็นลูกเล่นอวัยวะเพศ แม่กลุ่มไหนจะมีปฏิกิริยาต่อลูก รุนแรงกว่ากัน

จากการคำนวณทางสถิติ^๕ โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านแต่ละกลุ่มอายุ มีปฏิกิริยาต่อลูก รุนแรงต่างกัน อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือแม่กลุ่มอายุน้อย ใช้วิธีลงโทษลูกทางกาย (การ ฆี่ยนตี) รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่ม ส่วนการลงโทษทางจิตใจ (การขู่ให้กลัว) ถึงแม้จะไม่มี ความแตกต่างกันทางสถิติ แต่ก็มีแนวโน้มว่า แม่กลุ่มอายุน้อยใช้วิธี รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่มเช่นกัน

การที่แม่กลุ่มอายุน้อยของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ใช้วิธียับยั้งการเล่นอวัยวะเพศของลูก ด้วยวิธีรุนแรงกว่าแม่กลุ่มอื่นนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจเนื่องจากแม่กลุ่มอายุน้อย ยังขาดประสบการณ์ ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อน จึงเข้าใจว่าการเล่นอวัยวะเพศของ

๔ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

๕ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

ลูกเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี และอาจเกิดอันตรายแก่ตัวเด็ก ด้วยเหตุนี้แม่จึงใช้วิธีลงโทษรุนแรง โดยคิดว่าการลงโทษด้วยวิธีนี้จะยับยั้งการเล่นอวัยวะเพศของลูกได้

ส่วนแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ๒๑% และบ้านอุเม็ง ๓๕% ซึ่งรายงานว่าไม่เคยเห็นลูกของตนเล่นอวัยวะเพศนั้น ความจริงเด็กเหล่านั้นอาจจะเคยเล่นอวัยวะเพศ โดยแม่ไม่มีโอกาสสังเกตเห็นก็เป็นได้ เพราะตนไม่ได้อยู่กับลูกตลอดเวลา หรือมีขณะนั้นแม่อาจจะเห็นพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นสิ่งที่น่าอาย จึงปฏิเสธว่าไม่เคยเห็นลูกเล่นอวัยวะเพศก็เป็นได้เช่นกัน

การที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านต้องแก้ไขมิให้ลูกเล่นอวัยวะเพศของตนนั้น แม่ให้เหตุผลหลายประการซึ่งอาจแบ่งหัวข้อออกได้เป็น ๓ ประการ คือเหตุผลที่เกี่ยวกับทางด้านสังคม, ด้านสุขภาพ และด้านบุคลิกภาพของเด็ก ฉะนั้นถ้าจะพิจารณาจากตารางที่ ๑๔ แล้วจะเห็นว่าการที่แม่ของเด็กบ้านพรานหมื่น ถึง ๖๐% และแม่ของเด็กบ้านอุเม็ง ๒๕% ต้องหาวิธีขัดขวางการเล่นอวัยวะเพศของลูกด้วยวิธีต่าง ๆ เพราะเกรงว่าการเล่นเช่นนั้น อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเด็กได้ กล่าวคือถ้ามือของเด็กไม่สะอาด ไปจับต้องอวัยวะเพศเข้าก็จะทำให้เกิดการอักเสบขึ้นได้ แต่อันตรายซึ่งแม่ส่วนใหญ่เกรงว่าจะบังเกิดแก่เด็กมากที่สุดก็ได้แก่โรคนี้^๕ ทั้งนี้เพราะแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ยังมีความเข้าใจไปว่า การเล่นอวัยวะเพศจะทำให้เป็นโรคนี้ได้ โดยหาทราบสาเหตุที่แท้จริงของการเป็นโรคนี้ว่าไม่มี

อนึ่งจากรายงานการประชุมทางการแพทย์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา ปรากฏว่าในโรงพยาบาลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางแห่ง มีสถิติคนไข้เป็นโรคนี้ในกระเพาะปัสสาวะสูงมาก ด้วยเหตุที่บ้านพรานหมื่นก็เป็น หมู่บ้านหนึ่งในตะวันออกเฉียงเหนือ จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า การที่แม่ส่วนใหญ่ห้ามเล่นอวัยวะเพศ เพราะเกรงว่าลูกจะเป็นโรคนี้ก็เพราะนำปรากฏการณ์และอาการอันเนื่องมาจากโรคนี้ที่ตนเคยได้ยินได้ฟังมา มาสัมพันธ์กับการเล่นอวัยวะเพศของเด็กอย่างผิด ๆ นั่นเอง

๖ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, "การศึกษาความต้องการของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหารและการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์และกำลังคน และรายงานการสำรวจ และวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการ ของ เด็ก และเยาวชน ประเทศไทย ๒๕๐๗" หน้า ๑๓๗

ตารางที่ ๑๔ เหตุผลที่ต้องแก้ไขมิให้เด็กเล่นอวัยวะเพศ

เหตุผล	อัตราส่วนร้อยละ ของจำนวนแม่		คำตอบ
	บ้านพราน หมอน	บ้านอุเม็ง	
๑. สังคม	๖	๙	ไม่ดีน่าเกลียดอายคนเขา เป็นของควรรีบดับง้นอาย กลัวเป็นนรีบัสสาวะไม่ออก กลัวอีกเสบอาจเจ็บป่วยได้ ถ้าปล่อยให้เล่นจะเป็นนรี โตขึ้นจะเป็นเด็กดี เด็กจะเคยตัวติดนิสัยไปจนโต โตขึ้นจะใจง่ายอยากกวนแต่เรื่อง ยังเป็นเด็กไม่รู้ความ โตไปรู้สึกตัวก็ประพฤติก
๒. สุขภาพ	๖๐	๒๕	
๓. ผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก	๑๑	๒๙	
๔. เป็นเรื่องธรรมดา	๒	๒	
๕. เด็กไม่เคยเล่น	๒๑	๓๕	
รวม	๑๐๐	๑๐๐	

แต่สำหรับแม่บ้านอุเม็งส่วนใหญ่เห็นว่าการเล่นอวัยวะเพศจะเป็นผลเสียต่อบุคลิกภาพของลูกในอนาคตมากกว่า จะเป็นผลเสียต่อสุขภาพ ทั้งนี้เพราะแม่เหล่านั้นมีความเชื่อว่าการเล่นดังกล่าวจะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กดี เด็กโง่เมื่อเติบโตขึ้นและยิ่งกว่านั้นจะทำให้เด็กติดนิสัยชอบเล่นอวัยวะเพศไปจนโตและบางรายก็เกรงไปว่าโตขึ้นเด็กจะสนใจแต่เรื่องเพศ

ส่วนเหตุผลที่เกี่ยวกับด้านสังคมนี้ แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นทำนองเดียวกันว่า การเล่นอวัยวะเพศเป็นกริยาที่น่าเกลียด เป็นเรื่องน่าอายควรรีบดับ โดย

เฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเด็กกระทำเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่นด้วยแล้ว พ่อแม่ก็จะพลอยได้รับความอับอายไปด้วย

พฤติกรรมและการเล่นของเด็กเกี่ยวกับเรื่องเพศ

เนื่องจาก ครัวเรือน ของชาวบ้านพรานหมื่น และ บ้านอุเม็ง ตั้งอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน มีอาณาเขตระหว่างบ้านติดต่อกันโดยตลอด เด็ก ๆ ในหมู่บ้านจึงมักจะไปเล่นกับเพื่อนๆ ในละแวกเดียวกันได้ โดยพ่อแม่ไม่ต้องเป็นห่วง ดังนั้นเด็ก ๆ ที่อยู่บ้านใกล้กันจึงกลายเป็นเพื่อนเล่นด้วยกันมาจนกระทั่งอายุย่างเข้าวัยประมาณ ๖-๗ ปี พ่อแม่ก็จะส่งบุตรของตนเข้าเรียน โรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่สุดที่พอจะส่งลูกเข้าเรียนได้ก็มีอยู่เพียงแห่งเดียว ในตำบลนี้ เด็กหญิง และ เด็กชาย จึงต้องเข้าเรียนในที่แห่งเดียวกัน และกลายเป็นทั้งเพื่อนเล่น และ เพื่อนเรียน ด้วยกัน มาตั้งแต่ต้น จนจบ ชั้นประถมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นและเหตุผลของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านว่าจะยินยอมให้ลูกของตนทั้งชายและหญิง ในวัยระหว่าง ๖-๑๒ ปี เล่นด้วยกันได้หรือไม่ ?

ปรากฏว่าแม่ของเด็กบ้านพรานหมื่น ๙๙% และแม่บ้านอุเม็ง ๘๐% พอใจให้ลูกเล่นกับเด็กเพศเดียวกันมากกว่า โดยให้เหตุผลว่าลักษณะการเล่น ของเด็กหญิงและเด็กชายไม่เหมือนกัน ดังนั้นเด็กจะเล่นด้วยกันไม่นานและอาจจะทะเลาะกัน อีกอย่างหนึ่งก็คือเด็กชายชอบเล่นร่าเริงแกล้งเด็กหญิง ส่วนแม่บ้านพรานหมื่นอีก ๒% และแม่บ้านอุเม็งอีก ๒๐% มีความเห็นว่า เด็กชายและเด็กหญิงวัยระหว่าง ๖-๑๒ ปี ยังอาจเล่นด้วยกันได้เพราะยังเล็กอยู่ แต่เมื่อพ้นวัยนี้ไปแล้ว ควรห้ามเล่นด้วยกัน เพราะเด็กเริ่มเป็นหนุ่มเป็นสาว ในบรรดาแม่ที่เห็นว่าไม่ควรให้เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุระหว่างนี้เล่นด้วยกันนั้น แม่ที่บ้านพรานหมื่น ๖% และที่บ้านอุเม็ง ๑๘% เกรงว่าเด็กชายจะลวนลามประพฤติกไม่ชอบต่อเด็กหญิง และจะติดใจชอบเล่นกันต่อไปจนเป็นหนุ่มเป็นสาว จนอาจตกเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อบุคคลอื่น ซึ่งไม่เห็นควร ได้นอกจากนี้แม่บ้านอุเม็งจำนวน ๕% ที่ไม่ยอมให้เด็กชายเล่นกับเด็กหญิง โดยอ้างว่าลูกผู้ชายจะติดนิสัยเป็นหญิง

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นบทนี้ว่า เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนขึ้นไปมักจะมี ความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศมาก จนบางครั้งผู้ใหญ่ก็เห็นว่าเด็กเล่น ชนจนเกินวัยของเด็กไป เมื่อผู้ใหญ่เห็นก็มักจะดุ หรือห้ามปรามทันที ในเรื่องนี้แม่ กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง จำนวนประมาณ ๓๙ % รายงานว่าลูกของตนมักจะชอบแอบ ดูพี่น้อง หรือผู้คนที่ขณะอาบน้ำบ้าง หรือเข้าส้วมบ้าง และแม่ ๓๐ % จากจำนวน ดังกล่าวแสดงความไม่พอใจในพฤติกรรมของลูก เพราะเห็นว่าการกระทำของลูกไม่ เหมาะจะเป็นการเล่นที่ไม่ถูกแบบ คนอื่นเห็นจะว่าเป็นเด็กไม่ดี หากเมื่อใดแม่เห็นลูก ทำเช่นนั้นก็จะต้องห้ามทันทีหรือมีเงื่อนไขกักขังหรือหลอกให้กลัว เช่นขู่ว่าจะมัดตัวไว้กับ เสา จะลงโทษ หรือหลอกว่าตาจะบอด ตาจะเป็นกุ้งยิง เป็นต้น ส่วนแม่อีก ๙ % ที่เหลือเห็นว่าการกระทำของลูกเป็นความซนโดยธรรมชาติของเด็ก จึงเพียงชี้แจงให้ เด็กทราบว่า การกระทำ ของตน จะทำให้ผู้ถูกแอบ มองรู้สึกอับอาย จึงไม่ควรทำเช่น นั้นอีก

บางครั้งพ่อแม่อาจสังเกตเห็น ลูกของตน พุดคุย ซุบซิบ กับเพื่อนและหัวร่อต่อ กระซิกกัน จนผู้ใหญ่อดประหลาดใจไม่ได้ว่า เด็ก ๆ มีเรื่องอะไรคุยกันน่าขบขันถึง ปานนั้น และบางทีก็เห็นลูกไปแอบเล่นกับเพื่อน ๆ ในที่ลับก็มี สำหรับเรื่องการคุย หัวร่อต่อกระซิกกันนั้น แม่บ้านอุเม็งส่วนใหญ่เล่าว่า ตนเองก็เคยเห็นอาการปฏิกิริยา ดังกล่าวเหมือนกัน แต่ก็พบว่าเด็กมักจะคุยเล่นกันตามประสาเด็ก เป็นต้นว่า ซักชวน กันไปเพื่อนรำ แต่อย่าไม่กล้าพูดให้ผู้ใหญ่ได้ยิน หรือนักกันไปเล่นไม่ให้ผู้ใหญ่ทราบ มีแม่ประมาณ ๒๔ % เล่าว่าเคยได้ยินเด็กอื่น ๆ ในวัยนี้ล้อเลียนกันในทางเพศ เป็นต้นว่า เด็กชายคนหนึ่งรักเด็กหญิงคนหนึ่ง ฯลฯ เด็กบางคนก็เล่นคลอเคลียกันบ้าง เล่นอยู่เคื่อน ซึ่งทางภาคกลางหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่าอยู่ไฟ แม่เหล่านี้ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพุดคุย หรือการเล่นของเด็กดังกล่าวว่า หากได้ยินลูกของ ตนพุดคุยหรือล้อเลียนกันในการทำนองนี้บ้างแล้ว ตนก็จะต้องห้ามปรามและชี้แจงให้เด็ก

เข้าใจว่ายังไม่ถึงวัยอันสมควรจะพูดเรื่องนี้ ด้วยเกรงว่าเด็กจะไม่ตั้งใจเรียน เพราะ
 มัวสนใจแต่เรื่องนี้ ยกเว้นแม่เพียง ๒ ราย ที่เห็นการล้อเลียนหรือการเล่นของเด็ก
 เป็นเรื่องธรรมดา

ส่วนเรื่องที่เด็กแอบไปเล่นกับเพื่อนในที่ลับตา เช่น ในยุ้งข้าว หลังกองฟาง
 หรือในสวนหลังบ้านนั้น ปรากฏว่าแม่พบว่าส่วนมากเด็กไปเล่นขายของ เล่นซ่อนหา
 พ้อนรำตามประสาเด็ก แม่จึงปล่อยให้เล่นตามใจชอบ เพราะลูกเล่นกันตามลำพังแต่
 เฉพาะในหมู่เพื่อนเพศเดียวกัน มีแม่เพียงรายเดียวที่ห้ามลูกเล่นกับเพื่อน ๆ ในสวน
 หลังบ้าน โดยให้เหตุผลว่าได้เห็นลูกและเพื่อนกำลังเล่นกลอตบบุตร และอยู่เดือน
 ซึ่งเป็นการนำเกลียดที่เด็กจะเล่นเช่นนั้น

นอกจากการเล่นดังกล่าวแล้ว แม่บ้านอุเม็ง ๑๙ ราย ยังเล่าว่าบางครั้งเคย
 เห็นลูกเล่นสมมติเป็นพ่อ แม่ ลูก และแบ่งหน้าที่กันทำโดยเลียนตามแบบผู้ใหญ่
 แม่เห็นว่าการเล่นเช่นนั้นเป็นเรื่องธรรมดาแต่มีแม่เพียง ๕ ราย ที่รู้สึกอาย และเห็น
 ว่าเด็กเล่นไม่สมควร เพราะไม่เหมือนเพื่อนฝูง ส่วนแม่อีก ๔ ราย ซึ่งไม่เคยเห็น
 ลูกเล่นในทำนองนี้เลย กลับแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเล่นสมมตินี้ว่า เป็นการ
 เล่นที่ไม่ถูกแบบเป็นของน้ายาย และเกรงว่าเด็กจะเคยตัว โตขึ้นจะประพฤติตัวไม่ดี
 ถ้าหากตนเห็นลูกเล่นเช่นนั้นก็จะตักเตือน หรือชู้ และหลอกให้กลัว เช่นชู้ว่าผู้ใหญ่
 บ้านจะจับ หลอกว่าการเล่นทำนองนี้ฟ้าจะผ่า หรือชู้จะเขียนบ้าง มีแม่บางรายให้
 ความเห็นว่าถ้าตนได้ประสบเหตุการณ์ทำนองนี้บ้างก็ต้องหาวิธีหันเหความสนใจ
 ของเด็กเสีย โดยวิธีแนะนำให้เด็กเล่นอย่างอื่นแทน

การฝึกให้รู้จักเสียมตน

โดยทั่ว ๆ ไปตามหมู่บ้านชนบท จะเห็นว่าพ่อแม่มักจะ ปล่อยให้เด็กเล็ก ๆ
 เปลือยร่างกายออกมาเล่นนอกบ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ
 อากาศในชนบทร้อนอบอ้าว เมื่อเด็กเล่นมากๆ ก็จะทำให้เสื้อผ้าสกปรก เป็นการเพิ่ม

ภาระให้แม่ต้องซักเสื้อผ้าบ่อย ๆ หรือเพื่อสะดวกในการขับถ่ายของเด็ก หรืออาจจะ เป็นเพราะพ่อแม่มีฐานะยากจนไม่มีเสื้อผ้าพอให้ลูกใส่

ครั้นลูกเติบโตขึ้น พ่อแม่เห็นว่าไม่สมควรจะปล่อยให้ลูกเปลือยร่างกายออกไป วงเล่นตามถนนหนทางอีกต่อไป ก็จะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักปกปิดร่างกายให้มิดชิด จาก ข้อมูลที่ได้ปรากฏว่าแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มผางส่วนมากหัดให้ลูกสวมเสื้อผ้า เมื่อลูกอายุ ๓—๔ ปี โดยให้เหตุผลของการฝึกในระยนี้ว่า เพื่อฝึกให้เด็กเกิด ความเคยชิน มิฉะนั้นโตขึ้นเด็กอาจจะไม่ยอมสวมเสื้อผ้าจะเป็นที่น่าอับอายต่อผู้ที่ได้พบเห็น มีแม่บ้านพรานเหมือนบางรายฝึกให้ลูกสวมเสื้อผ้าเพื่อให้ร่างกายของเด็กอบอุ่นจะได้ไม่ เจ็บป่วยง่าย มีแม่เพียงรายเดียวที่ให้เหตุผลในการฝึกให้ลูกสวมเสื้อผ้าว่า เพื่อป้องกัน ไม่ให้ลูกเล่นอวัยวะเพศ

เมื่อถามความเห็นของแม่ในหมู่บ้านอุ้มผางว่า ถ้าเห็นลูกของตนอายุขนาด ๖-๘ ปี ใ้ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชายออกไปวิ่งเล่นนอกบ้านโดยไม่สวมเสื้อผ้าจะรู้สึกอย่างไร แม่เกือบทั้งหมดตอบว่า ตนรู้สึกอายและเห็นว่าไม่เหมาะสม ไม่เรียบร้อย แต่มีแม่เพียง รายเดียวที่ตอบว่าไม่มีความรู้สึกอย่างไรเลย เพราะลูกในวัยนี้ยังเล็กอยู่ ดังนั้นการที่ ลูกจะออกไปวิ่งเล่นนอกบ้านโดยไม่สวมเสื้อผ้าบ้าง จึงถือเป็นเรื่องธรรมดา

การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ

ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เด็กวัยก่อนเข้าเรียนขึ้นไปเริ่มมีความสนใจและมี ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องเพศ ความอยากรู้อยากเห็นดังกล่าวจะยิ่งกระตุ้น ให้เด็กเสาะหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ฉะนั้นความรู้ที่เด็กจะได้รับ ในเบื้องต้นอาจถูกต้องและตรงกับความจริง หรืออาจจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ก็ย่อมแล้วแต่การบอกเล่าอย่างถูกต้องของผู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเพศให้แก่เด็ก เป็นประการสำคัญ ถ้าหากเด็กได้รับความรู้ที่ผิดเด็กก็จะฝังใจจำไปจนโต ยิ่งกว่า นั้นยังจะสร้างทัศนคติที่ไม่ดี ในเรื่องเพศให้แก่เด็กอีกด้วย

แต่ทว่าผู้ใหญ่จะไม่พูดเรื่องนั้นตามความเป็นจริงให้เด็กฟัง เพราะถือเป็นเรื่องน่าละอายควรปิดบัง ดังนั้นเห็นได้จากเด็กในหมู่บ้านพรานเหมือน และบ้านอุ้มซึ่งถามแม่ว่า “น้องมาจากไหน?” ซึ่งแม่ส่วนมากก็ตอบว่า เกิดจากท้องแม่ หรือเกิดจากพ่อแม่ แต่มีแม่หลายรายที่มักจะตอบเลียงว่าน้องเกิดจากขอนไม้ เกิดจากไธนา หรือมากับลมก็มี ทำนองเดียวกับเด็กในวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมักจะเข้าใจว่า ทารกที่เกิดมานั้น พระเจ้าเป็นผู้สร้างบ้าง พ่อแม่ซื้อมาจากห้างร้านบ้าง ได้มาจากโรงพยาบาลบ้าง หรือมีฉะนั้นนักกระสาบมาให้อุ้ม

การที่แม่ทั้งสองหมู่บ้านให้คำตอบลูกเช่นนั้น เพราะคิดว่าเด็กยังเล็กเกินไป ไม่สมควรจะรู้ บ้างก็คิดว่าเมื่อเด็กโตขึ้นก็จะรู้เอง แต่แม่บางคนก็ไม่อยากตอบคำถามลูกตามตรง โดยให้เหตุผลว่าพูดกับเด็กเรื่องยาวไม่จบง่าย ๆ เพราะเด็กช่างซักช่างถาม มีแม่บางรายที่ตอบลูกว่าไม่ทราบ เพราะลูกยังเล็กมากไม่อาจจะเข้าใจได้ ถ้าตอบไปก็คงไม่มีประโยชน์ มีแม่บ้านพรานเหมือนเพียงรายเดียวที่ไม่ยอมตอบคำถามลูก เพราะรู้สึกอายและไม่ทราบว่า จะตอบอย่างไรลูก

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่แยกตามประเภทของคำตอบที่แม่ให้เมื่อลูกถามว่า “น้องมาจากไหน?”

	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุ้ม
๑. ตอบว่า “เกิดจากท้องแม่”	๖๘	๔๗
๒. ตอบเลียง (เกิดจากไธนา, มากับลม ฯลฯ)	๑๓	๑๔
๓. ตอบ “ไม่ทราบ”	๒	๓
๔. ไม่ตอบเพราะอาย	๒	—
๕. เด็กไม่เคยถาม	๑๕	๓๖
รวม	๑๐๐	๑๐๐

สำหรับคำถามที่ว่า เด็กจะทราบหรือไม่ว่า “น้องเกิดอย่างไร” นั้น แม่กลุ่มตัวอย่างของบ้านอนุเม็งเกินกว่าครึ่งคิดว่า ลูกของตนทราบ เพราะเด็กบางคนก็ได้เห็นเวลาแม่คลอดน้องบ้าง หรือถ้าหากบ้านใดมีหญิงกำลังใกล้จะคลอด เด็กๆ ในละแวกนั้นก็จะชักชวนกันไปแอบดูก็มี หรือมีจะนั้นก็ได้ยินได้ฟังเรื่องการเกิดจากผู้ใหญ่บ้าง ส่วนแม่ที่เหลือนอกนั้นคิดว่าลูกยังไม่ทราบเรื่องนี้ เพราะเด็กยังเล็กอยู่

ในการให้ความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศนี้ นักจิตวิทยา บางท่านมีความเห็นว่าการที่พ่อแม่ไม่ยอมตอบคำถามของลูก หรือเห็นลูกยังเล็กเกินไปไม่สมควรจะรู้เรื่องดังกล่าวนี้ เท่ากับไปช่วยยั่วยุให้ลูกเพิ่มความสนใจในเรื่องเพศมากขึ้น อาจเป็นเหตุทำให้เด็กคิดฝันเอาเอง เกี่ยวกับเรื่องเพศว่าควรจะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งได้ หรือมีจะนั้นก็เที่ยวเสาะสืบหาความรู้เอาเอง จากประสบการณ์ของตนเอง หรือเพื่อนฝูง ดังนั้นเมื่อเด็กตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือเรื่องใดๆ ก็ตาม พ่อแม่ทุกคนจึงควรให้คำตอบอย่างง่าย ๆ สมระดับอายุของเด็ก และตรงตามความเป็นจริง ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องเพศอีกข้อหนึ่งที่เด็กเล็กๆ ยังข้องใจ และมักจะตั้งปัญหาถามผู้ใหญ่ หรือพ่อแม่อยู่บ่อยๆ ข้อสงสัยนี้ก็คือเหตุใดตนจึงมีอวัยวะเพศไม่เหมือนเพื่อนคนนั้น คนนี้ ซึ่งแม่บ้านอนุเม็งก็ได้ตอบคำถามของลูกอย่างตรงไปตรงมา ให้เด็กเข้าใจว่า เพราะเพื่อนเป็นคนละเพศกับเด็ก เพียงเท่านั้นเด็กก็พอใจคำตอบที่ตนได้รับแล้ว

นอกเหนือเด็กจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องเพศแล้วยังสนใจในเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอีกด้วย โดยเฉพาะเมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น สำหรับการชี้แจงให้ลูกเข้าใจในเรื่องนี้ตลอดจนการควบคุมความประพฤติทางเพศ แม้ได้แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจพอสมควรได้ดังนี้

แม่บ้านพรานเหมือน ๓๔% และแม่บ้านอนุเม็ง ๘๘% ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นว่า ควรจะสอนให้เด็กรู้จักความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศ บ้างตามสมควร

ส่วนแม่ที่เหลือนอกนั้นมีความเห็นว่า ไม่จำเป็นจะต้องสอนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพราะถือเป็นเรื่องของธรรมชาติ เมื่อถึงวัยหนุ่มสาวเด็กก็จะสามารถเข้าใจในเรื่องเพศได้เอง โดยไม่ต้องมีใครบอกใครสอน เพราะเป็นเรื่องน่าอาย ไม่ควรพูดถึง ถ้าไปสอนเข้าเด็กอาจจะทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ครอบครัวได้

สำหรับแม่กลุ่มแรกที่ทำให้ความเห็นว่าการสอนให้เด็กรู้จักความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศบ้างตามสมควรนั้น ได้ให้คำตอบว่าการจะสอนแต่เฉพาะเด็กผู้หญิงให้รู้จักเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีประจำเดือนเสียก่อนที่เด็กจะเข้าวัยที่จะมีประจำเดือน ทั้งนี้แม่บ้านพรานเหมือนได้ให้เหตุผลว่า เมื่อถึงเวลาเด็กจะได้ไม่ตกใจ ส่วนเหตุผลของแม่บ้านอนุเม็งมีว่า นอกจากเด็กจะได้ไม่ตกใจกลัวแล้ว เด็กจะได้รู้วิธีปฏิบัติตัว และจะได้รู้จักระมัดระวังตัวไม่เกี่ยวข้องกับชายทางด้านเพศ ด้วยเหตุนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงไม่ยอมปล่อยให้ลูกสาวไปไหนมาไหนตามลำพังผู้เดียว และไม่ชอบให้คบหาสมาคมกับเพื่อนเพศตรงข้าม เพราะแม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมากมีความคิดเห็นทำนองเดียวกันว่า การเลี้ยงลูกสาวนั้นลำบากกว่าเลี้ยงลูกชายในเรื่องการควบคุมความประพฤติทางเพศ ลูกผู้หญิงนั้นจะปล่อยให้ไปเที่ยวตามลำพังคนเดียวก็ไม่ได้ ต้องระมัดระวังเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ เพราะหญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เกรงจะประพฤติดิตทำนองคล่องธรรมกับเพื่อนต่างเพศ อันจะทำให้เสียชื่อเสียงตระกูลได้ ดังที่แม่บ้านอนุเม็งบางรายได้กล่าวว่า “มีลูกสาวเหมือนมีข้า (ปลาร้า) อยู่หน้าบ้าน” ด้วยเหตุนี้แม่ของ ๒ หมู่บ้านจึงต้องคอยอบรมสั่งสอนให้ลูกประพฤตินให้เรียบร้อยสมเป็นลูกผู้หญิงตามสังคมนิยม ส่วนลูกผู้ชายนั้นพ่อแม่ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะไม่มีทางเสียหายเหมือนลูกผู้หญิง ดังที่แม่บ้านพรานเหมือนรายหนึ่งกล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า “ควายแม่เราผูก ควายเด็กเราปล่อย”

นอกเหนือไปจากนี้ แม่บ้านอนุเม็งมีความเห็นว่าการผสมพันธุ์ของสัตว์เลี้ยงซึ่งได้แก่ ไก่ หมู วัว ฯลฯ เป็นเรื่องธรรมดา และบางรายยังมีความเห็นว่า ควรให้เด็กได้รู้ได้เห็นบ้าง เพราะเป็นอาชีพสำคัญอย่างหนึ่งของชาวบ้านนี้ ส่วนแม่บ้าน

พรานเหมือนส่วนใหญ่ มักจะห้ามลูกดูการสังวาสของสัตว์ โดยมีความเชื่อว่าลูกอาจจะเป็นตาต้อ หรือที่ในภาคกลางใช้ว่าตากุ้งยิง มีแม่เป็นส่วนน้อย ที่ห้ามเพราะเห็นเป็นเรื่องไม่ดี น้าอ้อาย แต่สำหรับเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศของคนแล้วแม่ใน ๒ หมู่บ้านเห็นว่าไม่สมควรจะสอนอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่น่าเกลียด น้าอ้อาย ถึงที่แม่บ้านอุ้มงบางรายได้ให้คำตอบว่า “เป็นของบ่ดี มันผั่งฮ้าย (น่าเกลียด น้าอ้อาย) บ่มีไผสอนกัน (ไม่มีใครสอนกัน) ถ้าสอนจะสอนจาใด (อย่างไร)?” และบ้างก็ตอบว่า “อายุ ๑๕ ปี ขึ้นไปก็รู้เอง ไม่มีใครสอนเรื่องนี้ ตัวเอง (ผู้ให้สัมภาษณ์) พ่อแม่ยังไม่เคยสอน”

จากตัวอย่างคำตอบนั้นจะเห็นได้ว่า แม่ในชนบทของ ๒ หมู่บ้านนี้มีความคิดเห็นทำนองเกี่ยวกับแม่ที่ตำบลนาป่า ในข้อที่ไม่ยอมเปิดเผยให้เด็กได้ทราบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศของพ่อแม่ แต่เนื่องจากแม่จะต้องคอยดูแลความเรียบร้อยเกี่ยวกับการหลับนอนของลูกเล็กๆ ประกอบกับจำนวนห้องนอนมีจำกัด ลูกที่ยังเล็กๆ จึงต้องนอนรวมกับพ่อแม่ไปก่อนจนเติบโตถึงวัยเข้าเรียนจึงจะแยกไปนอนกับพี่ที่เป็นเพศเดียวกัน หรือนอนกับปู่ย่าตายาย และบางรายผู้เป็นพ่อจะแยกไปนอนที่ระเบียงบ้านกับลูกชาย ปล่อยให้แม่นอนกับลูกเล็กๆ ในห้องนอนก็มี ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเด็กในหมู่บ้านทั้ง ๒ ไม่มีโอกาสจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศมากนัก กระนั้นก็ดี ผู้วิจัยใคร่จะสันนิษฐานว่า แม่พ่อแม่จะไม่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศแก่ลูกก็ตาม แต่เด็กก็อาจจะได้เรียนรู้เรื่องดังกล่าวจากประสบการณ์ของเด็กเองก็ได้ ดังเช่นผู้ให้สัมภาษณ์บ้านอุ้มงบางรายหนึ่ง เล่าว่าตอนที่ตนเจ็บท้อง จะคลอตมิเด็กๆ แถวบ้านมาแอบดูตรงรอยแยกของผ้าเรือนเต็มไปหมด แสดงว่าถึงแม้เด็กจะไม่ได้รับความรู้ในเรื่องการเกิดจากผู้ใหญ่โดยตรง แต่ก็อาจเรียนรู้ได้ด้วยสับประการณ์ทางอ้อมของตน เช่น ได้ยินได้ฟังจากผู้อื่น หรือแอบมองดูการคลอตบุตรดังกล่าว

สรุป

ในการฝึกรูปร่างเด็กเกี่ยวกับเรื่องเพศนั้น แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มงมีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกให้เด็กรู้จักยับยั้งการแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ซึ่งได้แก่การลอบล่าวัยวะสืบพันธุ์และการเล่นเพศกับเด็กอื่นๆ นอกจากนี้แม่ยังฝึกอบรมให้ลูกรู้จักอายด้วยการสอนให้สวมเสื้อผ้าปกปิดร่างกายให้มีคิติก

ส่วนเรื่องการยับยั้งการเล่นอวัยวะเพศของลูก ปรากฏว่าแม่ใน ๒ หมู่บ้านเข้มงวดกับลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง และแม่กลุ่มอายุน้อย มีความเข้มงวดกับลูกมากกว่าแม่กลุ่มอายุปานกลางและกลุ่มอายุมาก

สำหรับการซักถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ โดยเฉพาะคำถามที่ว่า “น้องมาจากไหน?” แม่ส่วนมากให้คำตอบใกล้เคียงความจริง นอกจากแม่บางรายที่ให้คำตอบผิดๆ เพราะเห็นว่าเด็กยังเล็กเกินไปไม่สมควรจะรู้ และยิ่งถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศของคนด้วยแล้ว แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นสอดคล้องว่า ไม่สมควรจะให้เด็กทราบเลย เพราะเป็นเรื่องน่าอาย แม่เชื่อว่า เมื่อเด็กเติบโตจนถึงรุ่นหนุ่ม รุ่นสาวแล้วย่อมจะทราบความจริงได้เอง ดังนั้นตนจึงเพียงแต่อบรมสั่งสอนลูกให้รู้จักควบคุมความประพฤติทางเพศ โดยเฉพาะสำหรับลูกผู้หญิง แม่เข้มงวดในการบังคับให้รู้จักประพฤติตัวเป็นลูกผู้หญิง รู้จักรักนวลสงวนตัวและรักษาชื่อเสียงของตนและวงศ์ตระกูลไว้

การฝึกอบรมให้เด็กเป็นสมาชิกที่สังคมปรารถนา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ครอบครัวเป็นกลุ่ม ชนกลุ่มแรกที่เด็กได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก และครอบครัวนี้เองที่ช่วยให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ด้วยดี สำหรับบุคคลกลุ่มแรกที่เด็กรู้จักและเป็นผู้สอนให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ก็ได้แก่ พ่อ แม่ พี่น้อง และเครือญาตินั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่าขณะเยาว์วัยเด็กได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ร่วมกับพ่อแม่ พี่น้อง จวบจนกระทั่งเมื่อเด็กเข้าเรียนจนถึงวัยรุ่น จึงจะเริ่มใช้ชีวิตภายใน ครอบครัวลดน้อยลง อย่างไรก็ตามครอบครัวย่อมมีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาการทาง จิตใจของแต่ละคน นักการศึกษา * บางท่านเชื่อว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการสร้างบุคลิกภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า โดยเฉพาะในการเตรียมเด็กให้รู้จักปฏิบัติตนให้ สอดคล้องกับ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม เพื่อว่าเด็กนั้นจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในอนาคต ในการเตรียมการดังกล่าว เด็ก จะได้รับการอบรมปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ยังเล็ก ๆ

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างใน หมู่บ้าน พรานเหมือนและ หมู่บ้านนุเม็ง เห็นความสำคัญที่ควรปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ลูกของตนอยู่ ๒ ประการใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

๑. การควบคุมความก้าวร้าวรุกราน

๒. ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

* Havighurst and Neugarten, Society and Education, 1957, P. 80.

การควบคุมความก้าวร้าวรุกราน

โดยลักษณะธรรมชาติเด็กมีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ยิ่งมาได้รับการอบรมเลี้ยงดูซึ่งไม่เหมือนกัน พฤติกรรมของเด็กแต่ละคนก็ยิ่งแตกต่างกันไปมากขึ้น เช่น พ่อแม่บางคนตามใจลูก บางคนก็เข้มงวดกวดขัน ลูกจนเกินไป และพ่อแม่บางคนก็ตอบสนองความต้องการของลูกได้เหมาะสมเป็นบางโอกาส สุดท้ายแล้วจะมีความเข้าใจลูกของตนได้มากน้อยเพียงใด การประพฤติ ปฏิบัติที่ไม่สม่ำเสมอของพ่อแม่^๕ อาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่แน่ใจว่าจะได้รับอะไรเป็นสิ่งตอบสนองการแสดง ออกของตน และเพราะความไม่แน่ใจนี้เอง เด็กจึงยึดถือตัวเองเป็นใหญ่ และแสดงออกในลักษณะที่ขัดกับความต้องการของผู้ใหญ่ ตั้งแต่แสดงพฤติกรรมคือดังไปจนถึงการก้าวร้าวและทำลาย มีนักจิตวิทยา^๖ ได้พูดถึงอารมณ์ของเด็ก ซึ่งแตกต่างจาก อารมณ์ของผู้ใหญ่ไว้ว่ามีลักษณะ ๓ ประการด้วยกันคือ

ประการแรกอารมณ์ของเด็กรุนแรงกว่าของผู้ใหญ่ ยามใดที่เกิดอารมณ์โกรธ เด็กมักจะแสดงอาการก้าวร้าวรุกรานทางกายด้วยการตีหรือต่อสู้ ทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่รู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม

ประการที่ ๒ เด็กมีสิ่งยั่วยุให้เกิดอารมณ์ได้ง่าย และเมื่อเกิดอารมณ์เช่นนั้นแล้ว ก็มักจะระเบิดออกมา และยังไม่ทันที่ใครจะเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้น เด็กก็หายโกรธเสียแล้ว

ประการที่ ๓ อารมณ์ของเด็กเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่นขณะที่หัวเราะอยู่ ถ้าเด็กเกิดความไม่พอใจก็จะหยุดหัวเราะแล้วร้องไห้ทันทีก็ได้

ดังนั้นพ่อแม่จึงต้องฝึกอบรมให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ กล่าวคือรู้จักควบคุมอารมณ์ให้เป็นไปตามสังคมนิยมนั้นเอง เนื่องจากเด็กมักแสดงพฤติกรรมออกตามอารมณ์ของตน โดยปราศจากการควบคุม^๗ตัวเอง พ่อแม่จึงจำเป็นต้องฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมพฤติกรรมอันขัดต่อสังคมนิยม เสียตั้งแต่เยาว์วัย ที่สำคัญก็คือพฤติกรรมที่แสดง ความก้าวร้าวรุกราน ซึ่งอาจแสดงออกในรูปต่างๆ กัน ดังนี้คือ

^๖ Hurlock, Child Growth and Development, 1956, PP. 309-310

ก. การก้าวร้าวทางกาย ซึ่งได้แก่การทำร้ายผู้อื่นให้เจ็บกายด้วยการทุบตี ชก-
ต่อยหรือการขว้างปาข้าวของ เป็นต้น

ข. การก้าวร้าวทางจิตใจ เช่นการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมหรือความคิดเห็น
ของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม การนินทาผู้อื่นลับหลัง การกล่าววาจาใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น
 เป็นต้น

ค. การก้าวร้าวทางวาจา เช่นการแข่งคำ ใช้คำหยาบ กับผู้อื่น เรียกบุคคล
อื่นด้วยวาจาที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

เหล่านี้ถือเป็นพฤติกรรมที่แสดงความก้าวร้าวรุกรานอันขัดต่อสังคมนิยมทางสน^๕

นักจิตวิทยา^๓ ได้พูดถึงการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็กไว้ว่าเมื่อเด็กมี
ความซอ้งคับใจเมื่อใด ก็มักจะแสดงปฏิกิริยาก้าวร้าวรุกรานออกมาและถ้ายิ่งมีความ
ซอ้งคับใจมากเพียงใด ปฏิกิริยาก้าวร้าวรุกรานก็จะรุนแรงมากขึ้นเพียงนั้น การก้าวร้าว
นี้อาจมีสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ต้องการจะแสดงตนว่าเก่งหรือเด่นเหนือคน
อื่น ๆ หรือเพราะหาทางออกเนื่องจากไม่ได้รับความอบอุ่นใจเพียงพอ หรือเป็นเพราะ
ความอิจฉา ฯลฯ เด็กจึงได้แสดงกิริยาก้าวร้าวออกมาในลักษณะต่าง ๆ เช่นการทุบตี
ชกต่อย การแข่งคำ การลงมือลงเท้า ฯลฯ

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานโดยทั่วไปของเด็กในวัยก่อน
เข้าโรงเรียน และเมื่อเข้าโรงเรียนแล้ว

สำหรับ เด็กก่อนวัยเข้าโรงเรียนนั้นแม่ในหมู่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม้ง
รายงานว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างเคยแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกราน เป็นต้นว่า ทุบตี เตะ
แข่งคำ ลงมือลงเท้า ฯลฯ เช่นเดียวกับเด็กทั่วไปในวัยระยะเดียวกัน สำหรับเด็ก
กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม้งในวัยขนาด ๑-๓ ปี มักจะแสดงกิริยาที่
แม่ส่วนใหญ่ไม่ชอบมากที่สุด ซึ่งได้แก่การกัดนม ส่วนกิริยาก้าวร้าวรุกรานอื่นๆ ที่
แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านไม่ชอบเป็นอันดับรองลงมาได้แก่การร้องไห้ส่งเสียงดัง ทำลาย

^๓ Hurlock, Child Development, 1956, PP. 273-274

ขว้างปาข้าวของตามที่แสดงไว้ในตารางข้างล่างนี้ นอกจากนี้แม่บ้านพรานเหมือน ๑ รายและแม่บ้านอุเม็ง ๑ ราย ที่รายงานว่าลูกของตนไม่เคยแสดงกิริยาก้าวร้าวใดๆ ที่ทำให้แม่ไม่ชอบเลย

ตารางที่ ๑๖ กิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็กวัย ๑-๓ ปี ซึ่งแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งไม่ชอบมากที่สุด

	กิริยาก้าวร้าวรุกราน	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่	
		บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
๑.	กั๊กนม, ตีแม่, เตะต่อย, ทำร้ายตนเอง	๔๙	๖๗
๒.	ร้องไห้ส่งเสียงดัง	๓๒	๒๑
๓.	ทำลายของ, ขว้างปาข้าวของ ฯลฯ	๑๗	๑๐
๔.	ไม่เคยแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกราน	๒	๒
	รวม	๑๐๐	๑๐๐

เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าวแล้ว แม่แต่ละคนต่างแก้ไขกิริยาเหล่านั้นด้วยวิธีต่างๆ กันตามแต่ที่ตนจะคิดขึ้นได้ในขณะนั้น เช่น เมื่อลูกกั๊กนม ก็ใช้มือบีบจมูก หรือใช้มือตีเด็กเบาๆ เมื่อลูกร้องไห้ส่งเสียงดัง แม่ก็พยายามหลอกล่อให้เด็กนิ่งบ้าง ให้ตุ๊กตาม้าง ให้ขนมหรือพาไปเที่ยวบ้าง บางทีก็ชูให้เด็กกลัว เช่น ชูว่าตุ๊กแกหรือแมวจะมากัด ตำรวจจะจับ ฯลฯ สุดท้ายวิธีไหนจะทำให้เด็กหยุดร้องได้ หรือมิฉะนั้นก็ปล่อยให้เด็กหยุดร้องไปเอง สำหรับแม่บางรายที่ขาดความอดทนก็ใช้มือตีหรือหยิกเอาบ้าง มีแม่บ้านพรานเหมือนบางรายกล่าวว่า ถ้าตนสงสัยว่าเด็กอาจร้องไห้เพราะเจ็บป่วย ก็จะหาหมอมาทาพรีแท่งแก้หรือเป่าขม่อมเด็กทันที^๔

ส่วนเด็กที่ชอบรื้อข้าวของมาเล่น หรือชอบขว้างปาข้าวของให้เสียหายซึ่งอาจจะเป็นเพราะความซน หรือเพราะความก้าวร้าวรุกรานของเด็กอย่างใดอย่างหนึ่ง แม่มัก

^๔ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ เล่มที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๑๒

จะหาวิธีแก้ไขโดยการหาของอื่นที่ไม่แตกหักเสียหายง่ายมาให้เล่นแทน หรือมีฉันทักเก็บของสิ่งนั้นให้พ้นมือเด็กเสีย แต่ก็มีแม่บางรายที่มีมือลูก

สำหรับกิริยาอื่นๆ ที่เด็กแสดงเช่นตีหรือเตะแม่ แม่บางรายก็แสดงอาการห้ามปรามด้วยสีหน้าท่าทาง หรือมีฉันทักลูก ส่วนการทำร้ายตัวเอง การลงมือลงเท้า แม่มักจะยับยั้งกิริยาดังกล่าวด้วยการอุ้มหรือห้ามปราม

เมื่อเด็กเติบโตถึงวัยขนาด ๖ ปีขึ้นไป กล่าวคือเมื่อถึงวัยเข้าโรงเรียนแล้ว เด็กในกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านยังคงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวรุกรานอยู่ ตามข้อมูลที่ได้ปรากฏอยู่ เด็กบ้านพรานเหมือน ๕๕% และเด็กบ้านอูเม็ง ๖๔% แสดงกิริยาก้าวร้าวทางวาจามากกว่าทางกาย กิริยาก้าวร้าวทางวาจาที่เด็กบ้านพรานเหมือนส่วนมากแสดงออกมักจะเป็นไปในทำนองแข่งด่า เช่น แข่งด่าแม่ พี่น้อง และเพื่อนๆ เป็นต้น ส่วนเด็กบ้านอูเม็งมัก ชอบพูดจาล้อเลียนผู้ใหญ่และเพื่อนๆ กิริยาก้าวร้าวทางวาจารองลงมาคือการแข่งด่าเช่นเดียวกับบ้านพรานเหมือน ซึ่งเป็นกิริยาที่แม่ใน ๒ หมู่บ้านไม่ชอบโดยให้เหตุผลว่า การพูดจาล้อเลียนผู้ใหญ่และเพื่อนๆ หรือการแข่งด่าผู้อื่นก็ตาม ล้วนแต่เป็นกิริยาที่ไม่ดีเพราะจะทำให้ผู้อื่นเกลียดชัง และยังถ้าเด็กแสดงกิริยาดังกล่าวกับผู้มีอาวุโสกว่า แม่เหล่านี้ก็จะตักเตือน และห้ามปรามไม่ให้ลูกทำเช่นนั้น โดยชี้แจงเหตุผลให้ลูกเข้าใจว่าการทำผู้ที่มีอายุมากกว่านั้นถือเป็นบาป และเป็นกิริยาที่ไม่ดีขาดความเคารพผู้ใหญ่ แต่ถ้าด่าเพื่อนฝูงแล้วนอกจากจะทำให้เขาเกลียดชัง ต่อไปในวันข้างหน้าก็จะไม่มีเพื่อนเล่น ชัยยังอาจเป็นชนวนก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทอีกด้วย ยิ่งกว่านั้นแม่ยังเชื่อว่าเมื่อใดก็ตามที่เด็กเกิดโทษะจริตมากจนขาดความยำเกรง ก็ย่อมจะแสดงความก้าวร้าวรุนแรงไปตามอารมณ์ของตน จะตัดสินใจเป็นคนฉุนเฉียวจนอาจเกิดอันตรายร้ายแรงต่อผู้อื่นได้ ทั้งในที่สุดอาจต้องได้รับโทษตามกฎหมายอีกด้วย

ส่วนกิริยาก้าวร้าวทางกาย ซึ่งได้แก่การรังแกน้อง และรังแกผู้อื่น การกระตืบเท้าและการขว้างปาข้าวของนั้น แม่มักจะแก้ไขกิริยาดังกล่าวด้วยการอุ้ม ห้ามปราม ชูจะตี หรือลงโทษด้วยการเขียนตี หรือมีฉันทักชี้แจงสั่งสอนให้ลูกเข้าใจ เช่นห้าม

รังแกน้อง เพราะน้องตัวเล็กกว่ายังไม่รู้ภาษา และห้ามขว้างปาข้าวของ เพราะถ้าแตกหักเสียหายแล้วจะต้องเสียเงินซื้อใหม่ ดังนั้นเป็นต้น

หากจะพิจารณาวิธีแก้ไขกิริยาก้าวร้าวรุกรานที่แม่ในวัฒนธรรมอื่น ๆ จัดการกับลูกของตนแล้วก็จะเห็นว่า แม่เหล่านั้นใช้วิธีแก้ไขไปตามเหตุการณ์ที่เห็นสมควร เช่นเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง ดังเช่นเมื่ออเมริกัน^๕ ส่วนมากจะไม่ยอมให้ลูกแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อพ่อแม่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นทางวาจาหรือทางกายก็ตาม ส่วนแม่นัยนชันโก^๖ เมื่อพบว่าลูกของตนแสดงการก้าวร้าวทางกายต่อผู้อื่น ก็จะลงโทษลูกด้วยการเปลี่ยนที่ แต่ถ้าลูกแสดงกิริยาก้าวร้าวทางวาจาเช่นคำหยาบหรือพูดดูถูกผู้อื่นแม่ก็เพียงแต่คว่ำลูกเท่านั้น ซึ่งแสดงว่าแม่นัยนชันโก ถือว่าการแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายรุนแรงกว่าการก้าวร้าวทางวาจา

ส่วนแม่ตารอง^๗ ก็จะยับยั้งการแสดงความก้าวร้าวทางกายของลูกด้วยการดุหรือบางทีก็ใช้มือตี ถ้าลูกแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายต่อเด็กอื่นที่เล็กกว่า หรือต่อผู้ใหญ่ที่ไม่คุ้นเคย

ต่อไปนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวเฉพาะการทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง เพื่อนฝูง การแสดงความอิจฉาริษยา การทารุณและรังแกสัตว์ และการขว้างปาทำลายข้าวของเครื่องใช้ โดยละเอียดเป็นตอน ๆ ไป เพื่อจะได้เห็นการปฏิบัติของแม่ต่อการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานของลูกในรูปต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ก. การทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง เพื่อนฝูง

เมื่อเด็กเล็ก ๆ ในวัยเดียวกันเล่นด้วยกันก็มักจะทะเลาะและขัดใจกันบ้าง และการเล่นบางครั้งอาจยุติลงด้วยการชกต่อย ทบตี กันก็มี เหตุการณ์เช่นนี้นับเป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งแม้ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนมากรายงานว่าลูกของ

๕ Sears, Maccoby, Levin. Patterns of Child Rearing 1957, p. 234

๖ Le Vine and Le Vine, "Nyansongo : A Gusii Community" in Kenya in Six Cultures, 1963' p. 175

๗ Nydegger and Nydegger, "Tarong : An Ilocos Barrio in the Philippines" in Six Cultures 1963, p. 835

ทนมีการทะเลาะกันในหมู่พี่น้องบ้างเป็นบางครั้งบางคราว และต่างฝ่ายต่างก็ผลัดกันเป็นฝ่ายผิด สาเหตุของการทะเลาะวิวาทมักเนื่องมาจากการแย่งของเล่น หรือแย่งขนมกันมีแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๑๘ ราย ที่รายงานว่าลูกของตนมักเป็นฝ่ายก่อเหตุการทะเลาะวิวาทอยู่เนือง ๆ และในจำนวนดังกล่าวมีอยู่ ๗ ราย ที่รายงานว่าลูกทะเลาะกันถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ฉะนั้นเมื่อพ่อแม่ได้ประสบเหตุการณ์เช่นนั้นเข้าก็มักจะต้องหาทางระงับการทะเลาะวิวาทนั้นทันที เพราะเกรงจะถึงขั้นรุนแรงจนเป็นอันตรายต่อตัวเด็กได้

ตารางที่ ๑๑ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่ในแต่ละวิธีที่ใช้ระงับการทะเลาะวิวาทระหว่างลูกคนที่หนึ่งกับเด็กกลุ่มตัวอย่าง กับพี่น้องของเด็กจำแนกตามหมู่บ้าน

วิธีระงับการทะเลาะวิวาทของเด็ก	บ้านพราน เหมือน	บ้านอุเม็ง
๑. ไม่เคยทะเลาะกัน	๔	๕
๒. สอนว่าเป็นพี่น้องต้องรักกัน	๑๙	๘
๓. ห้ามถ้าไม่หยุดก็จับแยกกัน	๑๓	๓๖
๔. ดุ ชูจะตี, ดุคนทำผิด	๒๘	๓๙
๕. ตี, ดุถ้าไม่หยุดก็ตี, ตีคนผิด	๓๖	๑๒
รวม	๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนจะเห็นว่าแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ ยับยั้งการทะเลาะวิวาทของลูก ด้วยการลงโทษทางร่างกายคือการเฆี่ยนตี แม่จำนวนดังกล่าวมาใช้ในการลงโทษทางวาจาคือ ดุ หรือชูจะตี ส่วนแม่บ้านอุเม็งใช้วิธี ดุหรือชูจะตี และวิธีห้ามปราม หรือแยกลูกให้เล่นคนละแห่งเป็นส่วนใหญ่ สำหรับแม่ใน ๒ หมู่บ้าน มีส่วนน้อยที่รายงานว่าลูกของตนที่เป็นเด็กกลุ่มตัวอย่างไม่เคยทะเลาะวิวาทกับพี่ ๆ เลย เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้วปรากฏว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เป็นลูกคน

สุดท้าย ทั้งอายุก็ห่างกับอายุของพี่ ๆ มาก ฉะนั้นโอกาสที่เด็กจะทะเลาะกับพี่ ๆ จึงไม่มีเลย

หนึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มแม่แต่ละหมู่บ้านออกเป็น ๓ กลุ่มตามระดับอายุ คือ แม่กลุ่มอายุน้อย (๒๓-๓๒ ปี) กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) และกลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี) ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบว่าเมื่อลูกทะเลาะวิวาทกันแม่กลุ่มไหนจะมีปฏิกิริยาต่อลูกรุนแรงกว่ากัน

จากการคำนวณทางสถิติ^๘ โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ปรากฏว่าแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านแต่ละกลุ่มอายุมีปฏิกิริยาต่อลูกรุนแรงต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือแม่กลุ่มอายุ ๒๓-๓๒ ปี ซึ่งเป็นกลุ่มอายุน้อย ใช้วิธีลงโทษลูกทางกาย (การเฆี่ยนตี) รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่ม ส่วนการลงโทษทางจิตใจ (การขู่ให้กลัว) ถึงแม้อาจจะไม่มีแตกต่างกันทางสถิติ แต่ก็ปรากฏแนวโน้มว่า แม่กลุ่มอายุน้อยใช้วิธีรุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่มเช่นกัน

การที่แม่กลุ่มอายุน้อยของบ้านพรานหมื่นและบ้านอุ้มง ใช้วิธีระงับการทะเลาะวิวาทของลูกด้วยวิธีรุนแรงกว่าแม่กลุ่มอื่นนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเนื่องจากแม่กลุ่มอายุน้อยส่วนมากต้องรับภาระงานบ้านทุกอย่างแต่เพียงผู้เดียว เพราะลูกยังเล็กพึ่งพาอาศัยไม่ได้ ทั้งแม่ก็อยู่ในวัยที่ควบคุมอารมณ์ของตนไม่ได้ดีเท่าที่ควร และนอกจากนี้แม่อายุน้อยยังขาดประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อนด้วย ฉะนั้นเมื่อลูก ๆ มีพฤติกรรมที่ทำให้แม่ไม่พอใจหรือโกรธ จึงน่าจะทำให้แม่เกิดข้อข้องใจและด้วยเหตุนี้แม่จึงใช้วิธีลงโทษรุนแรงดังกล่าว โดยคิดว่าการลงโทษด้วยวิธีนี้จะบังคับให้ลูกอยู่ในระเบียบวินัยได้

ส่วนเรื่องการทะเลาะวิวาทของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกับเพื่อนฝูงนั้น ข้อมูลเฉพาะของหมู่บ้านอุ้มง ซึ่งปรากฏว่ามีแม่จำนวน ๕๒ % ของกลุ่มตัวอย่างที่รายงานว่าลูกของตนเคยทะเลาะกับเพื่อนถึงขั้นทุบตีชกต่อยกันบ้างเป็นบางครั้ง ทะเลาะเป็นเด็กชายและเด็กหญิงจำนวนไล่เลี่ยกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างผลัดกันก่อเหตุทะเลาะวิวาท ส่วนแม่

^๘ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก,

อีก ๑๕% รายงานว่าลูกของตนทะเลาะกับเพื่อน แต่ไม่ถึงขั้นทุบตี เพียงแต่ถกเถียงกันเท่านั้น ซึ่งจากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่าเป็นเด็กหญิงเสีย ๑๐% อีก ๕% เป็นเด็กชาย ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่า เด็กหญิงมีความก้าวร้าวทางวามากกว่าเด็กชายสำหรับแม่อีก ๓๓% รายงานว่าลูกของตนเล่นกับเพื่อนฝูงได้ดี และไม่เคยเห็นลูกทะเลาะกับเพื่อนฝูงเลย แต่ยังมีแม่บางรายที่เข้าใจว่าลูกอาจจะทะเลาะกับเพื่อนที่โรงเรียนบ้างก็ได้ แต่ตนไม่มีโอกาสได้เห็น

ส่วนวิธีที่แม่ใช้ยับยั้งการทะเลาะวิวาทระหว่างลูกของตนกับลูกของผู้อื่น คือการห้ามปรามเพื่อให้เด็กยุติการทะเลาะวิวาทกัน พร้อมทั้งไกล่เกลี่ยให้เด็กเลิกโกรธกัน เพื่อจะได้คบหาเป็นเพื่อนเล่นกันต่อไปในวันข้างหน้า ส่วนวิธีอื่น ๆ ที่แม่บางรายมักใช้ก็คือการแยกเด็กหรือเรียกลูกของตนให้กลับบ้าน ห้ามเล่นกับเพื่อนผู้นั้นโดยเด็ดขาด นอกนั้นใช้วิธีอื่น ๆ เช่น ลงโทษลูกของตนหากเป็นฝ่ายผิด พ้องครูหรือพ้องพ่อแม่ของเด็กคู่วิวาทให้ลงโทษฝ่ายผิด

เป็นธรรมดาที่ว่าถ้าเด็กทะเลาะวิวาทกันกับเพื่อนฝูงแล้วย่อมต้องมีเด็กคนหนึ่งเป็นฝ่ายก่อเรื่องขึ้นก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านในกรณีที่ว่าเมื่อลูกของตนเป็นฝ่ายถูกรังแก แม่เหล่านั้นสนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัวหรือไม่? ปรากฏว่าแม่ส่วนใหญ่ใน ๒ หมู่บ้าน ไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้เพื่อป้องกันตัว แม้ว่าลูกของตนจะถูกรังแกก่อนก็ตาม ดังแสดงไว้ในตาราง ๑๘ หากแต่สอนให้ลูกพยายามหลีกเลี่ยงหนีคนเกรให้ห่างไกล ซึ่งแม่เหล่านั้นเห็นว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดทั้งนี้ตรงกับคำตอบของแม่ในสัมภาษณ์^๕

^๕ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก : รายงาน การวิจัยฉบับที่ ๘ : พ.ศ. ๒๕๑๑

ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยละของจำนวนคำตอบเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติของแม่

เมื่อลูกถูกรังแก : กลุ่มแม่แบ่งตามระดับอายุ

วิธีปฏิบัติของแม่ กลุ่มแม่ แบ่งตามอายุ	ไม่สนับสนุน บอกให้ลูกกลับบ้าน กลับดู จะสู้เขาไม่ไหว		สนับสนุน สอนลูกถ้าเขาทำก่อน ต่อสู้ แต่ไม่ให้ไปทำ เขาก่อน		รวม	
	พรวนเหมือน	อุเม็ง	พรวนเหมือน	อุเม็ง	พรวนเหมือน	อุเม็ง
๑. กลุ่มอายุน้อย (๒๓-๓๒ ปี)	๗๔	๘๖	๒๖	๑๔	๑๐๐	๑๐๐
๒. กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี)	๗๓	๗๗	๒๗	๒๓	๑๐๐	๑๐๐
๓. กลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี)	๗๐	๘๒	๓๐	๑๘	๑๐๐	๑๐๐
๔. ไม่ทราบอายุ	๖๗	—	๓๓	—	๑๐๐	—

เมื่อถามความเห็นของแม่ใน ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเมื่อลูกของตนถูกรังแก ซึ่งปรากฏตามตารางที่ ๑๘ ว่า ในหมู่บ้านพรวนเหมือน และบ้านอุเม็งแม่ส่วนใหญ่ของทั้ง ๓ กลุ่ม ซึ่งแบ่งตามระดับอายุ ไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัว แม่ลูกของตนจะถูกเพื่อนรังแกก่อนก็ตาม การที่แม่ใน ๒ หมู่บ้านไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้เพื่อป้องกันตัวนั้น แม่ได้ให้เหตุผลประกอบว่า เกรงผู้ใหญ่จะฉีดยาแก๊สกันบ้างและบางครั้งควักเป็นญาติพี่น้องกัน อีกประการหนึ่ง ถ้าสนับสนุนให้เด็กต่อสู้กัน จะทำให้เด็กได้ใจอาจเพราเสียที่ไม่ดีให้แก่เด็กจนเติบโตไปในวันหน้าได้ แม่จึงคิดว่าหากสอนให้เด็กรักใคร่กลมเกลียวกันจะได้คบหาเป็นเพื่อนสืบไปในภายหน้า มีแม่บางรายที่มีความเห็นว่าถ้าลูกของตนไม่ไปรังแกเพื่อนก่อนเขาก็คงไม่รังแกตนบ้าง มีแม่กลุ่มอายุน้อยของบ้านพรวนเหมือนบางรายไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัวเพราะเกรงลูกจะสู้เพื่อนไม่ไหว

การที่แม่ส่วนใหญ่ใน ๒ หมู่บ้านไม่สนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัวโดยมีเหตุผลประกอบต่าง ๆ ตามที่กล่าวแล้วนั้น น่าจะกล่าวได้ว่า เด็ก ๆ เหล่านี้ล้วนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเป็นเพื่อนเล่นกันมาแต่เล็กแต่น้อย ตั้งแต่ก่อนวัยเข้าเรียน ถึงอย่างไรก็ตามก็ต้องคบหาเป็นเพื่อนกันสืบไปจนเป็นผู้ใหญ่ และกลายเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน ทั้งบางครอบครัวยังเป็นญาติพี่น้องกันอีกด้วย เพราะฉะนั้นแม่เหล่านี้จึงไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับการสนับสนุนให้ลูกต่อสู้เพื่อป้องกันตัวเพราะตนยังต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ เป็นต้นว่า เมื่อถึงฤดูไถนา ดำนา หรือเกี่ยวข้าวก็ต้องอาศัยช่วยแรงงาน ที่เรียกว่า “ลงแขก” หรือแม้แต่เวลาทำบุญทำการกุศลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือที่วัด ก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงกันทั้งสิ้น

มีแม่เป็นส่วนใหญ่ที่มีความเห็นว่าควรสนับสนุนให้ลูกต่อสู้ป้องกันตัว ทั้งนี้เพราะแม่มักคิดว่าถ้าลูกของตนถูกเด็กอื่นรังแก ก็ควรจะสอนให้ลูกรู้จักต่อสู้ป้องกันตัวเสียบ้าง เพื่อว่าต่อไปเด็กคนอื่นจะได้ไม่กล้ารังแกลูกของตนอีก นอกจากนี้ยังมีแม่บางรายให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า คนที่ไม่รู้จักสู้ผู้น้อยมักกลายเป็นคนขลาด และการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยอมเจ็บแต่ฝ่ายเดียวย่อมไม่ยุติธรรม ฉะนั้นหากได้มีการโต้ตอบกันบ้าง ก็จะไม่มีความเสียเปรียบ หรือเสียเปรียบและเมื่อได้ตรวจสอบข้อมูลพบว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างที่แม่สนับสนุนให้ต่อสู้เพื่อป้องกันตัวนั้นส่วนมากเป็นเด็กผู้ชาย

ข. การแสดงความอิจฉาริษยาในหมู่พี่น้อง

จากข้อมูลที่ได้ตามรายงานของแม่บ้านพรานหมื่น ปกติว่ามีเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างประมาณ ๔๓% (๒๐ ราย) และเด็กชายประมาณ ๓๒% (๑๕ ราย) ที่แสดงความอิจฉากันในหมู่พี่น้อง แม่ได้เล่าว่าเวลาที่แบ่งขนมให้ลูก ๆ มักจะถูกต่อว่าว่าตนแบ่งขนมให้ไม่เท่ากันบ้าง หรือซื้อเสื้อผ้าให้แต่ลูกคนโต ๆ บ้าง พฤติการณ์ดังกล่าวทำให้เด็กบางรายพาลทะเลาะกันในหมู่พี่น้องก็มี ในกรณีเช่นนี้ แม่ส่วนมากจะใช้วิธีปลอบโยนลูก และให้เหตุผลประกอบเช่นยืนยันว่าตนแบ่งขนมให้ลูกเท่า ๆ กันแล้ว หรือการที่แม่แบ่งขนมให้มากกว่าเพราะเห็นเป็นน้องบ้าง หรือบอกลูกว่าคราวนี้แม่ขนม

น้อยจึงต้องแบ่งให้เพียงเท่านั้น และขอผลัดจะให้มากกว่าเดิมในคราวต่อไปดังนี้ เป็นต้น มีแม่จำนวน ๗ ราย ที่ดูและว่ากล่าว สั่งสอน ลูกไม่ให้โอ้อวดเพราะเป็นพี่น้องกัน ยกเว้นแม่เพียงรายเดียวที่ลงโทษลูกด้วยการเขี่ยนตี เพราะลูกพาลทะเลาะและด่ากัน

ส่วนแม่บ้านอุ้มเรียงรายงานว่าเด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างประมาณ ๑๑ % (๗ ราย) เด็กชาย ๖ % (๔ ราย) มักแสดงความอิจฉาเนื่องด้วยการแย่งจะรับประทานขนมขณะที่แม่กำลังให้นมน้องบ้าง บางรายก็แย่งขึ้นนั่งบนตักแม่เสียก่อน เพื่อไม่ให้แม่ให้นมน้องได้สะดวก แต่บางรายก็ขอรับประทานอาหารที่แม่กำลังบ้อนน้องอยู่ก็มี สำหรับเด็กที่แย่งรับประทานนมนี้ มีแม่เพียงรายเดียวยอมให้ลูกรับประทานนมร่วมกับน้อง ซึ่งนับว่าแม่รายนี้เข้าใจถึงความรู้สึกของเด็กได้เป็นอย่างดี กล่าวคือความรู้สึกที่เด็กว่าเหว้าขาดความปลอดภัยเพราะเกรงแม่จะรักน้องใหม่มากกว่า ส่วนแม่ที่เหลือนอกนั้น บางรายผลัดลูกให้ออกห่าง บางรายหลอกว่านมที่ให้น้องรับประทานเหม็นและขมก็มี บ้างก็บอกลูกว่าโตแล้วไม่สมควรรับประทานนมอีกต่อไป ส่วนเด็กบางรายที่ขอรับประทานอาหารขณะที่แม่กำลังบ้อนน้องอยู่ แม่ก็บ้อนข้าวให้รับประทานพร้อมกับน้องทุกราย

นักจิตวิทยา^{๑๐} ได้กล่าวว่า ความอิจฉามักจะมีในหมู่เด็กผู้หญิง มากกว่าในหมู่เด็กผู้ชาย แต่ก็ได้ให้เหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตามก็เป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ซึ่งแสดงความอิจฉากันในหมู่พี่น้องนั้นส่วนมากเป็นเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย อย่างไรก็ตามถึงแม้เด็กในกลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานหมื่นจะแสดงความอิจฉาในหมู่พี่น้องบ้างก็น่าจะเป็นเรื่องธรรมดา เพราะไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า ขนม หรือของเล่นก็ล้วนแต่เป็นของชอบของเด็กทุกคน ฉะนั้นถ้าเด็กคนใดได้รับส่วนแบ่งน้อยไป หรือถูกสั่งให้เสียสละขนมสักชิ้นหนึ่งให้แก่้อง ตนก็จะต้องเกิดความไม่พอใจทันที และในที่สุดก็จะกลายเป็นเหตุให้เกิดความอิจฉากันขึ้นในหมู่พี่น้องได้ มีแม่ในบางสังคม เช่น แม่ชาวชาว^{๑๑} ปฏิบัติต่อลูกของตนโดยพยายามแบ่งปันสิ่งของให้ลูกทุกคนได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กันโดยถ้วนหน้า ก็เพื่อ

10 Hurlock, Developmental Psychology 1959, p. 138

11 Geertz, The Javanese Family 1961, p. 108

ป้องกันการอิจฉาซึ่งจะเกิดขึ้นในหมู่พี่น้อง นอกจากนั้นแม่ชาวชวา^{๑๑} ยังสอนให้ลูกคนโต มีหน้าที่รับผิดชอบในการเลี้ยงน้องแทนแม่ทุกอย่าง จึงทำให้พี่น้องมีความรักใคร่สนิทสนมกันมากจนไม่เคยเกิดอิจฉาริษยากันเลย

นักจิตวิทยา^{๑๒} ยังได้ให้ความเห็นอีกว่า ความอิจฉาริษยาที่เกิดขึ้นในหมู่พี่น้องนั้นมักเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเป็นอยู่ภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผลที่เนื่องมาจากทัศนคติของแม่ที่มีต่อลูก ๆ และวิธีการที่แม่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของลูกนั่นเอง กล่าวคือ ถ้าแม่แสดงความเอาใจใส่ห่วงใยลูกคนใดคนหนึ่งมากเกินไป ก็จะทำให้ลูกมีความอิจฉาริษยากันมากขึ้น เช่นเดียวกันถ้าวิธีการที่แม่ควบคุมพฤติกรรมของลูกเป็นไปอย่างไม่คงเส้นคงวา ก็มักจะทำให้ลูกเป็นเด็กมีนิสัยอิจฉาริษยามากกว่าแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกทุก ๆ คนอย่างเสมอภาค ส่วนพ่อแม่ที่ชอบเปรียบเทียบความไม่ดีของลูกคนหนึ่งกับความดีของลูกอีกคนหนึ่ง หรือดูว่าคนหนึ่งพร้อมๆ กับชมอีกคนหนึ่ง ย่อมทำให้ลูกมีทัศนคติต่อพ่อแม่ไปในทางที่ไม่ดี ก่อให้เกิดความอิจฉาริษยากันมากยิ่งขึ้นได้เช่นกัน แต่ตรงกันข้ามถ้าแม่ไม่สนใจลูกคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ ความอิจฉาริษยาระหว่างพี่น้องก็จะไม่เกิดขึ้น

ค. การทารุณและรังแกสัตว์

การแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานของเด็ก นอกจากในรูปการทะเลาะวิวาทและการแสดงความอิจฉาริษยาในหมู่พี่น้องดังกล่าวมาแล้วอาจจะแสดงไปในลักษณะอื่น ๆ อีกได้ เป็นต้นว่า ทารุณและรังแกสัตว์ด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า เอาเชือกมัดแมลงปอแล้วปล่อยให้บิน จับลูกไก่หรือตัวงูมาฆนกัน เล่นก่อดังหรือตี กัดปลา เอาเชือกผูกลูกสุนัขลากต่างวักวายน ฯลฯ จากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่ามีเด็กกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานหมื่น ๖๖% (๓๑ ราย) และของบ้านอุเม็ง ๗๙% (๕๒ ราย) ชอบเล่นทรมาณสัตว์ด้วยวิธีดังกล่าว ดังนั้นแม่บ้านพรานหมื่นส่วนมากจึงต้องห้าม ลูกเล่น เพราะกลัวบาปและเกรงว่าทั้งเด็กและสัตว์จะเป็นอันตราย ส่วนแม่บ้านอุเม็งส่วนมากจะห้ามลูกเล่นเช่นกัน และสั่งให้ปล่อยสัตว์ไปทันที

เมื่อถามความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการกักจังหวัด กัดปลา ชนไก่ ก็ได้รับคำตอบจากแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากว่า ไม่ชอบการเล่นทำนองนี้เพราะนอกจากจะถือเป็น การพนันแล้ว การที่นำเอาสัตว์มาทรมานให้ได้รับบาดเจ็บก็ถือเป็นบาปอีกด้วย นอกจากนี้ถ้ามีหมกมุ่นกับการกักจังหวัด กัดปลา ฯลฯ ย่อมไม่เกิดผลประโยชน์แต่อย่างใด ทั้งจะทำให้เสียเวลาทำงานและเสียทรัพย์อีกด้วย

จากข้อมูลที่ได้ปรากฏว่า แม่บ้านพรานเหมือน ๘๑% (๓๘ ราย) ไม่ชอบการกักจังหวัด กัดปลา ชนไก่ ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว แม่อีก ๑๓% ตอบว่าตนชอบก็พาชนิดนี้ เพราะได้รับความสนุกซึ่งถ้าลูกจะดูบ้างก็ไม่ห้าม ส่วนแม่อีก ๔% อนุญาตเฉพาะลูกผู้ชายให้ดูได้ เพราะถือว่าเป็นการเล่นของผู้ชาย แม่อีก ๒% ไม่มีความคิดเห็นแต่อย่างใด เพราะตนไม่เคยเห็นการเล่นชนิดนี้

ง. การขว้างปา และการทำลายข้าวของเครื่องใช้

นักจิตวิทยา^{๑๓} ถือว่าการขว้างปาหรือทำลายข้าวของเครื่องใช้เป็น การแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายอีกรูปหนึ่ง เพราะบางครั้งเมื่อเด็กมีอารมณ์โกรธแต่ไม่สามารถจะแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานผู้ที่ตนโกรธได้ ก็อาจจะหาทางออกด้วยการขว้างปา หรือทำลายข้าวของ

จากตารางที่ ๑๔ จะเห็นว่า ๖๐% ของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน และ ๓๒% ของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง รายงานว่าลูกของตนเคยขว้างปาและทำลายข้าวของเครื่องใช้ ส่วนวิธียับยั้งพฤติกรรมดังกล่าว แม่บ้านพรานเหมือนใช้การห้ามปรามหรือสั่งสอนลูกเป็นส่วนใหญ่ และใช้การเพิกเฉยเป็นอันดับรองลงมา นอกจากนี้มีแม่พวกหนึ่งที่ใช้การดู หรือชู้จะตีลูก มีจำนวนเท่า ๆ กับแม่ที่ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ ต่อการขว้างปาหรือทำลายข้าวของเครื่องใช้ของลูก ยกเว้นแม่เพียงรายเดียวที่ระงับความโกรธของลูกด้วยการหาของอื่นให้เล่น เพื่อยับยั้งการทำลายของนั้นเสีย ส่วนแม่บ้านอุเม็งพวกหนึ่งซึ่งลงโทษลูกด้วยการเพิกเฉย มีจำนวนเท่ากับพวกที่ไม่แสดงปฏิกิริยา

ใด ๆ ทั้งสิ้น นอกนั้นใช้ วิธี ตุ หรือชู่จะตี เป็นอันดับถัดมา และใช้การห้ามปราม สั่งสอนเป็นอันดับสุดท้าย

หากพิจารณาวิธียับยั้งการขว้างปาและทำลายข้าวของเครื่องใช้ของแม่ทั้ง ๒ หมู่ บ้านโดยส่วนรวมแล้ว จะเห็นว่าแม่เกือบทั้งหมดคำนึงถึงค่าของวัตถุที่จะแตกหักเสียหาย มากกว่าจะคิดหาวิธีแก้ไขกิริยาก้าวร้าว รุกราน อันเป็น พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม ถึงแม้จะเห็นจากข้อมูลที่ได้คือ ถ้าลูกทำลายข้าวของเครื่องใช้ที่มีค่าเป็นต้นว่า ถ้วยชาม หม้อน้ำ ฯลฯ ถึงแตกหักเสียหาย แม่ก็จะลงโทษด้วยการเฉียนตี ซึ่งเป็นวิธีลงโทษที่รุนแรงที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะแม่เสียคายของที่ลูกทำแตก ดังเช่นแม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งรายงานว่ ตนลงโทษลูกด้วยการเฉียนตี เพราะ “ทำหม้อโบราณ ซึ่งรักมากแตก”

ตารางที่ ๑๙ ปฏิกริยาของแม่ต่อการขว้างปา และทำลายข้าวของเครื่องใช้ของ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็ง

ปฏิกริยาของแม่ต่อการ ขว้างปาทำลายข้าวของ	พรานหมื่น	อุเม็ง		พรานหมื่น	อุเม็ง
๑. ตี	๑๗ %	๑๑ %	ทำลายของมีค่า มีนีสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ	๔ ราย	๖ ราย
๒. ตุ หรือชู่จะตี	๙ %	๗ %	ทำลายของมีค่า มีนีสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ	๔ ราย	๒ ราย
				—	๓ ราย

ปฏิกิริยาของ แม่ ต่อการ ขว้างปาทำลายข้าวของ	พรวนเหมือน	อุเม็ง		พรวนเหมือน	อุเม็ง
๓. ห้ามปราม สั่งสอน	๒๓ %	๓ %	ทำลายของมีค่า มีนิสัยชอบ ทำลาย ของ เมื่อโกรธ ไม่มีเจตนา มีนิสัยชอบ ทำลายของ เมื่อโกรธ	๓ ราย ๓ ราย ๕ ราย	— ๑ ราย ๑ ราย
๔. ทำให้เด็กหายโกรธ โดยหาของอื่นให้เล่น	๒ %	—	ทำลายของ เมื่อโกรธ	๑ ราย	—
๕. ไม่มีปฏิกิริยาใดๆ	๙ %	๑๑%	ทำลายของ ที่ไม่แตกหัก เสียหาย ไม่มีเจตนา	๑ ราย ๓ ราย	๗ ราย —
รวม	๖๐ %	๓๒%		๒๘ ราย	๒๑ ราย

แต่ถ้าการขว้างปาหรือทำลายข้าวของนั้น ๆ ไม่ถึงขั้นแตกหักเสียหาย แม้จะลงโทษสถานเบาลงมาตามลำดับ คือใช้วิธีดุ ขู่จะตี หรือห้ามปรามสั่งสอน แต่สำหรับการสั่งสอนนั้นแม่ผู้จะสอนให้ลูกรู้จักรักษาของเป็นสำคัญ มิได้มุ่งแก่นิสัยก้าวร้าวรุกรานของลูกแต่อย่างใด ดังเช่นแม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งเล่าว่า ลูกของตนเคยขว้างดินสอหัก แม่ก็เพียงแต่บอกลูกไม่ให้ทำเช่นนั้นอีก เพราะดินสอหักแล้วไม่มีเงินซื้อ สำหรับแม่บางรายที่ไม่แสดงปฏิกิริยาแต่อย่างใด เมื่อลูกขว้างปาหรือทำลายข้าวของก็เพราะของนั้น ๆ ไม่แตกหักเสียหาย หรือเป็นของที่ไม่มีราคาค่างวดแต่อย่างใด เช่นขว้างปาเสื้อผ้า กระบุง ตะกร้า เป็นต้น

การที่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรวนเหมือนและบ้านอุเม็งบางรายใช้วิธียับยั้งการก้าวร้าวรุกรานของลูกด้วยวิธีรุนแรงนั้น อาจเป็นเพราะแม่ไม่เข้าใจว่าเมื่อเด็กมีความซึ้ง

กับใจ ก็จะแสดงกิริยาก้าวร้าวรุกรานออกมาก ถ้าใช้การลงโทษเพื่อระงับพฤติกรรม
ดังกล่าว เด็กก็จะมีอาการขี้กลัวมากขึ้นผลที่ตามมาคือการก้าวร้าวรุกรานของเด็ก
ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า ปฏิกริยาของแม่ต่อพฤติกรรมก้าวร้าว
ของเด็กจึงเป็นไปในทางส่งเสริมมากกว่าจะขจัดพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนา

ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

วัฒนธรรมของไทยสอนให้เด็กแสดงกิริยาสุภาพอ่อนน้อม และรู้จักเคารพนบ-
นอบผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอาวุโส หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือสอนให้ “รู้จักเด็ก รู้จัก
ผู้ใหญ่” ดังจะเห็นได้จากการลำดับญาติ ตามประเพณีของไทย ^{๑๔} เช่น ในภาค
กลาง ซึ่งสถาบันระหว่างชาติได้รายงานไว้ว่า ผู้ที่เป็นน้องก็จะได้รับการสั่งสอนให้
เรียกพี่ที่เป็นชายหรือหญิงว่า “พี่” นำหน้าชื่อเสมอ หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้เป็นน้องจะต้องเรียกพี่ชายว่า “อ้าย” เรียกพี่หญิงว่า “เอื้อย” สำหรับภาคเหนือ
ผู้เป็นน้องจะเรียกพี่ชายว่า “อ้าย” เรียกพี่หญิงว่า “บ๊” ส่วนญาติผู้ใหญ่ทางฝ่าย
พ่อหรือแม่เด็กก็จะได้รับการสั่งสอนให้เรียก ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือ
แม่แต่ญาติมิตรคนรู้จักที่มีอาวุโส พ่อแม่ก็สอนให้ลูกของตนเรียกคนเหล่านี้ว่า ลุง
ป้า น้า อา ฯลฯ เสมือนดังญาติสนิทเช่นกัน

ฉะนั้นเมื่อใดที่ลูกของตนขาดความเคารพยำเกรงต่อผู้มีอาวุโส ดังปรากฏตาม
รายงานของแม่ทง ๒ หมู่บ้าน ว่าลูกของตนเคยเรียกพี่ว่า “อี” หรือเคยกล่าวคำ
หยาบคายต่อญาติผู้ใหญ่ แม่ก็จะตักเตือน และตักเตือนสั่งสอน และบางรายก็คาดโทษ
ไว้ว่า ถ้าลูกทำเช่นนั้นอีกจะต้องได้รับโทษด้วยการเฆี่ยนตี ทั้งนี้เพราะการแสดงกิริยา
ล่วงเกินผู้ใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือคนแปลกหน้าก็ดี แม่
ใน ๒ หมู่บ้านถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีงาม ดังที่ผู้วิจัยได้สอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ว่า
แม่คิดว่าความประพฤติที่เด็กล่วงเกิน บุคคลใดเป็นกิริยาเลวที่สุด ผลปรากฏทั้งแสดง
ไว้ในตารางต่อไปนี้

๑๔ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก รายงานการวิจัยฉบับที่ ๗ เล่มที่ ๑
พ.ศ. ๒๕๐๔ บทที่ ๑๐ “อุปนิสัยแห่งวงศ์ญาติ” หน้า ๒๒๗

ตารางที่ ๒๐ ความคิดเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และบ้าน
อูเม็ง เมื่อลูกแสดงกริยาล่วงเกินต่อผู้ใดเร็วที่สุด

	การแสดงกริยาล่วงเกินของเด็ก	อัตราส่วนร้อยละของจำนวนแม่	
		บ้านพรานหมื่น	บ้านอูเม็ง
๑.	แสดงกริยาล่วงเกินพ่อแม่เร็วที่สุด	๒๐	๔๔
๒.	แสดงกริยาล่วงเกินญาติผู้ใหญ่เร็วที่สุด	๒๕	๑๐
๓.	แสดงกริยาล่วงเกินคนแปลกหน้าเร็วที่สุด	๕๕	๔๔
๔.	แสดงกริยาล่วงเกินทุกคนเร็วที่สุด	—	๒
		๑๐๐	๑๐๐

จากตารางข้างบนจะเห็นว่าแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการแสดงกริยาล่วงเกินคนแปลกหน้าเป็นกริยาที่เร็วที่สุด แต่แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอูเม็งมีความเห็นว่าการแสดงกริยาล่วงเกินต่อพ่อแม่และต่อคนแปลกหน้า เป็นกริยาเร็วเท่า ๆ กัน สำหรับเหตุผลที่เด็กแสดงกริยาล่วงเกินพ่อแม่เป็นกริยาเร็วที่สุดนั้น แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านได้ให้เหตุผลพอสรุปรวมได้ว่า เด็กไม่ควรแสดงกริยาล่วงเกินพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เพราะการแสดงกริยาเช่นนั้นถือเป็นการเป็นบาป และเป็นคนเลว ส่วนแม่บางรายได้ให้เหตุผลว่า เมื่อเด็กแสดงกริยาไม่ดีกับพ่อแม่ได้แล้วก็จะแสดงกริยาไม่ดีต่อผู้อื่นได้เช่นกัน

ส่วนแม่บ้านอูเม็งจำนวนใกล้เคียงกันกับพวกแรกมีความเห็นว่าการแสดงกริยาล่วงเกินคนแปลกหน้า เป็นกริยาเร็วที่สุด เพราะการแสดงกริยาไม่ดีต่อผู้อื่นย่อมมีผลเสียหายถึงพ่อแม่ได้ ดังที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านบางรายตอบว่า “เขาเป็นคนอื่นจะเกลียดชังทำให้พ่อแม่อาย ว่าไม่สั่งสอนลูก” อีกรายหนึ่งตอบว่า “เขาจะว่าลูกเลวเหมือนพ่อแม่ ไม่บอกไม่สอนลูก” ฯลฯ

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมากมีความเห็นว่าการที่เด็กแสดง
 กิริยาล้วงเกินต่อคนแปลกหน้านั้นเป็นกิริยาเลวที่สุดเป็นอันดับแรก ถัดลงมาคือการ
 แสดงกิริยาล้วงเกินญาติผู้ใหญ่ ทั้งนี้เป็นเพราะแม่เชื่อว่าการแสดงกิริยาที่ไม่งดงามต่อ
 ผู้อื่นนั้น ย่อมจะนำความเสียหายมาสู่พ่อแม่ได้ โดยอาจถูกกล่าวหาว่าไม่อบรมสั่งสอน
 ลูกของตน แต่ถ้าเด็กแสดงกิริยาล้วงเกินต่อพ่อแม่ถือเป็นเรื่องเฉพาะภายในครอบครัว
 ซึ่งอาจจัดการกันได้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อชื่อเสียงของพ่อแม่และครอบครัว ซึ่ง
 พ่อแม่อาจอบรมสั่งสอนหรือลงโทษลูกของตนเพื่อแก้ไข พฤติกรรมที่ไม่ดีตามความ
 เหมาะสมได้

ส่วนการที่แม่บ้านอุ้มงจำนวน ๔๔% มีความเห็นว่าการแสดงกิริยาล้วงเกิน
 พ่อแม่เป็นกิริยาเลวที่สุด อาจเป็นเพราะโดยทั่วไปแล้ว สังคมไทยถือว่าเด็กจะต้องได้
 รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักเคารพนับถือ พ่อแม่ ครูบาอาจารย์หรือผู้ที่มีอาวุโสกว่า
 และถือว่าการแสดงกิริยาล้วงเกินบุคคลดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นทางกาย หรือวาจาก็ดี
 ย่อมถือเป็นกิริยาที่ไม่ดี และโดยเฉพาะการแสดงกิริยาล้วงเกินต่อบุพการีด้วยแล้ว
 คนไทยทั่วไปเชื่อว่าเป็นบาปอีกด้วย ส่วนแม่อีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวนเท่ากับพวก
 แรก มีความเห็นว่าการแสดงกิริยาล้วงเกินคนแปลกหน้าเป็นกิริยาที่เลวที่สุด เพราะ
 การที่เด็กแสดงกิริยาไม่ดีต่อผู้อื่นย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อพ่อแม่ด้วย ดังที่แม่บ้าน
 อุ้มงบางรายได้ให้คำตอบว่า “พ่อแม่จะไต่อา้ย เขาจะหาว่าพ่อแม่ไม่สั่งสอน” ฯลฯ

เมื่อสอบถามแม่บ้านพรานเหมือนถึง อายุที่ลูกควร จะรู้จักควบคุมความเกะ
 รุกรานผู้อื่นได้ ปรากฏว่าแม่ส่วนมากประมาณ ๔๘% คาดหวังว่าเมื่อลูกอายุระหว่าง
 ๑๑-๑๖ ปี ขึ้นไป เด็กควรจะสามารถควบคุมการก้าวร้าวรุกรานผู้อื่นได้ มีแม่ ๓๐%
 ที่คิดว่าลูกจะควบคุมความก้าวร้าวรุกรานได้เมื่ออายุ ๕-๑๐ ปี ส่วนแม่อีก ๒๐%
 เชื่อว่า ถ้าลูกโตจนเข้าวัยขนาด ๑๗-๒๐ ปี แล้วจึงจะควบคุมอารมณ์ได้ว่าดี มีแม่
 เพียงรายเดียว(๒%) ที่มีความเห็นว่าการควบคุมความก้าวร้าวรุกรานนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ
 ลักษณะธรรมชาติของแต่ละคน เช่น บางคนอาจจะควบคุมอารมณ์ของตนได้เมื่ออายุ

ยังน้อย ทั้งแม่ผู้หนึ่งได้รายงานวาทะที่ตนพบปรากฏว่า ลูกบางคนอายุถึง ๒๑ ปี
แล้วก็ยังแสดงกริยาก้าวร้าวต่อพ่อแม่และน้องๆ ก็มี แต่ลูกบางคนก็สามารถควบคุม
ความก้าวร้าวรุกรานได้ตั้งแต่วัยเด็ก ๆ

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นมีความหวังที่จะให้ลูกของตนเป็นเด็กที่ว่ำนอน
สอนง่ายไม่ดื้อดองและปฏิบัติตามคำสั่งและอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่และ
ครูบาอาจารย์เสมอเพื่อว่าต่อไปในอนาคตเด็กจะได้เป็นคนดี และการที่แม่สอนให้ลูก
รู้จักเคารพบนอบญาติผู้ใหญ่ นั้น ก็เพราะว่าบุคคลเหล่านั้นเคยช่วยเหลือเลี้ยงดูลูกของตนมา
เหมือนเป็นพ่อแม่เช่นกัน และแม่จะสนับสนุนพ่อแม่ไปแล้ว หากลูกของตนตกทุกข์
ได้ยากก็จะได้พึ่งพาอาศัยญาติเหล่านั้นได้ ส่วนครูบาอาจารย์ก็เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาท
วิชาแก่กุลบุตรกุลธิดา เด็กทุกคนจะต้องเชื่อฟังและอยู่ในโอวาทของครูเช่นกัน ฉะนั้น
แม่จึงมีความคิดเห็นว่า การที่จะอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นเด็กที่ว่ำนอนอยู่ในโอวาทของ
พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์นั้นจำเป็นจะต้องค่อยสอนไปตั้งแต่เด็กยังเยาว์วัย
ซึ่งเขาทำนองที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” เพื่อว่าต่อไปในอนาคตเด็กจะได้
เป็นคนดีเป็นที่นิยมยกย่องของคนทั่วไป

สำหรับความมุ่งหวังในเรื่องนี้ เห็นได้ชัดจากคำตอบของแม่บ้านพรานหมื่น
เกี่ยวกับความประพฤติของลูก ที่ทำให้แม่ส่วนใหญ่ไม่สบายใจมากที่สุด คือความดื้อ
ของลูก เช่นสั่งสอนอะไรก็ไม่เชื่อฟัง ใช้งานก็ไม่ยอมทำ ในบรรดาแม่จำนวน ๓๘%
ที่ไม่ชอบความดื้อของลูกมากที่สุดนั้นปรากฏว่ามีแม่เพียง ๖% ที่มีความอดทนต่ออาการ
ดื้อของลูก ถึงแม้จะใช้ให้ลูกไปหยิบของให้ หรือใช้ให้ทำงานเล็กๆ น้อยๆ ถ้าลูก
ไม่ยอมปฏิบัติตามทันที แม่เหล่านั้นก็ยังออกคำสั่งซ้ำจนกว่าลูกจะไปทำงานตามที่แม่สั่ง
ซึ่งตรงข้ามกับแม่อีก ๒๖% ที่ลงโทษลูกด้วยการเฆี่ยนตีทันที เมื่อลูกไม่ปฏิบัติตาม
ตามคำสั่ง เพราะตนถือว่าเป็นอาการที่ลูกแสดงความไม่เชื่อฟัง และไม่อยู่ในโอวาท
ของพ่อแม่ ส่วนแม่อีก ๖% มักใช้การชู้จะลงโทษหรือดู เมื่อลูกไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง

ส่วนแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอนุเม็งก็หวังให้ลูกเป็นเด็กที่เชื่อฟังพ่อแม่เช่นกัน ดังจะ
เห็นได้จากคำตอบเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดี ตามทัศนะของแม่ ซึ่งพอสรุปได้ว่า

แม่ส่วนมากประมาณ ๘๘% มีความเห็นทำนองเดียวกับแม่ เลบานอน* ส่วนใหญ่ว่า เด็กดีก็คือเด็กที่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ส่วนความหมายของคำว่า “เด็กดี” ตามทัศนะของแม่บ้านอูเม็ง อีก ๑๒% หมายถึง เด็กที่รู้จักช่วยพ่อแม่ทำงาน เอาใจใส่ในการเรียน ไม่เป็นพาลเกร ชอบทะเลาะกับผู้อื่น

ข้อมูลที่แสดงให้เห็นชัดว่าแม่บ้านอูเม็งมุ่งหวังให้ลูกเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ก็คือการอบรมให้เด็กปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่ เช่น เมื่อใช้ให้ลูกทำงานเล็กๆ น้อยๆ เป็นต้นว่าให้ลูกหยิบของให้ หรือใช้ให้ลูกไปซื้อของให้ ฯลฯ ก็ตาม แม่ทุกคนต้องการให้ลูกปฏิบัติตามคำสั่งทันที หากเด็กบางรายที่ยังหวังเล่นอยู่ก็จะแสดงกิริยาไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติตามเช่นนั้นแม่บางรายก็จะแสดงความไม่พอใจ เพราะคิดว่าลูกขัดคำสั่งไม่อยู่ในโอวาทพ่อแม่ ดังที่แม่บ้านอูเม็งจำนวนถึง ๗๑% รายงานว่าเมื่อตนสั่งให้ลูกทำอะไรก็ต้องการให้ลูกปฏิบัติตามคำสั่งทันที โดยไม่มีการโต้แย้ง มิฉะนั้นก็จะต้องใช้การบังคับ ทุ และชู้จะตี มีแม่ ๒๗% ที่แสดงว่ายังมีความอดทนต่อการเพิกเฉยคำสั่งของลูก ถึงแม่ลูกจะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทันที แม่ก็จะเตือนซ้ำ แต่ถ้าไม่ได้ผลแม่บางรายก็ใช้วิธีชู้จะตีบ้าง ไม่ให้ขนมบ้าง แต่บางรายก็ใช้มือตีลูกเลย ในจำนวนนี้มีแม่อยู่ ๑ รายที่รายงานว่ “ฉันบอกซ้ำ ถ้าไม่ทำก็ต้องไปทำเอง ฉันไม่ถือเพราะเป็นเด็ก” ส่วนแม่อีก ๒% ใช้วิธีหลอกล่อว่าจะซื้อของสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ถ้าลูกปฏิบัติตามคำสั่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สังเกตเห็นว่าในวันเข้าพรรษานอกจากการทำบุญที่วัดแล้วบรรดาแม่ทุกคนในหมู่บ้านนี้ยังได้จัดกรวยดอกไม้วีร้อมขนม และผลไม้ให้ลูกของตนนำไปให้ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายตนและฝ่ายสามี อาทิเช่น ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า ฯลฯ เป็นการแสดงความเคารพ ชาวบ้านเรียกประเพณีนี้ว่า “ทานขันข้าว” จากการสอบถามชาวบ้านอูเม็งก็ได้ทราบว่าประเพณีการทานขันข้าวนี้กระทำสืบต่อกันมาช้านานแล้วจากการปฏิบัติต่าง ๆ ของแม่บ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็งดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าแม่ทั้งสองหมู่บ้านมีปณิธานในการที่จะปลูกฝัง คุณ ธรรม เกี่ยวกับความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่แก่ลูกของตนมาแต่เยาว์วัย

สรุป

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมอนและบ้านอุเม้ง มุ่งอบรมให้เด็กรู้จักควบคุมความก้าวร้าวรุกรานและให้รู้จักมีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

สำหรับการก้าวร้าวของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนนั้นปรากฏว่าเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายมากกว่าทางอื่น และแม่มักใช้วิธีแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าวของลูกด้วยการตักท้วงปรามและชี้แจง ด้วยเห็นว่าลูกยังเล็กอยู่ ส่วนการแสดงกิริยาก้าวร้าวของเด็กตั้งแต่เข้าเรียนชั้นไปนั้น เนื่องจากเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวในรูปต่างๆ กัน แม่จึงต้องแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ชอบด้วยสังคมนิยมนี้ ด้วยวิธีการซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ความรุนแรงของกิริยาก้าวร้าวที่เด็กแสดง ถ้าเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวรุนแรงมาก ก็จะถูกลงโทษรุนแรงด้วย
๒. สิ่งที่เด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของ ถ้าเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อบุคคลย่อมได้รับโทษรุนแรงกว่า เมื่อเด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อสัตว์หรือสิ่งของ
๓. ชนิดของความก้าวร้าวที่เด็กแสดงออก กล่าวคือแม่เห็นว่าการที่เด็กแสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายเป็นเรื่องที่ควรได้รับโทษรุนแรงกว่าการแสดงกิริยาก้าวร้าวทางวาจา
๔. เด็กเป็นต้นเหตุแห่งความก้าวร่วมนั้นเอง กล่าวคือถ้าแม่พบว่าผู้ก่อการทะเลาะวิวาทขึ้นก่อนเป็นลูกของตนเอง แม่จะให้การลงโทษอย่างหนัก
๕. อารมณ์ของแม่ในขณะนั้น ถ้าในขณะเด็กกระทำผิด แม่อยู่ในอารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด เด็กอาจจะถูกลงโทษรุนแรง ทั้ง ๆ ที่ถ้าพิจารณาพฤติกรรมที่เด็กกระทำจริง ๆ แล้วจะไม่รุนแรงถึงขั้นได้รับการลงโทษเช่นนั้น.

บทที่ ๑๐

การฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง และรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่

ในระยะ ๖-๗ เดือนแรกที่เกิดมาเด็กจะต้องการการปกป้องดูแลอย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ พี่ หรือญาติ ครั้นเมื่อเด็กเติบโตขึ้นมีพัฒนาการทางการเคลื่อนไหว เจริญไปตามลำดับขั้น กล่าวคือเด็กสามารถคว้า คลาน ยืน เดิน ได้ ฯลฯ เหล่านี้เป็น การแสดงว่าเด็กเริ่มจะพึ่งตัวเองได้บ้างแล้วจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ที่จะต้องเริ่มการฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตัวเองเสียตั้งแต่เล็ก เพื่อเป็นการ เสริมสร้าง บุคลิกภาพ ที่ดีแก่เด็ก ในอนาคต และช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเองอีกด้วย

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มในขณะที่ยังอยู่ในวัยทารก ก็ได้รับความเอาใจใส่เลี้ยงดูจากพ่อแม่อย่างใกล้ชิด ดังจะเห็นได้จากคำถามที่ผู้วิจัย สัมภาษณ์แม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มว่า “มีบางครั้งที่เด็กทารกต้องอยู่คนเดียวหรือไม่” ปรากฏว่าคำตอบของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากเป็นไปในทำนองที่ว่าไม่เคยปล่อยทารกไว้คนเดียว นอกจากมีธุระออกนอกบ้านจึงจะให้ญาติหรือพี่คนโตของเด็กช่วยดูแลแทน เพราะเกรงทารกจะเป็นอันตราย ดังตัวอย่างคำตอบของแม่ เหล่านี้ว่า “กลัวร้อง” “กลัวหุ้ หมา ขึ้นไปเหยียบเอา ถ้ามีพี่จึ่งจะปล่อย” “กลัวตกเรือน” “กลัวอะไรตกใส่” “ยังเล็กพูดไม่ได้ ต้องการอะไร ไม่มีใครเข้าใจ” ฯลฯ

ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนอีกพวกหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนไม่ถึงครึ่งของจำนวนแม่ทั้งหมด เคยทิ้งทารกไว้คนเดียวเวลาทารกหลับหรือนอนเล่นอยู่ในเปล หรือขณะที่แม่ ปลีกตัวไปทำงานบ้าน ถึงแม้มันจะปล่อยทารกไว้ตามลำพังผู้เดียวก็ตาม แต่แม่ก็ทำงานอยู่ในระยะที่พอจะได้ยินเสียงร้องได้ หรือมิฉะนั้นก็ละลุกเพื่อไปทำงานชั่วระยะเวลาที่จะกลับมาทันลูกตื่นนอนพอดี

แม่บ้านพรานเหมือนบางรายที่ต้องช่วยครอบครัวทำงานในทุ่งนา ให้คำตอบว่า ตนได้นำทารกไปด้วย เพื่อสะดวกในการให้นม และเมื่อทารกหลับตนก็ผูกเปลไว้กับ ต้นไม้ให้ทารกนอน ส่วนแม่บางรายที่มีนาอยู่ใกล้บ้านก็จะกลับไปส่งนมลูกเป็นเวลา คือ เช้า กลางวัน และบ่าย แล้วมอบให้นุติหรือลูกที่โตแล้วดูแลทารกแทน

สำหรับแม่บ้านอุเม็งส่วนมากซึ่งมีจำนวนราว ๔๗ % (๓๑ ราย) รายงานว่า ตนกลับมาส่งนมลูกเป็นเวลา คือ เช้า กลางวัน และบ่าย เมื่อให้นมลูกแล้ว ตนก็กลับไปทำงานในทุ่งนาปล่อยให้ลูกคนโต หรือญาติ ดูแลทารกแทน ทำนองเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือนบางราย ส่วนแม่อีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวนราว ๔๔ % (๒๙ ราย) ดูแลทารกด้วยตนเอง ตั้งแต่แรกเกิดไปจนกว่าลูกจะหย่านม ซึ่งอยู่ในวัยขนาด ๑-๒ ปี แล้วจึงจะปล่อยให้ผู้อื่นช่วยดูแลลูกแทนได้ ส่วนแม่ที่เหลือ ซึ่งมีอยู่ ๕ % (๖ ราย) ดูแลลูกจนกระทั่งโตขนาดเดินได้จึงยอมให้พี่คนโต ดูแลแทน เพื่อตนจะได้ช่วย ครอบครัวทำนา

อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบความใกล้ชิดระหว่างแม่และลูกในกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็ง กับ ความใกล้ชิดของแม่เผ่า ไควมา^๑ และลูกแล้ว ปรากฏว่าเด็กชาวไควมาไม่เคยห่างแม่เลยนับตั้งแต่เกิดไปจนถึงระยะที่เด็กหย่านม การที่แม่ไควมามีเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกมากเช่นนี้ก็เพราะมีภรรยาอีกผู้หนึ่ง หรือญาติที่เป็นหญิงคอยช่วยเหลือทำงานบ้านทุกอย่างแทน ดังนั้นแม่จึงมีเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกได้ทั้งวัน เวลาากลางคืนเด็กก็จะนอนอยู่กับแม่ด้วย

ไวตัง^๒ และไซล์ต ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกเด็กให้รู้จักพึ่งตนเองของแม่กลุ่มตัวอย่างเผ่าไควมาว่าเป็นตัวอย่างของการฝึกที่เข้มงวด กล่าวคือเริ่มด้วยการตามใจเด็กในเรื่องนี้มากเมื่อเด็กยังอยู่ในวัยเล็ก จนกระทั่งถึงวัยที่เด็กหย่านมซึ่งมีอายุระหว่าง ๒-๓ ปี ด้วยการฝึกอย่างเข้มงวดทันทีทันใด ในระยะที่ฝึกอย่างจริงจังนี้เด็กเกือบจะได้รับความสนใจจากแม่เลย เป็นต้นว่าแม่จะไม่ยอมให้ลูกนั่งตกหรือให้นอนด้วยในเวลา

^๑ Whiting and Child, Child Training and personality, 1962 PP, 91-92.

^๒ Idid, PP, 94-95

กลางคืนเลย แม้จะขอความช่วยเหลือจากแม่หรือผู้อื่นก็จะได้รับการปฏิเสธระยะหนึ่ง
น่าจะเป็นระยะที่เด็กมีความขงคับใจอย่างรุนแรงที่สุด

เมื่อกล่าวถึงเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งซึ่งจะมีความใกล้ชิดกับแม่น้อยกว่าเด็กชาวโควมาก็ตาม แต่เกือบจะกล่าวได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของ
๒ หมู่บ้านไม่มีความขงคับใจเหมือนเดิมเฝ้าโควมา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเด็กของ
๒ หมู่บ้านส่วนมากมี พ่อ พี่ หรือญาติผู้ใหญ่ช่วยดูแลเด็กแทนเมื่อแม่ไม่ว่าง เช่น
ช่วยอาบน้ำ บ้วนข้าว อุ้มไปเที่ยว ฯลฯ ฉะนั้นถ้าหากเด็กไม่ได้รับความสนใจจาก
แม่เมื่อใด เด็กก็จะได้รับความเอาใจใส่จากผู้อื่นเป็นการทดแทน และอีกประการหนึ่ง
อาจเป็นเพราะแม่กลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านเกือบทั้งหมดมีความอะลุ่มอล่วยต่อลูก
ได้ ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมของแม่

จากการสอบถามแม่ต่อไปในเรื่องที่ว่า ควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ได้กร้องกวนหรือไม่ ? ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากมีความเห็นว่า ควรอุ้มปลอบทันทีที่ลูก
ร้องกวน แต่อีกพวกหนึ่งเห็นว่าไม่ควรอุ้มปลอบทันทีที่ลูกร้องกวน ถึงแม่แม่ทั้ง
๒ กลุ่มจะมีความเห็นไม่ตรงกันก็ตาม แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่าแม่กลุ่มตัวอย่าง
ของทั้ง ๒ หมู่บ้านปฏิบัติต่อลูกทำนองเดียวกัน นั่นก็คือแม่ใน ๒ หมู่บ้านส่วนมาก
ซึ่งมีความเห็นว่าควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ได้ร้องกวน ทั้ง ๆ ที่ก็ยอมรับว่า การทำ
เช่นนั้นจะทำให้เด็กเคยตัว แต่ก็เป็นวิธีเดียวที่จะช่วยให้เด็กหยุดร้องได้เร็ว เพราะเด็ก
ขนาดนี้ยังเล็กเกินกว่าจะหลอกलोให้หยุดร้องได้ นอกจากนี้แม่ยังได้ให้เหตุผลว่าการ
ที่เด็กทารกร้องอาจมีสาเหตุ เนื่องจากความหิว เพราะความง่วง หรือเพราะความ
เจ็บป่วยก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องอุ้มทารกให้หยุดร้อง แล้วจัดการแก้ไขต้นเหตุที่
ทำให้เด็กร้องต่อไป เหตุผลอีกข้อหนึ่งที่แม่ต้องอุ้มทารกให้หยุดร้องก็คือ เพื่อไม่ให้
เป็นที่รำคาญของเพื่อนบ้าน ทั้งนี้แม่มียังมีข้อแม้อีกว่า เมื่อเด็กหยุดร้องแล้ว แม่จะต้อง
รีบวางทันที เพื่อไม่ให้ลูกเคยตัว

ส่วนแม่อีกพวกหนึ่งซึ่งมีจำนวนไม่ถึงครึ่ง มีความเห็นว่า การที่แม่อุ้มเด็กทุกครั้งที่ร้องกวนไม่ดีเพราะเด็กจะเคยตัวและเมื่อเคยชินกับการอุ้มบ่อย ๆ เข้า แม่ก็จะทำงานไม่สะดวก แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่าแม่เหล่านั้นต้องอุ้มลูกทุกครั้งที่ร้องกวนเพื่อให้เด็กหยุดร้องเช่นเดียวกับแม่พวกแรก

อนึ่งตามรายงานของแม่ใน ๒ หมู่บ้านว่าเมื่อเด็กโตพอที่แม่จะใช้วิธีหลอกล่อให้หยุดร้องให้ด้วยวิธีอื่นได้แล้ว เป็นต้นว่า หาของให้กินให้เล่น ชูให้เต็กกลัว โดยอ้างความน่ากลัวของสัตว์ร้ายต่าง ๆ หรือให้เด็กไปเล่นกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันได้แล้ว แม่ก็จะเลิกใช้วิธีอุ้มปลอบเวลาเด็กร้องกวนซึ่งแม่บ้านพรานเหมือนส่วนมาก รายงานว่า คนเลิกอุ้มปลอบเวลาลูกร้องไห้เมื่อเด็กอายุ ๓ ปี ส่วนแม่บ้านอุเม็ง เลิกอุ้มปลอบเมื่อลูกอายุ ระหว่าง ๓-๔ ปี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นในเรื่องที่ว่าควรอุ้มปลอบเด็กทุกครั้งที่ร้องกวนดีหรือไม่ ? แตกต่างกันเป็น ๒ กลุ่มและเมื่อได้ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน^๓ (Analysis of Variance) สอบดูความแตกต่างแล้ว ปรากฏว่า แม่กลุ่มอายุ ๒๓-๓๒ ปี ซึ่งเป็นแม่กลุ่มอายุน้อย มีความเห็นในเรื่องนี้แตกต่างจากความเห็นของแม่อีก ๒ กลุ่ม ซึ่งมีอายุ ๓๓-๔๒ ปี กลุ่มหนึ่ง และแม่ซึ่งมีอายุ ๔๓-๕๒ ปีอีกกลุ่มหนึ่งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม่กลุ่มอายุน้อยให้เหตุผลว่า ไม่ควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ลูกร้องกวนไว้หลายประการด้วยกัน คือ จะทำให้เด็กเคยตัว โตขึ้นจะเป็นเด็กอ่อน และถ้าหากเด็กเคยชินกับการอุ้มบ่อย ๆ เข้า แม่ก็ทำงานไม่สะดวก เพราะเหตุนี้แม่กลุ่มอายุน้อยจึงต้องปล่อยให้ลูกร้องจนหยุดแล้ว จึงจะให้นมกินบ้าง บางรายก็เอ็ดให้เด็กนิ่ง และบางรายก็ใช้วิธีหลอกล่อให้ลูกหยุดร้องก็มี ส่วนแม่อีก ๒ กลุ่ม มีความเห็นว่าควรอุ้มปลอบทุกครั้งที่ลูกร้องกวน โดยให้เหตุผลว่า การอุ้มทันทีจะทำให้เด็กหยุดร้อง หากปล่อยให้เด็กร้องให้นาน ๆ จะกลายเป็นเด็กอ่อน ทั้งไม่เป็นที่รำคาญแก่เพื่อนบ้านอีกด้วย บางรายก็ให้ความเห็นว่าการ

^๓ ดูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

ปล่อยให้เด็กร้องนานจะเป็นอันตรายต่อเด็กก็มี และบ้างก็ให้เหตุผลว่าการที่เด็กร้องก็เพราะเด็กหิว ถ้าแม่ให้ลูกกินนมจนอิ่มแล้วเด็กก็จะหยุดร้องกวน แล้วก็จะหลับไป แม้ก็จะมีเวลาทำงานได้สะดวก ฉะนั้นแม่เหล่านี้จึงไม่เชื่อว่าการอุ้มปลอบลูกด้วยวิธีนี้จะทำให้เด็กเคยตัว

การที่แม่กลุ่มอายุน้อยของทั้ง ๒ หมู่บ้านไม่ยอมอุ้มปลอบลูกทันทีที่ลูกร้องกวน ดังเช่นแม่กลุ่มอายุปานกลางและอายุมากปฏิบัติต่อลูกนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะแม่กลุ่มอายุน้อย ยังไม่มีประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อน จึงทำให้แม่ปฏิบัติต่อลูกด้วยความเขັมนวด และอีกประการหนึ่งแม่กลุ่มนี้ส่วนมากต้องรับภาระงานบ้านทุกอย่าง แต่ผู้เดียว เพราะลูกยังเล็กอาศัยช่วยดูแลน้องเล็ก ๆ ไม่ได้ เหตุนี้แม่จึงเกรงว่า ถ้าตนอุ้มปลอบทุกครั้ง^๕ ที่ทารกร้องกวนจะทำให้เด็กเคยตัวติดแม่มาก จนตนเองไม่มีเวลาทำงานได้สะดวก

โดยปกติแม่กับลูกย่อมมีความสัมพันธ์กันลึกซึ้ง ดังตัวอย่างที่เซียส์^๕ และคณะกล่าวไว้ว่าเมื่อทารกมีอายุประมาณ ๖ เดือน เริ่มจำหน้าแม่ได้ หากแม่เดินไปทางไหนก็จะคอยมองตาม เมื่อไม่เห็นแม่ก็จะร้องหาหรือฮัมรับ-เมื่อเห็นหน้าแม่ ครั้นเติบโตขึ้นขนาดเดินได้ วิ่งได้แล้วเด็กบางคนยังต้องการความใกล้ชิดกับแม่อยู่ แม้แต่เวลาที่แม่เดินไปมาอยู่ในบ้านก็ยังคอยเดินตามไม่ยอมห่างก็มี และเท่าที่ผู้วิจัยได้สังเกตพบว่า ส่วนใหญ่แม่ใน ๒ หมู่บ้านดูแลลูกด้วยตนเอง แม้กระนั้นแม่บ้านอุเม็งส่วนมากก็รายงานว่าลูกในวัย ๓-๕ ปี ยังคอยติดตามแม่เป็นบางครั้ง

เนื่องจากวันหนึ่ง ๆ แม่ในหมู่บ้านอุเม็งแทบจะหาเวลาว่างไม่ได้เลย เพราะนอกจากจะต้องทำงานบ้านแล้ว ตนยังต้องช่วยสามีประกอบอาชีพในทางเกษตรกรรมอีกด้วย ดังที่ผู้วิจัยสังเกตพบว่า แม่ในหมู่บ้านนี้ส่วนมากมักจะใช้เวลาว่างในเวลากลางวันเตรียมอาหาร ไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์บ้างและหารายได้พิเศษด้วยการรีดใบตองสำหรับมวนบุหรี่ยาย เมื่อแม่ต้องมืองานทำตลอดวันแล้ว ลูกยังคอยตามแม่อยู่ตลอดเวลา เช่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้สอบถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ ปรากฏว่าแม่ส่วนมากตอบว่า

^๕ Sears et al, Patterns of Child Rearing 1957, p. 140

“รำคาญ ไปไหนไม่ได้ ทำงานก็ไม่สนุก” “ไม่ชอบเบ๊อไม่ได้ทำมาหากิน” “หงุดหงิดรำคาญ” ฯลฯ มีแม่น้อยรายที่ตอบว่า “ไม่รู้สึกละยังไง ลูกเขาคงจะรักแม่” แต่บางรายให้คำตอบที่กำกวมแสดงความรำคาญ และความพอใจว่า “เบ๊อ แต่ก็คิดว่าลูกรักแม่มาก”

เมื่อได้สอบถามแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านว่า “ลูกทำอะไร เมื่อเห็นท่านกำลังจะออกนอกบ้าน” ก็ได้รับคำตอบจากแม่ทั้ง ๒ แห่งว่า ส่วนมากลูกร้องตามจะไปด้วย นอกนั้นก็ขอตามไปด้วยบ้าง แต่เมื่อแม่ปฏิเสธเด็กก็ไม่มีปฏิกิริยาอย่างใดเกิดขึ้น และบางรายก็ขอให้แม่ซื้อขนมมาฝาก มีน้อยรายที่เด็กแสดงอาการเฉยๆ ต่อการออกนอกบ้านของแม่ เพราะเด็กมัวสนใจการเล่นอยู่

ก. การฝึกเด็กให้รู้จักช่วยตัวเอง

ครั้งเมื่อเด็กเติบโตพอที่จะเข้าใจเรื่องที่ผู้ใหญ่พูดกับตนได้บ้างแล้ว ซึ่งส่วนมากอยู่ในราวอายุประมาณ ๓ ปี แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็จะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักทำอะไรได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ หรือพี่คนโต ดังเช่นที่เคยปฏิบัติมาเหมือนเมื่อครั้งลูกยังอยู่ในวัยทารก เรื่องสำคัญที่แม่ทุกคนเห็นว่าจำเป็นและควรจะต้องฝึกให้ลูกทำได้เอง ก็คือกิจวัตรประจำวันซึ่งได้แก่การรับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย และการแต่งตัวเป็นต้น

สำหรับแม่ในหมู่บ้านพรานเหมือนส่วนมากเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักทำความสะอาดร่างกายก่อน ด้วยการสอนให้ลูกรู้จักล้างมือล้างหน้าให้สะอาด เพราะเด็กเล็กๆ มักจะชอบเล่นดิน เล่นทราย จนมือเปอะอะเปื้อนสกปรก แล้วก็ใช้มือที่เลอะเทอะนั้นลูบหน้า และหยิบอาหารรับประทาน สำหรับเหตุผลที่ต้องทำให้ลูกล้างหน้าและมือก่อนนั้นมีแม่ได้ให้คำตอบว่า “คนเขาดูหน้าก่อน” “ใครเห็นหน้าสกปรกเขาก็งเกียจ” “มือมีเชื้อโรคไปจับดินมา” “มือสกปรกจับถ้วยจับช้อนจับถ้วยมือ” “ล้างหน้าก็ต้องล้างด้วยมือ” “มือหยิบอาหารกิน เด็กจะกินเชื้อโรคเข้าไป” ฯลฯ ส่วนการฝึกให้ลูกรู้จักแต่งตัว แม่บ้านพรานเหมือนเห็นเป็นเรื่องสำคัญน้อย จึงฝึกเรื่องนหลังจากฝึกเรื่องอื่นๆ แล้ว

ส่วนแม่บ้านอุเม็งส่วนมากเริ่มฝึกให้ลูกช่วยตัวเองในเรื่องรับประทานก่อนอื่น เพราะแม่เหล่านี้ให้เหตุผลว่า การฝึกเรื่องนี้ฝึกง่ายและข้อสำคัญในวันหนึ่งๆ เด็กก็มีแต่เรื่องรับประทานเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าหัดให้รู้จักรับประทานได้เองแล้ว จะได้ไม่เป็นการคอยบ่อน ส่วนการฝึกเรื่องอื่นๆ นั้น แม่บ้านอุเม็งจำนวนเกินกว่าครึ่งฝึกให้ลูกรู้จักแต่งตัวหลังสุด โดยให้เหตุผลว่า การฝึกเรื่องนี้ยากกว่าเรื่องอื่นที่ยังเห็นว่าไม่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับเด็ก เพราะเด็กอยู่บ้านเล่นตลอดวัน วันหนึ่งแต่งตัวให้เพียงครั้งเดียว ไม่เป็นการลำบากต่อพ่อแม่ จึงเห็นควรรอไว้ฝึกเมื่อเด็กโตมากกว่านี้ กล่าวคือ เมื่อเด็กรู้จักอายุและอยากสวยอยากงามจะดีกว่า เพราะจะช่วยให้การฝึกเรื่องง่ายขึ้นอีกด้วย

สำหรับเรื่องการรับประทานอาหารของชาวบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งนั้น ใครจะขออธิบายโดยละเอียด ณ ที่นี้ คงได้เคยกล่าวไว้แล้ว ในตอนต้นว่า ชาวชนบททั้ง ๒ หมู่บ้านนี้รับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักประจำมือ แม่บ้านทุกคนจะนึ่งข้าวเหนียวเพียงครั้งเดียวในตอนเช้าแล้วเก็บข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วไว้ในภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ ซึ่งทางบ้านพรานหมื่นเรียกว่า “ติบ” ส่วนทางบ้านอุเม็งเรียกว่า “ก่องข้าว” เก็บไว้รับประทานตลอดวัน ฉะนั้นหากเด็กหิวเมื่อไร แม่ก็มักจะบอกให้เด็กไปหยิบข้าวเหนียวที่อยู่ในภาชนะดังกล่าวรับประทานเอง ทั้งนี้เพราะข้าวเหนียวเป็นอาหารที่หยิบรับประทานง่าย ไม่หกละเอะเทอะเหมือนการรับประทานข้าวเจ้า จากข้อมูลที่ได้ทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งทั้งชายและหญิงสามารถรับประทานข้าวได้เองโดยไม่ต้องบ่อนเมื่ออายุ ๓ ปี ฉะนั้นจึงเป็นที่สังเกตว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านช่วยตัวเองในเรื่องการรับประทานอาหารได้เร็วกว่าเรื่องอื่น

ข. วิธีการฝึกเด็กให้รู้จักช่วยตัวเอง

สำหรับวิธีการที่แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านฝึกให้ลูกรู้จักช่วยตัวเองใน ๓ เรื่องดังกล่าว นั้น จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตปรากฏว่า แม่ส่วนมากใช้วิธีฝึกให้เด็กเลียนแบบ โดยผู้ใหญ่เป็นผู้ทำให้ดูเป็นตัวอย่างไปพร้อมกัน ซึ่งมีแม่บ้านอุเม็งรายหนึ่งได้ให้

คำตอบเปรียบเทียบการฝึกให้ลูกช่วยตัวเองเหมือนแม่ไก่ซึ่งฝึกให้ลูกรู้จักหาอาหาร ว่าแม่ไก่ต้องพาลูกไปคุ้ยหาอาหารด้วย ลูกจึงจะจดจำวิธีหาอาหารของแม่แล้วก็เลียนแบบอย่างจากแม่ไปด้วย ฉะนั้นวิธีการฝึกการรับประทานอาหาร หรือการอาบน้ำของแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงต้องให้ลูกเข้าร่วมรับประทานอาหารพร้อมกับครอบครัว ขณะรับประทานอาหาร แม่ก็จะปั้นข้าวเหนียวจิ้มแกง หรือเอากับข้าววางบนก้อนข้าวเหนียว ให้ลูกรับประทาน เมื่อแม่ทำเช่นนั้นบ่อยครั้งเข้า ลูกก็ทำได้และหัดปั้นข้าวเหนียวรับประทานเองได้ ทำนองเดียวกันกับการฝึกให้ลูกอาบน้ำ แม่ก็ใช้วิธีพาลูกไปอาบน้ำพร้อมกับตน และตักน้ำใส่โอ่งเล็กพร้อมทั้งขันเล็กสำหรับตักอาบให้ลูก ในระยะแรกๆ ของการฝึก คุณล้ายจะปล่อยให้ลูกเล่นน้ำมากกว่าจะเป็นการฝึกอย่างจริงจัง เพราะในที่สุดแม่ก็ต้องอาบน้ำให้ลูก เท่านั้นๆ ไปเมื่อลูกได้เห็นวิธีอาบน้ำของผู้ใหญ่อยู่เสมอๆ ลูกก็สามารถเลียนแบบผู้ใหญ่ได้ถูกต้อง ทว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็ยอมรับว่า การฝึกให้ลูกช่วยตัวเองในเรื่องการอาบน้ำต้องใช้เวลานาน

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้าน ซึ่งมีอายุ ๓ ปี และ ๕ ปี จะสามารถช่วยตัวเองในเรื่องรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัว ได้เพียงไรนั้น ก็ได้รับคำตอบจากแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ดังตารางที่ ๒๑

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถช่วยตัวเองได้ในเรื่องรับประทานอาหาร อาบน้ำ และแต่งตัว เมื่ออายุ ๓ ปี และ ๕ ปี

เด็กกลุ่ม ตัวอย่าง ช่วยตัว เองได้ในเรื่อง	อายุ ๓ ปี		อายุ ๕ ปี	
	บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง	บ้านพรานหมื่น	บ้านอุเม็ง
รับประทานอาหาร	๘๗	๙๕	๑๐๐	๑๐๐
อาบน้ำ	๒๘	๕	๑๐๐	๘๖
แต่งตัว	๑๑	๕	๙๖	๖๕

จากตารางที่ ๒๑ ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านซึ่งมีอายุ ๓ ปี ส่วนใหญ่สามารถรับประทานอาหารเองได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรับประทานข้าวเหนียว รับประทานได้ง่ายไม่หกละเอะเทอะ ดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนเด็กอายุ ๕ ปี ซึ่งอยู่ในกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านทั้งหมดสามารถรับประทานอาหารได้เอง สำหรับการอาบน้ำและการแต่งตัวมีเด็กกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีอายุ ๓ ปี เป็นส่วนน้อยที่แม่รายงานว่าลูกสามารถช่วยตัวเองใน ๒ เรื่องนี้ได้ ส่วนเด็กอายุ ๕ ปี ในกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นอง ทั้งหมดสามารถรับประทานอาหารและอาบน้ำเองได้ และมีเป็นส่วนใหญ่ที่สามารถแต่งตัวเอง สำหรับเด็กอายุ ๕ ปี ของกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งทั้งหมดสามารถรับประทานอาหารเองได้ นอกจากนั้นก็มีเด็กเป็นส่วนใหญ่สามารถอาบน้ำเอง และมีเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งจำนวนเกินกว่าครึ่งที่แต่งตัวได้เอง

เป็นที่น่าสังเกตว่ามีแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านบางรายให้คำตอบว่าลูกสามารถช่วยตัวเองในเรื่องอาบน้ำและแต่งตัวได้ โดยเฉพาะตั้งแต่เมื่ออายุ ๓ ปี ทั้งนี้สันนิษฐานว่า แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านอาจตีความหมายของ “การอาบน้ำ และการแต่งตัวได้” ไปคนละแง่ เพราะแม่ที่ให้คำตอบว่าลูกอายุ ๓ ปี อาบน้ำได้ อธิบายว่าลูกยังทำได้ไม่เรียบร้อย ต้องมีผู้ใหญ่ช่วย ซึ่งก็หมายความว่า เด็กเพียงแต่สามารถใช้ขันตักน้ำลูบหน้าหรือรดตัวได้ แม้ก็ตีความว่าลูกอาบน้ำเองได้แล้ว หรือการที่เด็กสามารถสวมกางเกง สวมเสื้อได้เอง แต่ติดกระดุมยังไม่ได้ ต้องมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือ เช่นนี้ แม้ก็ตีความว่า ลูกสามารถแต่งตัวได้เองดังนี้เป็นต้น

ส่วนแม่ในกลุ่มตัวอย่าง บางรายที่ให้คำตอบว่าลูกยังช่วยตัวเองในเรื่องอาบน้ำ แต่งตัวไม่ได้เมื่อลูกอายุ ๓ และ ๕ ปี นั้นเข้าใจว่าแม่เหล่านั้นคงตีความว่า การที่เด็กอาบน้ำและแต่งตัวได้เองนั้น เด็กจะต้องอาบน้ำได้โดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือ หรือเด็กจะต้องสวมเสื้อ นุ่งกางเกง และสามารถติดกระดุมได้เอง โดยเรียบร้อย กว๊ยเหตุนี้จึงเห็นได้จากคำตอบในตารางที่ ๒๑ ซึ่งปรากฏว่าอัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นอง ซึ่งสามารถช่วยตัวเองได้ในเรื่องอาบน้ำ และแต่งตัวเมื่ออายุ ๓ ปี และ ๕ ปี มีจำนวนสูงกว่า อัตราส่วนร้อยละของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง

ครั้นเมื่อเด็กมีอายุเกินวัยขนาด ๕ ปี ขึ้นไปแล้ว แม่ในกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านจึงมีความมุ่งหวังให้ลูกช่วยตัวเองได้มากกว่าเมื่อเด็กอายุ ๓ ปี และ ๔ ปี นั่นก็คือแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้าน ส่วนมากเห็นว่าลูกในวัยระหว่าง ๗-๘ ปี ควรจะรู้จักหาอาหารรับประทาน แต่งตัวและไปนอนเอง โดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือหรือคอยดูแลอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะแม่มีงานอื่นและมีลูกเล็ก ๆ ที่จะต้องดูแล ดังนั้นภาระใดที่แม่จะมีทางแบ่งเบาได้แม่ก็จะต้องจัดการทันที

จากคำตอบในการสัมภาษณ์แม่ทั้ง ๒ หมู่บ้าน รายงานว่า สำหรับลูกที่ต้องไปโรงเรียนแม่จะจัดหาอาหารใส่ภาชนะ วางไว้ให้ในครัว เมื่อถึงเวลาจะไปโรงเรียน ลูกก็จะแต่งตัวและหาอาหารรับประทานเอง ส่วนเด็กบางรายที่มีบ้านอยู่ไกลโรงเรียนแม่จะจัดหาอาหารใส่ภาชนะสำหรับนำไปรับประทานเป็นอาหารมื้อกลาง วันที่โรงเรียนอีกด้วย

หนึ่งในการที่แม่กลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่มุ่งหวังให้ลูกในวัยหาอาหารรับประทานเองนั้นจึงมิได้หมายความว่ารวมถึงการให้เด็กหุงหาอาหารได้เอง แต่แม่มีความประสงค์เพียงให้ลูกรู้จักหาอาหารรับประทานเอง เมื่อลูกหิวโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่เป็นธุระ เพียงเท่านั้นก็เป็นการแบ่งเบาภาระของแม่แล้ว

ส่วนเรื่องที่ว่าเด็กในวัย ๗-๘ ปี สามารถไปนอนได้เองโดยไม่ต้องมีใครพาไปนอน ก็มีได้หมายความว่า ลูกจะต้องรู้จักจัดที่นอนได้เอง ทั้งนี้แม่ต้องการเพียงให้ลูกรู้จักพับผ้าห่มและตระหลบมุ้งขึ้น เมื่อตื่นนอนเท่านั้น เพราะการจัดที่นอนและเก็บที่นอนเองนั้น เป็นงานหนักเกินกำลังของเด็กวัยนี้จะทำได้ นอกจากนั้นตามบ้านในชนบท มักจะปูที่นอนและกางมุ้งทิ้งไว้ นาน ๆ จึงจะนำออกทำความสะอาดและผึ่งแดดครั้งหนึ่ง ดังนั้นภาระในเรื่องที่แม่ต้องจัดและเก็บที่นอน จึงไม่ค่อยมีความสำคัญนัก

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านถึงวัยเข้าเรียนแล้ว ซึ่งอยู่ในระหว่าง ๗-๘ ปี แม่ส่วนมากมุ่งหวังให้ลูกช่วยตัวเองในเรื่องต่าง ๆ หลายประการด้วยกัน นอกจากจะหวังให้ลูกหาอาหารรับประทาน แต่งตัว และไปนอนเอง

ดังก้าวแล้ว แม่ส่วนใหญ่ยังหวังให้ลูกรู้จักรักษาความสะอาดข้าวของเครื่องใช้ของตน ซึ่งนับตั้งแต่โรงเรียนเป็นต้นไป ตลอดจนถึงเสื้อผ้าที่เด็กสวมไปโรงเรียนทุกวัน จากคำตอบของแม่พบว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนใหญ่ได้รับการฝึกให้รู้จักซักเสื้อผ้าที่สวมไปโรงเรียนเอง โดยมีแม่เป็นผู้กำชับลูกให้รักษาความสะอาดเสื้อผ้า และโรงเรียน อยู่เสมอ เช่นห้ามลูกนั่งเล่นบนพื้นดิน เวลารับประทานอาหารขนมก็ให้ระวังอย่าให้หกตอเสื้อ และเมื่อกลับจากโรงเรียนให้นำเสื้อออกผึ่งแดด ส่วนการรักษาเครื่องเรียน แม่ก็คอยพรวดสอนให้ลูกเก็บหนังสือเรียนไว้ให้เป็นที่เป็นทาง และให้ระวังรักษาอย่าให้ฉีกขาด แม้กระนั้นแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็ยังรายงานว่าคุณครูของตนในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากซึ่งมีจำนวนเกินกว่าครึ่งยังรักษาเสื้อผ้า เครื่องเรียนไม่เรียบร้อยเพราะเด็กยังชอบนั่งเล่นตามพื้นดินอยู่ และเมื่อเด็กกลับจากโรงเรียนก็มักจะถอดเสื้อผ้าวางทิ้งไว้บ้าง กระเป๋าหรือห่อหนังสือก็วางทิ้งไว้ไม่เป็นที่เป็นทาง จนบางครั้งน้องเล็ก ๆ ไปรื้อเอาออกมาเล่นแล้วทำฉีกขาดก็มี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กในวัยขนาด ๗-๘ ปี กำลังหว่าเล่น มีความรับผิดชอบน้อย และอีกประการหนึ่งระดับความหมายของคำว่า “สะอาด” และ “ความเป็นระเบียบเรียบร้อย” ในทัศนะของเด็กอาจเห็นว่าตนปฏิบัติโดยสมบูรณ์แล้ว แต่ในทัศนะของพ่อแม่เห็นว่ายังไม่สมบูรณ์ก็ได้ นอกจากนั้นแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน บางรายได้รายงานมา บางครั้งเมื่อพบว่าลูกรักษาเสื้อผ้าไม่สะอาด หรือไม่รักษาเครื่องเรียนให้เรียบร้อย ทำหนังสือสมุดฉีกขาด แม่ยังขู่ลูกว่า จะฟ้องให้ครูทำโทษ หรือชู้ว่าเวลาครูตรวจสมุดจะไม่ได้คะแนน แต่บางรายก็ชู้ว่าไม่ให้เงินซื้อใหม่ ทั้งจะเขียนชู้ไปอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีแม่จำนวนไม่น้อยที่สอนลูกให้รักษาเครื่องเรียนให้ดี ถ้าหากชำรุดเสียหายแล้วตนไม่มีเงินจะซื้อให้ใหม่

ก. การฝึกให้รู้จักรับผิดชอบในงานบ้าน

เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็งได้รับการฝึกให้ช่วยตัวเองในเรื่องต่าง ๆ ดังก้าวแล้ว และในการฝึกนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กในอนาคตแล้วยังเท่ากับเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ไปด้วย แม้กระนั้นแม่ก็ยังมุ่งหวังที่จะให้ลูกขนาดวัยเข้าเรียนแล้วทั้งชายและหญิง ช่วยแบ่งเบางานในบ้านได้บ้างตามกำลังความสามารถของเด็ก ในการแบ่งงานบ้านให้ลูกรับผิดชอบนั้น แม่คำนึงถึงเพศ

และอายุของลูกควรถูกกันไปกับประเภทของงานซึ่งถือปฏิบัติกันอยู่ภายในครอบครัว ทั้งในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็ง ซึ่งพบว่าส่วนมากหน้าที่ของผู้หญิงได้แก่การหุงหาอาหาร ซักเสื้อผ้า ซ่อมแซมและเย็บเสื้อผ้า เลี้ยงเด็ก กวาดบ้านถูบ้าน ส่วนหน้าที่ของผู้ชายเป็นงานหนักได้แก่การซ่อมแซมบ้าน หาฟืน ไถนา ฯลฯ ฉะนั้นงานใดที่แม่เป็นผู้รับผิดชอบ เมื่อลูกผู้หญิงเติบโตขึ้นก็ต้องมีส่วนรับผิดชอบด้วย ส่วนลูกผู้ชายก็ต้องช่วยงานของพ่อในไร่นา

สำหรับเด็กกลุ่มตัวอย่าง บ้านพรานเหมือนและบ้านอูเม็งมีส่วนช่วยทำงานบ้านและงานในนาเฉพาะที่เป็นงานเบา ๆ ไม่ต้องใช้ความชำนาญ และแรงกายมากนัก กับทั้งเป็นงานที่เหมาะสมกับอายุและเพศของลูกอีกด้วย

งานบ้านที่แม่ของ ๒ หมู่บ้านฝึกให้ลูกรับผิดชอบ อาจแบ่งได้เป็น ๕ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. หีบของมาให้ผู้ใหญ่ตามสั่ง ปรากฏว่า แม่ของ ๒ หมู่บ้านใช้เด็กวัย ๓-๕ ปีให้ช่วยหีบของให้ตนมากที่สุด รองลงมาคือเด็กวัย ๕-๖ ปี

๒. กวาดบ้าน ถูบ้าน หรือกวาดบริเวณบ้าน เด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านที่มีอายุขนาด ๗-๘ ปี ถูกใช้ให้ช่วยกวาดบ้านและถูบ้านมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชายก็ตาม

๓. เลี้ยงน้อง สำหรับการมอบหมายให้พี่คนโตเลี้ยงน้องนั้น แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านรายงานว่าพี่ที่ได้รับมอบหมายให้ช่วยเลี้ยงน้อง ส่วนมากจะมีอายุระหว่าง ๗-๘ ปี และเป็นเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย ทั้งนี้แม้ถือว่างานเลี้ยงน้องเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิงโดยตรงและลูกผู้หญิงก็สามารถทำงานประเภทนี้ได้ดีกว่าลูกผู้ชาย เพราะพี่ที่รับภาระเลี้ยงน้องนั้นจะต้องทำหน้าที่หลายประการด้วยกัน คือบ้วนข้าว อุ้มน้องไปเที่ยว อาบน้ำและแต่งตัวให้น้อง ไกวเปล กล่อมให้น้องนอน นอกจากนั้นพี่ยังเล็กมากมีอายุเพียง ๒-๓ เดือนแม่จะยอมให้พี่อุ้มอยู่แต่ในบ้านเท่านั้น ซึ่งก็เป็นส่วนน้อย เพราะเด็กเล็กที่แม่ยอมให้พี่คนโตเลี้ยงส่วนใหญ่อายุตั้งแต่ ๗-๘ เดือน ขึ้นไปจนถึง ๑ ปีครึ่ง อย่างไรก็ตาม ในบางครอบครัวเด็กผู้ชายอาจต้องทำหน้าที่เลี้ยงน้องแทนลูกผู้หญิงเช่นกัน ถ้าหากครอบครัวนั้นไม่มีลูกผู้ชาย

๔. ช่วยจัดสารับหรือตงสารับ การมอบหมายให้เด็กช่วยทำงานชนิดนี้ ส่วนมากเป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง ๗-๘ ปี และปรากฏตามรายงานของแม่ว่า ส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย แต่ถ้าหากครอบครัวใดไม่มีลูกผู้หญิงแม่ก็ต้องอาศัยลูกผู้ชายช่วยทำหน้าที่แทน ทั้งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นเด็กผู้ชายในหมู่บ้านอุเม็งบางรายช่วยทำอาหารก็มี

๕. เลี้ยงสัตว์ สำหรับงานเลี้ยงสัตว์ที่ใช้ในการทำนาส่วนมากถือเป็นหน้าที่ของเด็กผู้ชาย แต่ถ้าครอบครัวใดไม่มีเด็กผู้ชายเด็กผู้หญิงก็ต้องทำงานนี้ ส่วนมากเด็กที่มีอายุ ๗-๘ ปีจะถูกใช้ให้ช่วยเลี้ยงควาย เพราะหน้าที่นี้เด็กไม่ต้องใช้ความชำนาญแต่อย่างใด เพียงแต่จูงควายไปกินหญ้าในนาเท่านั้น และในโอกาสเดียวกันเด็กก็จะได้เล่นสนุกกับเพื่อน ๆ อีกด้วย

ส่วนงานเลี้ยงสัตว์ไว้ขายเพื่อเพิ่มพูนรายได้ มีไก่ และหมู ซึ่งพบว่าตามครอบครัวในหมู่บ้านมักจะปล่อยให้ไก่หาอาหารกินเองตามลานบ้าน พ่อแม่ก็ได้อาศัยลูกที่มีอายุในวัย ๗-๑๐ ปี ช่วยให้อาหารและคอยต้อนไก่เข้าเล้าในเวลาเย็น นอกจากงานเลี้ยงหมูซึ่งถือเป็นงานหนัก โดยเฉพาะในการเตรียมอาหารเพราะจะต้องหันผักหรือหันต้นกล้วยต้ม เพื่อผสมกับรำ งานนี้จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่โดยตรง เด็กจะถูกเรียกให้มาช่วยตักอาหารที่ผสมไว้แล้วใส่รางให้หมูกินเท่านั้น

นอกจากงานบ้านดังกล่าวแล้ว ยังมีงานอื่น ๆ อีกมากเช่น เก็บล้างถ้วยชาม ซัของเล็กน้อย ๆ ทำอาหารแทนแม่ ขนฟืน เคี้ยวน้ำตาล รีดใบตองเป็นต้น สำหรับงานที่ต้องใช้ความระมัดระวัง และได้รับการฝึกดีแล้วเช่นการทำอาหาร เคี้ยวน้ำตาล รีดใบตอง เหล่านี้จะต้องอาศัยเด็กโตขนาดอายุ ๑๒ ปี ขึ้นไป จึงจะทำงานนี้ได้ ส่วนงานประเภทซัของของเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเก็บล้างถ้วยชาม ปรากฏว่าเด็กอายุขนาด ๕-๖ ปี ก็สามารถทำได้ โดยเฉพาะการล้างถ้วยชาม ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัวชนบทจะต้องทำ เมื่อใครรับประทานอาหารเสร็จแล้วจะต้องล้างชามของตน นอกจากเด็กที่เล็กมาก ซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๕ ปี แม่ก็จะยกเว้นให้ไม่ต้องทำงานนี้ เพราะเกรงลูกจะทำถ้วยชามแตกเสียหาย

ในวัฒนธรรมไทยถือว่าผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้าน ส่วนงานหนักบางอย่าง เช่นงานซ่อมแซมบ้าน ผ่าฟัน ฯลฯ ต้องอาศัยแรงผู้ชายช่วย ด้วยเหตุนี้แม่จึงเป็นผู้ฝึกอบรมลูกผู้หญิงให้รู้จักรับผิดชอบงานบ้าน ทั้งนสอคล้องกับคำตอบของแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งยอมรับว่างานบ้านเป็นงานของลูกผู้หญิงส่วนลูกผู้ชายจะต้องรับผิดชอบงานในทุ่งนา ซึ่งเป็นงานนอกบ้าน แม้กระนั้นก็มีแม่ของ ๒ หมู่บ้านบางรายยังมอบหมายให้ลูกผู้ชายรับผิดชอบงานบ้านบางอย่าง ซึ่งน่าจะเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิง เช่น ช่วยทำอาหารและทำนองเดียวกัน งานเลี้ยงควายซึ่งควรจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของลูกผู้ชาย ก็ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างของ ๒ หมู่บ้านบางรายซึ่งเป็นเด็กผู้หญิงต้องทำหน้าที่นี้ เพราะแม่ให้เหตุผลว่าตนไม่มีลูกผู้ชายหรือลูกผู้หญิงที่จะมอบหมายให้รับผิดชอบงานที่เหมาะสมกับเพศของลูกได้ แต่เมื่อมีความจำเป็นก็ต้องอาศัยแรงของลูกจึงไม่มีทางเลือกเสียได้

จากการสัมภาษณ์แม่กลุ่มตัวอย่างเฉพาะบ้านอุเม้งในเรื่องที่ว่า เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายช่วยเด็กกลุ่มตัวอย่าง ควรทำงานในลักษณะเดียวกันหรือไม่ ก็ปรากฏว่ามีแม่ ๖๔% มีความเห็นว่าธรรมชาติของเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายต่างกัน เด็กผู้หญิงมีความเรียบร้อยและทำงานได้ละเอียดกว่าเด็กผู้ชาย ฉะนั้นประเภทของงานจึงควรจะให้ทำต่างกัน เด็กผู้หญิงควรฝึกให้รับผิดชอบงานบ้าน ส่วนเด็กผู้ชายควรฝึกให้ทำงานในไร่นา ซึ่งเป็นอาชีพในอนาคต แต่สำหรับเด็กผู้ชายในวัยกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีอายุขนาด ๖-๘ ปี ควรฝึกให้ทำงานเบาๆ ที่เหมาะสมกับเด็กผู้ชายในวัยนี้ไปพลางๆ ก่อน ซึ่งได้แก่งานถอนหญ้า กวาดลานบ้าน กวาดคอกควาย ขนฟืน เกียวหญ้า เป็นต้น เมื่อเติบโตถึงวัย ๑๔-๑๕ ปี ขึ้นไปแล้วจึงจะฝึกให้ทำงานหนักในนา เช่น ไถนา เกียวข้าว ฯลฯ ต่อไป

ส่วนแม่อีก ๓๖% มีความเห็นว่าเด็กผู้ชายในกลุ่มตัวอย่างวัยนี้ยังเล็กมาก พ่อแม่ไม่อาจจะฝึกงานที่เหมาะสมกับเพศของเด็กได้ หากจะคอยจนกว่าเด็กจะเติบโตขนาด ๑๔-๑๕ ปี เพื่อฝึกให้ทำงานในไร่นาแล้ว เด็กผู้ชายก็จะเล่นชน ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ฉะนั้นถ้าจะฝึกให้เด็กผู้ชายในวัยนี้ช่วยทำงานบ้านเหมือนเด็กผู้หญิงบ้างก็เท่ากับเป็นการปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักทำงานตั้งแต่ยังเด็กอยู่ เมื่อเติบโตก็จะได้รู้จักทำงานอาชีพ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อตัวเด็กต่อไป

จากคำตอบข้างต้นแสดงว่าแม่เล็งเห็นคุณค่าของการฝึกให้ลูกรู้จักมีส่วนร่วมรับผิดชอบในงานบ้านโดยปริยาย ซึ่งนักจิตวิทยา^๕ ก็ได้กล่าวถึงคุณค่าในเรื่องนี้ไว้หลายประการด้วยกันคือ

๑. ทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในผลงานของตน
๒. เด็กจะรู้สึกสนุกในการทำงาน
๓. เด็กได้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น
๔. การให้เด็กทำงานจะช่วยแก้ความเบื่อหน่ายอันเนื่องมาจากการมีเวลาว่างเล่นมากเกินไป
๕. ทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของครอบครัวโดยสมบูรณ์
๖. ทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นผู้ใหญ่พอที่จะช่วยสมาชิกในครอบครัวทำงานได้แล้ว
๗. เป็นการวางรากฐานให้เด็กรู้จักเล่นร่วมหมู่คณะ

ข. วิธีการฝึกเด็กให้รู้จักการรับผิดชอบงานบ้าน

สำหรับวิธีการฝึกให้ลูกรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้านนั้น แม่กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านทั้งหมดใช้วิธีฝึกโดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่นการกวาดบ้าน การทำอาหารเป็นต้น และเป็นการฝึกชนิดค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือในระยะแรกเด็กมักจะลืมทำงานที่แม่มอบหมายให้ทำ เพราะเด็กในวัยนี้ยังห่วยเล่น แม้กระนั้น แม่ก็คอยหมั่นเตือนให้ลูกทำงานทุกครั้งทีลูกลืมทำ มีแม่บางรายเท่านั้นที่มีความอดุลมอล้วยมากช่วยทำงานนั้นๆ แทนลูกเสียเอง เพราะเห็นว่าลูกยังเล็กอยู่ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากมีความอดุลมอล้วยต่อการฝึกให้ลูกรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้าน นอกจากแม่บางรายที่มีความเข้มงวดต่อลูกโดยใช้การลงโทษทั้งทางกายและทางจิตใจ เมื่อลูกไม่ทำงานบ้านตามที่แม่มอบหมาย ซึ่งปรากฏว่าแม่บ้านอุเม็งใช้การลงโทษลูกทางจิตใจมากกว่าแม่บ้านพรานเหมือน กล่าวคือ แม่บ้านอุเม็ง ๒๕ % ใช้วิธีชู้จะลงโทษลูกด้วยการเพียนตี, ชู้จะไม่ซื้อสิ่งของที่ลูกต้องการให้ มีแม่บ้านพราน

^๕ Hurlock, Child Growth and Development, 1968 P.238

เหมือน ๒ ราย และแม่บ้านอุเม็ง ๑ ราย ที่ลงโทษลูกด้วยการเฆี่ยนตี เมื่อลูกไม่ทำงานบ้าน ซึ่งตนมอบหมายให้ทำ

ในการฝึกให้เด็กช่วยตัวเองก็ดี หรือฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบงานบ้านก็ดี แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านส่วนมากนิยมใช้การชมเชย มากกว่าการให้รางวัลเป็นสิ่งของทั้ง ๆ ที่แม่ส่วนมากก็ยอมรับว่าการให้รางวัลหรือการชมเชย ย่อมช่วยให้เด็กเกิดกำลังใจที่จะทำดี และเกิดความภูมิใจในผลงานของตน แม้กระนั้นแม่ของ ๒ หมู่บ้านก็เกรงว่าถ้าตนชมเชยหรือให้รางวัลเป็นสิ่งของแก่ลูกพร่ำเพรื่อเกินไปแล้ว จะทำให้เด็กเคยตัว และเห็นการให้รางวัลกลายเป็นสินจ้างไป ด้วยเหตุนี้แม่จึงมีข้อแม้ว่า หากเด็กทำดีจริง ๆ แล้ว เช่นขยันทำงานที่ตนมอบหมายโดยไม่ต้องเตือน จึงควรให้รางวัลหรือชมเชยบ้างเป็นครั้งคราว ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านใช้วิธีฝึกอบรมลูกโดยการเดินสายกลาง ซึ่งแม่เชื่อว่าวิธีนี้จะช่วยให้การฝึกลูกให้ช่วยตัวเองได้ผลดี และจากการค้นคว้าของ เฟลส์ ปรากฏว่าวิธีฝึกอบรมให้เด็กช่วยตนเอง พร้อมทั้งให้การชมเชยไปพร้อม ๆ กัน จะช่วยให้การฝึกเกิดประสิทธิผลมากกว่าวิธีใด ๆ

ปฏิกิริยาของแม่เมื่อลูกขอให้ช่วยทำสิ่งที่ลูกทำได้เองแล้ว

ในเรื่องที่แม่ฝึกให้ลูกรู้จักช่วยตัวเองในด้านต่าง ๆ และฝึกให้ลูกรู้จักรับผิดชอบงานบ้านบางอย่างนั้น นักจิตวิทยา^๖ เชื่อว่าหากผู้ใหญ่ให้กำลังใจแก่เด็ก และยอมรับว่าเด็กมีความสามารถตามวัยของเด็กแล้วย่อมจะช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและมีความภูมิใจในตนเอง ฉะนั้นในกรณีที่เด็กมาขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้ว เช่นนี้ อาจเป็นเพราะเด็กต้องการความสนใจจากผู้ใหญ่หรือเด็กอาจถูกผู้ใหญ่วิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนจนทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้นมาก็ได้ จากการสอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างใน ๒ หมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า เมื่อเด็กกลุ่มตัวอย่างทำอะไรได้เองแล้ว มาขอให้แม่ช่วยทำให้แม่มีปฏิกิริยาต่อลูกอย่างไร

จากผลของการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่า แม่บ้านอุเม็งมีความอะลุ่ม-

^๖ Feles in Watson, Psychology, of the Child, 1965, p. 381

^๗ Baker and Fane, Understanding and Guiding Young Children 1967 p. 147

๑.๗๖

อล่วยต่อลูกมากกว่าแม่บ้านพรานเหมือน ดังนั้นเห็นว่าเมื่อลูกขอให้แม่ช่วยใส่เสื้อให้บ้าง หรือให้ช่วยหาอาหารให้รับประทานบ้าง ทั้งๆ ที่เด็กสามารถทำได้เองแล้ว ปรากฏว่า แม่บ้านพรานเหมือนส่วนมาก รู้สึกไม่พอใจและไม่ยอมทำให้เพราะเกรงเด็กจะเคยตัว และกลายเป็นเด็กเกียจคร้าน ดังแม่รายหนึ่งตอบว่า “ไม่พอใจให้ทำเอง เพราะโตแล้ว เติญจะไ้ใจให้ทำเรื้อย” มีแม่บางรายที่มีความอะลุ่มอล่วยต่อลูก ยอมรับว่าตนเต็มใจ ช่วยทำให้เพราะความเอ็นดู และสงสารลูก แต่บางรายก็ช่วยทำให้เพราะทนความรบเร้า ของลูกไม่ได้ ส่วนแม่บ้านอุเม็งซึ่งมีจำนวนเกินกว่าครึ่งสารถาพว่าเมื่อลูกมาขอให้ช่วย ทำอะไรให้ ตนก็มักจะช่วยเพื่อให้เสร็จเร็วๆ บ้าง หรือเพราะทนลูกรบเร้าไม่ได้บ้าง แต่ บางรายช่วยทำให้เพื่อเอาใจลูกก็มี นอกจากนี้ยังมีแม่จำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมช่วยทำให้ โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือนว่า เกรงลูกจะได้ใจจะให้ช่วยทำให้ อีกก็จะกลายเป็นภาระของพ่อแม่ ดังตารางแสดงต่อไปนี้

ตารางที่ ๒๒ ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกมาขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้แล้ว

ปฏิกริยาของแม่	บ้านพรานเหมือน	บ้านอุเม็ง
๑. ช่วยทำให้:- เพื่อให้เสร็จเร็วๆ, ทนรบเร้าไม่ได้, สงสารลูก, เอาใจลูก	๑๓%	๕๕%
๒. ไม่ช่วยทำให้ - กลัวเด็กเกียจคร้าน, เด็กจะเคยตัว, เป็นภาระของพ่อแม่	๗๙%	๔๒%
๓. ไม่เคยขอให้ช่วย	๘%	๓%
รวม	๑๐๐%	๑๐๐%

เมื่อใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) จัดกระทำกับ ข้อมูลที่ได้มาจากคำตอบของแม่ ปรากฏว่าแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านแต่ละกลุ่มอายุมีปฏิกริยา ต่อลูกในเรื่องนี้รุนแรงต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ แม่กลุ่มอายุ ๒๓-

๘ ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

๓๒ ปี ซึ่งเป็นแม่กลุ่มอายุน้อย ใช้การลงโทษลูกทางกาย (การเขย่งตี) รุนแรงกว่าแม่อีก ๒ กลุ่ม ซึ่งเป็นแม่กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) และแม่กลุ่มอายุมาก (๔๓-๕๒ ปี) ทั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่า แม่กลุ่มอายุน้อยยังขาดประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาก่อนกับทั้งยังอยู่ในวัยที่ควบคุมอารมณ์ของตนไม่ได้ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้แม่กลุ่มอายุน้อยเหล่านี้ส่วนมากยังต้องรับภาระงานบ้าน ทุกอย่างแต่เพียงผู้เดียวอีกด้วย ฉะนั้นเมื่อลูก ๆ ขอให้แม่ช่วยทำในสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้วเช่นนั้นจึงทำให้เกิดความไม่พอใจ

ส่วนแม่กลุ่มอายุปานกลาง (๓๓-๔๒ ปี) ใช้วิธีลงโทษลูกทางจิตใจ (การขู่) มากกว่าแม่กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มอายุมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่กลุ่มอายุปานกลางมีประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูลูกมาบ้างแล้ว แม่ในกลุ่มอายุนี้จึงมีความอดทนมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงมีเวลาที่จะเอาใจใส่และเข้มงวดต่อลูกน้อยลง แม่จึงใช้วิธีขู่หรือปรามลูกด้วยวาจาแทนที่จะต้องเสียเวลาจัดการลงโทษลูกทางกายเช่นแม่กลุ่มอายุน้อย

ส่วนแม่กลุ่มอายุมาก ใช้การลงโทษทั้งทางกายและจิตใจน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่าแม่แม่กลุ่มนี้มีลูกมากขึ้นและมีภาระเพิ่มขึ้นก็จริง แต่ก็มีประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นด้วย ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เพิ่มพูนมากขึ้น อาจช่วยให้แม่ในกลุ่มอายุนี้มีความอดทนที่จะจัดการกับลูกด้วยลักษณะที่ไม่รุนแรงทั้งกายและใจ กล่าวคือมีความอดทนและความอะลุ่มอล่วยมากกว่าแม่อายุน้อยทั้ง ๒ กลุ่มนั่นเอง

จากการคำนวณทางสถิติโดยวิธี วิเคราะห์ความแปรปรวน^๔ (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบว่าแม่กลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๒ หมู่บ้าน จะมีปฏิกิริยาต่อลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงต่างกันอย่างไร เมื่อลูกมาขอให้แม่ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้วปรากฏผลว่าเฉพาะแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเท่านั้นที่มีปฏิกิริยาต่อลูกผู้ชายใน

^๔ คูตารางแสดงผลการวิเคราะห์ในภาคผนวก ก.

เรื่องนี้นรุนแรงกว่าลูกผู้หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้สันนิษฐานว่า แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นมีความมุ่งหวังให้ลูกผู้ชายช่วยตัวเองได้มากกว่าลูกผู้หญิง ซึ่งผลการค้นคว้าในเรื่องนี้สอดคล้องกับทัศนะของแม่ในข้อที่ว่า ลูกผู้ชายควรจะรู้จักชวนชวายเป็นช่วยตัวเองเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมากกว่าลูกผู้หญิง เพราะต่อไปในอนาคตจะต้องเป็นผู้นำของครอบครัว

ตามข้อมูลที่ได้ปรากฏว่าแม่บ้านพรานหมื่นส่วนมากซึ่งมีจำนวน ๔๐% มีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้ชายรู้จักชวนชวายเป็นช่วยตนเอง เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมากกว่าลูกผู้หญิง ทั้งนี้แม่ได้ให้เหตุผลว่าโดยธรรมชาติแล้วเด็กผู้ชายก็เป็นเพศที่แข็งแรง สามารถทำงานหนักได้มากกว่าเด็กผู้หญิง และจะต้องเป็นผู้นำของครอบครัว ในวันข้างหน้า ส่วนแม่อีก ๓๐% มีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้ชายและลูกผู้หญิงรู้จักชวนชวายเป็นช่วยตัวเองเหมือนกัน ทั้งคำตอบของแม่บางรายได้กล่าวว่า “พ่อแม่ไม่ต้องยุ่ง เด็กมีหวัคิต รู้จักคิด รู้จักทำ โตขึ้นก็พึ่งตัวเองได้ เอาตัวรอด” “โตขึ้นจะได้หากินคุ้มปาก มีหวัคิต ช่วยตัวเองได้ ต่อสู้ทุกซอกในวันหน้าได้” ฯลฯ ส่วนแม่ที่เหลืออีก ๓๐% ไม่มีความเห็นอย่างใดทั้งสิ้น

สำหรับแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งส่วนมากซึ่งมีจำนวน ๔๐% มีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้หญิงรู้จักช่วยตัวเองมากกว่าลูกผู้ชาย โดยให้เหตุผลว่า เด็กผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอจะทำอะไรก็จะต้องมีคนนำและเป็นประเพณีของไทยที่ว่าเด็กผู้หญิงทำอะไรผิดพลาดไม่ได้ จะไปไหนมาไหนไกล ๆ เช่นชายก็ไม่ได้ เมื่อเติบโตไปก็ต้องทำมาหากินไม่ห่างบ้าน ด้วยเหตุนี้จึงควรสอนลูกผู้หญิงให้รู้จักช่วยตัวเองให้มากกว่าลูกผู้ชายจะได้เลี้ยงตัวเองได้ในวันหน้า และเมื่อแต่งงานแล้วก็จะได้ช่วยสามีทำมาหากิน

ส่วนแม่กลุ่มที่ ๒ ซึ่งมีจำนวน ๓๖% ให้ข้อคิดเห็นว่าในเมื่อเด็กผู้ชายหรือเด็กผู้หญิงก็เป็นลูกเหมือนกัน ถ้าหากจะฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเองให้มากเช่นเดียวกัน ก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่เด็ก เมื่อเติบโตไปในวันข้างหน้า ก็จะได้รู้จักทำมาหากินช่วยตัวเองได้ โดยไม่ต้องหวังพึ่งผู้อื่น

สำหรับแม่กลุ่มสุดท้ายซึ่งมีจำนวน ๒๔ % มีความเห็นว่าควรฝึกให้เด็กผู้ชายช่วยตัวเองมากกว่าเด็กผู้หญิง โดยให้เหตุผลว่า โดยธรรมชาติแล้วเด็กผู้ชายเป็นเพศแข็งแรงมีความสามารถมากกว่าเด็กผู้หญิง ต่อไปในวันข้างหน้าก็ต้องทำมาหากินเลี้ยงพ่อแม่และเลี้ยงครอบครัว จะหวังพึ่งผู้อื่นเช่นหญิงที่พึ่งสามีนั่นไม่ได้ กอปรทั้งเด็กผู้ชายยังมีความซุกซนและความกล้าเป็นนิสัยอยู่แล้ว อันตรายที่จะเกิดกับเด็กผู้ชายก็ย่อมมีมากกว่า ฉะนั้นพ่อแม่จึงต้องสอนให้เด็กผู้ชายรู้จักช่วยตัวเองให้มากเป็นพิเศษ เพื่อจะได้หาทางช่วยตัวเองให้รอดพ้นจากภยันตรายที่จะเกิดได้

จากคำตอบของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ส่วนมากซึ่งมีความเห็นว่า ควรฝึกอบรมให้ลูกผู้หญิงรู้จักช่วยตัวเองมากกว่าลูกผู้ชายนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่มีความห่วงใยในลูกผู้หญิง ซึ่งมีลักษณะการชวนชวายน้อยกว่าเด็กชาย ดังที่แม่รายงานว่าลูกของตนซึ่งส่วนมากเป็นชาย เมื่อต้องการอะไรก็พยายามหาเองทำเอง เช่นเมื่ออยากได้เงินใช้ก็ไปเก็บ หอม กระเทียม และถั่วเหลืองซึ่งตกอยู่ตามไร่ไปขาย บางรายก็ทำของเล่นเอง อาจเป็นค้ายเหตุนี้แม่จึงมีความเห็นว่าควรฝึกให้ลูกผู้หญิงช่วยตัวเองมากกว่าลูกผู้ชาย ดังคำตอบของแม่บางรายว่า “หญิงไปนอกบ้านอย่างชายไม่ได้ต้องสอนให้ช่วยตัวเองมากหน่อย โตไปจะหาเงินก็ต้องหาอยู่ในบ้าน”, “เด็กหญิงอ่อนแอไม่ดุ ไม่กล้าเหมือนผู้ชาย ต้องสอนมาก ๆ โตไปจะได้คุ้มตัวเองได้” ฯลฯ

อย่างไรก็ตามถึงแม้จำนวนแม่ของหมู่บ้านอุเม็งซึ่งไม่ยอมช่วยเหลือ เมื่อลูกขอร้องให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำได้เองแล้ว จะมีน้อยกว่าครึ่งก็ตาม แต่ก็พอจะเห็นว่าแม่เหล่านั้นมีแนวโน้มที่มองเห็นคุณค่าของการฝึกให้เด็กช่วยตัวเอง นอกจากนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านยังเชื่อด้วยว่าหากเด็กอยากได้อะไรแล้วพยายามชวนชวหาเอาเองโดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่นแล้ว ย่อมจะเป็นผลดีต่อตัวเด็กในอนาคต แต่ก็มีข้อแม้ว่าประการที่หนึ่งสิ่งที่ลูกชวนชวหาเอาเองนั้นจะต้องไม่เกินกำลังความสามารถของเด็ก ประการที่สองสิ่งนั้นจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเด็ก และประการที่สาม ถ้าการชวนชวหาในสิ่งที่เด็กปรารถนานั้นจะไม่ใช่เรื่องพะวงให้เด็กกลายเป็นคนลัทธิโมยไป

สรุป

แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น และบ้านอุ้มงส่วนใหญ่มีความ อึด อุตสาหะ ในการพึ่งพาของเด็กนับตั้งแต่วัยทารกไปจนถึงวัยเริ่มเข้าเรียน โดยเฉพาะในวัยทารก จะยอมให้ลูกพึ่งพาแม่ได้มากกว่าวัยอื่น ๆ แต่เมื่อลูกมีอายุย่างเข้าปีที่ ๓ แล้ว แม่จึงจะเริ่มฝึกให้ลูกรู้จักช่วยเหลือตัวเอง เพื่อให้ลดการพึ่งพาผู้ใหญ่ในครอบครัวให้น้อยลง

แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านสังเกตเห็นคุณค่าของการฝึกเด็ก ให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง ซึ่งจะเป็น ประโยชน์แก่ตัวเด็กหลายด้าน คือ ฝึกให้รู้จักรักษาสุขภาพ อนามัยของเด็ก ปลูกฝัง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้ และช่วยส่งเสริมเด็กให้ รู้จักขวนขวายช่วยเหลือตัวเองในวันข้างหน้า นอกจากนี้แม่ยังเห็นความจำเป็นในการฝึกเรื่อง นี้ในแง่ที่ช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ และเพื่อเป็นการเตรียมตัวเด็กให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง เมื่อ ถึงวัยเข้าเรียน

เรื่องสำคัญที่แม่ของ ๒ หมู่บ้าน เห็นสมควรจะฝึกให้ลูกช่วยเหลือตัวเองได้คือ กิจวัตรประจำวัน ซึ่งได้แก่การรับประทานอาหาร การอาบน้ำและแต่งตัว สำหรับแม่บ้าน พรานหมื่นเห็นความจำเป็นในการรักษาสุขภาพอนามัยเป็นสำคัญจึงเริ่มฝึกให้ลูกอาบ น้ำก่อนเรื่องอื่น และฝึกการแต่งตัวเป็นเรื่องสุดท้าย ส่วนแม่บ้านอุ้มงเริ่มฝึกให้ลูกช่วย ตัวเองในเรื่องรับประทานอาหารก่อนเรื่องอื่น โดยให้เหตุผลว่าฝึกได้ง่ายและเด็กต้อง รับประทานอาหารบ่อยๆ ส่วนการฝึกเรื่องแต่งตัวนั้น แม่มีความคิดเห็นว่าฝึกได้ยาก จึงเลือก ฝึกเรื่องนี้หลังสุด

ครั้นเมื่อถึงวัยที่เด็กเข้าโรงเรียนแล้ว ซึ่งมีอายุระหว่าง ๗-๘ ปี แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความมุ่งหวังที่จะให้ลูกช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้น นั่นก็คือเด็กวัยนี้จะต้องหาอาหาร รับประทาน แต่งตัวและไปนอนได้เอง ยิ่งกว่านั้นแม่ส่วนใหญ่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านยัง หวังที่จะให้ลูกรู้จักรักษาความสะอาดข้าวของเครื่องใช้ เครื่องเรือนและเสื้อผ้าของเด็ก เองได้ด้วยวิธีการฝึกให้ลูกซักเสื้อผ้าเอง ส่วนวิธีการฝึกให้ลูกรู้จักช่วยเหลือตัวเอง แม่ส่วนใหญ่ ของ ๒ หมู่บ้านใช้การฝึกให้เด็กเลียนแบบ จากการปฏิบัติของผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างให้ดู การฝึกด้วยวิธีดังกล่าวนี้ดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกว่าเด็กจะช่วยตัวเองได้อย่างดี

เมื่อเด็กได้รับการฝึกให้ช่วยตัวเองได้เรียบร้อยแล้ว แม่ของ ๒ หมู่บ้านเห็นความจำเป็นที่จะต้องฝึกให้เด็กมีส่วนร่วมรับผิดชอบทางงานบ้านบ้าง ทั้งนี้เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของแม่และสมาชิกอื่นในครอบครัว กับทั้งเป็นการเพาะนิสัยให้เด็กรู้จักทำงานตั้งแต่เล็กอีกด้วย ดังนั้นงานบ้านที่แม่มอบหมายให้เด็กรับผิดชอบจึงมักเป็นงานที่แม่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับวัยและเพศของเด็ก นอกจากบางครอบครัวที่ไม่มีลูกผู้หญิง แต่จำเป็นต้องมอบหมายให้ทำงานในหน้าที่ของลูกผู้ชาย หรือให้ลูกผู้ชายทำงานแทนลูกผู้หญิง ก็เนื่องด้วยความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในการฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบงานบ้าน แม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านใช้วิธีการเช่นเดียวกับการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเอง กล่าวคือทำให้ดูเป็นตัวอย่างและหมั่นสอนอยู่เสมอ จนกว่าเด็กจะรับผิดชอบงานนั้นได้ตามลำพัง ซึ่งในบางครั้งแม่ใช้การชมเชยหรือให้รางวัลเป็นสิ่งของบ้าง เพื่อส่งเสริมกำลังใจแก่เด็ก อย่างไรก็ตามวิธีนี้แม่สงวนไว้ใช้ในกรณีที่เด็กทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีเป็นพิเศษ เท่านั้น ไม่ใช่โดยพร่ำเพรื่อเกินไป มิฉะนั้นแม่เชื่อว่าจะทำให้เด็กเคยตัว ในทางตรงข้ามหากเด็กไม่ยอมปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านก็จะใช้การลงโทษ ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เพื่อแก้ไขและควบคุมความประพฤติของเด็ก.

บทที่ ๑๑

ปัญหาเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

โดยปกติอาจกล่าวได้ว่าแม่ทุกคนมีปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบมากมายหลายอย่าง เช่น สุขภาพของเด็กและแม่ สัมพันธภาพระหว่างพ่อและแม่ของเด็ก ทักษะคติของแม่ที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนปัญหาในการอบรมเลี้ยงดู มักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยอีกด้วย

ผู้วิจัยได้สอบถามแม่กลุ่มตัวอย่างของบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งเกี่ยวกับปัญหาเรื่องนี้จะแตกต่างกันไปจากของแม่ในหมู่บ้านภาคกลาง ซึ่งทางสถาบัน ฯ เคยทำการค้นคว้าและพิมพ์ออกเป็นรายงานการวิจัยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐^๑ ผลปรากฏว่าปัญหาที่ทำให้แม่บ้านพรานหมื่นต้องยุ่งยากใจมากเป็นอันดับแรกคือเรื่องความเจ็บไข้ของลูก เพราะเป็นปัญหาที่ไปเกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทั้งนี้แม่ได้เล่าว่าเมื่อลูกเจ็บก็ทำให้ตนเดือดร้อนมากเนื่องจากไม่มีเงินจะซื้อยารักษา ส่วนปัญหารองลงมาเกี่ยวข้องกับ ภาระของแม่ กล่าวคือระยะที่แม่ต้องดูแลเด็กซึ่งยังเล็กมาก ไม่สามารถจะพึ่งพาตนเองได้ ทำให้แม่ต้องยุ่งยากใจเพราะตนมีภาระในการเลี้ยงดูลูกเพิ่มจากงานด้านอาชีพ ไม่มีผู้ใดช่วยสามีทำนา ส่วนปัญหาประการสุดท้ายของแม่บ้านพรานหมื่นได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการส่งสอนอบรมเด็ก ซึ่งกลับเป็นปัญหอันดับแรกที่แม่บ้านอุเม็งรายงานว่าตนมีความยุ่งยากใจมากที่สุด แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้าน กล่าวว่า การเลี้ยงดูผู้ชายในวัยเด็กเป็นระยะที่ทำให้แม่ลำบากใจอย่างยิ่ง เพราะเด็กผู้ชายในวัยนี้โดยธรรมชาติเป็นผู้ซุกซน ฉะนั้นจึงมักแสดงกิริยาถือดีไม่เชื่อฟัง พ่อแม่และผู้ใหญ่

^๑ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๑๐

จึงยากต่อการควบคุมความประพฤติ ต้องหมั่นสั่งสอนอบรมอยู่เสมอ จนบางครั้งแม่ต้องใช้วิธีรุนแรงถึงขนาดลงโทษทางกายบ้างก็มี แต่อย่างไรก็ตามผลการค้นคว้าในเรื่องนี้แสดงว่าในการสั่งสอนอบรมลูก แม่กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความอะลุ่มอล่วยต่อลูกมิใช่น้อยโดยใช้การลงโทษทางกายบ้าง แต่ใช้การชมเชยมากกว่าสมัยที่แม่รำลึกว่าผู้ใหญ่เคยปฏิบัติอย่างไรแก่ตนเมื่อยังเป็นเด็ก ทั้งนี้แม่เชื่อว่าการลงโทษทางกายพร่ำเพรื่อจะทำให้เด็กเคยชินกับการลงโทษในที่สุดจะใช้ไม่ได้ผล ดังที่แม่บ้านอนุเม็งราย-หนึ่งรายงานว่ “การเฝ้ายนตี ทำให้เด็กเซ็ดหลาบ แต่ควรใช้เมื่อจำเป็นเช่นเห็นเด็กค้อมากจริง ๆ ถ้าใช้บ่อยเด็กก็ต้านไม่” ส่วนแม่บ้านพรานเหมือนตอบว่า “ตีกันบ่อยๆ เด็กมันจะลิ่ง (ชิน) ไม่”

ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่แม่บ้านอนุเม็งให้คำตอบเป็นปัญหาทำนองเดียวกับแม่บ้านพรานเหมือน แต่มีอันดับความสำคัญรองลงมา ซึ่งได้แก่ความเจ็บไข้ของลูก และภาระในการดูแลลูกทำให้ตนไม่อาจทำงานอื่นได้สะดวก

อนึ่งสำหรับปัญหาของแม่บ้านอนุเม็งที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น อาจกล่าวให้ละเอียดต่อไปได้ว่า เน้นหนักไปในเรื่อง การควบคุมความประพฤติของลูกมากกว่าปัญหาอื่น แม่หมู่บ้านอนุเม็งได้กล่าวว่า ปัญหาการเลี้ยงลูกมีมากใน ๒ ระยะคือระยะแรก เมื่อลูกอยู่ในวัยเด็กโดยเฉพาะลูกผู้ชายจะก่อปัญหาในเรื่องการไม่ยอมอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ส่วนระยะที่ ๒ ก็ระยะที่ลูกย่างเข้าสู่วัยรุ่น การเลี้ยงลูกผู้หญิงเป็นปัญหาหนักใจที่สุดสำหรับพ่อแม่ในหมู่บ้านนี้เพราะต้องคอยอบรมกิริยามารยาทให้สมเป็นลูกผู้หญิงต้องฝึกหัดการบ้านการเรือน ไม่ปล่อยให้เที่ยวตามอำเภอใจเยี่ยงเด็กผู้ชาย สำหรับลูกผู้หญิงในวัยนี้แม่รายงานว่า ตนเป็นห่วงความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของลูกมากที่สุด แม่เกรงว่าลูกผู้หญิงจะคบเพื่อนต่างเพศ จนเกินขอบเขตทำให้ประพฤติดิตทำนองคลองธรรม ซึ่งจะทำให้พ่อแม่และวงศ์ตระกูลเสียชื่อและได้รับความอับอาย ดังที่แม่บางรายได้ให้คำตอบไว้ดังนี้ “รักษาลูกผู้หญิงลำบาก ถ้ารักษาไม่ดีจะเป็นหนอน” “เป็นห่วงเรื่องความประพฤติโตเป็นสาวจะทำไม่ดีเรื่องผู้ชาย จะเสียคนทำให้เสียหน้าพ่อแม่”

เมื่อถามแม่ในสองหมู่บ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กสมัยปัจจุบันกับสมัยที่แม่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เคยได้รับการเลี้ยงดูมา ปรากฏว่าแม่ทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความเห็นว่า การเลี้ยงลูกทางด้านความเจริญทางร่างกายในปัจจุบันง่ายกว่าสมัยก่อน เพราะ การแพทย์เจริญขึ้น เวลาเด็กเจ็บป่วยก็มียาทันสมัยใช้รักษาโรคได้ทุกชนิด นอกจากนั้นยังมียาฉีดป้องกันโรคร้ายต่างๆ ของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เหล่านี้ช่วยให้อัตราการตายของเด็กลดน้อยลง ผิดกับสมัยก่อน ซึ่งใช้แต่ยารากไม้ บางครั้งก็รักษาโรคได้ผล บางครั้งก็ไม่ได้ผล เป็นเหตุให้เด็กเสียชีวิตไปก็มี

แต่ในด้านการฝึกอบรมให้เด็กเข้ากับสังคมได้นั้น แม่รายงานว่า การอบรมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปจากที่แม่เคยได้รับ เนื่องจากเด็กสมัยปัจจุบันเฉลียวฉลาดกว่าเด็กในสมัยตน เพราะได้เรียนหนังสือมากขึ้น ในโรงเรียนก็มีครูที่มีความรู้ช่วยอบรมสั่งสอนทำให้เด็กมีความรู้มาก ฉลาดรู้จักคิด มีไหวพริบดีกว่าเด็กสมัยก่อน ฉะนั้นวิธีการอบรมซึ่งเคยพบกันมาให้ผลดีในสมัยก่อน เช่น “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นการที่แม่ต้องรู้จักใช้หลักจิตวิทยามากขึ้น เช่น ใต้แก่การรู้จักชมเชยและให้กำลังใจแก่เด็กในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านยังมีความเห็นว่าการที่ลูกมีความเฉลียวฉลาดขึ้น และเป็นคนมีเหตุผลย่อมช่วยให้การสั่งสอนอบรมง่ายขึ้นก็จริง แต่ในขณะเดียวกันแม่ก็ประสบปัญหาความคั่งค้างของลูกอันเนื่องมาจากการที่เด็กรู้จักใช้ความคิดเห็นของตนเองมากขึ้น

หนึ่งเนื่องจากแม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านตระหนักในความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางด้านนี้กับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แม่จึงมักอ้างถึงวิธีการฝึกอบรมให้ลูกรู้จักช่วยตัวเองได้ในเรื่องต่างๆ โดยตั้งความมุ่งหวังให้เด็กกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ตั้งแต่อายุน้อยกว่าแม่ในสมัยก่อน ย้ำในการฝึกอบรมให้ลูกรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้าน และส่งเสริมให้ลูกชวนช่วยตัวเองเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการมากขึ้น ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้เด็กสามารถเลี้ยงตัวเอง และดำเนินชีวิตไปได้โดยตลอดรอดฝั่ง ผลการค้นคว้านี้สอดคล้องกับแนว

ความคิดของไวต์^๒ ที่ว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กย่อมดำเนิน ไป สอดคล้องกับลักษณะ
ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและโครงสร้างของสังคมอยู่ตลอดเวลา

ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้วิธีการอบรม
ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยนี้ แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางดี
โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา ทำให้พ่อแม่มีความมุ่งหวังให้เด็กของ
ตนได้เล่าเรียนให้มากที่สุด ซึ่งก็เป็นผลแก่ตัวเด็กที่จะรู้จักคุณค่าของการศึกษามากขึ้น
กว่าสมัยก่อน

สรุป

ปัญหาสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งแม่บ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งให้
ความคิดเห็นไว้ก็คือความเจ็บไข้ของลูกซึ่งมีส่วนกระทบกระเทือนเศรษฐกิจของครอบครัว
เป็นอย่างมาก ส่วนปัญหาอื่นๆ ได้แก่ภาระที่ต้องดูแลลูกอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ลูกเกิด
เป็นเหตุให้แม่ทำงานไม่สะดวก และปัญหาเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนเด็ก แม่ของทั้ง ๒
หมู่บ้านพบว่า ลูกผู้ชายในวัยเด็กมักแสดงกิริยาต่อต้านพ่อแม่มากกว่าลูกผู้หญิงทำให้
ยากแก่การอบรมสั่งสอน ส่วนในวัยรุ่นแม่ประสบปัญหาในการควบคุมความประพฤติ
ทางเพศของเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย ในด้านการฝึกอบรมเด็ก ขณะปัจจุบันแม่ของ
ทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความอะลุ่มอล่วยต่อลูกมากขึ้นโดยใช้การลงโทษทางกายน้อยลง และใช้
หลักทางจิตวิทยามากขึ้น เช่นได้แก่ การชมเชย หรือการให้รางวัลเป็นสิ่งที่ของ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคมซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้การอบรมเลี้ยงดู
เด็กต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยนี้ แม่ของทั้ง ๒ หมู่บ้านเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงใน
ทางดีโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา

^๒ Whiting, Six Cultures (Studies of Child Rearing), 1963, p. 5

การปรับตัว – ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

และ

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของเด็ก

การปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่างในปีแรกที่เข้าโรงเรียน

ปีแรกของการเข้าโรงเรียนเป็นระยะที่เด็กเริ่มแสดงความสามารถทางการปรับตัว อันเป็นผลจากการเลี้ยงดูและอบรมของทางบ้านอย่างแท้จริง ตามธรรมชาติเด็กที่เริ่มจากบ้านมาสู่สังคมนอกบ้านเช่นโรงเรียนเป็นครั้งแรก จะมีที่ท่าแสดงว่าไม่ใคร่สนใจในสถานการณ์ใหม่ซึ่งตนกำลังเผชิญอยู่ เพราะบุคคลและสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนแตกต่างจากบุคคลและสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้วยประการทั้งปวง แต่เด็กที่ได้รับการเตรียมพร้อมมาเป็นอย่างดีเพื่อให้เข้าโรงเรียนด้วยความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยและเชื่อมั่นในตนเองนั้นย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนได้รวดเร็วกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการเตรียมในเรื่องนี้ไว้เลย

ทางจิตวิทยาเชื่อว่า ความสามารถในการปรับตัวของบุคคลโดยย่อมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลของบุคคลนั้น กล่าวคือ ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดีจะมีสัมฤทธิ์ผลสูงกว่าผู้ที่ปรับตัวไม่ได้ดี เมื่อเป็นเช่นนั้น เด็กที่สามารถปรับตัวเข้าสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนได้อย่างรวดเร็วทันก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าเด็กที่ปรับตัวได้ช้าด้วย

จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอูเม็งตามที่ได้กล่าว ไว้แล้ว ในบทแรกนั้นก็ปรากฏผลพอที่จะสนับสนุนความเชื่อข้างต้นนี้ได้ คือเด็กที่ปรับตัวได้

ที่ส่วนมากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้มีส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ แสดงว่าความสามารถในการปรับตัวของเด็กเป็นผลต่อความสามารถทางการเรียนของเด็กจริง

เพื่อทราบสภาพการปรับตัวโดยทั่วไปของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง หมู่บ้าน ในปีแรกที่เด็กเข้าโรงเรียน คณะผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างถึงพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กเกี่ยวกับการเข้าโรงเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนนักเรียน และครู ตามที่แม่ได้เห็นหรือได้รับทราบจากการบอกเล่าของเด็กเองทั้งได้สอบถามครูประจำชั้นเกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กในสถานการณ์ทางการเรียนด้วย ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ก. ความรู้สึกและท่าท่าของเด็กในวันแรกเข้าโรงเรียน เด็กบ้านพรานเหมือน ๘๖ เปอร์เซ็นต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๘๘ เปอร์เซ็นต์มีที่ท่าว่าเต็มใจเข้าโรงเรียนอย่างยิ่ง โดยแสดงท่าทางดีใจและไปโรงเรียนอย่างแจ่มใส ส่วนเด็กที่ไม่เต็มใจไปโรงเรียนในวันแรกนั้นเป็นเด็กบ้านพรานเหมือน ๙ เปอร์เซ็นต์และบ้านอุเม็ง ๕ เปอร์เซ็นต์ เช่นเดียวกัน ทั้งนี้นบางคนเป็นเพราะกลัวครูซึ่งแม่ก็พยายามปลอบให้หายกลัว บางคนเป็นเพราะติดเล่นกับเพื่อนที่บ้าน ซึ่งแม่บางรายให้ส탕ค์ (๑ สลึง) เป็นค่าจ้างลูกไปโรงเรียนในวันนั้น สำหรับเด็กบ้านพรานเหมือนอีก ๕ เปอร์เซ็นต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๒ เปอร์เซ็นต์ แม่ไม่ได้ยืนยันว่าเด็กเต็มใจไปโรงเรียนหรือไม่ แต่เด็กก็ยอมไปโดยไม่ต้องบังคับ

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่เข้าโรงเรียนด้วยความเต็มใจ และในวันแรกที่ไปโรงเรียนนั้นเด็กบ้านพรานเหมือน ๑๖ เปอร์เซ็นต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๕๒ เปอร์เซ็นต์ไปโรงเรียนเองโดยพ่อแม่ไม่ต้องไปส่ง แต่เด็กติดกลุ่มไปกับพี่หรือเพื่อน ๆ ทั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะเด็กเหล่านี้คุ้นกับโรงเรียนในหมู่บ้านของตนมาก่อน เด็กจึงกล้าไปโรงเรียนเองในวันแรก โดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่ไปส่ง อนึ่งผู้รายงานก็ได้สังเกตเห็นว่าเด็กวัยก่อนเรียนในหมู่บ้าน

(โดยเฉพาะบ้านอุเม็ง) มักจะไปดูนักเรียนเล่นกันที่โรงเรียนในเวลาหยุดพักกลางวัน และบางทีก็เล่นกันเองที่บริเวณลานเล่นหน้าโรงเรียนในระยะเวลาก่อนเลิกพักกลางวัน หรือก่อนเลิกเรียนตอนเย็น นอกจากนี้ในวันพระหรือวันเทศกาลซึ่งหมู่บ้านจัดงานขึ้นที่วัด เด็กมักจะติดตามผู้ใหญ่ไปวัดด้วย และย่อมจะได้เห็นโรงเรียนซึ่งอยู่คู่กับวัด บางครั้งเด็กก็ถือโอกาสเข้าไปเล่นในบริเวณโรงเรียนบ้าง เล่นชิงช้าหรือกระดานหกที่ลานเล่นหน้าโรงเรียนบ้าง ซึ่งช่วยให้เด็กคุ้นกับโรงเรียนตั้งแต่มิได้เข้าโรงเรียนโดยปริยาย

ข. การเข้ากับเพื่อนๆ ที่โรงเรียน แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่กล่าวว่าลูกของตนเข้ากับเพื่อนได้ดี แม่บ้านพรานเหมือนเพียง ๗ เปอร์เซนต์และแม่บ้านอุเม็ง ๑๗ เปอร์เซนต์ที่รู้สึกว่าการเข้ากับเพื่อน ๆ ได้ไม่ดีนัก เพราะลูกเคยเล่าให้ฟังว่าได้ทะเลาะกับเพื่อน ๆ เป็นบางครั้งซึ่งมักเนื่องมาจากแย่งที่นั่งกัน แย่งสิ่งของกัน แกล้งกันหรือเล่นซัดกันบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ

ต่อคำถามที่ว่ามีเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนมาเยี่ยมเด็กถึงที่บ้านบ้างหรือไม่ แม่ส่วนมากตอบว่าในวันหยุดบางวันจะมีเพื่อน ๆ ของเด็กมาหาที่บ้านหลายคนและเล่นด้วยกันดี ยิ่งบ้านอยู่ใกล้กันด้วยแล้ว เด็กจะพบปะเล่นกันเสมอ บางโอกาสเด็กจะตามพี่ไปเล่นที่บ้านเพื่อนซึ่งอยู่ไกลออกไปบ้าง

จากคำตอบของแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า แม้จะเป็นภาคต้นของปีแรกเข้าโรงเรียน เด็กส่วนมากก็มีเพื่อนนักเรียนหลายคนและสามารถเข้ากับเพื่อนเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กเคยรู้จักเคยเล่นกันมาตั้งแต่ก่อนเข้าโรงเรียนอยู่แล้ว อันเป็นสภาพปกติของสังคมในหมู่บ้านชนบทไทยโดยทั่วไป ที่ผู้ใหญ่และเด็กในหมู่บ้านเดียวกันจะรู้จักกันอย่างทั่วถึง

ค. การเข้ากับครู แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๑๐ เปอร์เซนต์กล่าวว่าลูกของตนคงจะเข้ากับครูไม่ได้ดี เพราะเด็กบอกว่ากลัวครู และเด็กชาย ๑ ราย ในจำนวนนี้บอกแม่ว่าถูกครูลงโทษบ่อย ๆ และรายเดียวกันนี้อยู่ในจำนวนเด็กซึ่งแม่รายงานว่าเข้ากับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนไม่ได้ดี

แม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งทุกคนกล่าวว่าลูกของตนเข้ากับครูได้ดีมาก เพราะเด็กมักพูดถึงครูอย่างนิยมชมชอบทั้งครูประจำโรงเรียนและครูฝึกสอนจากวิทยาลัยครู โดยเฉพาะครูฝึกสอนซึ่งต้องพักอยู่ที่บ้านพักในบริเวณโรงเรียนนั้น (ตามโครงการฝึกหัดครูในชนบท) เด็กจะขออนุญาตไปเยี่ยมครูแม่แต่ในวันหยุดเรียนและจะคุยอวดแม่อยู่เสมอว่าตนได้ช่วยครูทำงานบางอย่าง เช่น การทำความสะอาดบริเวณบ้าน ปลูกและรดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

ง. การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ทางการเรียน ครูประจำชั้นได้ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กกลุ่มตัวอย่างในสถานการณ์ทางการเรียน กล่าวโดยย่อคือ ปัญหาเรื่องความประพฤติในชั้นเรียนว่าเด็กมีความประพฤติหรือการกระทำที่ทำให้ครูหนักใจบ่อยหรือไม่ ปรากฏว่า เด็กบ้านพรานเหมือน ๘๗ เปอร์เซ็นต์ไม่เคยมี ปัญหาเรื่องความประพฤติหรือทำให้ครูหนักใจเลย อีก ๑๓ เปอร์เซ็นต์มีปัญหาเรื่องความประพฤติบ้าง แต่ก็กล่าวได้ว่ามีน้อยมากจนเรียกว่าเกือบจะไม่มี

ครูของเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งกล่าวว่า เด็กกลุ่มนี้ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ไม่เคยมี ปัญหาเรื่องความประพฤติในห้องเรียนเลย ๓๕ เปอร์เซ็นต์มีปัญหาเรื่องความประพฤติบ้างหรือเกือบไม่มี ส่วนที่เหลือนอกนั้นเมื่ออยู่ในชั้นเรียนมีความประพฤติหรือการกระทำที่ทำให้ครูหนักใจบ่อย ๆ แต่ก็มีใช้พฤติกรรมที่ก่อความเสียหายร้ายแรงแต่อย่างใด นอกจากการกระทำผิดระเบียบของห้องเรียนบ้างเป็นบางครั้งบางคราวซึ่งมีเป็นประจำอยู่ทุกวันในชั้นเรียนของเด็กประถมตอนต้น

การเอาใจใส่บทเรียนในเวลาเรียน ปรากฏว่าเมื่อครูเริ่มสอนเด็กบ้านพรานเหมือน และบ้านอุเม็งกลุ่มละ ๑๑ เปอร์เซ็นต์จะเอาใจใส่บทเรียนทันทีและสม่ำเสมอตลอดมา เด็กบ้านพรานเหมือน ๖๖ เปอร์เซ็นต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ครูต้องเตือนบ้างเพื่อให้เอาใจใส่บทเรียน ส่วนที่เหลือนอกนั้นครูต้องจ้ำจี้จ้ำไช อย่างมาก เด็กจึงจะเอาใจใส่บทเรียน แสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ

ในบทเรียนและมีความสนใจในระยะสั้น ฉะนั้นครูจึงต้องคอยเตือนและจัดช่วงเวลาของการเรียนให้เหมาะกับช่วงความสนใจของเด็ก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากความเห็นของครูประจำชั้นว่าเด็กจะสอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๑ หรือไม่นั้น ครูได้พิจารณาจากผลการเรียนเท่าที่ผ่านมาในภาคแรก และประมาณจำนวนเด็กที่จะสอบได้คือได้เลื่อนชั้นแน่นอน กับเด็กที่อาจจะได้เลื่อนชั้นไว้ดังนี้

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนที่จะได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๓๔ เปอร์เซนต์ เด็กที่อาจจะได้เลื่อนชั้นมี ๔๔ เปอร์เซนต์

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งที่จะได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๓๘ เปอร์เซนต์ และเด็กที่อาจจะได้เลื่อนชั้นมี ๒๙ เปอร์เซนต์

ผลการสอบไล่ปลายปีปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนที่ได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๘๓ เปอร์เซนต์ และเด็กบ้านอุเม็งที่ได้เลื่อนชั้นแน่นอนมี ๕๙ เปอร์เซนต์

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนเด็กที่ได้เลื่อนชั้นแน่นอนจากการประมาณของครูและจากผลการสอบไล่ปลายปีจะเห็นว่า เมื่อผ่านการสอบไล่ปลายปีแล้ว เด็กที่เลื่อนชั้นได้แน่นอนมีจำนวนมากกว่าที่ครูประมาณไว้ ทั้งนี้เพราะในระยะภาคแรก ความสามารถทางการเรียนของเด็กยังไม่ปรากฏชัด จึงยากที่ครูจะประมาณได้ใกล้เคียงความเป็นจริง แต่ถ้ารวมจำนวนเด็กที่ครูแน่ใจว่าได้เลื่อนชั้นแน่นอนกับเด็กที่ครูคาดคะเนว่า “อาจจะได้เลื่อนชั้น” เข้าด้วยกันแล้ว ก็จะเห็นว่า มีจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนเด็กที่สอบไล่ได้ในปลายปี ทั้งนี้แสดงว่าถึงแม้เด็กจะเริ่มเข้าเรียนได้ยังไม่ถึง ๔ เดือน และความสามารถทางการเรียนจะยังไม่ปรากฏชัดก็ตาม แต่ก็มีผลลัพท์ที่พอที่ครูจะมองเห็นความแตกต่างของระดับความสามารถทางการเรียนของเด็กได้ตั้งแต่ภาคต้น

จากการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้าน เพื่อดูว่าเด็กใช้เวลาศึกษาในชั้นประถมศึกษาตอนต้น คือชั้นประถมปีที่ ๑-๔ มากน้อยกว่ากันเพียงไร ปรากฏผลดังต่อไปนี้คือ

พวกแรก เป็นพวกที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นตามกำหนดปีที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ คือ ใช้เวลาเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ รวม ๔ ปี เด็กกลุ่มตัวอย่างซึ่งเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ตามกำหนดเวลาดังกล่าว เป็นเด็กบ้านพรานหมื่น ๘๑ เปอร์เซนต์ และบ้านอุเม็ง ๕๕ เปอร์เซนต์

พวกที่สอง เป็นพวกที่ใช้เวลาเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นคือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ รวม ๕ ปี เนื่องจากต้องเรียนซ้ำในชั้นใดชั้นหนึ่งถึง ๒ ปี เป็นเด็กบ้านพรานหมื่น ๑๕ เปอร์เซนต์และเด็กบ้านอุเม็ง ๓๓ เปอร์เซนต์

พวกที่สามเป็นพวกที่ใช้เวลาเป็นปีที่ ๖ ซึ่งอาจจะเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในปีที่ ๖ นี้หรืออาจจะต่อไปเป็นปีที่ ๗ ก็ได้ เนื่องจากเป็นปีสุดท้ายที่ผู้วิจัยติดตามผลในพวกนี้เฉพาะเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๖ เปอร์เซนต์

ส่วนเด็กกลุ่มตัวอย่างนอกนั้นเป็นเด็กที่ลาออกกลางคันเพราะอายุพ้นเกณฑ์หรืออพยพติดตามผู้ปกครองหรือถึงแก่กรรมก่อนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นเด็กบ้านพรานหมื่น ๔ เปอร์เซนต์ และเป็นเด็กบ้านอุเม็ง ๖ เปอร์เซนต์

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นตามจำนวนปีซึ่งควรจะเรียนจบในชั้นนี้ ส่วนเด็กที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำกว่าเด็กพวกแรกก็ได้เรียนต่อไปจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ตามการศึกษาภาคบังคับ และเรียนซ้ำชั้นอยู่ในโรงเรียนเดิม ยกเว้นเด็กที่อพยพติดตามผู้ปกครองเท่านั้น ที่ต้องไปเรียนต่อที่อื่นซึ่งมีจำนวนน้อยมาก เด็กบ้านอุเม็งเพียง ๒ ราย ที่ลาออกเพราะอายุพ้นเกณฑ์และไม่สมัครใจเรียน ๑ ราย และถึงแก่กรรมก่อนเรียนจบ ฉะนั้นเด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แน่แน่นอนจึงคงมีเพียง ๓ รายเท่านั้น

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร

ทัศนคติเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษา

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งเกือบทั้งหมดตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่าจะช่วยให้คนมีอนาคตที่ดีได้ และต่างกล่าวเช่นเดียวกันว่า

ถึงแม้จะไม่มีการศึกษาภาคบังคับตนก็จะส่งบุตรเข้าโรงเรียน เพื่อให้เด็กเป็นคนฉลาด มีปัญญาคุ้มตัวเองได้ในวันหน้าและสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานเมื่อเติบโตขึ้น มีพ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือนเพียง ๒ ราย ที่ต้องการให้ลูกช่วยทำงานมากกว่าให้เรียนหนังสือ เพราะไม่มีใครช่วยทำงาน แต่ที่ให้เรียนก็เพราะมีการศึกษาภาคบังคับ

ซึ่งตนหลีกเลี่ยงไม่ได้

วิชาที่ต้องการให้สอนในโรงเรียน

พ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือนเกือบทุกคนพอใจวิชาสามัญที่ทางโรงเรียน ได้จัดสอน คือ อ่าน เขียน เลข ศีลธรรมจรรยาและสุขศึกษาเป็นต้น โดยเชื่อว่าวิชาเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนคือบุตรของตนเติบโตเป็นคนดีคนฉลาดและมีความเจริญก้าวหน้า มีพ่อแม่กลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านนี้เพียงรายเดียวที่ไม่พอใจวิชาซึ่งสอนในโรงเรียน โดยกล่าวว่าตนมองไม่เห็นวิชาที่ครูสอนจะเป็นประโยชน์แก่เด็กซึ่งต่อไปจะมีอาชีพทางทำนาแต่อย่างใด

สำหรับพ่อแม่เด็กที่บ้านอุเม็งนั้นปรากฏว่า นอกจากวิชาสามัญซึ่งสอนในโรงเรียน ประถมศึกษาของหมู่บ้านนี้แล้ว ยังต้องการให้โรงเรียนสอนวิชาที่เด็กสามารถจะนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวหรือใช้ประกอบเป็นอาชีพได้อีกด้วย เช่น วิชาการช่างต่าง ๆ สำหรับเด็กหญิง วิชาช่างกล ช่างซ่อมจักรยาน ฯลฯ สำหรับเด็กชาย วิชาภาษาอังกฤษเพื่อให้เด็กมีความรู้ด้านภาษากว้างขวางขึ้น และวิชาชีพอื่นๆ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของเด็กทั้งหญิงและชายต่อไปเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ในทัศนะที่ว่าโรงเรียนให้การศึกษาแก่เด็กเพียงพอที่จะให้เด็กเป็นคนดีในท้องถิ่นได้หรือไม่ พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า การส่งสอนอบรมของทางโรงเรียนพอที่จะทำให้บุตรของตนเป็นคนดีในหมู่บ้านได้ กล่าวคือ เด็กตั้งใจเรียน รู้จักช่วยพ่อแม่ทำงาน เข้ากับคนในท้องถิ่นได้ เมื่อเติบโตขึ้นคงจะเป็นคนดีได้ พ่อแม่ส่วนน้อยให้ทัศนะว่า โรงเรียนในหมู่บ้านมีชั้นสูงสุดเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เท่านั้น เด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ความรู้น้อยมาก เด็กยังคงเอาแต่เล่น ไม่รู้จักนำความรู้

ที่ได้รับมาใช้แต่อย่างไร ฉะนั้นจึงคิดว่าการศึกษาจากโรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นเช่นโรงเรียนในหมู่บ้าน ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เด็กเป็นคนดีของท้องถิ่นได้

การที่พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแย้งกันเป็น ๒ ฝ่ายดังกล่าวข้างต้น อาจเป็นเพราะแต่ละฝ่ายให้ความหมายของคำว่า “คนดี” ในทัศนะที่ต่างกัน กล่าวคือ พ่อแม่ฝ่ายหนึ่งมองความเป็น “คนดี” ของเด็กในแง่ของการมีพฤติกรรมตามที่สังคมในหมู่บ้านนิยมกัน เป็นต้นว่า ความเอาใจใส่ต่อการเรียน การช่วยผู้ใหญ่ทำงานบ้าน การมีไมตรีจิตต่อบุคคลอื่นและมีความประพฤติเรียบร้อย แต่พ่อแม่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเด็กจะเป็น “คนดี” ได้จะต้องมีความรู้สูงและสามารถนำความรู้นั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อครอบครัวและต่อสังคมได้เป็นอย่างดี จึงเห็นว่าการเรียนจบจากโรงเรียนเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ไม่เพียงพอที่จะเป็น “คนดี” ของท้องถิ่นได้

ความหวังเกี่ยวกับอนาคตของบุตรทางการศึกษาและอาชีพ

ทางการศึกษา พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอนุเม็กรวม ๕๘% ตั้งความหวังไว้ว่า เมื่อบุตรเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และถ้าคนมีทุนพอก็จะส่งบุตรให้เรียนชั้นสูงขึ้นไปเท่าที่จะสามารถส่งได้ พ่อแม่เด็กอีก ๒ เปอร์เซ็นต์ จะไม่ส่งให้เรียนต่อไป พ่อแม่ของเด็กบ้านพรานหมื่นจำนวนนี้กล่าวว่าต้องการให้เด็กออกมาช่วยทำงานคือทำนา ทำไร่ และพ่อแม่ของเด็กบ้านอนุเม็กรให้เหตุผลว่า การที่จะไม่ส่งบุตรเรียนต่อก็เพราะเห็นว่า สำหรับความเป็นอยู่ในหมู่บ้านอนุเม็กรนั้น เด็กเรียนจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ก็เป็นการเพียงพอแล้ว และหน้าที่ต่อไปของเด็กก็คือการฝึกหัดทำนาทำไร่ เช่นเดียวกัน

ส่วนพ่อแม่ซึ่งตั้งใจจะส่งบุตรให้เรียนสูงขึ้นมาจากชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ถ้าคนมีทุนพอที่จะส่งได้นั้น ได้กล่าวถึงความมุ่งหวังของตนในเรื่องนี้ไว้คนละหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งอาจแบ่งออกอย่างกว้างได้ ๒ ประการ ประการหนึ่งเป็นความมุ่งหวังเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของตัวเด็กเอง ที่สำคัญก็คือหวังจะให้เด็กมีความรู้ความสามารถพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ อีกประการหนึ่ง เป็นความมุ่งหวังได้รับความยกย่องนับถือจาก

สังคม คือหวังจะให้เด็กได้เรียนสูงจนสามารถทำงานที่มีเกียรติเป็นที่ภาคภูมิใจของพ่อแม่ ดังที่พ่อแม่หลายรายกล่าวถึงความมุ่งหวังของตนต่อการศึกษาของบุตรไว้ว่า “อยากให้มีความรู้ เป็นเจ้านาย”

ทัศนะเกี่ยวกับระดับการศึกษาของเด็กชายและเด็กหญิง พ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือน ๔๗ เปอร์เซ็นต์ และที่บ้านอุเม็ง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ เห็นว่าควรให้เรียนสูงเท่ากัน จะได้มีความรู้ความฉลาด มีวิชาและมีอนาคตที่ดีเหมือนกัน จะได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างนอกนั้นเห็นว่าการให้เด็กผู้ชายได้เรียนสูงกว่าเด็กผู้หญิง เหตุผลที่สำคัญก็คือ

๑. เด็กผู้ชายต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวในวันข้างหน้า ต้องสืบตระกูล ต้องเป็นกำลังของชาติ ฉะนั้นจึงควรให้เรียนสูงเท่าที่จะเรียนได้ จะได้ทำมาหากินได้ทันเพื่อน มีอาชีพดีและมีโอกาสก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๒. เด็กผู้ชายต้องบวชเรียน การได้เรียนสูงจะช่วยให้การศึกษาในเพศฆราวาสได้ผลดีกว่าบวชเรียนเมื่อยังมีความรู้น้อย

สำหรับเด็กผู้หญิง พ่อแม่จำนวนนี้เห็นว่าไม่จำเป็นต้องเรียนเท่า เด็กผู้ชาย เพียงแต่ให้สามารถเลี้ยงตัวได้ก็ดีแล้ว เพราะส่วนมากเมื่อเติบโตขึ้นก็ต้องทำหน้าที่แม่บ้าน ไม่ต้องเป็นผู้นำครอบครัว สืบสกุล หรือบวชเรียน แม่บางคนกล่าวว่าเด็กผู้หญิงเรียนจบแค่ ป. ๔ ก็พอแล้ว และควรฝึกทำงานบ้านแทนแม่ต่อไป

ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาสมัยปัจจุบัน พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษาของเด็กในทุกวันนี้แตกต่างจากในสมัยของตน กล่าวคือสมัยนี้เด็กได้เรียนตั้งแต่อายุน้อย วิชาที่เรียนมีเพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง มีครูความรู้สูงมากขึ้น การจัดโรงเรียนดีขึ้น มีชั้นเรียนสูงขึ้น การสอนการเรียนและอุปกรณ์ต่างๆ ดีกว่าในสมัยก่อน และเด็กสมัยนี้เฉลียวฉลาดเพราะมีความรู้มากกว่าสมัยก่อน

ทว่าพ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือน ๕ ราย และบ้านอุเม็ง ๕ ราย เห็นว่าการศึกษาของเด็กสมัยตนดีกว่าสมัยนี้ โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกันว่า เด็กจบชั้นประถม

ปีที่ ๔ ในสมัยนี้ยังไม่ค่อยรู้อะไร และยังอ่านหนังสือไม่ออก แต่เด็กสมัยก่อนเมื่อจบเพียงชั้นประถมปีที่ ๒ หรือ ๓ ก็สามารถอ่านหนังสือได้แตกฉานแล้ว แม่เต็กบ้านพรานเหมือน ๑ รายกล่าวว่าในสมัยของตนได้เรียนวิชาเกษตรกรรมเบื้องต้น ซึ่งเป็นวิชาสำคัญสำหรับครอบครัวยุคเกษตรกร และตนสามารถช่วยพ่อแม่ในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี แต่เด็กในปัจจุบันไม่มีความรู้ทางเกษตรกรรมเลย นอกจากพ่อแม่จะสอนให้และพยายามใช้ให้เด็กทำเอง

อย่างไรก็ตาม พ่อแม่เต็กกลุ่มตัวอย่างทั้งบ้านพรานเหมือนและบ้านอุ้มงต่างมุ่งหวังให้ลูกได้ศึกษาสูงที่สุดเท่าที่ความสามารถของเด็กทุนทรัพย์ของพ่อแม่และโอกาสจะอำนวยให้ เนื่องจากได้ตระหนักว่า การศึกษาเป็นหนทางสำคัญสายเดียวเท่านั้นที่ลูกของตนจะก้าวไปสู่อนาคตที่ดีได้

ทางด้านอาชีพ แม้ว่าลูกจะเพิ่งเริ่มเรียนในชั้นประถมปีที่ ๑ ก็ตาม พ่อแม่เต็กกลุ่มตัวอย่างหลายรายก็ได้เคยคิดกำหนดอาชีพไว้ให้ลูกของตนล่วงหน้า ส่วนผู้ที่ไม่เคยคิดถึงเรื่องอาชีพของลูกไว้ เป็นพ่อแม่เต็กบ้านพรานเหมือน ๗๗ เปอร์เซ็นต์ และของเต็กบ้านอุ้มง ๒๑ เปอร์เซ็นต์ มีเหตุผลต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้

- เด็กยังเล็ก อยากรู้อีกก่อนว่าโตขึ้นเด็กจะต้องการเรียนอะไร
- อยากให้เด็กเลือกอาชีพเอาเอง แล้วแต่ใจสมัครของเด็ก
- ยังไม่มีเงิน เด็กเรียนถึง ป. ๔ เสียก่อนจึงค่อยคิด
- เด็กสติปัญญาทึบ พ่อแม่จึงไม่คิดเรื่องจะให้ลูกเรียนต่อ

พ่อแม่เต็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๒๓ เปอร์เซ็นต์ก็กำหนดอาชีพไว้ให้ลูกล่วงหน้า ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งอยากให้ลูกเป็นครู อีกครึ่งหนึ่งอยากให้ลูกมีอาชีพอื่น โดยเฉพาะต้องการให้ลูกทำไร่ทำนา ครึ่งแรกกำหนดอาชีพครูสำหรับลูกเพราะเห็นว่า เป็นอาชีพมีเกียรติ มีเงินเดือนประจำและชาวบ้านให้ความยกย่องสูง ยกเว้น ๑ รายเลือกอาชีพครูไว้ให้เพราะลูกไม่แข็งแรง จึงอยากให้ลูกเป็นครูซึ่งทำงานที่ไม่ต้องใช้

กำลังมาก ครึ่งหลังมีเพียงรายเดียวที่ต้องการให้ลูกเป็นช่างหรือเป็นพยาบาลเพื่อเป็นที่พึ่งของน้องๆ เมื่อพ่อแม่ล่วงลับไปแล้ว นอกนั้นได้กำหนดไว้นั่นแน่แน่อนว่าจะให้ลูกทำอะไรทำนาต่อไป ทั้งบางรายเชื่อว่าถึงอย่างไรตนก็ไม่สามารถจะหาเงินไว้ส่งให้ลูกเรียนต่อได้ ฉะนั้นจึงคิดให้ลูกมีอาชีพทำไร่นาเช่นเดียวกันกับตน

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๗๔ เปอร์เซ็นต์ ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้คิดกำหนดไว้ว่าจะให้ลูกเป็นข้าราชการ เช่น ครู ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เสมียนอำเภอ และพยาบาลเป็นต้น เพราะมีเงินเดือนประจำ และเห็นว่าป็นงานมีเกียรติ อีกครึ่งหนึ่งส่วนใหญ่ประสงค์จะให้ลูกดำเนินอาชีพเกษตรกรรม และกลีกรรมต่อจากตน เพราะเป็นอาชีพที่ได้กระทำต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยก่อนบุรุษ ตา ยายของตน จนกระทั่งมีไร่นาเป็นหลักฐานมั่นคงและมีรายได้เลี้ยงครอบครัวอย่างเพียงพอตลอดมา จึงไม่อยากจะให้ลูกเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น บางรายถึงกับกำหนดไว้ว่าจะให้ลูกทุกคนทำไร่นาและเลี้ยงสัตว์เท่านั้น แต่ก็มีบางรายที่จะให้ลูกทำนาทำไร่เพราะไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อเพื่อก้าวไปสู่อาชีพอื่นได้ ส่วนน้อยของพวกเขาครึ่งหลังที่คิดกำหนดอาชีพอื่น ๆ ไว้ให้ลูก ได้แก่อาชีพค้าขาย ช่าง (ช่างกลหรือช่างไฟฟ้าสำหรับเด็กผู้ชาย และช่างตัดเสื้อหรือช่างตัดผมสำหรับเด็กผู้หญิง) และรับจ้างสำหรับอาชีพรับจ้างในที่นี้ พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งหมายถึงการรับจ้างในด้านเกษตรกรรม เช่น ถางหญ้าพรวนดิน ปลูกพืช ดำนา เก็บเกี่ยว ฯลฯ ตามฤดูกาลของการเพาะปลูก เป็นอาชีพของครอบครัวที่ยากจน ไม่มีไร่นาเป็นของตนเอง และไม่มีเงินเช่าไร่นาของคนอื่นทำ

เมื่อพิจารณาดูปริมาณ ของพ่อแม่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคำนึงถึงอนาคตของลูกแล้ว ปรากฏว่าพ่อแม่บ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ไม่ได้คิดถึงเรื่องอาชีพในวันหน้าของเด็ก และข้อมูลที่ไ้จากการสัมภาษณ์พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเองก็เห็นได้ชัดว่าพ่อแม่เด็กบ้านพรานเหมือนไม่อุดมสมบูรณ์เท่าพ่อแม่เด็กบ้านอุเม็ง เป็นเหตุให้

๑. สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก เล่มที่ ๓

พ่อแม่ที่บ้านพรานเหมือนต้องกังวลต่อฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวอันเป็นปัญหาสำคัญเฉพาะหน้าซึ่งจะต้องแก้ไขให้ตกเสียก่อนที่จะไปคำนึงถึงปัญหาในอนาคต

สำหรับความมุ่งหวังและทัศนคติของพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างที่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเกี่ยวกับอาชีพของบุตรนั้น จะเห็นว่ามีค่านิยมโน้มเอียงไปทางเป็นข้าราชการ ซึ่งชาวบ้านมักเรียกว่าเป็น “เจ้านาย” มากกว่างานด้านเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักของตนเอง และถึงแม้ว่าจะมีผู้ที่มุ่งหวังให้เด็กทำนาทำไร่อยู่จำนวนไม่น้อยก็ตาม แต่ก็ยังเห็นชัดว่า บางรายมิใช่เป็นเพราะมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนี้ หากเป็นเพราะคิดว่าตนเองไม่สามารถจะส่งเด็กให้พ้นไปจากอาชีพซึ่งตนเห็นว่าเป็นงาน “หนักและเหนื่อย” นี้ได้ อย่างไรก็ตามพ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งหลายรายได้เล็งเห็นความสำคัญยิ่งของอาชีพเกษตรกรรมและหวังจะให้ลูกดำเนินอาชีพนี้ต่อจากตนในวันหน้า

สรุป

การปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งส่วนใหญ่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ ทางโรงเรียนได้เร็ว เพราะเด็กเคยเห็นกันรู้จักกันและคุ้นกับโรงเรียนมาก่อน ฉะนั้นในวันแรกเข้าโรงเรียนและตลอดปีแรกนั้น เด็กส่วนมากจึงไม่ใคร่มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว

จำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนที่สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มีอัตราสูงกว่าของบ้านอุเม็ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปริมาณของเด็กมากน้อยกว่ากัน อายุหรือสติปัญญาของเด็กสองกลุ่มนี้ยิ่งหย่อนกว่ากัน ครูใช้มาตรฐานในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของเด็กแตกต่างกัน หรือมีนโยบายในการพิจารณาความสามารถของเด็กไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน ๘๖ เปอร์เซ็นต์ และเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็ง ๘๒ เปอร์เซ็นต์ได้เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ไปในที่สุด จำนวนที่ขาดหายไปนั้นเนื่องจากเด็กลาออกกลางคัน เพราะอพยพติดตามผู้ปกครอง เพราะอายุพ้นเกณฑ์แล้วไม่สมัครใจเรียน และเพราะเด็กถึงแก่กรรม

ปรากฏว่าเด็กที่ปรับตัวได้ดีส่วนมากมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงด้วย และเด็กที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ก็มักจะยังคงมีสัมฤทธิ์ผลสูงจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เพียงแต่ลำดับที่ของการสอบไล่ในแต่ละปีอาจเลื่อนสูงขึ้น หรือลดต่ำลงบ้างตามสภาพทางพัฒนาการของเด็กแต่ละคนในปีนั้น ๆ

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านต่างตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีผลต่ออนาคตของเด็ก โดยเฉพาะในการประกอบอาชีพเมื่อเติบโตขึ้น พ่อแม่ส่วนน้อยที่มองเห็นผลการศึกษาในแง่เสริมสร้างพัฒนาการ และบุคลิกภาพที่ดีแก่ตัวเด็กเองอีกโสดหนึ่งด้วย

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนส่วนมากยังไม่ได้คำนึงถึงอาชีพของบุตร เพราะหมกมุ่นอยู่กับการครองชีพในปัจจุบัน จนเห็นว่าเรื่องการศึกษาต่อและอาชีพของบุตรนั้นเป็นปัญหาที่ยังไม่ถึงเวลานำมาขบคิด ส่วนพ่อแม่ซึ่งคำนึงถึงอนาคตของบุตร ส่วนมากคิดจะส่งเด็กให้เรียนต่อในอาชีพครู เพราะเป็นงานมีเกียรติและสังคมให้ความยกย่องนับถืออย่างสูง ส่วนน้อยกำหนดแน่นอนว่าจะให้เด็กทำนาทำไร่ เพราะไม่มีเงินส่งให้เรียน

พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุ้มงิ้วส่วนใหญ่ก็ถึงการศึกษาคือต่อและอาชีพของบุตร และหวังให้เด็กเป็นข้าราชการมากกว่าอาชีพอิสระอื่น ๆ ในจำนวนนี้ส่วนน้อยต้องการให้บุตรมีอาชีพทางเกษตรกรรม เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่ดี และตนมีหลักฐานมั่นคงพอพร้อมที่จะให้บุตรได้มีอาชีพนี้อยู่แล้ว

จากความมุ่งหวังในอาชีพของบุตร จะเห็นได้ว่า พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติต่ออาชีพการทำไร่ทำนาอันเป็นอาชีพหลักของตนเองในทางไม่ดี แต่นิยมงานข้าราชการทุกระดับว่าเป็น อาชีพดีกว่าเกษตรกรรมทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมช่วยประการทั้งปวง

ทบทวน

สถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็ก

ในหมู่บ้านชนบทไทย เช่นที่บ้านพรานหมื่น จังหวัดอุดร และบ้านอุเม็ง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ปรากฏชัดตามรายงานของกลุ่มสำรวจหมู่บ้านว่าสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กได้แก่ ครอบครัว วัด โรงเรียน และสภาพแวดล้อมของชุมชนซึ่งเด็กสังกัดอยู่

ครอบครัว ในสถาบันทางสังคมทั้งหมดนี้ ครอบครัวมีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการทุกด้านของเด็ก กล่าวคือเป็นทั้งแหล่งปลูกฝังลักษณะนิสัยและก่อพื้นฐานบุคลิกภาพให้แก่เด็กนับแต่เกิด รวมทั้งเป็นแหล่งสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดพลังใจ คุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ของสังคมแก่เด็กตราบกระทั่งวันเข้าเรียน ฉะนั้นการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เด็กกลุ่มตัวอย่างได้รับตลอดวัยต้น โดยเฉพาะจากการเลี้ยงดูและอบรมของทางบ้าน จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่

วัด และโรงเรียน เป็นสถาบันที่สำคัญรองลงมาจากครอบครัว โรงเรียนประจำหมู่บ้านพรานหมื่นและหมู่บ้านอุเม็งต่างก็ตั้งอยู่คู่กับวัด สำหรับโรงเรียนบ้านพรานหมื่นซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด เด็กอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน โรงเรียนที่บ้านอุเม็งตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัด แต่ถึงกระนั้นก็ยังต้องอาศัยส่วนหนึ่งของศาลารายของวัดเป็นที่เรียนสำหรับเด็กเล็ก ๆ วัดและโรงเรียนในสองหมู่บ้านนี้จึงมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแยกไม่ออก วัดเป็นฝ่ายให้ความอุปการะช่วยเหลือในด้าน สถานที่เครื่องใช้เครื่องมือบางอย่างในคราวจำเป็น และจัดภิกษุมาช่วยสอนศีลธรรมจรรยาแก่นักเรียนตามโอกาสอันควร ฝ่ายโรงเรียนก็ได้ช่วยทำความสะอาดสถานที่และบริเวณวัดเป็นครั้งคราว

อนึ่งทั้งวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชีวิตในหมู่บ้าน โดยเฉพาะวัดเป็นศูนย์กลางของการพบปะของชาวบ้านทุกเพศทุกวัยอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะในวันพระ

วันสำคัญทางศาสนาและวันเทศกาลต่าง ๆ ในรอบปี นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้วัดหรือโรงเรียนเป็นสถานที่ประชุมปรึกษางานอันเป็นกิจกรรมร่วมของชาวบ้านอีกด้วย เช่น เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ ทางศาสนา งานก่อสร้างเป็นต้น เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งได้มีโอกาสติดตามผู้ใหญ่ไปวัดในวันพระ วันสำคัญทางศาสนาหรือในเทศกาลเสมอมาตั้งแต่ยังก่อนเข้าโรงเรียน ยิ่งเมื่อเข้าโรงเรียนแล้วเด็กก็มีโอกาสได้สัมผัสกับทางวัดมากขึ้น ด้วยการได้รับการสอนศีลธรรมจรรยาจากพระ และได้ร่วมกับเพื่อนๆ ช่วยกันทำความสะอาดสถานที่และบริเวณวัด จากการที่เด็กได้ติดตามผู้ใหญ่ไปวัด และการที่วัดและโรงเรียนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ มีผลพลอยได้บังเกิดขึ้นแก่ตัวเด็ก นั่นก็คือช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนเกี่ยวกับศาสนาบ้างตามสมควรแก่วัย เช่น การนบสการพระ พุทธ ปฎิมากร ใน โบสถ์ การกราบไหว้พระสงฆ์ การรักษาความสงบและการสำรวมกิริยาวาจาเมื่ออยู่ในโบสถ์เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการปลูกฝังศรัทธาในศาสนาและการรู้จักบาปบุญคุณโทษแก่เด็กทีละน้อยโดยผู้ใหญ่มิได้เจตนา นอกจากนี้เมื่อเด็กไปวัด เด็กก็ได้รู้จักโรงเรียนด้วย ทำให้เด็กรู้สึกคุ้นกับโรงเรียนตั้งแต่ยังไม่เข้าเรียน

สภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่สภาพทางภูมิศาสตร์ ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว และมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กในครอบครัวนั้น ๆ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวก็ดี คุณธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ที่บิดามารดาหรือผู้นำครอบครัวยึดถือก็ดี ย่อมมีผลถึงทัศนคติต่อการมีบุตรและวิธีการที่บิดามารดาเลี้ยงดูและอบรมบุตร

เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ ของหมู่บ้าน พรานหมื่น ไม่อุดมสมบูรณ์เท่าของหมู่บ้านอุเม็ง จึงทำให้ครอบครัวบ้านพรานหมื่นมีผลผลิตทางเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักน้อยกว่าที่ควร และเป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนทั้งในสิ่งบริโภคและอุปโภคขึ้นแก่ครอบครัวบ้านพรานหมื่นส่วนใหญ่ เด็กได้รับการเลี้ยงดู

เท่าที่ฐานะของพ่อแม่จะอำนวยให้ได้ ฉะนั้นจึงปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือน จำนวนถึง ๑ ใน ๓ เป็นโรคขาดธาตุอาหาร และเด็กส่วนมากมีพยาธิลำไส้ ซึ่งเกิดจากการบริโภคไม่ถูกสุขอนามัย นอกจากนี้สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านพรานเหมือนส่วนใหญ่ไม่ถูกสุขลักษณะ โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ใต้ถุนบ้านย่อมเพิ่มพูนเชื้อโรคต่าง ๆ มากขึ้น สำหรับหมู่บ้านอุเม็งนั้นเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว ทั้งชาวบ้านรักษาความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณบ้านได้เป็นอย่างดี เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งเกือบทุกคนจึงมีร่างกายสมบูรณ์

ความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ฉันทัน้องและเพื่อนบ้าน ใช้คำแนะนำและขอพบปะปรึกษาเป็นเครื่องช่วยกันและส่งเสริมความประพฤติมากกว่าที่จะใช้อำนาจหน้าที่โดยสิทธิ์ขาด ทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันถ้วนหน้า การทะเลาะวิวาทไม่ใคร่ปรากฏ ชีวิตในหมู่บ้านค่อนข้างสงบสุข เด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนมากของหมู่บ้านพรานเหมือนกตัญญูหรือของหมู่บ้านอุเม็งกตัญญู ได้รู้จักคุ้นเคยกันมาตั้งแต่ยังไม่เข้าโรงเรียน ฉะนั้นเมื่อเด็กเข้าโรงเรียนเป็นปีแรกจึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ๆ และสถานการณ์ทางโรงเรียนได้เร็ว แสดงว่าระบบความเป็นอยู่ภายในหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นอย่างมาก

วัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งคล้ายคลึงกันหลายอย่างตามที่รายงานไว้แล้วในบทต้น ๆ โดยเฉพาะในด้านการเลี้ยงดูและการฝึกนิสัยต่าง ๆ แก่บุตร ปรากฏว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างในครอบครัวหนึ่ง ๆ ของแต่ละหมู่บ้านต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูและการฝึกอบรมมาด้วยวิธีการแบบเดียวกัน จนยากที่จะนำมาพิจารณาและตัดสินใจให้เด็ดขาดลงไปได้ว่า ระหว่างเด็กกลุ่มตัวอย่างพวกที่ปรับตัวได้เร็วกับพวกที่ปรับตัวได้ช้าหรือปรับตัวไม่ได้คตินั้น ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาต่างกันแน่ไฉนอย่างไร นอกจากสังเกตได้แต่เพียงความแตกต่างบางประการอันเนื่องจากเพศของเด็ก ประสบการณ์และความยึดหยุ่นของแม่ในการเลี้ยงดูและอบรมบุตรเท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกลุ่มตัวอย่างกับพ่อแม่และสมาชิกอื่นๆในครอบครัว

เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนและบ้านอุเม็งทุกคนเป็นที่ปรารถนาของพ่อแม่ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพ่อแม่ เด็กได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่มา โดยตลอด รวมทั้งได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากบุคคลอื่นในครอบครัวด้วย ถึงแม้ว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างบางรายจะมีไข้หวัดที่พ่อแม่ต้องการ หรือเกิดในวาระที่พ่อแม่ยังไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มก็ตาม แต่พ่อแม่ของเด็กก็ยังเลี้ยงดูให้ความรักความเอาใจใส่เช่นเดียวกับลูกคนอื่นๆ มิได้ถือเอาความผิดหวังมาเป็นที่กีดกันความรักความเอาใจใส่ต่อลูกที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของตนแต่อย่างใด แสดงว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างทุกคนได้รับความอบอุ่นปลอดภัยตลอดวัยก่อนเรียน ซึ่งช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้ดีต่อไป

วิธีการเลี้ยงดูและอบรม

การให้อาหาร แม่กลุ่มตัวอย่างทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง การให้นมอนุโลมตามความหิวของเด็ก แม่ให้เด็กหย่านมเมื่อน้ำนมเสื่อมคุณภาพ หรือเมื่อเด็กรับประทานอาหารหลักคือ “ข้าว” ได้แล้ว การให้เด็กหย่านมเป็นแบบ “ทันทีทันใด” ถ้าลูกมีปฏิกิริยาต่อการหย่านม แม่จะปลอบและหลอกล่อให้เด็กเพลิดเพลินกับการเล่นหรือสิ่งแวดลอมอื่น ๆ พร้อมกันนั้นก็บ่อนอาหารให้เด็กไปด้วย เด็กกลุ่มตัวอย่างหย่านมได้เรียบร้อยในเร็ววัน

หลังจากเด็กหย่านมแล้วเป็นต้นไป การให้เด็กรับประทานอาหารแต่ละมื้อ แม่คำนึงถึงความเพียงพอในด้าน “ปริมาณ” อาหารมากกว่าด้าน “คุณค่า” ทางอาหารที่เด็กควรจะได้รับ สำหรับการรับประทานเพื่อสุขภาพนั้นเป็นในลักษณะป้องกันโรคบางอย่าง เช่น แม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนสอนให้ลูก “กินข้าวมาก ๆ กินกับน้อย ๆ” มิฉะนั้นจะเป็นโรคทราง โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำด้วยแล้ว กับข้าวแทบจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความสำคัญเลย ส่วนมากเด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนจึงได้อาหารจำพวกแป้งหรือข้าวมากกว่าจำพวกโปรตีน

สำหรับที่บ้านอุเม็ง แม่กลุ่มตัวอย่างห้ามเด็กรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์ดิบ เพราะเกรงจะทำให้เด็กมีพยาธิลำไส้ เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งได้อาหารที่มีคุณค่าแก่ร่างกายเพียงพอ ทั้งนี้ใช้ว่าแม่ที่บ้านอุเม็งจะมีความรู้ทางโภชนาการ หากเป็นเพราะบ้านอุเม็งอุดมด้วยอาหารประเภทโปรตีนทั้งที่เป็นเนื้อสัตว์ เช่น ไก่ ไข่ หมู เนื้อ และทั้งที่เป็นพวกพืช คือ ถั่วลิสง ถั่วเขียว และถั่วเหลืองซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางเกษตรกรรมของหมู่บ้านอุเม็งเองทั้งสิ้น เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งจึงได้รับอาหารอย่างเพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณค่าทางอาหารโดยปริยาย

การรักษาสุขภาพและอนามัยของบุตร แม่กลุ่มตัวอย่างดูแลเอาใจใส่ให้ลูกได้ขยับเขยื้อน อาบน้ำชำระร่างกาย สวมเสื้อผ้า และได้พักผ่อนหลับนอน โดยมีได้มีความเข้าใจเรื่องสุขภาพอนามัยเท่าไรนัก แม่เข้าใจเพียงว่าถ้าลูกไม่สบายตัวก็จะร้องจนกว่าจะได้รับสนองความต้องการเป็นที่เรียบร้อย ฉะนั้นจึงเอาใจใส่ในเรื่องดังกล่าวเพื่อป้องกัน “ความไม่สบายตัว” ของเด็กไว้ก่อน เพื่อเด็กจะได้ไม่ร้องและแม่เองก็รู้สึกสบายใจทั้งสะดวกต่อการปลีกตัวไปทำงานบ้านอีกด้วย

แม่กลุ่มตัวอย่างเอาใจใส่ต่อความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้าของลูก อย่างมาก เด็กได้รับการอาบน้ำชำระร่างกายอย่างน้อยวันละ ๑ ครั้ง เสื้อผ้าของเด็กแม่จะนำไปซักไว้ให้ลูกได้ผลัดเปลี่ยนทุกวันเป็นกิจวัตร

เมื่อเด็กโตพอที่จะช่วยตนเองได้ แม่กลุ่มตัวอย่างจะฝึกสุขนิสัยบางอย่างแก่เด็กตามควรแก่วัย เช่น การล้างเท้าก่อนขึ้นเรือน การล้างมือและเช็ดมือให้สะอาดก่อนและหลังอาหารทุกมื้อ การบ้วนปากเมื่อตื่นนอนตอนเช้า การรู้จักใช้ภาชนะสำหรับดื่มดื่มน้ำ โดยเฉพาะไม่นำไปใช้หรือเก็บปะปนกับภาชนะเครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านพรวนเหมือนและหมู่บ้านอุเม็งได้ฝึกอบรมบุตรหลานของตนให้ถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาหลายชั่วคน ทั้งนี้เป็นผลดีต่อสุขภาพอนามัยของเด็กและเป็นการช่วยให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีตั้งแต่เยาว์วัย.

การฝึกให้เด็กช่วยตนเองและการฝึกนิสัยต่าง ๆ

แม่มกลุ่มตัวอย่างเริ่มฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตนเองตั้งแต่เด็กอายุเริ่มเข้า ๓ ขวบ โดยให้เด็กช่วยตัวเองในกิจวัตรประจำวันก่อน เช่น การรับประทานอาหารเอง การอาบน้ำเอง การแต่งกายเอง และการไปนอนเองเป็นต้น และเมื่อโตขึ้นก็ฝึกให้รู้จักเก็บรักษาสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนรักษาความสะอาดเรียบร้อย ของเสื้อผ้าของตนเองในการฝึก แม่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีปฏิบัติให้เด็กคุ้นเคยเป็นตัวอย่างพร้อมทั้งบอกให้เด็กทำตามบ้าง ช่วยเด็กให้ปฏิบัติได้ถูกต้องบ้าง เมื่อเด็กสามารถทำได้ก็ชมเชยเป็นการให้กำลังใจบ้าง แม่มกลุ่มตัวอย่างมิได้เคี่ยวเข็ญเร่งรัดเด็ก หากดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกว่าเด็กจะช่วยตัวเองได้ดีในแต่ละเรื่อง

ส่วนการฝึกอบรมนิสัยต่าง ๆ ที่แม่เด็กนั้นอาจกล่าวได้ว่า ถ้าเป็นการปลูกฝังนิสัยเกี่ยวกับการรับผิดชอบต่อตนเองและต่อหน้าที่แล้ว แม่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสั่งสอนแนะนำและตักเตือนให้เด็กปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมและอะลุ่มอล่วยต่อการปฏิบัติของเด็กบ้างเป็นบางกรณี แต่ถ้าเป็นนิสัยเกี่ยวกับด้านศีลธรรมจรรยา แม่จะใช้วิธียับยั้งพฤติกรรมซึ่งขัดต่อสังคมนิยมของเด็กด้วยการ ตักเตือนว่ากล่าวห้ามปราม หรืออาจลงโทษทางกาย ถ้าแม่เห็นว่า เป็น ความ ประพฤติที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการแสดงกิริยาก้าวร้าวรุนแรงต่อผู้อื่นและการล่วงเกินลบหลู่ผู้ใหญ่ เด็กมักจะถูกลงโทษอย่างหนักเมื่อประจักษ์ว่าเด็กเป็นฝ่ายก่อเรื่อง

เกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมในวัยก่อนเรียน เด็กได้รับการฝึกให้ปรับตัวเข้ากับสมาชิกและระเบียบภายในครอบครัวเป็นเบื้องต้น เมื่อเด็กโตพอที่จะเล่นกับเด็กругนเดียวกันและพอที่จะช่วยตนเองได้บ้างแล้ว แม่จะปล่อยให้พบปะร่วมเล่นกับเด็กเพื่อนบ้านใกล้เคียงตามโอกาสอันควร เด็กบางคนอาจติดตามผู้ใหญ่ไปวัด ได้มีโอกาสฝึกตนให้อยู่ใน ระเบียบ ทาง ศาสนา และตาม สังคม นิยม เป็น ครั้ง คราว เป็นการฝึกปรับตัวทำให้เข้ากับ สังคม นอก บ้าน ไป โดย บริยาย ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมที่กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ชัดว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจของเด็กมีอยู่หลายประการด้วยกัน และทุกประการเนื่องมาแต่สังคมทั้งสิ้น แต่รากฐานของพัฒนาการซึ่งทำให้เด็กเติบโตขึ้นในบุคลิกภาพหนึ่งนั้นเกิดจากส่วนสำคัญที่สุดของสังคม คือครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือพ่อแม่ของเด็กนั่นเอง

การปรับตัวในปีแรกเข้าโรงเรียน

จากการประเมินของครูประจำชั้นว่าเด็กกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการปรับตัวยิ่งหย่อนกันเพียงใด ด้วยการให้ครูเปรียบเทียบเด็กเป็นคู่ (Paired comparison) นั้น ผลที่ได้แสดงว่าเด็กแต่ละคนมีความสามารถปรับตัวในระดับต่าง ๆ กัน ทว่าจากการพิจารณาข้อมูลอันเกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กกลุ่มตัวอย่างปรากฏว่าเด็กส่วนมากสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ทางโรงเรียนได้รวดเร็ว นับแต่การเข้ากับเพื่อน ๆ กับครู ตลอดจนระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน และไม่มีใครมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว เฉพาะในวันแรกเข้าโรงเรียน เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นนราว ๑ ใน ๕ และเด็กบ้านอนุเม็งจำนวนเกินกว่าครึ่งไปโรงเรียนเองโดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ไปส่ง แสดงว่าเด็กเหล่านั้นมีเวลาได้เตรียมตัวเตรียมใจสำหรับการเข้าเรียนอย่างเต็มที่ โดยได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์ทางอ้อมเกี่ยวกับโรงเรียนในค่านิยมามากเพียงพอ และยังได้คุ้นกับโรงเรียน ได้รู้จักกับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกัน และได้เห็นครูของตนอยู่เสมอตั้งแต่ก่อนเข้าโรงเรียนอยู่แล้ว ฉะนั้นเด็กจึงพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ทางโรงเรียนอย่างมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการเรียน

ผลการวิจัยปรากฏว่าความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กันสูงพอที่จะกล่าวได้ว่าเด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ทางโรงเรียนได้ดีมักเรียนได้ดี และเด็กที่ปรับตัวไม่ได้ดีก็มักจะเรียนไม่ได้ดีด้วย

จากผลการสอบไล่ปลายปีชั้นประถมปีที่ ๑ เด็กกลุ่มตัวอย่างที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ส่วนมากเป็นเด็กที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ทางโรงเรียนได้ดี และจากการติดตามผลการเรียนของเด็กกลุ่มตัวอย่างจนถึงชั้นประถมปีที่ ๔ ปรากฏในผลการสอบไล่ปลายปีว่า เด็กซึ่งได้ประเมินไว้ว่าสามารถปรับตัวได้ดีและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๑ นั้น ยังคงมีผลสัมฤทธิ์สูงในชั้นประถมปีที่ ๔ เพียงแต่บางคนอาจมีอันดับที่สูงขึ้นหรือต่ำลงบ้างเท่านั้น นอกจากนี้เด็กส่วนน้อยที่เคยมีผลสัมฤทธิ์ในทางการเรียนต่ำในชั้นประถมปีที่ ๑ กลับมีผลสัมฤทธิ์สูงหรือดีขึ้นเมื่ออยู่ชั้นประถมปีที่ ๔ แสดงว่าในระยะเวลาอีก ๓ ปีอาจมีการเปลี่ยนแปลงในด้านที่เกิดขึ้นกับเด็กซึ่งเป็นส่วนช่วยยกระดับสัมฤทธิ์ผลของเด็กให้สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านดินอาจได้แก่ความสามารถของเด็กที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทาง ร.ร. ได้ดีกว่าเดิม และมีความรู้สึกประทับใจในตนเองดีขึ้น

ทัศนคติของพ่อแม่ต่อการศึกษาและอาชีพของเด็ก

พ่อแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะมีต่ออนาคตของบุตร และตั้งใจจะส่งบุตรเรียนสูงขึ้นไปเท่าที่กำลังทุนทรัพย์ของตนจะอำนวยให้

ในทัศนะเกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ที่จัดสอนในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้นนั้น พ่อแม่ส่วนมากเห็นว่าเท่าที่มีอยู่เป็นพื้นฐานให้เด็กมีสติปัญญาสูงขึ้นและเติบโตเป็นคนดีของสังคมได้ แต่พ่อแม่ส่วนน้อยเห็นว่าโรงเรียนควรจะจัดสอนวิชาที่เด็กสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง หรือประกอบเป็นอาชีพได้บ้าง เพราะเท่าที่เด็กเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ ไปแล้วนั้น เด็กก็ยังไม่มีความรู้จากโรงเรียนพอที่จะประกอบอาชีพอะไรได้แม้แต่การทำนาทำไร่ ซึ่งเด็กอาจต้องยึดเป็นอาชีพสืบไป

ในความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการศึกษาที่ควรให้แก่เด็กชายหญิง พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกินกว่าครึ่งเห็นว่าเด็กผู้ชายควรได้เรียนสูงกว่าเด็กผู้หญิง เพราะเด็กผู้ชายจะต้องเติบโตเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวและของสังคมต่อไป และเด็กผู้หญิง

นั้นเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วควรจะไปทำงานบ้านแทนแม่ ส่วนพ่อแม่จำนวนต่ำกว่าครึ่งเห็นว่าทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายควรได้เรียนสูงๆ กัน เพราะจะได้มีความรู้ความคิดเป็นที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ในวันข้างหน้า

สำหรับอาชีพของบุตร พ่อแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่น ๑ ใน ๕ ที่ได้กำหนดอาชีพไว้ให้บุตรล่วงหน้าและส่วนมากของจำนวนนี้อยากให้ลูกเป็นครู เพราะเห็นว่าเป็นงานที่มีเกียรติและมีเงินเดือนประจำ พ่อแม่เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านอุเม็งจำนวนประมาณ ๔ ใน ๕ คิดกำหนดอาชีพของบุตรไว้ล่วงหน้าส่วนใหญ่หวังให้บุตรเป็นข้าราชการหรืองานซึ่งมีเงินเดือนประจำ ส่วนน้อยกำหนดจะให้บุตรดำเนินอาชีพเกษตรกรรมต่อจากตน เพราะได้ทำมาจนมีหลักฐานและรายได้มั่นคงเพียงพอแล้ว

จากผลที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดสรุปได้ว่า เด็กกลุ่มตัวอย่างบ้านพรานหมื่นและบ้านอุเม็งต่างได้รับความเอาใจใส่เลี้ยงดูมาจากทางบ้านอย่างอบอุ่นยิ่งตลอดวัยก่อนเรียน และแม้ว่าเด็กบางรายจะอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำก็ตาม ทว่าความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างเด็กกับพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวก็มีได้พลอยกระทบกระเทือนไปด้วยประการใด

ส่วนใหญ่แล้วแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองหมู่บ้านฝึกลบรอบบุตรด้วยวิธีที่อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในลักษณะที่ไม่เข้มงวดกวดขัน ขณะเดียวกันก็ไม่ประคับประคองจนเกินไป เด็กได้รับการฝึกลบรอบให้รู้จักช่วยตนเองเกี่ยวกับกิจวัตรง่าย ๆ ส่วนตัว รู้จักเล่นร่วมกับเด็กวัยเดียวกัน และรู้จักสังคมนอกบ้านตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้คุณธรรมต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดได้แก่การเคารพนับถือเชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่อื่น ๆ ทั้งโดยการสอนของพ่อแม่และการได้ปฏิบัติตามขนบประเพณีและความเชื่อของบรรพบุรุษ

ในปีแรกเข้าโรงเรียน เด็กกลุ่มตัวอย่างที่หมู่บ้านพรานหมื่นและหมู่บ้านอุเม็งสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ และสถานการณ์ทางโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อเข้าโรงเรียนแล้วเด็กก็สามารถเรียนจบ การศึกษาภาคบังคับได้ภายในเวลาอันควร ทั้งสองประการนี้แสดงว่า ทางครอบครัวได้วางรากฐานพัฒนาการแก่เด็กไว้ดีพอที่จะช่วยให้เด็กบรรลุวุฒิภาวะในด้านต่าง ๆ สมตามระดับวัยของตนแล้ว และถ้าหาก

สถาบันอื่น ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะโรงเรียนช่วยส่งเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามของเด็กให้เจริญถาวรต่อไปด้วยแล้ว ก็ย่อมหวังได้ว่าเด็กจะเติบโตในบุคลิกภาพอันสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างวิธีการเลี้ยงดูและอบรมที่เด็กได้รับในวัยเยาว์ กับพัฒนาการด้านหนึ่งด้านใดของเด็ก ผู้วิจัยขอเสนอแนะความคิดเห็นสั้น ๆ ๓ ประการ ดังนี้คือ

ประการแรก ผู้ศึกษาควรพยายามเข้าถึงวิธีการเลี้ยงดูอบรมที่แท้จริงของพ่อแม่ของเด็ก โดยสังเกตวิธีการที่พ่อแม่แต่ละรายปฏิบัติต่อเด็กในสถานการณ์ที่แท้จริงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะข้อมูลที่ได้รับในการวิจัยปรากฏว่า แม้ว่าเด็กไทยจะได้รับการเลี้ยงดูและอบรมในแบบฉบับเดียวกันก็ตาม ภายในแบบฉบับเดียวกันก็ยังพบว่ามีการยืดหยุ่นในวิธีการที่พ่อแม่ใช้อบรมเป็นอย่างมาก การยืดหยุ่นดังกล่าวนี้ย่อมเป็นผลให้เด็กมีความแตกต่างกันทางพัฒนาการได้แน่นอน

ประการที่สอง ข้อเสนอแนะในข้อนี้ อันที่จริงก็สืบเนื่องมาจากข้อเสนอแนะในประการแรกนั่นเอง กล่าวคือ ผู้ศึกษาควรได้สังเกตและศึกษาปฏิกิริยาของเด็กที่มีต่อวิธีการ ปฏิบัติของ พ่อแม่ และต่อสมาชิกอื่น ๆ ของ ครอบครัวอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพราะเหตุที่ว่าเด็กจะตอบสนองวิธีการเลี้ยงดู อบรมด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันอย่างแน่นอน ซึ่งผลนี้เองจะทำให้พัฒนาการของเด็กแต่ละรายแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น

ประการที่สาม เพื่อให้ได้ข้อยุติที่ว่าวิธีการเลี้ยงดู อบรมแบบใดจะเป็นผลต่อพัฒนาการของเด็กในด้านใดอย่างไรบ้าง จำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องติดตามพัฒนาการของเด็กกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่วัยทารกเป็นต้นมาจนถึงวัยเข้าโรงเรียน พร้อมกับต้องศึกษาวิธีการเลี้ยงดูและอบรมที่เด็กได้รับตลอดเวลาอันนี้ ทั้งยังต้องมีโอกาสได้สังเกตความเป็นไปในแง่จิตวิทยาของวิธีการเลี้ยงดูอบรมทุกด้าน ตลอดจนบรรยากาศทางจิตวิทยาภายในบ้านได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อประกอบข้อยุตินั้นด้วย.

บรรณานุกรม

- การฝึกหัดครู, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาความต้องการของเด็กและ
เยาวชนในประเทศไทย ในด้านประชากร สาธารณสุข โภชนาการ อาหาร
และการเกษตร การศึกษา สังคมสงเคราะห์และกำลังคน และรายงานการ
สำรวจและวิจัยโครงการสนับสนุนความต้องการของเด็กและเยาวชนประเทศไทย
๒๕๐๗ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๐๗
- ช. ณ โคตรบูรณ์ "ประเพณีเนื่องในการเกิดของชาวอีสาน" วารสารวัฒนธรรมไทย
๒ (๔) : มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕
- มะลิ ไทยเหนือ, น.พ. "แนวโน้มประชากรและปัญหาสาธารณสุข" การสัมมนาทาง
วิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ของสำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ
โรงพิมพ์การพิมพ์เกอกุล พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๖
- สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ
ของเด็ก เล่มที่ ๑ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๗ โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร พ.ศ.
๒๕๐๙
- สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ
ของเด็ก เล่มที่ ๒ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๘ โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร พ.ศ.
๒๕๑๐
- สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าของเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการ
ของเด็ก เล่มที่ ๓ รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๒ โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร
พ.ศ. ๒๕๑๒
- เสฐียรโกเศศ ประเพณีเก่าของไทย โรงพิมพ์ศิลปอักษร พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๐

Baker, K.R., Fane X.F., Understanding and Guiding Young Children,
Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1967

Caplan, Gerald, An Approach to Community Mental Health, Grune & Strat-
ton, Inc., New York, 1961

De Young, John E., Village Life In Modern Thailand, University of Cali-
fornia Press Berkeley and Los Angeles, U.S.A., 1958

Dinkmeyer, Don C., Child Development-The Emerging Self, Prentice-Hall,
Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1965

Faegre, M.L., Anderson J.E., Child Care and Training, University of Min-
nesota Press, Minneapolis, 1955

Geertz, Hildred, The Javanese Family, a study of kinship and Socializa-
tion, The Free Press of Glencoe, Inc., New York, 1961

Hall, S.C., Lindzey, G., Theories of Personality, John Wiley and Sons, Inc.,
New York, 1960

Havighurst, R.J., Neugarten, B.L., Society and Education, Allyn and Bacon,
Inc., Boston, 1957

Hutt, M.L., Gibby, R.G., The Child Development and Adjustment, Allyn
and Bacon, Inc., Boston, 1957

Hurlock, Elizabeth B., Child Development, McGraw-Hill Book Company,
Inc., New York, 1956

Hurlock, Elizabeth B., Child Growth and Development, McGraw-Hill Com-
pany, Inc., New York, 1954

Hurlock, Elizabeth B., Developmental Psychology, McGraw-Hill Book Com-
pany, Inc., New York, 1959

- Jersild, Arthur T., "Emotional Development" in Manual of Child Psychology, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1954
- Josselyn, Irene M., Psychosocial Development of Children, Family Service Association of America, 1964
- Langford, Louise M., Guidance of the Young Child, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1960
- Le Vine, R.A., Le Vine, B.B., "Nyansongo: A Gusii Company in Kenya" in Six Cultures, John Wiley and Sons, Inc., New York 1963
- Levis, Oscar, Life in a Mexican Village, University of Illinois, Urbana, 1963
- Miller, Daniel R., and et al., Inner conflict and Defense, Henry Holt and Company, New York, 1960
- Nelson, Waldo F., Textbook of Pediatrics, W.B. Saunders Company, Philadelphia, London, 1959
- Nydegger, W.F., Nydegger, C., "Tarong: an Ilocos Barrio in the Philippines" in Six Cultures, John Wiley and Sons, Inc., New York, 1963
- Phillips, E.L., Gibson, J.F., Psychology and Personality, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.J., 1957
- Phillips, Herbert P., Thai Peasant Personality, University of California Press Berkeley and Los Angeles, U.S.A., 1965
-

ภาคผนวก ก.

ตารางแสดงผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์ ความแปรปรวน (Analysis of Variance)

แสดงเฉพาะผลที่มีนัยสำคัญเชิงสถิติ

ตารางที่ 23. ปฏิกริยาของเด็กกลุ่มตัวอย่างต่อการหย่านม (แบ่งเด็กออกตามกลุ่มอายุของแม่ : G 1=23-32 ปี, 2=33-42 ปี, 3=43-52 ปี)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	101	331	3.0606	4.7500	22.5625	33
2	120	338	2.4000	7.1429	51.0204	50
3	78	244	2.8889	4.4028	19.3846	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	9.7180	2	4.8590	5.7420
WITHIN GRP.	90.5457	107	0.8462	
TOTAL	100.2637	109	0.9199	

significant at .01 level

ตารางที่ 24. ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งกลุ่มตามเพศของเด็ก : G 1 = เด็กหญิง, 2=เด็กชาย)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	144	454	2.4407	10.2132	104.3103	59
2	159	563	2.9444	9.8297	96.6226	54

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	N
BETWEEN GRP.	7.1550	1	7.1550	4.0288
WITHIN GRP.	197.8760	111	1.7782	
TOTAL	204.5810	112	1.8262	

significant at .05 level

ตารางที่ 25. ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูกเล่นอวัยวะเพศ (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	104	400	3.1515	8.6313	74.5000	33
2	115	321	2.3000	7.5930	57.6581	50
3	78	253	2.7037	7.6006	57.7692	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	14.5007	2	7.2504	4.2077
WITHIN GRP.	184.8721	107	1.7281	
TOTAL	198.8728	109	1.8245	

significant at .01 level

ตารางที่ 26. ปฏิกริยาของแม่เมื่อลูก ทะเลาะวิวาทกัน (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

C	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	183	559	4.0308	4.8670	23.6875	33
2	170	644	3.4000	8.2065	67.3469	50
3	91	339	3.3704	5.7912	33.5385	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	9.4976	2	4.7488	4.1901
WITHIN GRP.	121.2661	107	1.1333	
TOTAL	180.7637	109	1.1997	

significant at .01 level

ตารางที่ 27. ความเห็นของแม่ในเรื่องอุ้มเด็กทันทีเมื่อเด็กร้องหรือไม่ (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	101	361	3.0606	7.8144	53.5000	33
2	135	465	2.7000	10.1267	102.5510	50
3	55	157	2.0870	6.8332	46.6928	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	15.8308	2	7.9154	4.2918
WITHIN GRP.	197.8420	107	1.8443	
TOTAL	213.1729	109	1.9557	

significant at .01 level

ตารางที่ 28. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์โดยถือการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV	VARIANCE	N
1	77	221	2.3333	6.5288	42.6250	33
2	115	313	2.3000	7.0349	49.4898	50
3	47	101	1.7407	4.4635	19.9231	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	6.6995	2	3.3497	3.2877
WITHIN GRP.	109.0188	107	1.0189	
TOTAL	115.7183	109	1.0616	

significant at .05 level

ตารางที่ 29. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเมื่อ เด็ก ขอ ให้ช่วยทำสิ่ง
ที่เด็กทำเองได้แล้ว (แบ่งตามกลุ่มอายุของแม่ และวิเคราะห์
โดยถือการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	75	207	2.2727	6.1890	37.6875	33
2	115	315	2.8000	7.1785	51.5306	50
3	47	101	1.7407	4.4635	19.9231	27

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GPP.	6.1418	2	3.0709	3.0932
WITHIN GRP.	106.2810	107	0.9928	
TOTAL	112.3728	109	1.0809	

significant at .05 level

ตารางที่ 30. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่าง บ้าน พรานเหมือนเมื่อ เด็ก ขอ ให้
ช่วยทำสิ่งที่ทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามเพศ และวิเคราะห์
โดยถือเอาการลงโทษทางร่างกายเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1	48	120	2.0000	5.0043	25.0435	24
2	64	200	2.7826	4.7863	22.9091	23

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	7.1984	1	7.1984	7.0508
WITHIN GRP.	45.9181	45	1.0208	
TOTAL	53.1064	46	1.1545	

significant at .01 level

ตารางที่ 31. ปฏิกริยาของแม่กลุ่มตัวอย่างบ้านพรานเหมือนเมื่อเด็กขอให้ช่วยทำสิ่งที่ทำเองได้แล้ว (แบ่งเด็กตามเพศ และวิเคราะห์โดยถือเอาการลงโทษทางจิตใจเป็นสำคัญ)

GROUPS FOR ANALYSIS OF VARIANCE

G	SUM OF X	SUM OF X ²	MEAN	ST. DEV.	VARIANCE	N
1.	47	118	1.9588	4.6765	21.8696	24
2	61	177	2.6522	8.9886	15.9091	28

ANALYSIS OF VARIANCE

	SS	DF	MS	F
BETWEEN GRP.	5.6541	1	5.6541	7.0882
WITHIN GRP.	36.1757	45	0.8089	
TOTAL	41.8298	46	0.9098	

significant at .05 level

ภาคผนวก ข.

แบบสัมภาษณ์แม่ (แก้ไข เมื่อ พ.ศ. ๑๖)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่... เดือน..... พ.ศ..... เริ่มเวลา..... น. ถึง..... น.

บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์แม่ I

Personal Data and Family Composition

๑. Personal Data

ชื่อ..... อายุ..... ปี เป็นแม่ของ.....

ชื่อสามี..... อายุ..... ปี แต่งงานมานานเท่าไร ?.....

อาชีพของสามี..... อาชีพของท่าน.....

ถ้าอาชีพทางเกษตรกรรม

ก. ปลูกพืชอะไรบ้าง ?

พืชผลแต่ละชนิดได้ประมาณปีละเท่าไร ?

พืชผลที่ได้นั้น เอาไว้กินไว้ใช้ทั้งหมดหรือขายบ้าง?

๑. ถ้าเอาไว้กินไว้ใช้ทั้งหมด พอกินพอใช้ในครอบครัวไหม ?

๒. ถ้าขาย ขายได้ประมาณปีละเท่าไร ?

ข. เลี้ยงสัตว์ไว้ขายบ้างหรือเปล่า ?

ถ้าเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย ขายได้ประมาณปีละเท่าไร ?

ถ้าอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง ฯลฯ

รับจ้างทำอะไร ?

รายได้โดยประมาณปีละเท่าไร ?

ถ้าอาชีพหลายชนิด (ทั้งเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง ฯลฯ ให้ตามรายได้ของแม่และสามีโดยประมาณ)

ขณะนี้เป็นอย่างไรร ?

ท่านเคยมีเรื่องที่ทำให้กลุ้มใจ หรือยุ่งยากใจเกี่ยวกับญาติของสามี หรือพ่อแม่ของสามี บ้างไหม?

ถ้าเคยมี เรื่องอะไร?

บ่อยไหม ?

ขณะนี้เป็นอย่างไรร ?

ท่านเคยมีเรื่องที่ทำให้ท่านกลุ้มใจ หรือยุ่งยากใจเกี่ยวกับสามีของท่านบ้างไหม ?

ถ้าเคยมี เรื่องอะไร ?

บ่อยไหม ?

ขณะนี้เป็นอย่างไรร ?

ขอให้ท่านนึกถึงชีวิตเมื่อสมัยท่านเป็นเด็ก จนถึงระยะก่อนแต่งงาน ท่านคิดว่าชีวิต

ในระยษณัันร่าบรึ้น มีคว่ำมสุขติไหม ?

ตั้งแต่แต่งงานมาจนถึงทุกวันนี้ ท่านคิดว่าชีวิตของท่านร่าบรึ้น มีคว่ำมสุขติไหม ?

๒. Family Composition

ถามจำนวนลูกทั้งหมด อายุของลูกแต่ละคนที่ยังมีชีวิตอยู่และที่ตายไปแล้ว จดข้อมูล โดยทำดังนี้

ก. ชีตเส้นฐาน ๑ เส้น

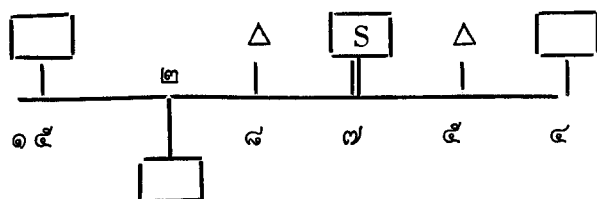
ข. ใช้สัญลักษณ์ต่อไปนี้แทนเพศ ☐ ชาย หญิง

ค. ทำเครื่องหมายแสดงจำนวนลูกที่ยังมีชีวิตอยู่เหนือเส้นฐาน ส่วนลูกที่ตาย แล้วทำเครื่องหมายแสดงไว้ใต้เส้นฐาน

ง. เขียนอายุของลูกบนเส้นฐาน โดยให้ตรงกับเครื่องหมายที่แสดงลูกแต่ละคน ส่วนคนที่ตายก็เขียนอายุตามปกติเสมือนยังมีชีวิตอยู่

จ. สำหรับลูกที่เป็น Subject เขียน S ลงใน ☐ หรือ แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งชีตเส้นทั้ง ๒ เส้น ดังในตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ถ้ามีลูกตายไปบ้าง ถามด้วยว่า เป็นอะไรตาย ?

ตายเมื่ออายุเท่าไร ?

นอกจากพ่อ แม่ และลูกๆ แล้ว มีใครคนอื่นบ้างที่จัดเป็นสมาชิกในครอบครัวขณะนี้?

ใครเป็นหัวหน้าครอบครัว ? ทำไมจึงยกย่องคนนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัว?

ใครรับภาระหนักที่สุดในการหาเลี้ยงครอบครัว ?

ลูกๆ ช่วยหาเลี้ยงครอบครัวบ้างหรือเปล่า ?

ถ้าช่วย คนไหนช่วยทำอะไร ?

ใครเป็นคนตัดสินใจชี้ขาดในเรื่องต่อไปนี้

ควรลงโทษลูกหรือไม่ ?

ควรให้ลูกทำสิ่งนั้นสิ่งนี้หรือไม่ ?

ควรพาลูกไปหาหมอในยามลูกเจ็บป่วยหรือไม่ ?

ควรให้ลูกไปโรงเรียนหรือหยุดโรงเรียน ?

ควรหาเสื้อผ้าใหม่ให้ลูกหรือไม่ ?

ควรให้ลูกไปเที่ยวได้ไกลแค่ไหน ?

ควรให้ลูกไปเที่ยวกับใคร ?

ใครรับผิดชอบหน้าที่ต่อไปนี้

จัดหาอาหาร

กวาดบ้านถูบ้าน

ซ่อมแซมบ้าน

ซ่อมเสื้อผ้า

ล้างถ้วยชาม

ซักผ้า

ดูแลและเก็บเงินทอง

ซ่อมและทำเครื่องแต่งบ้าน

การทำบุญ พาเด็ก ๆ ไปเที่ยว
 เลี้ยงเด็ก จ่ายของ จ่ายกับข้าว
 ทำสวนครัว (ถ้ามี)
 เลี้ยงเป็ดไก่ (ถ้ามี)
 นอกจากนั้นอะไรอีก

และใครทำอะไร?

PRENATAL PERIOD

Attitude toward childbirth

๑. เมื่อก่อนแต่งงานท่านเห็นลูกของคนอื่น ๆ แล้วเคยนึกอยากจะมีลูกของตัวเองบ้างไหม?
 เพราะเหตุไร?
๒. หลังจากแต่งงานแล้ว ก. สมมติว่า ท่านเป็นหมัน ท่านจะรู้สึกอย่างไร?
 และจะทำอย่างไร?
 ข. สมมติว่า สามีของท่านเป็นหมัน ท่านจะรู้สึกอย่างไร?
 และจะทำอย่างไร?
๓. เมื่อท่านตั้งท้องลูกคนแรก ท่านรู้สึกอย่างไรที่จะได้ลูก?
 ทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น?
 สามีของท่านรู้สึกอย่างไร?
 เขาทำอย่างไรท่านจึงคิดว่า เขาารู้สึกอย่างนั้น?
๔. เมื่อท่านตั้งท้อง Subject ท่านนึกอยากชื่นชมลูกคนนั้นบ้างไหม?
 หรือท่านมีความวิตกกังวลบ้างไหม?
 ถ้าวิตกกังวล เรื่องอะไร?
 สามีของท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อรู้ว่าท่านตั้งท้อง?
 เขาทำอย่างไรท่านจึงคิดว่าเขารู้สึกอย่างนั้น?
๕. เมื่อท่านตั้งท้อง Subject ฐานะการเงินของครอบครัวเป็นอย่างไร?
 การที่ตั้งท้อง Subject ในขณะที่ฐานะการเงินเป็นเช่นนั้น ท่านคิดว่า
 จะทำให้เดือดร้อนทางการเงินอย่างไรบ้างหรือไม่?

๖. เมื่อท่านตั้งท้อง Subject นั้น ฟักนั้ถักจาก Subject ไปอายุเท่าไร ?
การตั้งท้องเมื่อฟักนั้ถักจาก Subject อายุได้เพียงเท่านั้นขวบ ท่านคิดว่า
ถักนั้ไปหรือห่างถักนั้ไป ?
๗. ตอนถักตั้งท้อง Subject ท่านอยากได้ลูกหญิงหรือลูกชาย ?
เพราะเหตุไร ?
ท่านพยายามทำอย่างไรบ้างหรือเปล่าเพื่อจะให้ได้ลูกชาย (หรือลูกหญิง) สมกับ
ถักต้องการ ?
๘. เมื่อท่านคลอด Subject แล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร เมื่อเห็น Subject เป็น
ครั้งแรก ?
เพราะเหตุไร จึงรู้สึกเช่นนั้น ?
Sickness during pregnancy
๙. ในขณะถักท่านกำลังท้อง Subject ท่านเจ็บป่วยเป็นอะไรบ้างไหม ?
อาการเจ็บป่วยนั้นเป็นเพราะแพ้ท้องหรือเป็นเพราะเหตุอื่น ?
ถ้าป่วยเพราะแพ้ท้อง เป็นอยู่นานเท่าใด ?
และท่านทำอย่างไรบ้าง ?
ถ้าป่วยเพราะเหตุอื่น เป็นอะไร
ป่วยเมื่อท้องได้กี่เดือน ?
และท่านทำอย่างไรบ้าง ?
๑๐. ในขณะถักท่านกำลังท้อง Subject นั้น ท่านทำงานได้ตามปกติหรือต้องเว้น
งานบางอย่าง ?
ถักเว้นงานบางอย่าง เว้นงานชนิดไหนบ้าง ?
เว้นเมื่อท้องได้กี่เดือน ?
เว้นอยู่นานเท่าใด ?
เพราะเหตุไรจึงต้องเว้นงานดังกล่าว ?
๑๑. ในขณะถักท่านกำลังท้อง Subject นั้น ท่านต้องงดอาหารอะไรบ้างหรือเปล่า ?
ถักดื่มน้ำ งดอาหารชนิดไหน ?
งดเมื่อท้องได้กี่เดือน ?

งคอยู่นานเท่าใด ?

ทำไมจึงต้องงคอาหารตั้งกล่ว ?

๑๒. ในขณะที่ท่านทออง Subject นั้น ท่านกินอาหารได้มากหรือน้อยกว่าปกติ ?
หิวบ่อยกว่าปกติไหม ?

อยากกินอาหารพิเศษอะไรบ้าง ?

Preparation for Child Birth

๑๓. มีการเตรียมตัวเพื่อการคลอดอย่างไรบ้าง ?

สถานที่ (ห้องสำหรับคลอด การดัดแปลงห้องหรือการต่อเติมอะไร ฯลฯ)

เครื่องใช้ (เครื่องสำหรับการคลอด เครื่องใช้สำหรับตัวท่านเอง เครื่องใช้
สำหรับเด็กอ่อน ฯลฯ)

คนทำคลอด (หมอตำแย ญาติ ฯลฯ)

พิธีต่าง ๆ และผู้ประกอบพิธี

อื่น ๆ อะไรบ้าง ?

Laboring and After Giving Birth

๑๔. ลูกคนไหนคลอดที่ไหนง่ายอย่างไร ?

ลูกคนที่	คลอดที่	ยาก	ง่าย
----------	---------	-----	------

๑

๒

๓

๔

๕

๑๕. ใครเป็นคนทำคลอด Subject ?

ขณะ Subject คลอดมีใครอยู่เป็นเพื่อนบ้าง ?

๑๖. เวลาตัดสายสะดือเด็กทำอย่างไรบ้าง ? (อธิบายโดยละเอียด เป็นต้นว่า ใครตัด

ใช้อะไรตัด มีเคล็ดในการตัดอย่างไรหรือไม่ ฯลฯ)

และเมื่อตัดแล้วระวังรักษาอย่างไร ?

ใช้ยาอะไรทาหรือเปลา ? หรือใช้อะไรโรยสะคือ ?

เมื่อสายสะคือหลุดแล้ว ท่านทำอย่างไร ? (เก็บไว้ หรือทิ้งไป)

ถ้าเก็บไว้ เก็บไว้เพื่ออะไร ?

ถ้าทิ้งไป ทิ้งที่ไหน ? มีเคล็ดในการทิ้งสะคืออย่างไรบ้าง ?

๑๗. ท่านทำอย่างไรกับรก ? (เป็นต้นว่า ใครเก็บ เก็บใส่อะไร เอาไปไว้ที่ไหน เก็บไว้นานเท่าไร รักษาไม่ให้งรมกลิ่นอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงมีวิธีการทำกับรกดังกล่าว ?)

๑๘. ท่านอยู่ไฟหรือเปลา ?

ถ้าอยู่ อยู่ไฟชนิดไหน ? (ไฟพื้น ไฟถ่าน ไฟชุด กระเป่าน้ำร้อนนาลง) โปรตอธิบายวิธีการอยู่ไฟที่ท่านใช้ ระหว่างอยู่ไฟจำเป็นต้องระวังเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ ?

การแต่งกาย

การรับประทานอาหาร

การอาบน้ำ

การดื่มน้ำ

การรักษาความร้อน และการดับพิษร้อน

การกินยา

อื่นๆ

เมื่อคลอด Subject ท่านอยู่ไฟกี่วัน ?

ตอนคลอดลูกคนอื่น ๆ ท่านอยู่ไฟนานเท่ากับตอนคลอด Subject หรือไม่ ?

ถ้าไม่เท่ากัน เพราะเหตุไร ?

ขณะอยู่ไฟ ต้องกินยาอะไร ?

กินเพื่ออะไร ?

ใครแนะนำให้กินยานั้น ?

ขณะอยู่ไฟ ท่านกินอาหารพิเศษอะไรบ้าง ?

กินอาหารนั้นเพื่ออะไร ?

ใครแนะนำให้กินอาหารนั้น ?

๑๙. เคยแท้งลูกบ้างไหม ?

ถ้าเคย ก็ครั้ง ?

ทำไมจึงแท้ง ?

* ๒๐. ก่อนถามข้อนี้ ผู้ถามโปรดดู ข้อ ๑๔ ก่อน ถ้าในข้อ ๑๔ ปรากฏว่าเคยไปคลอดที่โรงพยาบาล ถามคำถามต่อไปนี้

ท่านชอบคลอดที่โรงพยาบาล หรือที่บ้าน ?

เพราะเหตุใด ?

ถ้าในข้อ ๑๔ ปรากฏว่าไม่เคยไปคลอดที่โรงพยาบาลเลย ถามคำถามต่อไปนี้
คนในหมู่บ้านนี้เคยไปคลอดที่โรงพยาบาลบ้างไหม ?

ถ้าเคย เขาเล่าให้ฟังบ้างไหมว่าไปคลอดที่โรงพยาบาลดีหรือไม่ดีอย่างไร ?

ถ้าเล่า เล่าอย่างไรบ้าง ?

ท่านล่ะ ไม่นึกอยากไปคลอดที่โรงพยาบาลบ้างหรือ ?

เพราะเหตุใด ?

Health

๒๑. โดยทั่วๆ ไป Subject เป็นเด็กแข็งแรง หรืออ่อนแอ ?

๒๒. Subject เคยเจ็บป่วยด้วยโรคอะไรบ้าง ?

หัด

โรคคอตีบ

สุกใส

โรคไอกรน

กางทูม

ไข้ทรพิษ

เป็นหวัด

ไข้รากสาดน้อย

เจ็บคอบ่อย ๆ

หลอดลมอักเสบ

ไข้ปวดข้อ

หิด

ไข้จับสั่น

วัณโรค

โรคโปลิโอ (อาจต้องอธิบายอาการ)

บิด

โรคหัวใจ

ลมบ้าหมู

อื่น ๆ

Note: ผู้ถามอาจถามว่า เด็กเคยเจ็บป่วยหรือไม่ อาการเจ็บป่วยเป็นอย่างไร แล้วเทียบอาการกับชนิดของโรคในรายการข้างต้น ทั้งนี้เพราะแม้บางคนอาจไม่รู้จักชื่อโรคชนิดต่าง ๆ

๒๓. เมื่อ Subject เกิดเจ็บป่วย ท่านรักษาอย่างไร ?

พาไปโรงพยาบาลที่ไหน ?

พาไปหาแพทย์แผนปัจจุบันที่ไหน ?

พาไปหาหมอมกลางบ้านที่ไหน ?

รักษากันเอง

ใครแนะนำ

๒๔. ในครอบครัวของท่านมีใครเคยเป็นวัณโรคบ้าง ?

ถ้ามี ขณะนี้ยังเบนอนอยู่หรือเปล่า ?

รักษากันอย่างไร ?

ได้ผลอย่างไร ?

๒๕. เท่าที่ท่านทราบผู้ป่วยตายเคยเป็นวัณโรคบ้างไหม ?

ถ้าเคย รักษากันอย่างไร ?

ได้ผลอย่างไร ?

๒๖. Subject เคยปลูกฝีไหม ?

ถ้าเคย ปลูกฝีเพื่ออะไร ?

ปลูกครั้งสุดท้ายเมื่อไร ?

๒๗. Subject เคยฉีดยาไหม ?

ถ้าเคย ฉีดเพื่ออะไร ?

ฉีดครั้งสุดท้ายเมื่อไร ? และเพื่ออะไร ?

๒๘. Subject มีอาการต่าง ๆ เหล่านี้หรือไม่ ?

พูดไม่ชัด

ช้ำ

กักเสบ

ติดอ่าง

หงุดหงิดกระสับกระส่าย

เข้ากับใครไม่ได้

ผลอสติ ใจลอย

เป็นผู้หญิง แต่กริยาทำที่เหมือนผู้ชาย

ลงเท้าปึงปึง

รังแกเพื่อน หรือคนเล็กกว่า

วิตกกังวล ตื่นเต้นตกใจง่าย

กลัมน้ำออกกระตุก

เป็นผู้ชาย แต่มีกริยาทำที่

เหมือนหญิง

ชอบเอะอะเอี๊ยะตะโร

แก้งเพื่อนบ่อย ๆ

๒๔. ในหมู่บ้านนี้ชาวบ้านป่วยเป็นโรคอะไรบ่อยที่สุด ?

แบบสัมภาษณ์แม่ (แก้ไขเมื่อ พ.ศ. ๐๖)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา..... น. ถึง.....น.

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์แม่ II

Nursing and Feeding

คำถามต่อไปนี้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กทารก (๑-๒ ขวบ)

๑. เมื่อ Subject ยังเป็นเด็กทารกอยู่ ส่วนมากใครเป็นคนดูแลในเรื่องต่อไปนี้
เปลี่ยนผ้าอ้อม
ให้อาหาร
อาบน้ำ
ให้นอน
สามีของท่านช่วยเหลือดูแล Subject ในเรื่องเหล่านั้นบ้างไหม ?
มีใครอีกบ้างช่วยเหลือ Subject ในเรื่องดังกล่าว ?
๒. ทารกร้องไห้ให้กวนบ้างเป็นธรรมดา แม่บางคนคิดว่า การอุ้มลูกขึ้นปอดบดทุกครั้ง
ที่ลูกร้องไห้มันไม่ดี เพราะจะทำให้ลูกเคยตัว แต่แม่บางคนก็คิดตรงกันข้ามคือ
ไม่ควรปล่อยให้ลูกร้อง และควรอุ้มปอดบดทุกครั้งที่ลูกร้องและกวน
ท่านมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้
เมื่อ Subject ร้องและกวนตอนกลางวัน ท่านทำอย่างไร ?
ถ้า Subject ร้องและกวนตอนกลางดึกล่ะ ท่านทำอย่างไร ?
๓. ในขณะที่ Subject ยังเป็นเด็กทารกอยู่นั้น ท่านมีเวลาใกล้ชิดกับ Subject
เป็นส่วนมาก หรืออยู่ใกล้ชิดเฉพาะเวลาจำเป็น เช่น ให้นอน ให้นมกิน ฯลฯ
ถ้าไม่ค่อยได้อยู่ใกล้ชิดเป็นส่วนมาก เพราะเหตุไร ?

ท่านคิดว่า ขณะที่เด็กยังอ่อนอยู่นั้น แม่ทุกคนควรอยู่ใกล้ชิดกับเด็กให้มากที่สุดหรือไม่ ?

ทำไมจึงคิดเช่นนั้น ?

๔. เด็กทารกกับเด็กโต ไหนจะน่ารักกว่ากัน ?

เด็กโตขนาดไหน จึงจะน่ารักที่สุด ?

ท่านชอบเลี้ยงเด็กทารกไหม ?

เพราะเหตุไร ?

๕. ท่านเลี้ยง Subject ด้วยนมของท่านเอง หรือใช้นมขวด ?

ลูกคนอื่น ๆ ละ ท่านเลี้ยงด้วยนมขวด หรือนมท่านเอง ?

ท่านเริ่มให้ลูกดื่มนมตั้งแต่ลูกอายุเท่าไร ?

ทำไมจึงไม่ให้กินก่อนหน้านั้น ?

ก่อนหน้าที่จะให้ลูกกินนมของท่าน ท่านให้กินอะไร ?

ท่านให้ลูกดื่มนมเท่าไหน (Feed down or feed up)

ท่านให้ลูกดื่มนมที่ไหนบ้าง (เลือกสถานที่หรือไม่ มีตชิต หรือเปิดเผย

ผิวก้นหรือไม่ระหว่างลูกคนแรก และหลัง ๆ)

๖. นอกจากจะต้องเลี้ยงลูก แม่ทุกคนย่อมมีงานอื่น หรือมีธุรกิจจำเป็นบ้างเป็นครั้งเป็นคราว สำหรับตัวท่านนั้น เคยบ้างไหม ที่จะต้องละทิ้งลูกไปนาน ๆ และกลับมาไม่ทันให้ลูกกินนม ?

ถ้าเคย ท่านเคยทิ้งลูกไปนานที่สุดเท่าไร ?

ท่านมีความจำเป็นต้องทิ้ง Subject ไปบ่อยไหม ?

(ถ้าบ่อย ถามด้วยว่า บ่อยเพียงใด เดือนละกี่ครั้ง ฯลฯ)

มีความจำเป็นอย่างไรจึงต้องทิ้ง Subject ไป

ในขณะที่ท่านไม่อยู่ Subject กินนมใคร ?

ถ้าคนนั้นไม่อยู่ล่ะ กินนมใคร ?

(ถ้าไม่ได้ฝากให้กินนมคนอื่น และไม่มีนมขวดให้กิน probe ต่อด้วยว่า ทำอย่างไรกัน ขณะแม่ไม่อยู่ กินอะไร หรือจะทิ้งไว้จนแม่กลับ จึงได้กิน ฯลฯ)

๗. ในการให้นมลูกนั้น แม่บางคนก็กำหนดเวลาไว้ว่า วันหนึ่งควรให้กินกี่ครั้ง ในเวลาใดบ้างแล้วก็ให้ลูกกินนมตามเวลาที่กำหนดไว้ ถึงแม่ลูกร้องจะกิน เวลาอื่นก็ไม่ยอมให้กิน เพราะไม่ใช่เวลากำหนด ส่วนแม่บางคนคิดว่าไม่ควรทำเช่นนั้น ควรให้กินทุกครั้งที่ลูกหิว หรือร้องจะกิน

ท่านมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้

ในตอนเลี้ยง Subject ท่านให้นม Subject เป็นเวลาหรือเปล่า ?

ถ้าให้เป็นเวลา ท่านกำหนดเวลาอย่างไร ?

ท่านคิดว่า การให้นมลูกทุกครั้งที่ลูกหิว หรือร้องจะกินนั้นดีหรือไม่ ?

เพราะเหตุไร ?

๘. ตอนลูกกินนมนี้ ท่านมีน้ำนมพอเลี้ยงลูกไหม ?

ถ้าไม่พอ ท่านคิดว่า เป็นเพราะเหตุไร ?

๙. ลูกเคยไม่ยอมดูดนมบ้างไหม ?

ถ้าเคย เป็นเพราะเหตุใด ?

๑๐. นอกจากเวลากินนมแล้ว เด็กดูดนิ้ว ดูดมือ หรือดูดอะไรอื่นบ้างหรือเปล่า ?

ท่านคิดว่าดีไหมที่เด็กดูดสิ่งนั้น ? ทำไมจึงคิดเช่นนั้น

ท่านเคยหาอะไรให้เด็กดูดบ้าง ? ทำไมจึงหาของให้ดูด

เวลาเอาของที่เด็กกำลังดูดออก เด็กทำอย่างไร ?

(ถ้าคำตอบข้อที่แล้วแสดงให้เห็นว่า เด็กติดนิสัยชอบดูด ถามข้อต่อไป)

เด็กติดนิสัยชอบดูดแต่เมื่อไร ?

ติดอยู่นานเท่าไร ?

ท่านเคยพยายามแก้ปัญหานี้บ้างหรือเปล่า ?

ถ้าแก้ แก้อย่างไร ?

แก้ได้สำเร็จไหม ?

Weaning

๑๑. ตามความคิดของท่าน การหย่านมคืออะไร ?
อย่างไรจึงจะเรียกว่า หย่านมแล้ว ?
๑๒. ท่านเริ่มให้ Subject หย่านม เมื่อ Subject อายุเท่าไร ?
ทำไมจึงเริ่มตอนนั้น
ท่านมีวิธีการหย่านมอย่างไร (Probe: ใช้อะไรช่วย)
Subject หย่านมได้เรียบร้อยเมื่ออายุเท่าไร ?
๑๓. การหย่านมลูก ๆ ยากหรือง่ายอย่างไร ?
ลูกคนที่	ยาก	ง่าย	เหตุผล
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			
๑๔. เมื่อท่านเริ่มให้ Subject หย่านมนี้ Subject แสดงอาการอย่างไรบ้าง ?
แล้วท่านทำอย่างไร ?
๑๕. เมื่อ Subject หย่านมได้เรียบร้อยแล้ว เคยกลับมาขอกินนมอีกบ้างไหม ?
ถ้าเคย ในเวลา หรือเหตุการณ์ใด ?
ท่านทำอย่างไร ?
และเด็กแสดงตอบการกระทำของท่านอย่างไร ?

Supplementary Diet

๑๖. ท่านให้ Subject กินนมทันทีที่คลอดหรือไม่ ?
ถ้าไม่ เพราะเหตุไร จึงไม่ให้
และให้กินอะไร ?
ท่านให้ Subject กินนมท่านเมื่อไร ?

๑๗. ตอนที่ Subject ยังกินนมอยู่นั้น ท่านให้อาหารเพิ่มเติมบ้างหรือเปล่า ?

ถ้าให้ ให้เมื่อ Subject อายุเท่าไร ?

เมื่อ เริ่ม ให้นั้นเป็นอาหารอะไร ?

ในเวลาต่อมา ท่านเปลี่ยนให้อาหารอื่นหรือเปล่า ?

ถ้าเปลี่ยน เพราะเหตุไรจึงเปลี่ยน

ในตอนเริ่มให้อาหารเพิ่ม เด็กยอมกินดีไหม ?

ถ้าไม่ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุไร ?

ในเวลาต่อมา เด็กยอมกินอาหารที่เพิ่มดีไหม ?

ถ้าไม่ ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุไร ?

๑๘. แม้บางคนก็เลี้ยงลูกด้วยนมของตัวเองตลอด บางคนก็เลี้ยงด้วยนมขวด
บางคนก็ใช้ทั้งสองอย่าง

ท่านละ เลี้ยงลูกของท่านอย่างไร ?

ถ้าเคยเลี้ยงด้วยนมขวด

ท่านเริ่มให้ลูกกินนมขวดเมื่อลูกอายุเท่าไร ?

เพราะเหตุไรจึงใช้นมขวด ?

เด็กเลิกกินนมขวดเมื่ออายุเท่าไร ?

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเลี้ยงด้วยนมขวด อย่างไหนดีกว่ากัน ?

เพราะเหตุไร ?

๑๙. เด็กเล็ก ๆ นั้นเวลากินนม หรือกินน้ำก็มักดูดเอา แม่เวลาเอาน้ำหยอดใส่ปาก
ให้ก็ดูดไม่ได้กลิ่น หรือดื่มอย่างที่เราดื่มกัน พอโตขึ้นจึงเลิกดูดและรู้จักดื่ม

Subject รู้จักดื่มเมื่ออายุเท่าไร ?

ลูกคนอื่นล่ะรู้จักดื่มเมื่ออายุเท่าไร ?

ลูกคนที่

อายุเมื่อรู้จักดื่ม

๑

๒

๓

Comforting the Baby

๒๐. เด็กทารกข่มร้อง และกวนบ้างเป็นธรรมดา

Subject กวนบ่อยไหม ?

อะไรเป็นเหตุให้ Subject กวนบ้าง ?

เวลาเด็กกวน ท่านทำอะไร ?

มีใครอีกบ้างนอกจากท่านที่คอยช่วยเหลือเวลาเด็กกวน ?

เขาทำอะไร เมื่อเด็กกวน

เวลาที่เด็กร้องกวนกลางดึก ใครเป็นคนดูแล ?

เขาทำอะไร

Bathing and Keeping Baby Clean

๒๑. ท่านอาบน้ำให้เด็กบ่อยเพียงไร (วันละกี่หน หรือ สัปดาห์ละกี่หน) และอาบน้ำอย่างไร ?

ในระยะ ๗ วันแรก หลังคลอด

ในระยะเดือนแรก

หลังจากนั้น

ใครช่วยอาบน้ำเด็กบ้าง ?

ตามปกติ อาบน้ำเด็กเวลาไหนบ้าง ?

เมื่อถึงเวลาที่ควรอาบน้ำให้เด็กดังกล่าวในข้อที่แล้ว ท่าน เคยต้องเว้น ไม่

อาบน้ำไหม ?

ถ้าเคย ทำไมจึงต้องเว้น ?

เวลาอาบน้ำเด็ก ท่านชำระล้างส่วนไหนของร่างกายมากที่สุด ?

เพราะเหตุไร ?

๒๒. เด็กทำท่าทางจะอาบน้ำเองเมื่ออายุเท่าไร ?

๒๓. เด็กอาบน้ำได้เอง โดยท่านไม่ต้องควบคุมเมื่ออายุเท่าไร ?

Dressing

๒๔. ท่านแต่งตัวให้เด็กวัยต่าง ๆ อย่างไร ? และเพราะเหตุไรจึงแต่งให้เช่นนั้น

กลอดใหม่ ๆ

ระยะสอนกว่า จนกว่าได้

ระยะสอนกลาน จนกลานได้

ระยะสอนเดิน จนเดินได้

หลังจากเดินได้แล้วจนราว ๆ ๓ ขวบ

๒๕. เด็กสนใจอยากจะทำตัวเองเมื่ออายุเท่าไร?

๒๖. เด็กแต่งตัวได้เอง โดยท่านไม่ต้องทำให้ เมื่ออายุเท่าไร?

Carrying the Baby

๒๗. ในระยะที่เด็กยังเล็กมาก ท่านอุ้มบ่อยไหม?

เวลาไหนจึงอุ้ม?

เคยอุ้มพาไปนอกบ้านบ้างไหม?

ถ้าเคย ไปไกลแค่ไหน

อุ้มเด็กทำไหน?

มีใครอุ้มอีกบ้าง นอกจากท่าน

๒๘. ในระยะที่เด็กสอนกว่า สอนกลาน จนกลานได้ ท่านอุ้มบ่อยไหม?

เวลาไหนจึงอุ้ม

เคยอุ้มพาไปไหนบ้าง?

ไกลจากบ้านแค่ไหน?

อุ้มทำไหน?

มีใครอุ้มอีกบ้าง นอกจากท่าน?

๒๙. ในระยะสอนเดิน จนเดินได้ ท่านอุ้มบ่อยไหม?

เวลาไหนบ้างที่อุ้ม?

อุ้มไปไหนบ้าง?

ไกลจากบ้านแค่ไหน?

อ้อมท่าไหน?

มีใครอ้อมอีกบ้าง นอกจากท่าน?

๓๐. ตั้งแต่เดินได้แข็งแรง จนถึง ๓ ขวบ ท่านอ้อมบ่อยไหม?

เวลาไหนบ้างที่อ้อม?

อ้อมไปไหนบ้าง?

ไกลจากบ้านแค่ไหน?

อ้อมท่าไหน?

มีใครอ้อมอีกบ้าง นอกจากท่าน?

๓๑. ท่านเลิกอ้อมเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

Toileting and Cleaning after Toilet

๓๒. เวลาลูดยังแฉะๆ อยู่ ใช้ผ้าอ้อมหรือเปล้า?

ใช้อะไรทำผ้าอ้อม?

ท่านเปลี่ยนผ้าอ้อมทุกครั้งที่เกิดถ่ายปัสสาวะหรือเปล้า?

ท่านเปลี่ยนผ้าอ้อมทุกครั้งที่เกิดถ่ายอุจจาระหรือเปล้า?

ท่านเลิกใช้ผ้าอ้อมเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

ท่านรู้สึกว่าคุณใจบ้างไหมที่ต้องเปลี่ยนผ้าอ้อมบ่อยๆ?

๓๓. เมื่อเลิกใช้ผ้าอ้อมแล้ว เด็กทำเบอนบนพื้นเรือนบ้างไหม?

บ่อยไหม?

ท่านรู้สึกว่าคุณใจบ้างไหมที่ต้องคอยล้างคอยเช็ดเมื่อเด็กถ่าย?

ถ้ารู้สึกว่าคุณใจ เพราะเหตุไร?

ถ้าไม่รู้สึกว่าคุณใจ เพราะเหตุไร?

ท่านเก็บอุจจาระเด็กไปทิ้งที่ไหน?

ท่านทำอะไรบ้างหรือเปล่า เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้เด็กถ่ายเประเบือนบน
พื้นบ้าน?

ท่านเห็นว่า การเก็บอุจจาระ เช็ดบัสสาวะ และชำระล้างพื้นบ้าน หรือสิ่งของ
ที่เด็กทำเประเบือนไว้เป็นเรื่องยากหรือง่าย?

ทำไมท่านคิดว่ายาก

ทำไมท่านคิดว่าง่าย

การเก็บอุจจาระ เช็ดบัสสาวะเด็ก เป็นเรื่องน่ารังเกียจหรือไม่?

๓๔. เด็กเคยเล่นอุจจาระไหม?

ถ้าเด็กเล่นอุจจาระ ท่านเห็นเป็นของผิดธรรมดาสำหรับเด็กไหม?

ถ้าผิดธรรมดา ทำไมจึงคิดเช่นนั้น?

เวลาเด็กเล่นอุจจาระท่านทำอย่างไร?

Post Weaning Diet and Feeding

๓๕. เมื่อหย่านมแล้ว ท่านให้อาหารอะไรแก่เด็ก?

ให้อาหารอ่อนอะไรบ้าง?

ให้อาหารแข็งอะไรบ้าง?

เด็กหย่านมใหม่ๆ ควรกินอาหารวันละกี่ครั้ง?

ท่านกะหรือเปล่าว่า เด็กควรกินอาหารมื้อหนึ่งๆ มากน้อยเพียงไร?

ถ้ากะไว้ เด็กเคยกินอาหารไม่หมดตามที่กะไว้ไหม?

ถ้ากินไม่หมด ท่านทำอย่างไร? (พยายามหลอกล่อให้กินจนหมด
หรือเลิกป้อนเลย)

๓๖. อะไรบ้างที่เด็กหย่านมใหม่ๆ ไม่ควรกิน?

เพราะเหตุไร?

๓๗. เด็กหย่านมใหม่ๆ กินอาหารพร้อมกับผู้ใหญ่หรือเปล่า?

ถ้าไม่ กินก่อนหรือหลัง

มีเหตุผลอย่างไร จึงไม่ให้เด็กกินพร้อมผู้ใหญ่?

- ๓๘. ใครช่วยบ่อนอาหารเด็กบ้าง?
- ๓๙. เด็กเริ่มกินอาหารพร้อมคนอื่น ๆ เมื่ออายุเท่าไร?
- ๔๐. ท่านสอนให้เด็กทำอะไรบ้างในเรื่องกินอาหารร่วมกับคนอื่น ๆ
- ๔๑. ถ้าเด็กทำผิด (ดูข้อ ๔๐.) ท่านทำอะไร?

แบบสัมภาษณ์แม่ (แก้ไข เมื่อ พ.ศ. ๐๖)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา.....น.ถึง.....น.
บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

แบบสัมภาษณ์แม่ III

Child Training

Toilet Training

๑. ท่านเริ่มฝึกหัดลูกให้รู้จักถ่ายอุจจาระเป็นที่เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้าของตนเอง
ตั้งแต่ลูกอายุได้เท่าไร ?
ทำไมจึงเลือกฝึกตอนนั้น ?
ท่านฝึกอย่างไร ?
ใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายเป็นที่เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้า
ในตอนกลางวัน
ใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายเป็นที่เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้า
ในตอนเวลากลางคืน
เมื่อฝึกได้แล้ว เด็กเคยกลับไปทำเลอะเทอะอีกบ้างไหม ?
ถ้าเด็กกลับทำเลอะเทอะอีก ท่านทำอย่างไร ?
๒. เพราะเหตุไร ท่านจึงต้องฝึกหัดลูก ๆ ในเรื่องการถ่ายอุจจาระตั้งที่ว่ามีมาแล้ว ?
การฝึกหัดในเรื่องนี้มีผลต่อตัวลูกของท่านอย่างไรบ้าง ?
๓. ท่านเริ่มฝึกหัดลูกให้รู้จักถ่ายปัสสาวะเป็นที่เป็นทาง และไม่ถ่ายรดเสื้อผ้า
ตั้งแต่ลูกอายุได้เท่าไร ?
ทำไมจึงเลือกฝึกตอนนั้น ?
ฝึกอย่างไร ?
ใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายปัสสาวะเป็นที่เป็นทาง
และไม่รดเสื้อผ้า ในตอนกลางวัน ?
ใช้เวลาฝึกนานเท่าไร เด็กจึงรู้จักถ่ายปัสสาวะเป็นที่เป็นทาง

และไม่รดเสื้อผ้า ในตอนกลางคืน ?

สมมติเด็กบัสสาวะรดที่นอน ท่านรู้สึกอย่างไร? เมื่อฝึกได้เรียบร้อยแล้ว Subject กลับบัสสาวะรดที่นอนหรือเสื้อผ้าอีกไหม? (ถ้า Subject ถ่าย) ท่านทำอย่างไร? ท่านทำอย่างไร เมื่อพบว่าเด็กถ่ายบัสสาวะรดที่นอน ?

๔. เพราะเหตุไร ท่านจึงต้องฝึกหัดลูก ๆ ในเรื่องการถ่ายบัสสาวะดังกล่าวมาแล้ว? การฝึกในเรื่องนี้มีผลต่อตัวเด็กอย่างไร ?

Training in Orderliness and Cleanliness

๕. การรักษาความสะอาดให้เด็กเป็นสิ่งจำเป็นอย่างไร ?

ท่านสอนเด็กให้ทำความสะอาดตัวเองเมื่อเด็กอายุได้เท่าไร ?

ท่านสอนให้เด็กทำความสะอาดส่วนไหนของร่างกายมากที่สุด

เพราะเหตุไร ?

เด็กทำความสะอาดตัวเองได้เมื่อไร ?

ท่านมีวิธีการสอนเด็กให้รู้จักรักษาความสะอาดตัวเองอย่างไร ?

ท่านคิดว่า Subject สนใจความสะอาดเป็นพิเศษไหม ?

มีเหตุผลอย่างไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น ?

๖. เด็กควรรู้จักรักษาความสะอาดเสื้อผ้าของเขาเอง เมื่ออายุประมาณสักเท่าใด ?

ท่านสอนให้เด็กรักษาความสะอาดเสื้อผ้าของเขาอย่างไร ?

ท่านใช้เวลาฝึกหัดนานเท่าไร Subject จึงรู้จักรักษาเสื้อผ้าของเขาให้สะอาด

Subject รักษาเสื้อผ้าสะอาดอยู่เสมอหรือไม่ ?

๗. Subject รู้จักระวังรักษาข้าวของเครื่องเรือน หนังสือ และเครื่องใช้อื่น ๆ ของเขา

ไม่ให้ฉีกขาด เสียหาย หรือเปื้อนเปรอะหรือไม่ ?

ท่านสอนให้ลูกของท่านรู้จักระวังรักษาข้าวของเหล่านี้ เมื่อลูกอายุได้สักเท่าไร?

มีวิธีการสอนอย่างไร ?

๘. Subject รู้จักเก็บรักษาข้าวของของเขาเองให้เป็นที่เป็นทางดีไหม ?

ถ้าของของเขาหายไป เขาทำอย่างไร ?

เขายอมแบ่งของให้คนอื่นบ้างไหม ?

ของอะไรบ้างที่เขายอมแบ่งให้ ?

และของอะไรบ้างที่เขาไม่ยอมแบ่งให้ ?

แบ่งให้ใครบ้าง ? (น้อง, พี่, เพื่อน, คนแปลกหน้า ฯลฯ)

๙. เมื่อ Subject ตื่นนอนแล้ว เขาเก็บที่นอนเองหรือเปล่า ?

ท่านสอนให้ Subject รู้จักเก็บที่นอนเองเมื่อ Subject อายุได้เท่าใด ?

เก็บได้เรียบร้อยไหม ?

Dependence system of Behavior

Infancy (๑ - ๒ ขวบ)

๑๐. เมื่อ Subject ยังเป็นเด็กทารกอยู่ Subject ร้องให้ กวนบ่อยไหม ?

อะไรที่ทำให้ Subject ร้อง กวน ?

ท่านทำอย่างไรเมื่อ Subject ร้อง กวน ?

ท่านคิดว่า ควรอุ้มเด็กทุกครั้งที่ยังร้องหรือไม่ ?

เพราะเหตุไร ?

๑๑. เด็กบางคนร้องไห้จ้าเมื่อแม่ออกจากไป และหยุดร้อง เงียบเป็นปกติทั้ง เมื่อแม่กลับเข้ามาใกล้

Subject เป็นเช่นนั้นบ้างไหม

บ่อยไหม ?

๑๒. เด็กบางคนเวลาให้นอนก็นอนง่าย บางคนก็นอนยาก

Subject นอนยากหรือง่าย ?

เวลาไม่ยอมนอน ท่านทำอย่างไรจึงหลับ ?

๑๓. เวลาให้เด็กทารกนอน ท่านคิดว่านอนตักกับนอนเปล อย่างไหนจะดีกว่ากัน?

เพราะเหตุไร ?

Subject ชอบนอนตัก หรือชอบนอนเปล ?

๑๔. พอ Subject ตื่น และไม่เห็นแม่อยู่ใกล้ Subject ทำอย่างไรบ้าง?

๑๕. ถ้า Subject ขึ้น และเห็นแม่อยู่ใกล้ Subject ทำอย่างไรบ้าง ?
๑๖. ท่านปล่อยให้ลูกของท่านคลานเล่นในบ้านได้ตามใจชอบหรือเปล่า ?
เหตุใดจึงปล่อย (หรือไม่ปล่อย)

Dependency Weaning (Infancy)

๑๗. ถ้าเด็กทารกร้องไห้ เรามักจะเข้าอุ้ม และปลอบหรือล่อให้หยุดร้อง ถ้าเด็กโอร้องให้ละ ท่านคิดว่าควรทำอย่างไร ?

เพราะเหตุใดจึงควรทำเช่นนั้น ?

ท่านคิดว่าเด็กอายุเท่าไร จึงไม่ควรอุ้มปลอบเหมือนเด็กทารก ?

เด็กผู้ชายอายุเท่าไร จึงไม่จำเป็นต้องอุ้มปลอบเวลาร้องไห้ ?

เด็กผู้หญิงอายุเท่าไร จึงไม่จำเป็นต้องอุ้มปลอบเวลาร้องไห้ ?

(ถ้าคำตอบใน ๒ ข้อ ที่แล้วต่างกัน ตามคำถามต่อไป)

เหตุใดจึงต่างกัน

๑๘. เมื่อเด็กร้องไห้ และต้องการการปลอบโยน แต่ท่านเห็นว่า เด็กโตพอสมควร ไม่จำเป็นต้องอุ้มหรือปลอบเช่นเดียวกับเด็กเล็กแล้ว ท่านจึงไม่ตามใจ เช่นนี้
เด็กทำอย่างไร ?

เด็กหันไปหาใครเพื่อให้ปลอบโยน ?

คนนั้นทำอย่างไร ?

ท่านเห็นว่าเขาทำถูกหรือไม่ ?

๑๙. ท่านมีวิธีการฝึกหัดให้เด็กรู้ว่า เขาโตแล้วไม่ควรร้องแฉ่งเหมือนเด็กเล็ก ๆ อย่างเป็นอย่างไรบ้าง ?

เริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเท่าไร ?

Childhood Dependence system of Behavior

๒๐. เมื่อ Subject อายุได้ราว ๓-๕ ขวบ

Subject ยังออกอ้อนให้แม่ปลอบโยนอีกหรือเปล่า ?

Subject คอยติดตามแม่ตลอดเวลาไหม ?

ท่านรู้สึกอย่างไร ถ้า Subject คอยติดแม่แฉ่ ไม่ยอมห่าง ?

และท่านทำอย่างไร ถ้า Subject เป็นเช่นนั้น ?

ท่านทำอะไร เมื่อ Subject เข้ามาเคล้าเคลียขณะที่ท่านกำลังวุ่นอยู่กับการงาน ?

ท่านทำอะไร ถ้าหาก Subject เรียกร้องให้ท่านช่วยในสิ่งที่เขาทำได้เองแล้ว ?

(ถ้าในตอนนั้น Subject อายุได้ราว ๓-๕ ขวบ แล้วมีน้องเล็ก ๆ โปรดถามคำถามต่อไป)

Subject ทำอย่างไรบ้าง เมื่อเห็นท่านทำสิ่งต่อไปนี้ให้ลูกคนถัดไป
อาบน้ำให้ ?

ให้กินนม ?

ป้อนข้าว ?

อุ้มปลอบเวลาร้องไห้ ?

เล่น ล้อหลอกกับลูก (น้องของ Subject)

และท่านทำอะไร เมื่อ Subject ทำเช่นนั้น ?

๒๑. Subject ทำอย่างไร เมื่อเห็นท่านกำลังจะออกนอกบ้าน ?

และเมื่อเห็นท่านกลับบ้าน Subject ทำอย่างไรบ้าง ?

Childhood Dependency Weaning

๒๒. ปัจจุบันนี้ Subject ยังออกอ้อนให้แม่ปลอบโยนอีกหรือเปล่า ?

Subject ยังคอยติดตามเคล้าเคลียแม่ไม่ยอมห่างเหมือนก่อนหรือเปล่า ?

มีอะไรบ้างที่ Subject ทำเองได้แล้ว แต่ยังต้องการจะให้ท่านช่วยทำให้อยู่

๒๓. ทุกวันนี้ Subject ยังคอยติดตามเกาะแม่แจอยู่หรือเปล่า ?

ถ้ายังคอยติดตามเกาะแม่อยู่ เพราะเหตุไร ?

ถ้าไม่ติดตามเกาะแม่เหมือนเมื่อก่อนยังเล็กอยู่ เพราะเหตุไร ?

ท่านเคยฝึกหัดให้ Subject เลิกติดตามเกาะแม่หรือเปล่า ?

ถ้าฝึก ฝึกอย่างไร ?

๒๔. แม้บางคนก็ปล่อยให้ลูกเที่ยวเล่นชนตามภาษาเด็ก ส่วนบางคนก็ไม่ยอมให้ลูกกลาตสยดา ไม่ว่าลูกจะเล่นอะไร อยู่ที่ไหน

ท่านละ คอยดูแล Subject อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา หรือปล่อยให้ไปตาม
เรื่องของเขามั่ง ?

เพราะเหตุไรจึงทำเช่นนั้น ?

เด็กโตขนาด Subject นี้ ควรปล่อยให้ไปเล่นกับเพื่อน ๆ บ้านข้างเคียงตาม
ลำพังหรือไม่ ?

เหตุใดจึงควร (หรือไม่ควร)

เริ่มปล่อยให้ไปเล่นตามบ้านข้างเคียง เมื่อ Subject อายุเท่าไร ?

เพราะเหตุไร จึงให้ไปได้ตอนนั้น ?

Discipline Training

๒๕. ตามธรรมชาติการเลี้ยงดูลูกนั้น แม่บางคนวางกฎเกณฑ์ไว้สำหรับลูกของตน เช่น
การห้ามไม่ให้เด็กทำบางสิ่งบางอย่าง บางคนก็ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรลูกจะทำอะไร
ก็ทำได้ตามใจ

ท่านละ ทำอย่างไร ? วางกฎเกณฑ์ไว้ให้ลูกปฏิบัติ หรือปล่อยให้ลูกทำ
อะไรได้ตามใจชอบ ?

ถ้ามีกฎเกณฑ์ มีอะไรบ้าง ?

ท่านกำหนดเวลากินของลูกหรือเปล่า ?

กำหนดอย่างไร ?

ท่านกำหนดเวลานอนของลูกหรือเปล่า ?

กำหนดอย่างไร ?

ท่านกำหนดการไปเที่ยวใกล้ไกลของลูกไว้อย่างไร ?

ท่านตั้งกฎเกณฑ์ในการเล่นของเด็กอย่างไร ?

ท่านมีกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องการเล่าเรียนของลูกอย่างไร ?

มีกฎเกณฑ์อื่น ๆ ใช้อีก ?

ถ้าเด็กไม่ทำตามข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ที่ท่านตั้งไว้ ท่านทำอย่างไร ?

๒๖. ท่านคิดว่าเด็กโตขนาด Subject นี้ ควรทำงานบ้านได้บ้างหรือยัง ?

ท่านให้ Subject ทำอะไรบ้าง ?

Subject ทำงานเหล่านั้นสม่ำเสมอหรือไม่ ?

ท่านเคยต้องจำใจให้ Subject ทำหน้าที่ของเขาบ่อยหรือไม่ ?

ท่านทำอะไร ถ้า Subject ไม่ทำงานเหล่านั้น ?

๒๗. พ่อแม่บางคนคิดว่า เด็กควรเชื่อฟังทันทีที่ผู้ใหญ่บอกหรือสอนให้ทำบางสิ่งบางอย่างแต่บางคนก็คิดว่า การบอก หรือสอนให้ทำอะไรนั้น เด็กไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังหรือทำในทันทีทันใด

ท่านคิดอย่างไรในเรื่องนี้ ถ้าท่านบอกหรือสอนลูก ท่านต้องการให้เขาเชื่อฟัง หรือทำในทันทีหรือไม่ ?

เพราะเหตุไร ?

ถ้าท่านบอกให้ Subject ทำอะไรสักอย่าง และ Subject ทำทันทีทันใด ท่านทำอะไร ?

ถ้าท่านบอกให้ Subject ทำอะไรสักอย่าง และ Subject ไม่ทำทันทีทันใด ท่านทำอะไร ?

Self-help and Self-dependence

๒๘. ตามที่ท่านเคยเลี้ยงลูกมา ท่านเห็นว่า เด็กอายุ ๓ ขวบ ทำอะไรเองได้บ้าง ?
เด็กชาย	เด็กหญิง

การกิน

การอาบน้ำ

การแต่งตัว

๒๙. เด็ก ๕ ขวบละ ทำอะไรเองได้บ้าง ?

เด็กชาย

เด็กหญิง

การกิน

การอาบน้ำ

การแต่งตัว

เด็กชาย

เด็กหญิง

อื่นๆ อะไร

๓๐. ในการฝึกหัดให้เด็กชายทำเองในเรื่องการกิน การอาบน้ำ การแต่งตัวนั้น

ท่านเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

เหตุใดจึงเลือกฝึกตอนนั้น?

ท่านฝึกอะไรก่อน?

เหตุใดจึงเลือกฝึกสิ่งนั้นก่อน?

ท่านฝึกอะไรหลังสุด?

เหตุใดจึงเลือกฝึกสิ่งนั้นหลังสุด?

เด็กทำได้เองทั้ง ๓ เรื่อง เมื่ออายุเท่าไร?

๓๑. ในการฝึกหัดให้เด็กหญิงทำเองในเรื่องการกิน การอาบน้ำ การแต่งตัวนั้น

ท่านเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุเท่าไร?

เหตุใดจึงเลือกฝึกตอนนั้น?

ท่านฝึกอะไรก่อน?

เหตุใดจึงฝึกสิ่งนั้นก่อน?

ท่านฝึกอะไรหลังสุด?

เหตุใดจึงฝึกสิ่งนั้นหลังสุด?

เด็กทำได้เองทั้ง ๓ เรื่อง เมื่ออายุเท่าไร?

๓๒. ท่านมีวิธีการอย่างไร ในการฝึกหัดให้เด็กกินได้เอง อาบน้ำได้เอง และแต่งตัวได้เอง?

วิธีการที่ท่านใช้ต่างกันหรือไม่ระหว่างการฝึกเด็กชายและเด็กหญิง

ถ้าต่างกัน ต่างกันอย่างไร?

๓๓. ท่านคิดว่าเด็กหญิงหรือเด็กชายควรทำได้เองก่อนในเรื่องการกิน การอาบน้ำ การแต่งตัว?

เพราะเหตุไรจึงคิดเช่นนั้น?

๓๔. เด็กควรทำเรื่องเหล่านี้ได้เองเมื่ออายุเท่าไร?

เด็กหญิง

เด็กชาย

รู้จักหาอาหารกินตัวเอง

รู้จักแต่งตัวตัวเอง

รู้จักไปนอนตัวเอง

หมายเหตุ ข้อ ๓๔ ผิดกับข้อ ๒๘-๓๓ เช่น

การหาอาหารกินเองในข้อ ๓๔ หมายถึง เด็กอาจเข้าครัวหาอาหารที่มีอยู่หรือจัดการหุงหาเองได้บ้าง ส่วนกินตัวเองในข้อ ๒๘-๓๓ นั้น หมายถึง เด็กยังไม่รู้จักหา หากแต่สามารถกินอาหารที่ผู้ใหญ่จัดหาให้ได้เรียบร้อยพอสมควร.

๓๕. เด็กผู้ชายอายุเท่าไร จึงจะยอมให้เลี้ยงน้อง?

เด็กหญิงละ อายุเท่าไร จึงยอมให้เลี้ยงน้อง?

ถ้าอายุต่างกัน เหตุใดจึงต่างกัน?

๓๖. เด็กเล็กอายุเท่าไร จึงปล่อยให้พี่คนโตเลี้ยง?

ต่างกันไหมระหว่างเด็กเล็กหญิง และชาย?

ถ้าต่างกัน เพราะเหตุใด?

๓๗. ท่านมักจะให้ลูกสาวดูแลน้องเรื่องอะไรบ้าง? (กิน อาบน้ำ แต่งตัว อุ้มไปเที่ยว ฯลฯ)

ลูกชายละ ท่านมักจะให้ดูแลน้องเรื่องอะไรบ้าง?

๓๘. ท่านคิดว่าเด็กๆ ควรช่วยเหลือผู้ใหญ่ทำงานบ้านเล็กๆ น้อยเหล่านี้ได้บ้างเมื่ออายุเท่าไร? ต่างกันไหมระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย? ถ้าต่างกัน เพราะเหตุไร?

เด็กชาย

เด็กหญิง

ต่างกันเพราะ

อายุ

อายุ

หยิบของมาให้ผู้ใหญ่

ดูบ้าน กวาดบ้าน

ช่วยจัดหรือตักสารับ

เด็กชาย

เด็กหญิง

ต่างกันเพราะ

อายุ

อายุ

ช่วยดูแลน้อง

ช่วยอุ้มพาน้องไปเที่ยว

ช่วยแม่ทำอาหาร (ซุ้มนะพรวัว

ตำน้ำพริก ฯลฯ)

ช่วยเก็บและล้างถ้วยชามหลังอาหาร

ทำอาหารแทนแม่

ช่วยดูแลสัตว์เลี้ยง

ใช้ไปซื้อของเล็กๆ น้อยๆ

งานบ้านอื่นๆ อะไรอีกบ้าง

ท่านมีวิธีการฝึกหัดให้เด็กรู้จักรับผิดชอบช่วยเหลืองานบ้านดังกล่าวแล้วอย่างไร?

วิธีการที่ใช้ฝึกเด็กหญิงและเด็กชายต่างกันหรือไม่?

ถ้าต่างกัน ต่างกันอย่างไร?

Differences Between Bringing up Boys and Girls

๓๙. จากที่ท่านเคยเลี้ยงลูกมาแล้ว

ลูกสาวและลูกชาย ใครเลี้ยงยากกว่ากัน?

ในเรื่องไหนบ้าง?

เพราะเหตุใด?

การช่วยเหลืองานบ้านเล็กๆ น้อยๆ นั้น ท่านคิดว่าลูกชายและลูกสาวควรมีหน้าที่มากน้อยต่างกันหรือไม่?

ใครควรมีหน้าที่รับผิดชอบมากกว่ากัน?

เพราะเหตุไร?

ถ้าท่านบอกหรือสอนอะไรแก่ลูกหญิง และลูกแสดงอาการไม่เชื่อฟังท่าน

ท่านรู้สึกอย่างไร

และจะอย่างไร?

ถ้าท่านบอกหรือสอนอะไรแก่ลูกชาย และลูกแสดงอาการไม่เชื่อฟัง
ท่านรู้สึกอย่างไร?

และจะอย่างไร?

เด็กหญิง และเด็กชายวัย Subject นี้ ควรประพฤติต่างกันหรือไม่ (เช่น
การเล่น การงาน กิริยามารยาท ฯลฯ)

เพราะเหตุใดจึงควรต่าง (หรือไม่ต่าง) กัน?

ท่านคิดว่าควรสอนให้เด็กหญิงหรือเด็กชายรู้จักช่วยตัวเองได้มากกว่ากัน?

เหตุใดจึงคิดเช่นนั้น?

ในระหว่างเด็กหญิงและชายใครควรเรียนมากกว่ากัน?

เหตุใดจึงควรเป็นเช่นนั้น?

ท่านรักลูกผู้หญิงหรือลูกชายมากกว่ากัน?

เพราะเหตุไร?

ในการวางกฎเกณฑ์ให้เด็กหญิงและเด็กชายในวัย Subject ปฏิบัติ ท่านวาง
กฎเกณฑ์ไว้เหมือนกันหรือต่างกัน?

มีกฎเกณฑ์อะไรบ้างสำหรับลูกหญิง?

มีกฎเกณฑ์อะไรบ้างสำหรับลูกชาย?

ถ้าเด็กชายวัย Subject ชอบทำกับข้าว เล่นตุ๊กตา ชอบทำงานแม่บ้าน

ท่านรู้สึกอย่างไรบ้าง?

ถ้าเด็กหญิงวัย Subject ชอบเล่นตีจับ เล่นว้าว ชอบการชกต่อย

ท่านรู้สึกอย่างไร?

ถ้าเด็กหญิงวัย Subject เล่นร่วมกับเด็กชาย ท่านรู้สึกอย่างไร?

บางคนมีความคิดว่า เด็กหญิงนั้นควรฝึกหัดเฉพาะเรื่องการบ้าน การเรียน
เท่านั้น ส่วนงานอื่น ๆ เช่น การทำสวน ทำนา อันเป็นอาชีพ ไม่จำเป็นนัก
ทั้งนี้เพราะเด็กหญิงเมื่อโตขึ้นก็แต่งงาน ฟังพาอาศัยสามีต่อไป

ท่านละ คิดอย่างไรในเรื่องนี้ ?

ข้อ ๔๐-๕๓ ถามพฤติกรรมของ Subject ในปัจจุบัน

Aggression

๔๐. Subject เข้ากับพี่น้องได้ดีไหม ?

เคยทะเลาะเบาะแว้งกับพี่ ๆ น้อง ๆ บ่อยไหม ?

เมื่อเกิดทะเลาะเบาะแว้งกันในระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ ใครมักจะเป็นคนผิด ?

ในการทะเลาะเบาะแว้งกันนั้น เคยถึงขั้นรุนแรงขนาดตบตีทำร้ายร่างกายกันไหม?

Subject โมโหร้ายไหม ?

ท่านทำอะไร เมื่อ Subject ทะเลาะกับพี่ ๆ น้อง ๆ ?

๔๑. ท่านเคยสนับสนุนให้ Subject ไปเล่นกับเพื่อนฝูงไหม ?

หรือท่านพอใจให้เขาเล่นคนเดียวโดยลำพัง ?

เพราะเหตุไร ?

ถ้าหากเพื่อน ๆ ของ Subject มาเล่นกับ Subject ที่บ้าน ท่านชอบไหม ?

เหตุใดจึงชอบ (หรือไม่ชอบ)

๔๒. ถ้า Subject ถูกเพื่อนฝูงรังแกเอา ท่านสนับสนุนให้สู้ไหม ?

เหตุใดจึงสนับสนุน (หรือไม่สนับสนุน)

๔๓. Subject เข้ากับเพื่อน ๆ ได้ดีไหม ?

เคยทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนถึงขั้นชกต่อยกันไหม ?

ถ้าเคย บ่อยไหม ?

และใครเป็นคนก่อเรื่อง ?

ท่านทำอะไร เมื่อ Subject ทะเลาะกับเพื่อน ๆ ?

๔๔. Subject ชอบเล่นกับเพื่อนผู้หญิงหรือผู้ชาย ?

ท่านรู้สึกอย่างไรที่ Subject ชอบเช่นนั้น ?

๔๕. Subject เคยเล่นรบทักจับศึกกับเพื่อน ๆ ไหม ?

ถ้าเคย Subject มักจะแสดงเป็นตัวละครอะไร ?

Subject เคยเล่นหุงข้าวหุงแกงกับเพื่อน ๆ ไหม ?

ถ้าเคย Subject มักจะมีหน้าที่ทำอะไร ?

๔๖. Subject เคยทำอย่างนี้บ้างไหม ?

ร้องไห้ กรีดร้อง

ใช้คำหยาบ เช่น แย่ง ต่ำ

ล้อเลียนผู้ใหญ่

ดูถูกผู้ใหญ่

ล้อเลียนเพื่อน ๆ

ทุบตี ชกต่อยเพื่อน ๆ

ดูถูกเพื่อน ๆ

เกรง รังแกเด็กเล็กกว่า

อะไรอีกบ้างที่ Subject เคยทำ

อาการต่าง ๆ ที่ Subject เคยทำดั่งว่ามานั้น ท่านไม่ชอบอะไรมากที่สุด

เพราะเหตุใดจึงไม่ชอบกิริยาเช่นนั้นมากที่สุด ?

ท่านแก้ไขอย่างไรบ้าง ?

ท่านคิดว่า เด็กได้ตัวอย่างการแสดงอย่างนั้นมาจากไหน ?

๔๗. Subject เคยแสดงกิริยาล่วงเกินบุคคลเหล่านั้นบ้างไหม ? ถ้าเคยแสดงอย่างไร?

เคย

อาการแสดงออก

พ่อแม่

ญาติผู้ใหญ่

พี่ ๆ

เพื่อนเล่น

คนแปลกหน้า

ท่านคิดว่า การแสดงลวงเกินต่อใคร เลวที่สุด

เหตุใดจึงคิดเช่นนั้น ?

๔๘. Subject เกยขว้างปา ทำลายข้าวของเครื่องใช้บ้างไหม ?

เกยทำอะไรเสียหายบ้าง (ที่สำคัญ) ?

ท่านทำอย่างไร เมื่อ Subject ทำของเสียหาย ?

ถ้า Subject ทำข้าวของเสียหายโดยไม่ได้เจตนา ท่านทำอย่างไร ?

๔๙. Subject เกยทารุณ รังแกสัตว์บ้างไหม ?

ถ้าเกย ลองยกตัวอย่าง ทำอย่างไรบ้าง ?

ท่านรู้สึกอย่างไร ?

และแก้ไขอย่างไรหรือเปล่า ?

๕๐. Subject เกยว่าคนอื่นลับหลังบ้างไหม ?

บ่อยไหม ?

ท่านทำอย่างไร ?

๕๑. ทุกวัน^{นี้}เมื่อ Subject โกรธมาก ๆ Subject ทำอย่างไร ?

เข้าทำร้ายทุบตี เตะ ต่อย

ลงมือ ลงเท้า

ร้องไห้ทั้ง ๆ กรีดร้อง

ขว้างปาข้าวของ ทำลายของ

พาลกับน้อง ๆ หรือคนเล็กกว่า

พาลกับสัตว์เลี้ยง

แข่งท่า

นั่งเงียบเฉย แต่ไม่ยอมฟังคำท่าน

อื่น ๆ อะไร

๕๒. เมื่อ Subject ทำผิด Subject ทำอย่างไร ?

เข้ามาสารภาพผิดเองโดยไม่ต้องถาม

ท่านทำอย่างไรในกรณีนี้ ?

ยอมรับผิดต่อเมื่อท่านถาม

ท่านทำอย่างไรในกรณีนี้ ?

ไม่ยอมรับผิดแม้ท่านจะถาม ?

ท่านทำอย่างไรในกรณีนี้ ?

๕๓. เด็กบางคนเมื่ออยากได้อะไรก็พยายามขวนขวายหาเอง ทำเอง

เด็กบางคนก็เรียกร้อง หรือคอยให้คนอื่นทำให้ ทำให้

Subject ละ เป็นแบบไหน ? พยายามทำเอง หรือคอยให้คนอื่นทำให้ ?

ท่านชอบเด็กแบบไหนมากกว่ากัน ?

เหตุใดจึงชอบเช่นนั้น ?

๕๔. นิสัยใจคอของสามีท่านเป็นอย่างไรบ้าง ? (ดู โมโหร้าย ใจดี ฯลฯ)

ท่านละ คิดว่านิสัยใจคอของท่านเองเป็นอย่างไร ?

๕๕. ขอให้ท่านระลึกย้อนหลังไปถึงตอนที่ Subject ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ (๑-๓ ขวบ)

Subject เคยทำอย่างนี้บ้างไหม ?

ลงมือ ลงเท้า

ร้องไห้ กรีดร้อง

กัดทงนมแม่

ไม่ยอมกินนม กินข้าว เมื่อโกรธ

มีสิ่งของใกล้มือก็หยิบทิ้ง ขว้างปา เสียหายหมด

เตะตีแม่ หรือคนอื่น ๆ

ทาร้ายตัวเอง เช่น หยิก ทังผม เป็นต้น

นอกจากนี้ทำอะไรอื่นอีกบ้าง ?

การกระทำของ Subject ดังว่ามานั้น ท่านไม่ชอบอะไรมากที่สุด?

เพราะเหตุใดจึงไม่ชอบการกระทำนั้นมากที่สุด?

ท่านแก้ไขอย่างไร?

๕๖. ระยะ ๑๕ วันที่แล้ว Subject ทำอะไรให้ท่านรำคาญใจ หรือไม่ชอบมากที่สุด?

ท่านทำอย่างไร?

๕๗. ระยะ ๑๕ วันที่แล้ว Subject ทำอะไรให้ท่านพอใจมากที่สุด?

ท่านทำอย่างไร?

General Techniques of Training

ในการอบรมสั่งสอนลูกนั้น แม้แต่ละคนก็มีวิธีการต่าง ๆ กัน
อยากทราบวิธีการที่ท่านใช้อบรมลูกของท่านโดยทั่ว ๆ ไป

๕๘. เมื่อลูกของท่านทำอะไรที่เป็นพิเศษ ท่านทำอย่างไร?

ให้รางวัล?

ถ้าให้ ให้อะไร?

ชมเชย?

ถ้าชมเชย ชมเชยอย่างไรบ้าง?

ทั้งให้รางวัลและชมเชยในเวลาเดียวกัน?

บางทีก็ให้รางวัล บางทีก็ชมเชย?

ไม่ทำอะไรทั้งนั้น?

๕๙. เมื่อลูกของท่านแสดงกิริยาไม่เหมาะสม หรือไม่เชื่อฟังคำ หรือทำอะไรผิด

ท่านทำอย่างไร?

ไม่ทำอะไรเลยเฉย ๆ?

ว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอน?

ลงโทษ?

ลงโทษอย่างไร ?

ลงโทษอย่างไร จึงจะเป็นการลงโทษที่รุนแรงที่สุด ?

ท่านเคยลงโทษลูก ๆ อย่างนั้นหรือไม่ ?

ท่านลงโทษลูก ๆ บ่อยไหม ?

ท่านเคยขอให้สามีของท่านลงโทษลูก ๆ บ้างไหม ?

ถ้าเคย เกี่ยวกับเรื่องอะไร ?

และสามีของท่านทำอย่างไร ?

๖๐. ในการอบรมสั่งสอนลูกนั้น ท่านคิดว่า วิธีการเหล่านี้อย่างไรให้ผลดีที่สุด
 อย่างไรหนึ่งรองลงมา และอย่างไรให้ผลน้อยที่สุด (เขียนเลขกำกับ ๑ ดีที่สุด
 ๒ รองลงมา ๓ รองจาก ๒.....๑๑ ให้ผลน้อยที่สุด)

การใช้รางวัลเป็นสิ่งของ

การชมเชย

การหลอกล่อ

การสั่งสอนตักเตือนโดยดี

การลงโทษด้วยการเปลี่ยนดี

การตักเตือน

การพร่ำบ่น

การว่ากล่าวกระทบกระทั่ง

การชู้ด้วยวิธีต่าง ๆ

การทำให้เป็นไม่สนใจ

การส่งลูกไปอยู่กับญาติชั่วขณะ

ถ้าท่านไม่ใช้วิธีดังกล่าวนี้เลย ท่านใช้วิธีใด และได้ผลอย่างไรบ้าง ?

๖๑. ท่านเคยยกตัวเองเป็นตัวอย่าง เพื่ออบรมสั่งสอนลูกให้ทำตามบ้างไหม ?

มีใครอื่นอีกบ้างที่ท่านยกเป็นตัวอย่าง เพื่อไม่ให้เด็กทำตาม ?

๖๒. ทุกวันนี้ท่านยังเขียนดี Subject บ่อยไหม ?

โดยมากมักเป็นเรื่องอะไร ?

สามีของท่านเขียน Subject บ้างไหม ?

บ่อยไหม ?

เรื่องอะไร ?

ท่านและ/หรือ สามีของท่านใช้อะไรเขียนดีลูก ?

๖๓. เมื่อ Subject ยังเล็กอยู่ (๑-๓ ขวบ) ท่านดีบ่อยไหม ?

ดีเรื่องอะไร ?

ใช้อะไรดี ?

๖๔. ทุกวันนี้ เมื่อ Subject ถูกดี Subject ทำอย่างไรบ้าง ?

๖๕. ท่านคิดว่า การเขียนดี มีความจำเป็นในการอบรมเด็กหรือไม่ ?

เพราะเหตุไร ?

๖๖. ท่านเคยชู้ว่าจะลงโทษลูก แล้วไม่ทำจริง เช่นนี้มีบ้างไหม ?

บ่อยไหม ?

เพราะเหตุใดจึงไม่ทำโทษจริงดังชู้ไว้ ?

๖๗. เมื่อ Subject ยังเล็กอยู่ ท่านเคยชู้อย่างไรบ้าง ?

เด็กกลัวอะไรที่สุด ?

ทุกวันนี้ยังชู้อย่างนั้นหรือเปล่า ?

๖๘. ท่านเคยทำอย่างนี้บ้างไหม เช่น ท่านรู้ว่า Subject ชอบอะไรมากที่สุด อยากได้อะไรมากที่สุด ท่านบอกว่าจะดไมให้สิ่งนั้น ถ้า Subject คือ ไม่ทำตามที่ท่านบอก ?

ถ้าเคย ได้ผลอย่างไร ?

๖๙. บางคนคิดว่า เมื่อเด็กทำดี ประพฤติดี เชื่อฟังดี ฯลฯ ไม่ควรให้รางวัลชมเชย เพราะเด็กจะเคยตัว ต่อไปก็จะทำเพื่อหวังรางวัล หรือคำชมเชย

ท่านเห็นด้วยไหม ?

เหตุใดจึงเห็นด้วย (หรือไม่เห็นด้วย)

Sex Behavior and Sex Education

๗๐. ถ้าหาก Subject ไม่ใส่เสื้อไม่นุ่งผ้าออกไปวิ่งเล่นนอกบ้าน ท่านรู้สึกอย่างไร?
 สมมติ Subject เป็นเด็กหญิง (หรือชายแล้วแต่กรณี) ออกไปวิ่งเล่น
 นอกบ้านโดยไม่สวมเสื้อไม่นุ่งผ้า ท่านรู้สึกอย่างไร ?
 ท่านสอน Subject ตั้งแต่ Subject อายุเท่าไรว่าจะต้องสวมเสื้อนุ่งผ้า
 เป็นประจำ? เหตุใดจึงเลือกสอนตอนนั้น ?
๗๑. Subject เคยเล่นกับเพื่อน (ต่างเพศ หญิง หรือชาย แล้วแต่กรณี) โดย
 สมมติเป็นสามีภรรยากันไหม ?
 ถ้าเคย ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับการเล่นสมมติเช่นนั้น ?
 และท่านทำอะไร ?
๗๒. Subject เคยพูดจาซุบซิบ หัวเราะก๊ากกับเพื่อนๆ และพอผู้ใหญ่มองมาก็กทำ
 เป็นไม่รู้ไม่รู้ เช่นนี้ มีบ้างไหม ?
 ถ้าเคยมี ท่านคิดว่าเขาคุยกันเรื่องอะไร ?
 มีคุยกันเรื่องเพศบ้างไหม ?
 ท่านทำอะไร ถ้าเขาคุยกันเรื่องเพศ ?
๗๓. Subject เคยแอบเล่นกับเพื่อนในที่ลับๆบ้างไหม ?
 ถ้าเคย ลองยกตัวอย่างที่ท่านเคยเห็นมา ?
 ท่านทำอะไร ?
๗๔. บางคนก็คิดว่าเป็นของธรรมดาที่เด็กชายและเด็กหญิงตัวเล็ก ๆ นอนมุ้งเดียวกัน
 พอโตขึ้นจึงให้แยกกันนอน แต่บางคนก็คิดว่าควรแยกกันนอนเสียแต่ตัวเล็ก ๆ
 ท่านมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้ ?
 เมื่อเล็ก ๆ Subject นอนกับใคร ?

ทุกวันนี้ Subject นอนกับใคร ?

เด็กอายุเท่าไร จึงควรจะนอนแยกกับคนอื่น ๆ ?

เหตุใดจึงควรแยกตอนนั้น ?

๗๕. เมื่อ Subject ยังเล็กอยู่ เคยเล่นอวัยวะสืบพันธุ์ของตัวเองบ้างไหม ?

ถ้าเคย ท่านทำอะไร ?

เหตุใดจึงทำเช่นนั้น ?

๗๖. เด็กๆ ย่อมอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมดา

Subject เคยมอง หรือแอบมองเวลาเพื่อน หรือ พี่ ๆ น้อง ๆ อาบน้ำ หรือ
เข้าส้วมบ้างไหม ?

ถ้าเคย ท่านรู้สึกอย่างไร ?

ท่านทำอะไร ?

๗๗. Subject เคยถามท่านใหม่ว่า น้องมาจากไหน ?

ถ้าเคย ท่านตอบว่าอย่างไร ?

หมายเหตุ ในข้อนี้ ๑. ถ้า Subject ไม่มีน้อง เปลี่ยนคำถามเป็น

“Subject เคยถามใหม่ว่า ตัวเขาเอง หรือเด็กคนอื่น ๆ มาจากไหน ?”

๒. ถ้าแม่ตอบคำถามลูกไม่ตรงความจริง probe ต่อไป

ด้วยว่า ทำไมไม่ให้ความจริงแก่เด็ก

๗๘. เด็กหญิงและเด็กชายวัย Subject เล่นด้วยกัน ท่านห้ามไหม ?

เหตุใดจึงห้าม (หรือไม่ห้าม)

ถ้าไม่ห้าม จะห้ามเมื่อเด็กอายุเท่าไร ?

ทำไมจึงต้องห้ามตอนนั้น ?

๗๙. ธรรมชาติเด็กย่อมอยากรู้อะไรต่าง ๆ เรื่องเพศ เด็กก็อยากรู้เช่นกัน ถ้าถามแล้ว
ท่านไม่บอก เด็กก็ต้องพยายามหาความรู้ทางอื่น เช่น จากเพื่อน หรือพยายาม
รู้ด้วยตนเอง

ท่านคิดว่า ท่านควรสอนให้เด็กมีความรู้เรื่องเพศพอสมควร หรือ
ควรให้เด็กเรียนรู้เรื่องนี้จากคนอื่น
ถ้าควรให้เรียนรู้จากคนอื่น จากใคร?

เพราะเหตุไร ?

๘๐. เด็กวัย Subject สมควรรู้เรื่องการมีลูก (สืบพันธุ์) บ้างไหม ?

ถ้าควร ควรรู้มากน้อยเพียงไร ?

ถ้าไม่ควร เพราะเหตุใด ?

และควรสอนเมื่อไร ?

ท่านคิดว่า Subject มีความรู้บ้างไหมว่า น่องเกิดได้อย่างไร ?

ถ้ารู้ รู้มาจากไหน ?

หมายเหตุ ดูวิธีการข้อ ๗๕

๘๑. Subject เคยสงสัยบ้างไหมว่า ทำไมเขาจึงมีอะไรไม่เหมือนเด็กหญิง
หญิง (หรือชาย แล้วแต่กรณี) ?

ท่านตอบว่าอย่างไร ?

๘๒. บางคนคิดว่า ควรสอนให้เด็ก ๆ ได้รู้ความจริงเกี่ยวกับเพศบ้างตามสมควร
อาทิ เช่น อวัยวะที่ผิดกันของเด็กหญิง และ เด็กชาย ความเปลี่ยนแปลง
บางประการทางร่างกาย และธรรมชาติในการมีลูก (สืบพันธุ์) อย่างง่าย ๆ
เป็นต้น ทั้งนี้เพราะถ้าเด็กรู้เรื่องนี้บ้างแล้ว เด็กก็จะไม่พยายามหาความรู้จาก
ผู้อื่น หรือด้วยตนเอง อันอาจนำมาซึ่งความประพฤติกที่ไม่ควร

ท่านเห็นด้วยไหม ?

เหตุใดจึงเห็นด้วย (หรือไม่เห็นด้วย) ?

ถ้าท่านคิดว่าควรให้ความจริงในเรื่องเพศดังกล่าวมานั้นบ้าง ท่านจะมี
วิธีสอนอย่างไร ?

๓. ท่านคิดว่าควรให้เด็กหญิงรู้เรื่องการมีประจำเดือน ก่อนที่เด็กจะมีประจำเดือนหรือไม่ ?

เพราะเหตุไรจึงคิดเช่นนั้น ?

ท่านสอนลูกหญิงเรื่องการมีประจำเดือนเมื่อลูกอายุเท่าไร ?

ทำไมจึงเลือกสอนตอนนั้น ?

ท่านสอนว่าอย่างไร ?

ผู้สัมภาษณ์.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ตั้งต้นเวลา.....น.
ถึง.....น. ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี ผู้ปกครองของ.....
เด็กประเภท ก. หรือ อ. ที่อยู่..... (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖)

แบบสัมภาษณ์พ่อ-แม่ (ทัศนคติ)

ก. พันความรู้ของคนในครอบครัว

จำนวนปีที่เรียนในโรงเรียน

เรียนจบชั้น

บิดา		
มารดา		
บุตรคนที่ ๑ อายุ		
บุตรคนที่ ๒ อายุ		
บุตรคนที่ ๓ อายุ		
บุตรคนที่ ๔ อายุ		
บุตรคนที่ ๕ อายุ		
บุตรคนที่ ๖ อายุ		
บุตรคนที่ ๗ อายุ		
บุตรคนที่ ๘ อายุ		

ข. ทัศนคติต่อการศึกษา

๑. ถ้าไม่มีการบังคับให้เรียน ท่านจะส่งเด็กของท่านไปที่โรงเรียนหรือไม่?
ทำไม? (ท่านคิดอย่างไร จึงทำอย่างนั้น?)
๒. ท่านอยากให้โรงเรียนสอนอะไรให้แก่เด็กของท่านบ้าง?
ทำไม?

ท่านคิดว่าถ้าโรงเรียน สอนเด็กของท่าน ให้รู้หนังสือ กับสอนให้เด็ก ประพฤติดี ไหนจะสำคัญกว่ากัน?

ท่านทราบไหมว่าโรงเรียนสอนอะไรให้เด็กบ้าง?

๓. ตั้งแต่เด็กของท่านไปเข้าโรงเรียนแล้ว ท่านคิดว่าเด็กดีขึ้นหรือเลวลงกว่าแต่ก่อนไหม?

ดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร?

ถ้าตอบว่าดีขึ้นแต่เพียงในเรื่อง “รู้หนังสือ” ให้ซักถามถึงความประพฤติ ความคิดอ่าน ฯลฯ ของเด็กว่าเป็นอย่างไรบ้าง?

โรงเรียนให้การศึกษากับเด็กของท่านเพียงพอ ที่จะให้เขาเป็นคนดีในท้องถิ่นหรือไม่?

ทำไม?

๔. ถ้าลูกของท่านเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว ท่านจะให้เข้าเรียนต่ออีกไหม?

ถ้าตอบว่าไม่มีเงิน ให้ซักว่าถ้ามีเงินจะให้เรียนไหม?

ถ้าให้เรียน จะให้ไปเรียนที่ไหนและเรียนอะไร? ทำไม?

ถ้าไม่ให้เรียน ทำไม?

๕. ท่านเคยคิดบ้างไหมว่าอยากให้ผู้คนไหนทำอะไร เวลาโตเป็นผู้ใหญ่?

ถ้าคิด คิดไว้อย่างไร?

๖. ลูกผู้ชายกับลูกผู้หญิงควรจะเรียนสูงเท่ากันไหม?

ทำไม?

ถ้าตอบว่าเท่ากัน ถามว่าแล้วควรจะเรียนวิชาอย่างเดียวกันไหม?

ทำไม?

๗. ท่านเคยช่วยเหลือโรงเรียนอย่างไรบ้างหรือเปล่า?

ช่วยอย่างไร?

ทำไมจึงช่วย?

ถ้าตอบว่าเพราะคนอื่นบอกให้ช่วย ถามว่าบ่อยไหม? รู้สึกอย่างไร?

๘. ท่านพอใจกับตัวโรงเรียนแล้วหรือยัง?

ถ้ายัง ทำไม? ควรจะเป็นอย่างไร?

ท่านพอใจกับโต๊ะเรียน ม้านั่งและเครื่องมือเครื่องใช้ของโรงเรียนแล้วหรือยัง?

ถ้ายัง ทำไม? ควรจะเป็นอย่างไร?

ท่านพอใจกับครูในโรงเรียนนี้แล้วหรือยัง?

ถ้ายัง ทำไม? ควรจะเป็นอย่างไร?

๙. การเรียนหนังสือในโรงเรียน ในสมัยก่อนกับในทุกวันนี้แตกต่างกันหรือไม่?

ท่านเห็นว่าสมัยไหนดีกว่ากัน?

ก. ทักษะคติต่อโรงเรียนในขณะนี้

๑๐. ในวันแรกที่ลูกของท่านไปโรงเรียน เขามีความรู้สึกหรือแสดงอาการอย่างไรบ้าง?

เมื่อเด็กมีความรู้สึกหรือแสดงอาการเหล่านั้น ท่านทำอะไรกับเขาบ้าง?

๑๑. ในวันแรกที่เด็กไปโรงเรียน มีใครไปด้วยบ้าง?

ทำไม?

๑๒. ท่านรู้สึกว่าลูกของท่านเรียนได้ดีไหม?

ท่านคิดว่าที่ลูกของท่านเรียนได้ดี (หรือไม่ดี) นั้น เพราะเหตุใด?

๑๓. บิน ท่านคิดว่าเด็กของท่านจะได้เลื่อนชั้นหรือไม่?

ทำไม?

ถ้าลูกของท่านได้เลื่อนชั้น (หรือไม่ได้เลื่อนชั้น) ท่านจะทำอย่างไรบ้าง?

๑๔. เวลาเด็กจะไปโรงเรียนตอนเช้า ท่านต้องเตือนต้องบอกกันไหม?

ท่านรู้สึกว่าเด็กชอบไปโรงเรียนไหม?

๑๕. เด็กของท่านมีความรู้สึกที่โรงเรียนเป็นอย่างไร?

เคยมีเรื่องกับเพื่อนที่โรงเรียนบ้างไหม?

เรื่องอะไร?

ทำไมจึงทราบ?

ครูทำอะไร?

ท่านรู้สึกหรือทำอย่างไร?

มีเพื่อนนักเรียนมาหาลูกบ้างไหม? บ่อยไหม? ก็คน?

๑๖. เด็กชอบครูไหม?

เด็กเคยมาเล่าให้ฟังเกี่ยวกับครูบ้างไหม?

เล่าว่าอย่างไร?

๑๗. ครูให้การบ้านมาทำบ้างไหม?

บ่อยไหม?

เด็กทำหรือเปล่า?

ต้องเตือนไหม?

มีใครช่วยหรือเปล่า?

ถ้ามี ใครช่วย?

๑๘. เด็กมีหนังสือเรียนกี่เล่ม?

ครบตามที่ครูกำหนดหรือเปล่า?

เอาหนังสือเรียนมาจากไหน?

ถ้าซื้อ ซื้อที่ไหน?

รู้สึกแพงไหม?

๑๙. ของอื่นนอกจากหนังสือล่ะ เด็กต้องใช้อะไรบ้าง?

เด็กมีไหม?

เอามาจากไหน? ซื้อมาจากไหน? แพงไหม?

๒๐. เด็กรักษาน้ำสัอมุด และเครื่องเขียนต่างๆ ดีไหม?

เด็กเอาหนังสือ สัอมุด ฯลฯ ไปโรงเรียนทุกวันหรือเปล่า?

๒๑. เด็กเคยหยุดเรียนบ้างไหม?

ทำไมหยุด?

เคยหยุดเพราะไม่ยอมไปบ้างไหม?

ถ้ามี ท่านทำอย่างไร?

๒๒. เวลาหยุดพักกลางวันได้รับประทานอาหารกลางวันหรือเปล่า?
 รับประทานที่ไหน?
 (ถ้ารับประทานที่โรงเรียน) เอาอาหารไปรับประทานหรือซื้อ?
 (ถ้าซื้อ) เด็กได้สตางค์ไปโรงเรียนวันละเท่าไร?
 นอกจากที่ให้ไปโรงเรียนนี้แล้ว ท่านให้สตางค์แก่เด็กอีกบ้างไหม?
 ให้ทำไม? บ่อยแค่ไหน? ให้เท่าไร?
 เมื่อกลับจากโรงเรียนแล้วเด็กซื้อขนมรับประทานบ้างไหม?
๒๓. ท่านเคยไปหาครูที่โรงเรียนบ้างไหม?
 ถ้าเคย ไปหาเรื่องอะไร?
๒๔. ท่านเคยคิดอยากย้ายลูกไปเรียนที่โรงเรียนอื่นบ้างไหม?
 เพราะเหตุใด?
๒๕. เด็กของท่านเคยถูกรุทำโทษบ้างไหม?
 ถ้าเคย ถูกรุทำโทษเรื่องอะไร?
 ท่านรู้สึกอย่างไร?
๒๖. เด็กเคยมาเล่าว่าครูให้รางวัล (หรือชมเชย) เข้างานบ้างไหม?
 ท่านรู้สึกต่อเรื่องที่เด็กเล่าอย่างไรบ้าง?
๒๗. ถ้าท่านรู้สึกว่าเด็กของท่านเรียนดี (หรือเรียนไม่ดี)
 ท่านทำอย่างไรบ้าง?
-

แบบสอบถามครู

(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖)

ชื่อเด็ก.....ชั้น.....เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมู่ที่.....

อายุในวันแรกที่เข้าเรียน.....ปี.....เดือน.....

มาก่อนเกณฑ์เป็นเวลา.....เดือน หรือปี.....

ด้วยเหตุที่คุณครูประจำชั้นอยู่ใกล้ชิดกับเด็ก ทราบเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กมากกว่าบุคคลภายนอก เราจึงต้องขอร้องให้คุณครูช่วยตอบคำถาม และกรอกข้อความต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็กแต่ละคนโดยเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน

ในการตอบคำถามนั้น อาจตอบวันละชุดหรือสองชุด ไม่จำเป็นต้องทำให้เสร็จหมดในวันเดียว

ก่อนจะตอบ ขอให้คุณครูอ่านคำถามแต่ละข้อให้เข้าใจเสียก่อน เสร็จแล้วจึงตอบโดยทำรอยตีนกา (x) ลงหลังคำตอบที่คุณครูเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และขอให้คุณครูพยายามตอบทุกข้อเว้นแต่ข้อที่สงสัยตอบไม่ได้จริง ๆ

นอกจากนี้ขอให้คุณครูช่วยให้ความเห็นเพิ่มเติมประกอบคำตอบบางข้อด้วย

๑. ท่านให้การบ้านนักเรียนทำบ่อยครั้งแค่ไหน ?

ก. ทุกวัน ☐

ข. แทบทุกวัน ☐

ค. มักไม่ค่อยจะให้ทำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๒. การบ้านที่เด็กทำมาส่งมีความประณีตอยู่ในระดับไหน ?

- ก. ดี ☐
- ข. ปานกลาง ☐
- ค. เลว ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๓. การบ้านที่เด็กทำมาส่งมีความถูกต้องอยู่ในระดับไหน ?

- ก. ถูกต้องเป็นส่วนมาก ☐
- ข. ถูกต้องในระดับปานกลาง ☐
- ค. ถูกต้องเป็นส่วนน้อย ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๔. พ่อแม่มาพูดเรื่องเด็กกับครูบ่อยครั้งแค่ไหน ?

- ก. บ่อยครั้ง ☐
- ข. นาน ๆ ครั้ง ☐
- ค. ไม่เคยมาเลย ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๕. พ่อแม่สนใจกับการศึกษาของเด็กเพียงใด ?

- ก. มาก ☐
- ข. ปานกลาง ☐
- ค. น้อย ☐
- ง. ไม่ทราบ ☐

ความสนใจของพ่อกับความสนใจของแม่แตกต่างกันหรือไม่?

๖. เด็กมีส่วนไหนของร่างกายพิการหรือผิดปกติบ้างหรือเปล่า ?

- ก. มี ☐
- ข. ไม่มี ☐
- ค. ไม่ทราบ ☐

ถ้ามี ส่วนไหนของร่างกายพิการหรือผิดปกติ?

๗. เด็กขาดเรียนบ่อยครั้งเพียงไร?

- ก. ไม่ค่อยขาดเรียน ☐
- ข. ขาดบ้างบางครั้ง ☐
- ค. ขาดบ่อย ☐

สาเหตุที่เด็กขาดเรียนส่วนมาก คือ

๘. สติปัญญาของเด็กอยู่ในระดับใด เมื่อเทียบกับเด็กอื่น ๆ ในชั้นเดียวกัน?

- ก. สูง ☐
- ข. สูงกว่าปานกลาง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ต่ำกว่าปานกลาง ☐
- จ. ต่ำ ☐

เหตุผลประกอบการตัดสินใจ (ถ้ามี)

๙. เด็กมีความสามารถในการอ่านอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้น
ด้วยกันทั้งหมด?

- ก. สูง ☐
- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๐. เด็กมีความสามารถในการเขียนอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้น
เดียวกัน?

- ก. สูง ☐

- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๑. เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน เด็กเรียนเลขคณิตได้ดีเพียงไร?

- ก. สูง ☐
- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๒. เด็กมีความสามารถพิเศษอะไรบ้างไหม?

- ก. มี ☐
- ข. ไม่มี ☐

ถ้ามี มีความสามารถพิเศษอะไร ?.....

๑๓. ท่านคิดว่าป็นเด็กจะได้เลื่อนชั้นไหม?

- ก. ได้เลื่อนแน่ ☐
- ข. อาจจะเลื่อน ☐
- ค. อาจไม่เลื่อน ☐
- ง. ไม่ได้เลื่อนแน่ ☐
- จ. ไม่ทราบ ☐

ถ้าเด็กจะไม่ได้เลื่อน โปรดให้เหตุผลประกอบ

๑๔. เด็กนำเครื่องเขียนแบบเรียนมาครบหรือเปล่า?

- ก. ครบเสมอ ☐
- ข. ส่วนมากนำมาครบ ☐
- ค. ไม่ค่อยจะครบ ☐

หากเด็กนำเครื่องเขียนแบบเรียนมาไม่ครบ โปรดบอกสาเหตุประกอบด้วย.....

๑๕. เมื่อครูเริ่มสอน เด็กเอาใจใส่กับบทเรียนโดย

- ก. ทันที ☐
- ข. ครูต้องเตือนบ้าง ☐
- ค. ครูต้องคอยจ้ำจี้จ้ำไชอย่างมาก ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๖. ขณะที่ครูสอน เด็กใส่ใจในคำสอนเพียงไร?

- ก. มาก ☐
- ข. ก่อนข้างมาก ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างน้อย ☐
- จ. น้อย ☐

๑๗. เด็กบางคนมีสมาธิสนใจกับบทเรียนได้เป็นเวลานาน แต่บางคนไม่มีใครมีสมาธิ
นัก เด็กคนนี้มีสมาธิมากน้อยเพียงไรในเวลาเรียน?

- ก. สูง ☐
- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๘. เด็กมีความขยันหมั่นเพียรในระดับไหน เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน ?

- ก. สูง ☐
- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๑๙. เด็กมีความรวดเร็วในการทำงานเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน ?

- ก. สูง ☐
- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๒๐. เด็กมีความแม่นยำในการทำงานเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในชั้นเดียวกัน ?

- ก. สูง ☐
- ข. ก่อนข้างสูง ☐
- ค. ปานกลาง ☐
- ง. ก่อนข้างต่ำ ☐
- จ. ต่ำ ☐

ความเห็นเพิ่มเติม

๒๑. เมื่ออยู่ในชั้นเรียน เด็กมีปัญหาเรื่องความประพฤติ หรือทำให้ครูหนักใจ บ่อยไหม ?

- ก. บ่อย ☐

ข. แทบไม่มีเลย ☐

ค. ไม่เคยมี ☐

ถ้าเคยมี ส่วนมากทำผิดอย่างไร?

๒๒. เพื่อนๆ ชอบเด็กคนนี้หรือเด็กคนนี้เข้ากับเพื่อนนักเรียนได้ดีเพียงไร?

ก. ดีมาก ☐

ข. ค่อนข้างดี ☐

ค. ปานกลาง ☐

ง. เข้ากับใครไม่ค่อยได้ ☐

จ. เข้ากับใครไม่ได้เลย ☐

เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น?

๒๓. มีอะไรที่ทำให้เด็กเรียนไม่ได้ดีบ้าง?

ก. มี ☐

ข. ไม่มี ☐

ค. ไม่ทราบ ☐

ถ้ามี เด็กมีปัญหอะไร?

๒๔. พ่อแม่ของเด็กคนนี้สนใจเรื่องโรงเรียนเพียงใด?

ก. มาก ☐

ข. ปานกลาง ☐

ค. น้อย ☐

ง. ไม่ทราบ ☐

ความสนใจของพ่อกับความสนใจของแม่แตกต่างกันหรือ?

ชื่อเด็ก.....นามสกุล.....ชั้น.....อายุ.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

เวลาสัมภาษณ์..... น. ถึง..... น. วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๐๖)

**ข้อเสนอแนะก่อนทำการสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับ Criterion ที่เด็กใช้ในเรื่อง
School achievement และ School adjustment**

๑. ระหว่างสัมภาษณ์ให้สังเกต behavior ของเด็กด้วย
๒. ถ้าต้องการ facts จากเด็ก พยายามถามจนได้สิ่งที่เราต้องการ อย่าให้เด็กหลบหนีคำถาม
๓. ถ้าต้องการให้เด็กตอบด้วย feeling และ action อย่าถามนำให้เด็กต้องตอบตามเรา
๔. การสัมภาษณ์ในระยะใดระยะหนึ่งไม่ควรเกิน ๔๕ นาที อาจให้เด็กพัก และขอให้มาใหม่ในระยะต่อไป หรือมาในวันใหม่
๕. เด็กอายุขนาดนี้ในประมณปีที่ ๑ ย่อมมี concentration และ attention span ไม่มากนัก จะหนักหน่วงได้ง่าย ระหว่างการสัมภาษณ์แต่ละคนมีเทคนิคในการที่จะทำให้เด็กสนใจตอบคำถามของเราไม่เหมือนกัน ขอให้นำเสนอสิ่งที่ตนได้ประสบทั้งที่เป็น good and bad points มาปรึกษาหารือกันภายหลังการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง

ตอนที่ ๑ School Achievement

๑. หนูเรียนอะไรบ้างในชั้น ?
๒. หนูชอบเรียนอะไรมากที่สุด ?
ทำไมจึงชอบ ?
หรือ อะไรทำให้หนูชอบ ?
วิชาไหนหนูไม่ชอบ ?
ทำไมไม่ชอบ ?
หรือ อะไรทำให้หนูไม่ชอบ ?
๓. ในชั้น ป. ๑ นี้ หนูว่าใครเรียนเก่งที่สุด ?
นอกจากคนนั้นแล้วมีใครเรียนเก่งอีกบ้าง ?
ทำไมหนูจึงว่าเขาเรียนเก่ง ?
หรือ เขาทำอะไรบ้างจึงเรียนเก่ง ?
๔. ในชั้น ป. ๑ นี้ หนูว่าใครเรียนไม่เก่ง ?
ทำไมหนูจึงว่าเขาเรียนไม่เก่ง ?
หรือ เขาทำอะไรบ้างจึงเรียนไม่เก่ง ?
๕. หนูคิดว่าตัวตนเองเรียนเก่งหรือไม่เก่ง ?
ทำไมคิดว่าเรียนเก่งหรือไม่เก่ง ?
๖. เวลาหนูทำเลขถูกหมด หรืออ่านถูกหมด ครูพูดหรือทำอะไรกับหนูบ้าง ?
หนูรู้สึกอย่างไร ? (ชอบหรือไม่ชอบ, พอใจหรือไม่พอใจ)
๗. เวลาเพื่อน ๆ เขาทำเลขถูกหมด หรืออ่านถูกหมด หนูเห็นครูพูดหรือทำ
อย่างไรกับเขาบ้าง ?
๘. เวลาหนูทำเลขผิด อ่านผิด ครูพูดหรือทำอะไรบ้าง ?
หนูรู้สึกอย่างไร ?
๙. เวลาเพื่อนเขาทำเลขไม่ได้ หรืออ่านไม่ได้ หนูเห็นครูพูดหรือทำอะไรกับ
เขาบ้าง ?

๑๐. ในโรงเรียนนี้มีใครบ้างที่หนูรู้จักและรู้ว่าเขาเรียนเก่ง?
ทำไมหนูถึงรู้?
๑๑. ในโรงเรียนนี้มีใครบ้างที่หนูรู้จักและรู้ว่าเขาเรียนไม่เก่ง?
ทำไมหนูถึงรู้?
๑๒. หนูชอบคนเรียนเก่งหรือคนเรียนไม่เก่ง?
ทำไมหนูจึงชอบ?
หรือ อะไรทำให้หนูชอบ?
๑๓. หนูอยากเป็นคนเรียนเก่งหรือไม่เก่ง?
ทำไมจึงอยากเป็นคนเรียนเก่งหรือไม่เก่ง?
๑๔. คนเรียนเก่งกับคนเรียนไม่เก่ง หนูคิดว่าใครดีกว่ากัน?
(ยกตัวอย่าง ก. เรียนเก่ง ข. เรียนไม่เก่ง ใครดีกว่ากัน?)
คนเรียนเก่งเวลาอยู่ในห้องเรียน เขาทำอะไรบ้าง?
เวลาอยู่นอกห้องเรียนเขาทำอะไร?
คนเรียนไม่เก่ง เวลาอยู่ในห้องเรียนเขาทำอะไรบ้าง?
และเวลาอยู่นอกห้องเรียนเขาทำอะไรบ้าง?
๑๕. ให้เด็กเปรียบเทียบคนเรียนเก่งกับคนเรียนไม่เก่ง เพื่อดูว่าคนเรียนเก่งดีกว่า
คนเรียนไม่เก่ง (หรือคนไม่เก่งดีกว่าคนเก่ง) หรือไม่ ในหัวข้อต่าง ๆ ข้าง
ล่างนี้:—

หมายเหตุ ถ้าคนเก่งดีกว่าในเรื่องใด ให้ใส่เครื่องหมาย × ในช่องคนเก่ง
ถ้าคนไม่เก่งดีกว่าในเรื่องใด ให้ใส่เครื่องหมาย × ในช่องคน
ไม่เก่ง

ถ้าดีเท่ากันให้ใส่เครื่องหมาย × ทั้งในช่องคนเก่งและในช่อง
คนไม่เก่ง

ถ้าไม่ทราบ ให้บันทึกว่า “ไม่ทราบ” ลงในช่องหมายเหตุ

ข้อที่	กิจกรรม	คนเก่ง	คนไม่เก่ง	หมายเหตุ
๑	การทำเลข			
๒	การอ่านหนังสือ			
๓	การเขียนหนังสือ			
๔	การพูดกับครู			
๕	การพูดจากับเพื่อนนักเรียน			
๖	การเขียนรูปหรือวาดเขียน			
๗	การปั้น			
๘	การพับกระดาษ			
๙	การเล่นกีฬา			
๑๐	การตอบคำถามของครูในเวลาเรียน			
๑๑	การรักษาความสะอาดของเสื้อผ้าและร่างกาย			
๑๒	การทำตามคำสั่งของครู			
๑๓	การมาโรงเรียนสม่ำเสมอ			
๑๔	การมาโรงเรียนตามเวลา			
๑๕	การได้รับรางวัล (หรือคำชมเชย) จากครู			
๑๖	การถูกรู้ทำโทษ (ตี, ตีเตือน หรือคุ)			
๑๗	การเข้ากับเพื่อน ๆ ได้ดี			
๑๘	การทำงานของโรงเรียน (เช่นการตบแต่งห้องเรียน ทำความสะอาดโรงเรียน ฯลฯ)			
๑๙	ความแข็งแรงของร่างกาย			
๒๐	ความว่องไวในการทำสิ่งต่าง ๆ			
๒๑	ความเรียบร้อยหรือความ ประณีตงดงามของสิ่งที่ทำ			
๒๒	ความจำเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ			
๒๓	ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน ๆ (การให้ความช่วยเหลือ, การให้ปันสิ่งของ ฯลฯ)			
๒๔	การเป็นตัวอย่างของเพื่อน ๆ ฯลฯ			

ตอนที่ ๒ School Adjustment

ก. ก่อนเด็กเข้าโรงเรียน

๑. ตอนที่หนูยังไม่ได้มาโรงเรียน หนูเคยได้ยินใครเล่าเรื่องโรงเรียนให้ฟังบ้างไหม? ใครเล่า?

ใครเคยพาหนูมาเที่ยวที่โรงเรียนบ้าง?

หนูรู้สึกอย่างไร? (อยากมาเรียนไหม?)

๒. ตอนที่พ่อแม่จะให้หนูมาเข้าโรงเรียน พ่อแม่บอกหนูว่าอย่างไรบ้าง?
(ถ้าเด็กตอบว่า ให้มาเข้าโรงเรียนเฉย ๆ ชักต่อไปว่า พ่อแม่บอกหรือเปล่าว่
มาเข้าโรงเรียนแล้วจะเป็นอย่างไร หรือทำไมจึงให้หนูมาเข้าโรงเรียน?)
๓. เมื่อพ่อแม่บอกแล้ว หนูรู้สึกอย่างไร?

ข. เมื่อโรงเรียนเริ่มต้น

๑. มีใครไปส่งหนูที่โรงเรียนวันแรกไหม? ถ้ามี ใคร? เขาอยู่กับหนูตลอดวันไหม?
ถ้าไม่ หนูรู้สึกอย่างไรเวลาเขาทิ้งหนูไว้ที่โรงเรียน?
๒. ในวันแรกหนูเอาอะไรจากบ้านมาโรงเรียนบ้าง? (เช่น หนังสือ, สมุดแบบ
ฝึกหัด, ดินสอ, กระดาษขนน)
๓. หนูลองเล่าอะไรให้ฟังบ้างซิ ว่าหนูทำอะไรบ้างในวันแรกที่หนูไปโรงเรียน?

ค. ปัจจุบัน

๑. หนูมาโรงเรียนทุกวันหรือเปล่า? (ไม่เคยขาดเลย ขาดบ่อย) ขาดเพราะอะไร?
อะไรที่ทำให้หนูชอบมาโรงเรียนมากที่สุด?
อะไรที่ทำให้หนูไม่อยากมาโรงเรียนมากที่สุด?
๒. หนูชอบมาโรงเรียนหรือเปล่า? ชอบ, ไม่ชอบ, อะไรที่ทำให้หนูชอบไม่ชอบ
โรงเรียน? มีอะไรบ้างที่โรงเรียนทำให้หนูอยากมาโรงเรียนและไม่อยากมา?
๓. หนูถือหนังสือมาโรงเรียนจากบ้านอย่างไร? (ถือหีบแขนมา มีกระเป๋าใส่ หรือ
มีถุงใส่)

๔. หนูชอบทำอะไรที่โรงเรียนบ้าง? หนูไม่ชอบทำอะไรที่โรงเรียนบ้าง?
๕. หนูมีการบ้านทำบ้างไหม? บ่อยแค่ไหน?
 หนูชอบทำการบ้านไหม?
 ทำการบ้านเสร็จทุกครั้งไหม?
 ถ้าหนูทำการบ้านไม่เสร็จ ครูทำอะไร?
๖. มีใครช่วยหนูทำการบ้านบ้างไหม? ใคร?
๗. หนูมีหนังสือเรียนครบไหม? หนูเอามาจากไหน? พ่อแม่ซื้อให้ใหม่หรือเปล่า?
 ถ้าไม่มีหนังสือ หนูทำอะไร?
๘. หนูมีสมุดทำแบบฝึกหัดและดินสอพอไหม?
๙. พ่อแม่พูดว่าอะไรบ้าง เมื่อหนูไปขอเงินมาซื้อสมุดไว้สำหรับเขียน?
๑๐. หนูเคยร้องไห้ที่โรงเรียนบ้างไหม? อะไรทำให้หนูร้อง?
๑๑. เวลาอยู่โรงเรียนหนูเคยเห็นเพื่อนร้องไห้ไหม?
 ถ้าเคยเพราะอะไร? หรือ อะไรทำให้เขาร้องไห้?
๑๒. หนูหัวเราะบ่อยไหมที่โรงเรียน?
 อะไรทำให้หนูหัวเราะ?
๑๓. หนูชอบคนที่หัวเราะยิ้มแย้มแจ่มใสหรือไม่?
 มีใครในชั้นที่ชอบหัวเราะ?
 อะไรทำให้เขาชอบหัวเราะ?
๑๔. เวลาหยุดพักกลางวันหนูรับประทานข้าวหรือเปล่า?
 ถ้ารับประทาน รับประทานที่ไหน?
 ถ้ารับประทานที่โรงเรียน เอาข้าวมาจากบ้านหรือซื้อรับประทาน?
 ถ้าซื้อ ใ้สัปดาห์กี่วันละเท่าไร?
 ใ้สัปดาห์กี่วันหรือเปล่า? พอไหม?
๑๕. ถ้ารับประทานข้าวที่โรงเรียน ให้ถามว่ารับประทานกับใครบ้าง?
 ทำไมจึงชอบรับประทานกับคนเหล่านั้น?

๑๖. เวลาหยุดพักกลางวัน หนูทำอะไรบ้าง ?

(ถ้าเด็กตอบว่ากินข้าวอย่างเดียว ชักต่อไป หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้วทำอะไร?)

เวลาอยู่ที่โรงเรียนหนูเล่นอะไรบ้าง?

เวลาหนูเล่น ชอบเล่นกับใครบ้าง? (จดชื่อเด็กที่ถูกเอ่ยชื่อ ชื่นและเพศ)

ทำไมหนูชอบเล่นกับเขา?

๑๗. เวลาหนูเล่นมีใครบ้างที่หนูไม่ชอบให้เขามาเล่นด้วย?

ทำไมหนูจึงไม่ชอบให้เขามาเล่นด้วย?

มีใครบ้างที่หนูอยากจะเล่นกับเขา แต่เขาไม่อยากจะเล่นกับหนู?

๑๘. มีคนชอบเกะกะเกรในห้องเรียนบ้างไหม?

ทำไมหนูจึงรู้ว่าเขาเกะกะ? เขาทำอะไรบ้าง?

๑๙. ในชั้นมีคนอื่น ๆ ไม่ค่อยพูดกับใครในชั้นบ้างไหม?

หนูชอบหรือไม่ชอบ?

ทำไมจึงชอบ? หรือไม่ชอบ?

๒๐. มีใครบ้างที่เธอเห็นว่าเป็นเด็กดี?

มีใครบ้างที่เธอเห็นว่าเป็นเด็กไม่ดี?

ทำไมเขาเป็นเด็กดี? ทำไมเขาเป็นเด็กไม่ดี?

หนูเป็นเด็กดีไหม? ทำไมจึงคิดเช่นนั้น?

๒๑. หนูเคยเห็นเพื่อนคนไหนรังแกใครบ้าง?

หนูชอบหรือไม่ชอบที่เขาทำอย่างนั้นไหม?

เพราะอะไร?

หนูทำอะไรเมื่อเห็นเพื่อนถูกรังแก?

เวลาหนูถูกรังแก หนูทำอะไร?

๒๒. เวลาอยู่ที่โรงเรียนหนูทำอะไร ๆ ได้ตามที่อยากทำไหม?

ถ้าไม่ได้ ทำไมจึงทำไม่ได้?

ใครไม่ให้ทำ?

ทำไมจึงไม่ให้ทำ ?

หนูรู้สึกอย่างไร ?

เพื่อน ๆ ของหนูล่ะทำได้ไหม ?

ถ้าได้ ทำไมจึงได้ ?

๒๓. เวลาหนูกลับบ้าน หนูเดินกลับบ้านกับใครบ้าง ?

หนูชอบเดินกลับบ้านกับเขาไหม ?

เพราะอะไร ?

ถ้าเด็กตอบว่ากลับบ้านคนเดียว ให้ถามว่า ทำไมกลับคนเดียว ?

๒๔. เวลาอยู่บ้าน หนูเคยออกไปหาเพื่อนคนไหนบ้าง ?

มีเพื่อนคนไหนบ้างที่เคยมาหาหนูที่บ้าน ?

เขามาบ่อยไหม ? หนูพบเพื่อนคนนั้นที่โรงเรียนบ่อยไหม ?

๒๕. หนูทำอะไรบ้างเวลาอยู่ที่บ้าน ?

อยู่ที่บ้านกับอยู่ที่โรงเรียน อย่างไหนสนุกกว่ากัน ?

ทำไมหนูจึงว่าสนุกกว่า ?

๒๖. หนูคิดว่าหนูจะได้เลื่อนชั้นตอนสิ้นปีไหม ? ทำไม ?

๒๗. เด็กบางคนเมื่อโตขึ้นอยากเป็น หมอ ฯลฯ หนูอยากเป็นอะไร

หนูอยากเหมือนใคร ?

หนูอยากเป็นอะไร ?

หนูไม่อยากเป็นอะไร ?

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู

๒๘. ใครเป็นคนโปรดของครู ? หรือใครเป็นคนที่ครูชอบ ?

เพราะเหตุใด ?

๒๙. ใครไม่เป็นคนโปรดของครู ? หรือใครเป็นคนที่ครูไม่ชอบ ?

เพราะเหตุใด ?

๓๐. หนูชอบครูไหม ?

ชอบ (หรือไม่ชอบ) เพราะเหตุใด ?

ครูชอบหนูหรือไม่ ?

ชอบ (หรือไม่ชอบ) เพราะเหตุใด ?

๓๑. หนูถูกครูลงโทษบ่อยครั้งไหม ?

ถูกลงโทษอย่างไร ?

เมื่อถูกลงโทษแล้วรู้สึกอย่างไร ?

๓๒. หนูได้รับรางวัล (หรือได้รับคำชมเชย) จากครูบ่อยไหม ?

ได้รับรางวัลอะไร ? หรือครูชมเชยว่าอย่างไร ?

หนูรู้สึกอย่างไร ?

๓๓. เวลาหนูไม่เข้าใจอะไร หนูทำอย่างไร ?

๓๔. เวลาหนูทำอะไรไม่ดี จะเป็นอย่างไร ?

แล้วหนูจะทำอย่างไร ?

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่

๓๕. พ่อแม่อยากให้หนูมาโรงเรียนหรือเปล่า ?

๓๖. เมื่อเรียนจบชั้นนี้แล้ว พ่อแม่ของหนูอยากให้หนูเรียนในชั้นต่อไปอีกไหม ?

๓๗. ก่อนออกจากบ้านมาโรงเรียนเมื่อเช้านี้ พ่อแม่พูดกับหนูว่าอย่างไรบ้าง ?

๓๘. เวลาหนูทำเลขถูกหมด ฯลฯ พ่อแม่พูดหรือทำอย่างไรกับหนูบ้าง ?

๓๙. เวลาหนูทำเลขผิดหลาย ๆ ข้อ พ่อแม่พูดหรือทำอย่างไรกับหนูบ้าง ?

๔๐. เวลาหนูถูกครูทำโทษ พ่อแม่พูดว่าอย่างไรบ้าง ?

ถามเด็กที่เรียนซ้ำชั้น

๔๑. ทำไมหนูต้องเรียนชั้น ป. ๑ อีกล่ะ ? หรือ ทำไมหนูไม่เรียนชั้น ป. ๒ ?

หนูรู้สึกอย่างไร ? หรือ ชอบเรียนซ้ำ หรือไม่ชอบ ? อยากไปเรียน ป. ๒ ไหม ?

๔๒. พ่อแม่ว่าอย่างไร เมื่อรู้ว่าหนูต้องเรียนซ้ำชั้น ?